



# LA RENAIXENS



REVISTA CATALANA



ADMINISTRACIÓ Y REDACCIÓ

Carrer de Xuclá, 13, baixos.

BARCELONA.

L. mas Serra dib.

GOMEZ Sc

# TAULA

	<u>Págs.</u>
<i>Alsina y Clos Simon</i>	
Una eminencia médica. . . . .	185
Contrast. . . . .	389
<i>Anonim</i>	
La Jura de la Constitució en la vila de Figueras. . . . .	289
<i>Anzizu Mercé</i>	
Anyoransa . . . . .	342
<i>Bartrina Francisco</i>	
Quadret. . . . .	5
Quadrets. . . . .	225
<i>Bassegoda Bonaventura</i>	
Bon exemple. . . . .	8
T' estimo. . . . .	81 y 89
Catalunya y avant. . . . .	113
Benvinguda y comiat . . . . .	190
	329
<i>Blanch y Romani Joseph</i>	
Marina. . . . .	55
En un vano. . . . .	232
<i>Boixeda Jaume</i>	
Lo somni de Sant Joan. . . . .	345
<i>Bonet y Alcantarilla Pere</i>	
Cant á la Reyna. . . . .	293
<i>Bosch de la Trinxeria Carles</i>	
Una llegenda del santuari de Nuria. . . . .	33
La llengua catalana en lo baix Rosselló. . . . .	233
Las festas meridionals de Fransa. . . . .	281
Un maquinista del T. B. F. . . . .	409
<i>Brossa y Sange man Victor</i>	
Missa del ga l. . . . .	21
<i>Calvet Damás</i>	
En la diada del seu sant. . . . .	53
La acusació de C. Juri Cresini. . . . .	193
Lo bon Jesuset. . . . .	404
<i>Campmany Anton de P.</i>	
Brindis. . . . .	76
Per ma patria. . . . .	228
<i>Casademunt Joan Manel</i>	
L' admetlier. . . . .	331

	<u>Págs.</u>
<i>Casas y Amigó Francisco</i>	
La Via láctea. . . . .	115
La casa de Sant Joseph. . . . .	260
<i>Casas y Palleroll Jaume</i>	
Oh Deu meu! . . . . .	23
Flors de la plana. . . . .	110
A Clavé. . . . .	382
<i>Codina y Sert Genis</i>	
Carta á una morta. . . . .	65
<i>Collell Jaume</i>	
Sagramental. . . . .	217
<i>Cortils y Vieta Joseph</i>	
Marinerescas. . . . .	177 y 265
<i>Creus Delfi</i>	
Campaneta la ninch ninch!. . . . .	72
<i>D. J.</i>	
L' angel guardiá de Perpinyá. . . . .	291
<i>Font y Boter Anton M.<sup>a</sup></i>	
A mon fill. . . . .	192
<i>Franquesa y Gomis Joseph</i>	
Raigs de sol. . . . .	25
Esperantlo!. . . . .	103
<i>Freixa y Cos Joan.</i>	
Desvari. . . . .	397
<i>Garriga Francisco Xavier</i>	
Discurs de gracias en lo certamen de la Bisbal. . . . .	17
<i>Gili Antonia</i>	
Jesús infant. . . . .	73
<i>Ginabreda y Riera Ricart</i>	
Cassera aprofitada. . . . .	57
Traduccions de Becquer. . . . .	120 y 231
En lo fossar. . . . .	399
<i>Giorgio y Vitelli Joan</i>	
Sots l' arbre de la mora. . . . .	256
<i>Güell y Mercader Joseph</i>	
Lo regionalisme en la nació. . . . .	353, 361 y 369
<i>Guimerá Angel</i>	
Carta de una pubilla á un hereu. . . . .	401
<i>Kaiser Joan</i>	
Quatre paraulas sobre música popular. . . . .	9

	<u>Págs.</u>
<i>Laporta Miquel</i>	
Ve l' hivern. . . . .	47
Ab ví nou. . . . .	70
* * * . . . . .	78
¡Maria, Maria! . . . . .	96
* * * . . . . .	172
Lo fadrí manyá. . . . .	204
Carnavalesca . . . . .	227
<i>Lopez Oms Ll.</i>	
L' amich del malalt. . . . .	339
<i>Llobart Constanti</i>	
L' albat. . . . .	273
La mort del Conqueridor. . . . .	297
<i>Maciá y Moncerdá Dolors</i>	
Nit de Nadal. . . . .	87
Soletat. . . . .	109
<i>Marull Francesch</i>	
Barquejant. . . . .	377
<i>Maspons Francisco</i>	
Al creixer de la fulla. . . . .	257
Duas llegendas. . . . .	315
<i>Mir Cels</i>	
Espanya en la Occeania. . . . .	97
<i>Mir March</i>	
Trist recort. . . . .	161
<i>Moliné y Brasés Ernest</i>	
Primaverenca . . . . .	118
De nit. . . . .	151
Amor de mare. . . . .	208
Amor. . . . .	288
A una poncella . . . . .	318
En una festa. . . . .	400
A ma primera balladora. . . . .	407
<i>Novellas de Molins Jaume</i>	
Mon palau. . . . .	27
Volá l' aucell. . . . .	63
Epitalami. . . . .	79
Mancament. . . . .	169
Marina. . . . .	223
Lo jay del bosch. . . . .	270
* * * . . . . .	320
A la mort del malhaurat jove en Pelay M. <sup>a</sup> Pastells y Negre	380
<i>Oller Joseph M.<sup>a</sup></i>	
Anyoransa. . . . .	394
<i>Oller Narcís</i>	
Demanant informes. . . . .	249

	<u>Pàgcs.</u>
<i>Parádeda Joseph</i>	
L' Unió fá la forsa. . . . .	29
<i>Paler y Trullol Enriqueta</i>	
De Ripoll á Ribas . . . . .	201
Desolació. . . . .	158
<i>Parasols y Pi Pau</i>	
Una gloria de Catalunya vindicada. . . . .	41
<i>Pin y Soler Joseph</i>	
La platja. . . . .	241
<i>Pons y Massaveu Joan</i>	
En Ton de la pipa . . . . .	129, 137, 145 y 153
R.	
Lo teatro pontifici. . . . .	49
<i>Ricart y Giralt Joseph</i>	
Manifestació naval en lo port de Barcelona. . . . .	209
<i>Riera y Bertran Joaquim</i>	
La murrialla. . . . .	220
A Rafel Calvo. . . . .	310
Devant del monument á Clavé. . . . .	391
<i>Rocamora Manel</i>	
En la Epifania. . . . .	1
<i>Sales Rafel</i>	
Amor. . . . .	105
L' anada á Mallorca. . . . .	121
Lo geni catalá. . . . .	164
<i>Soler Frederich</i>	
Al eminent poeta é insigne home d' Estat Exm. Sr D. Víctor Balaguer. . . . .	323
<i>Surinyach Baell Ramon</i>	
Per tú. . . . .	197
La Germana de la Caritat. . . . .	278
Las duas gavinas. . . . .	334
T. E.	
¿Qué vol lo cor? . . . . .	384
<i>Tintoré Mercader Lluís</i>	
Ídili. . . . .	7
Hivern. . . . .	75
<i>Toda Eduart</i>	
Notas Sasseresas. . . . .	305 y 321
Los vélls carrers de Perpinyá. . . . .	385
<i>Verdaguer Jascinto</i>	
L' arbre de la vida. . . . .	40
Los fills del Canigó. . . . .	51
La mort de Balmes. . . . .	237
Himne á la Verge de la Mercé. . . . .	351
<i>Vinyals y Monclús Jaume</i>	
Recorts d' estiu. . . . .	126



## EN LA EPIFANIA



os trobém en la matinada del dia 6 de Janer de 188...

Dins sumptuosa cambra, en quals parets, trespol y sostre hi campejan en íntima germanó la riquesa y lo bon gust, s' hi mouhen molt atalayadas tres personas, parlant en veu baixa, caminant de puntetas y obrant ab tal misteri, que fan pensar al que 'ls veu si en aquella casa y aprop d' ahont sont hi ha algun malalt, ó si tractan de fer alguna malifeta. Més, lo tranquil y honrat aspecte de tots tres destruheix ja per si sol aquesta última suposició, y en quant á la primera, en los ulls y boca de tots s' hi trasparenteja massa l' intensa y franca alegría que gosan en aquests moments, pera que puga aquella ser certa.

Ellas van treyent objectes de dins d' un gran armari-mirall y 'ls posan sobre 'l vert marbre d' una artística taula d' ébano y bronze que hi ha al mitj de la cambra, ahont ell va desembolicantlos y arreglantlos ab molt cuidado. Quan ja ho están, tots obran poch á poch un dels balcons y van posant un per un aquells objectes en sa llosana, segurament pera que fassin companyia á un parell de petites *polacas* y una gran cistella que ja hi troban y dintre 'ls quals n' hi posan també algun.

Tancat altre vegada 'l balcó, se 'n entran tots tres dins una cambra que al costat de la primera 's troba, no tant gran com aqueixa

peró no menys rica y plena com aquella d' artístichs mobles. En ella y dins un petit llit que, més que tal cosa, sembla una joguina, hi dorm lo dols somni dels àngels una bonica nena de rossos cabells y satinadas galletas, á la que sa mare petoneja y remou pera que 's desperti. De primer fa 'l ploricó, tot fregantse 'ls parpres ab las mans mitj closas, però després en quan sent parlar dels Reys de Orient y de joguinas, la son desapareix de sos hermosos ulls com per art d' encantament y 's tira tot seguit en los brassos del seu pare, qui d' un brassat se la emporta darrera 'l balcó embolicada ab las mateixas robas del llitet, mentres ella, tot fent lo somicó, va renyant á la seva avia perquè no la ha cridada quant passavan los Reys com ella li havia encarregat, pera poguerlos veure.

Aquests parlaments son prompte interromputs per los crits de joya que fá al veure desde darrera 'ls vidres lo que hi ha rodejat de neu en la llosana del balcó.

¡Quina feyna 's gira llavors pera poguer vestirla! No es possible ja tréurela de darrera 'ls vidres y, puig sa frisansa fa impossible tota altra cosa, te de vestirse de qualsevol manera allí mateix.

Per fi lo balcó s' obra y després d' un moment de vacilació, produhida per no sapiguer quins objectes agafar primer, los va entrant precipitadament, comensant per la nina y agafantne tants com pot cada vegada.

¡Quina alegria la d' aquella criatura! Depressa, com si li manqués temps va ensenyant una per una á la seva avia y als seus pares totas las cosas que 'ls Reys li han portat. No sap lo que li passa: tant aviat fá petons á la nina y se la posa ajeguda sobre 'l bras cantantli *non, non*, com la deixa comodament asseguda sobre 'l teclat del piano, pera desfer los llassos de la cinta vermella ab que está lligat lo cistell de la fireta y arrengher sobre un silló de satí los plats y cassoletas de fina porcellana, com si 's tractés d' un verdader dinar, y deixa aixó pera estrenar la capsa de dolsos, llaminejant quelcom tant bó que vol de totas passadas que 'n tasti l' avia, y darrerament agafa 'l manguito *pera fer la senyora*, com diu ella mateixa, pesántsel al davant, ab las mans á dins y ab una gracia que no sembla sinó que tota la vida no hagi fet altre cosa.

Dificil seria assegurar qui es més ditxós en aquests moments, si la reina de la festa ó 'ls que embadalits la contemplan, puig si ella está més contenta que unas Pasquas, á 'n aquets *los cau la baba* al veure sa alegria y las monerías que fá.

Tot d' una s' adona la nena de que la nina no més dú que una arrecada; tot seguit se posan á buscarla y, no trobantla dins la cambra, obran lo balcó, en qual llosana la troban mitj esfonsada en la neu que hi ha en la part més sortida d' aquesta.

Al anar á tancar altra vegada lo balcó, li sembla al pare de la nena que ha sentit quelcom estrany que crida sa atenció fins al punt d' obligarli á traure 'l cap fora la barana de marbre, fent avans senyal á tots de que callin; escolta un rato y per fi, després d' escorcollar ab la vista tot lo carrer de dalt á baix, fixa sas miradas en un bulto negre que al cap de vall del carrer y sota 'l portal d' una casa 's destaca per son color de la neu que mitj la cobreix y que en groixuda capa omplena tot lo carrer, y de qual punt li sembla 'n surten aquelles veus que tant l' han impresionat.

Cerciorarsen y retirarse del balcó, posarse y fer posar á sa mullesos confortables abrichs de pells y, 'baixar ab ella al carrer es cosa que fa ab menos temps del gastat en explicarho.

Al cap de molt pocho rato, l' avia, que junt ab la nena (y la nina) s' ha quedat esperantlos á la 'escala, veu pujar á sa filla portant al bras un nen que per tot abrich porta un mocador d' indefinible color en lo cap y un tros de sach ó cosa semblant, que li mal-tapa sas enrojidas carns, per sota del qual surten sos petitets peus, ja negres de tant amaratats, y darrera d' ella á son gendre que acompanya y ajuda á caminar á una dona; tant mal ó pitjor vestida que son fill, de la que van cayent per tot allá 'hont passa gotas de aygua y borrallons de la neu qu' encara hi ha en son traje, si traje 's pot dir de quatre draps espellifats y xops tots fins al més petit fil.

Ja dins del pis, aixugats bé, vestits y confortats ab lo caliu del escalfapanxas y ab menjar que totseguit los hi donan, comensa la dona á referir totas sas penas y sufriments, trista historia de una vida de mártir, plena de amargór, dolors y miseria, qual relació tot sovint fa esgarriar als que la escoltan y també més de una vegada humitejar lor ulls de las duas senyoras.

Desde las primeras horas de la matinada s' estava arrualida ab son fillet en lo brancal de la porta ahont l' habian trobada: cansada, abatuda, entumits y llagats sos peus per las pedras y la neu que tantas horas feya trepitjaba, sentintse desfallir, s' habia arredossat allí, ahont li habian agafat ja cobriments de cor que prenia ella ja per la mort mateixa. Vint y quatre horas feya que no habia menjat res; totas las portas trobava tancadas y totas eran sordas á sos prechs y al plor de son fill, que á 'n ella li arrencava 'l cor: sols un home, ab qui 's creuharen



prop de la ciutat y que com ella anava també cercant almoyna, en ternit de sentir com plorava 'l nen y demanava á sa podre mare lo pá que ella ab tot lo dolor de son cor no podia donarli, se 'n va traure un rosegó del sarró y li doná, ab lo que va aconsortar un xich á la pobre criatura.

A cada moment, trenca la bona dona aquesta relació pera dirigir paraulas d' agraïment á sos protectors, mentres son fill, ja més reviscolat, no fa altre cosa que palpar lo vestit que porta, com duptant de la per ell tant hermosa realitat, y mirar ficsament las joguinas qu' encara hi ha escampadas sobre la pell d' os blanch (qu' ell preu per neu) y en las cadiras: de lo qual adonantsen la nena agafa una joguina y li posa á las mans tot dihentli;—Té. ¿La vols? ¡Te la dono de bó de bó!—Ell no contesta pero li arrapa desseguida.

Al veure l' avia l' acció de sa neta se la puja d' un brassat á la falda pera omplirla de petons. Y mentres tant son gendre contesta á las benediccions que 'ls dirijeixn lo acullida:—Vos y 'l vostre fill sou lo regalo que aquest any nos han portat á nosaltres los Reys d' Orient. A ells, donchs, devem donar tots gracias per havernos donat, á vos, lo conort que tant necessitavau, y á nosaltres una nova ocasió de fer quelcom agradable á Deu.—

MANEL ROCAMORA.





## QUADRET

¡Qué tristas que conversavan  
al ascó de la Masia,  
la pobreta masovera  
y sa filla Rosalia!

Llagrimejants y anguniosas  
del mal temps se condolian,  
que ab los frets y las glassadas  
lo blat nou se 'ls hi moria.

—«Ton avi se 'n va á la fossa  
y 'l gran enguany entra en quinta,  
y pel Febrer vindrá l' amo  
á buscá 'l diner que tinga.

Si ton pare tornes ara  
de pesar se moriria...  
¡Cóm ho farem totas solas  
sense diners ni cullita!»

Escoltant així á sa mare  
¡quin plorar la Rosalia!  
lo recort dels temps ditxosos  
¡qué n' hi dava de martiri!

Era per Cap-d' any, y al poble  
tothom hi va anà aquell dia;  
no més ellas totes solas  
s' estavan á la Masia.

Feya fret, la llar fumava,  
ploviscava y s' enfosquia,  
y al lluny se sentia 'l carro  
que tornava de la vila.

F. BARTRINA.





## IDILI

INSPIRAT EN LO QUADRO DE IAN VAN BEERS «LE PREMIER AVEU»

Qu' es dols ¡oh ma estimada! enmirallarme  
en tos ulls de cel,  
ab tos brassos de neu, lo coll lligarme,  
ab amorós anhel,

tot recolzant ta testa esbulladissa  
en l' indret de mon cor,  
ohint los aucellets en la bardissa  
contarse son amor.

y parlar solsament ab las miradas  
portats á un altre mon,  
que 'ls llabis enfeynats en fer besadas  
no 's mouhen de ton front!...

LLUIS TINTORÉ MERCADER.

Mulhouse (Alsacia) 6 Novembre 1887.



\*  
\* \*

Passió santa que guardava  
gelós al fons del cor meu,  
quan ab més fé jo 'l gosava  
llavors mateix s' apagava  
lo flam d' altre amor més breu.

Avuy jo espero debades,  
oh dona un recort d' amor  
y las dolsas encaixadas  
y paraulas disfrassadas  
ab vergonyós tremolor.

Mon amor s' ha mort al neixe  
com flor que 'l vent ha esfullat  
ma vida es eterna queixa  
y avuy ton oblit me deixa  
com palmer abandonat.

BONAVENTURA BASSEGODA.



## QUATRE PARAULAS SOBRE MÚSICA POPULAR

### I

**N**o es nostre ánimo fer un estudi detallat de aquesta part tant important del diví art. Plomas més ben talladas que las nostras s' han ocupat ja, ab molta estensió y més bon éxit, de aqueix treball, penós en sí per la insuperable dificultat de reunir datos y recullir tantas joyas com encara quedan escampadas entre la vila y la ciutat, entre la montanya y 'l plá. Als que vulgan conéixer un treball estens y ben acabat, lo més complert qui sab fins avuy en sa classe, nos permeterém recomenarlos los quatre llibres de *Cansons de la terra* que ab gran aceptació, publicá en los anys 1866, 67 71 y 74, lo conegut y llorejat poeta Francesch Pelay Briz, ab gran acopi de datos, recullits alguns, tal volta, dels que anteriorment s' havian dat á la estampa, de nostres eminents poetas, lo may prou plorat Milá y Fontanals, y lo celebrat cantor de Montserrat, en Victor Balaguer. A tots los devém nostre reconeixement, y son dignes de la mellor lloansa, per haberse imposat tan penosa molestia, qu' ho es, y molta, la de recullir eixas preciosas cansons, quals autors son desconeguts, y que sols per tradició, 's conservan y conservarán sempre, encar que mutiladas de jorn en jorn, puig aixís com nosaltres las aprenguérem de nostres pares y eixos de sos antepassats, demá las ensenyarém á nostres fills pera que eixos ho fassian ab los seus.

¿Qui de nosaltres no 's recorda de la cansó del bressol que canta la mare amorosa pera fer dormir al seu nin? Cantàuli al petit infantó una *cabaletta* de la més afamada ópera, y 's resistirà á dormirse perquè li faltarà aquella tonada tan dolça, de la que ell no podrà donarse compte, pero es lo cert que li agrada per aquell ritme descuydat, per un tot misteriós que conté y que, ja grans, encara 'ns agrada escoltar, may sia sinó pels bells recorts que en si porta. Y nostres jochs de quan petits ¿que foren sens eixas bonicas cansons? ¿ni podria tampoch lo pagés segar ni bátrer, sens entonar eixos preciosos cants, tan aviat tristos com amorosos, are bélichs are religiosos? Y es que ells retratan totas las accions de la vida ¿Voleu res més tendre que la cansó *del Pastoret*, la *de la Molinera*, ó la *del Canigó*? y per altre part, ¿si n' es de trista la cansó *dels tres estudiants de Tolosa*! (1) y la *dels presos de Lleyda*. Aquí no busqueu trevall en la harmonia: es la inspiració sola, la primitiva música, la qu' ha fet eixas bonicas melodias que parlan al cor, clau de nostres sentiments; y, cosa estranya, los més exigents en l' art, los que sols buscan música trevallada, més d' una vegada 's deleitan escoltant aqueixos trossos que no están basats en cap regla ni obeheixen á segur ritme: y ab aixó está qui sap son encant, perquè, com deya molt hé un celebrat poeta «despullen als cants populars de la llibertat ab que están compostos y 'ls hi llevaréu la seva major riquesa», ¿á lo que afegeix Pelay Briz, si eixa lley de cansons fossen propias y eruditas ja no serian populars.» Y en efecte, si 'ls posesseu ab un temps determinat, basat en lo *Metrhónemo*, si 'ls quitasseu aquest *ad libitum* que sempre portan en si nostres cants clássichs (si se 'm permet la paraula), los despullariau de la seva major riquesa y perdrian hasta la seva originalitat. ¡Llástima gran que nostres afamats mestres de música no s' hagin ocupat ab més sollicitud de recullir en un sol pom eixas *flors escampadas*, alguna de las quals, tal volta, podria servir de tema á grans obras. Que ho diga, sinó, la celebrada ópera intitulada «*Der Freischütz*» ó 'l franch cassador, estrenada ab gran éxit á Berlin l' any 1821, y deguda á l' inspirada ploma del malaguanyat compositor Carles Maria de Weber, condeixible del immortal Meyerbeer, y de quin mestre casi 's pot dir que fou lo fundador de la moderna escola del drama lirich alemany. L' argument de la nomenada ópera ¿que es més, que la balada ó rondalla coneguda als paisos del Nort ab lo nom de *Lo negre cassador*, ó lo *mal cassador*; en altres punts ab lo de *Lo rey dels álbas*, y entre

1) ó de Tortosa que ab duas versions corran y 's cantan.

nosaltres per la cansó del *Compte Arnau*? Y lo libreto de l' ópera que tants aplausos ha obtingut fa poch en Barcelona, titulada «Lo Barco fantasma» del renombrat compositor en Ricart Wagner, ¿no es extret també d' una balada popular noruega?

Molt complauria que 's portés á cap lo projecte d' un dels més coneguts mestres compositors de Barcelona, qual es lo de reunir y publicar, ab gran aplech de datos, tots eixos cants que constituheixen una de las preciositats més estimables de nostra molt volguda llengua.

## II

No 's pot posar en dupte que la música popular (y entenguis per ella la que no té autor conegut) es tan antiga que 's remonta son origen als temps mitològichs, ja que 'ls grechs consideravan tal art com un dó dels déus, éssent Júpiter una de las primeras divinitats á qui atribuhian sa invenzió, no obstant de conèixer 's á Apolo com á deu de la música. En efecte, si fullejém la historia dels primitius pobles, trobarém que, després de la época del diluvi universal, tingueren ja en molts d' ells ideas de cant, molt particularment en Egipte hont se pot dir que va tindre lo seu bressol la música, ja que allí fou hont se cultivá ab més profit. De passada, dirém que la música va exercir tanta influéncia en los antichs pobles, que arribaren á creure que tenia 'l poder de inspirar alegria ó tristesa, y fins lo de curar algunas enfermetats, y en apoyo d' aixó se cita lo fet de Saul, aliviat de la seva melancolia per los armoniosos sons de l' arpa de David, així com lo de Alexandre lo Gran, qui, al escoltar un aire marcial tocat ab la flauta per lo músich Timoteo, corregué á las armas.

Aqueixas hermosas inspiracions que, ara es la rondalla de la boda, ara la cansó d' amor, del treball, ó la que espresa la tristesa que embarga l' ànima, que aquí s' identifican ab la *sardana*, allá ab lo *ball rodó*, á Aragó ab la *jota*, á Castella ab las *seguidillas*, á l' Andalusia ab las suas *tiranas*, *fandangos* y *rondeñas*, tan aviat ab la *saltarella* napolitana y 'l *oylé* tírolés, com ab lo *kuhrehien* dels Alpes, la *saga* escandinava ó 'l trist y melancólich *dumka* rus; aquestos cants, repetim, qui sap si en cap lloch han tingut la importancia que á Polònia, que conta ab una gran riquesa d' ells. Citarém sols lo que anomenan *Krakowiak*, qu' es un cant alegre y picaresch que 's canta en la Polònia Meridional, prop de las cabanyas: lo avans dit *dumka*,



que 's coneix en la Russia Roja y la Ukrania, y lo conegut á la Mazovia ab lo nom de *Mazurck* que 's una cansó trista y plena de gravetat. Lo caràcter de las cansons polacas es senzill y brillant, ab moviment decidit. Lo *Mazurck* es lo cant dels recorts graves d' aquella Polònia tan gran y desgraciada, y per aixó es que 'l saben las damas polacas pera fer conèixer á sos fills los grans noms de la sua patria vensuda, y las glories de son passat. Ell es lo qui inspirá al poeta Mickiewits aquells hermosos versos que 'ns atrevim á traduir.

«¡Cants populars! arca d' aliansa entre 'ls temps antics y 'ls moderns, en vosaltres deposita una nació 'ls trofeus dels seus héroes, l' esperansa de sos pensaments y la flor de sos sentiments!. ¡Arca santa! ningú 't toca ni 't romp mentres lo teu propi poble no t' ha ultratjat! ¡Cansó popular! tú guardas lo temple dels recorts nacionals: tens las alas y la veu d' un arcàngel; y sovint tens també sas armas.»

«Lo flam devora las obras del pinzell, los bandolers roban los tressors, més la cansó s' escapa, y sobreviu y corre per entre 'ls homes. Si las ánimas envilidas no saben alimentar-la ab somnis y esperansas, fuig á las montanyas, se fixa en las ruinas, y recorda allí 'ls temps antics, aixis com lo rossinyol s' escapa volant d' una casa incendiada y 's posa en un instant sobre 'l sostre, pero si 'l sostre s' enfonza, fuig als boscos y ab veu sonora recita cants de dol als viatgers, entre ruinas y sepulcres.»

Ja hem dit que 'ls cants popu'ars son tan antics com la mateixa música, de manera que si 's busca l' historia d' aqueix bell art, se trobará enllassada ab la d' aquells, casi bé desde la primitiva edat fins que Guido d' Arezzo, abat que sigué del monastir de la Pomposia á Ràvena (Italia) va inventar la escala ó *gamma* musical en l' any 1024, introduint l' us del pentàgrama y donant al diapassó lo nom de *ma armónica* pera demostrar la relació de sos hex-acordis de sis lletres y sis sílabas (basatē en la primera sílaba dels hemistiquis de la primera estrofa del himne á Sant Joan) ab los cinch tetracordis que usaren los grechs (los *dorichs*, los *frigis* y 'ls *lidis* primerament, y després los *jonichs* y 'l *eolis*), coneixentse més tart dita *ma armónica* ab lo nom de *gamma*, per comensar la escala ab la G dels grechs, qual nom desaparegué al inventarse per Lamoignon, en 1684, lo si que completá la escala musical que avuy dia coneixem. (1)

(1) Segons Marsillach, lo qui inventá ó doná 'l nom de si á la 7<sup>a</sup> nota de la escala, fou Flamand Wadrant, en 1550.

Afegeix que 'ls Grechs anomenavan á sos cinch modos principals *dorien*, *ionien*, *phrygien*, *èolien*, y *lydien*.

Y ara 'ns adoném que 'ns havém apartat del camí que 'ns havíam trassat al projectar escriure eixas mal posadas ratllas. Afegirém, que 'n l' época de que havém parlat, un sol individuó feya lo que ara fan lo poeta, lo compositor y 'l cantor: aquest era lo paper dels bardos entre 'ls celtas, los escaldas 'en Irlanda y Escandinàvia, y 'ls trovadors en la edad mitja, com 'mès tart ho feren en l' Alemanya los Mestres Cantors: bé prou qu' aixó queda demostrat en lo drama musical intitulat *Los Mestres cantors de Nüremberg*, del eminent geni musical en Ricart Wagner, qui de má mestre va pintar los xistosos neidents á que donava lloch la lleyta qu' entre dits trovadors del Nort s' empenyava pera disputarse 'ls premis, que rebia de mans de hermosa dama, 'l qui d' ells se distingia ab la més bonica composició: y sols pera 'ls qui no hagin llegit lo antedit drama dirém que 'ls Mestres cantors, ó *Meistersingers* com los deyan en Alemanya, eran individus del poble ó artesans, que pertanyian á tota classe d' oficis quals respectius gremis, ab sas banderas, concorriau al certámen que en cert dia del any se celebrava, y en lo que devant tot lo poble, se donava 'l premi al Mestre cantor que havia compost la lletra y música de la cansó més acabada, qu' ell mateix recitava. Aixó no vol dir que no 's coneguessen á Alemanya 'ls trovadors fins á la aparició dels Mestres cantors, puig qui avans del segle XVI ja existian los que s' innomenavan *Meistersingers* ó cantors dels recorts, los qui se acompanyavan sas cansons ab arpa ó cítara: y á aquestos se refereix Wagner en sa ópera *Thannhauser*.

Que molts de nostres cantars se deuen als trovadors, es cosa innegable, com també ho es que aquestos tingueren son asiento en la Provença qual armonió l' llenguatge gosá de tal favor, que tota l' Europa feudal volgué apéndrelo, atreta per las composicions dels dits trovadors, y en lo segle XII, época en que, segons Bembo, la poesia d' aqueixos va arribar al punt més alt de sa cultura y desenrotllo, los mes distingits poetas italians varen pendre per models als nomenats *mestres d' amor*, mentantse entre aquells á Dante y Petrarca, los qui varen ensatjarse en la llengua provençal de tal manera, que arribá á serlos tan familiar com la sua. Bé es veritat que 'l mérit de la literatura provençal que en general consistia en la forma del llenguatge y en particular en la investigació de la armonia musical, no podia assegurar á aquesta literatura un éxit de llargà duració.

Y no 's crega que es l' Europa sola la que té aquesta riquesa ab cants populars: també América n' está dotada, y per cert que qui sap si encara conta ab reminiscencias de nostres trovadors; me referixo al

*goucho cantor*, copia de nostres antichs *jutglars*, á qui trobareu á la República Argentina y particularment á la provincia de Buenos-Aires, anant de punt en punt y fent lo mateix treball de crónica, costums é historia que 'ls bardos de la Edad mitja. Axí mateix lo poble del camp té 'ls seus cantars propis: lo *trist*, que predomina en los pobles del Nort, es un cant planyider, natural al home en lo seu estat primitiu de barbárie, la *vidalita* es altre cant popular ab coros acompanyats de la guitarra y un tamboril, á cuals redobles se reuneix la gent.

Pera donar una idea de lo molt que está arrelat en Chile lo sentiment musical y del bon concepte dels argentins, dirém, que quant un d'aquestos es presentat per primera vegada á una casa d'allí, l'invitan tot seguit al piano ó li presentan una *vihuela*, y si diu que no sap tocar cap de dits instruments, ho estranyan molt y fins ni ho volen creure, perque *essent argenti*, dihuen, *ha de ser músich*. Lo jove de las ciutats toca 'l piano, la flauta, violí ó guitarra; los mestisos se dedican casi exclusivament á la música, essent molts, los hàbils compositors é instrumentistas que han sortit d'entre ells.

A fins del segle XVI, pera solèmnisar las antigüas tribus del Brasil lo dia de la festa dels seus antepassats, feyan certa classe de ceremonias que 's componian de balls, gestos, crits *concertats*, durant las quals un *caraibo* bufava al rostre dels concurrents lo fum aromàtic, símbol de l'ànima despres de la mort: després comensavan los homes á balandrejar sas camas, y las donas á cantar nna especie de plegaria, qual estribillo pareixia la congoixa d'un agonizant. Quant lo ball arribava á sa conclusió, tots los assistents copejavam ab lo peu la terra, y repetían ab una veu melancólica; *¡he he huá, he huá!* Lo significat y objecte d'aquestos cants, era manifestar als antepassats lo disgust que sentían per haberlos perdut, y 'l consol que trobavan ab la esperança de tornarlos á veure un jorn, detrás de las altas montanyas, en las que tots hallarian junts.

Los cants brasilenchs ronchs y aspres, sens tó ni mesura, ¿se poden considerar com á música? Segurament que no. Pel contrari, á las islas del mar del Sur las cansons tenen nn caràcter singular de melancolia, fent un contrast terrible lo escoltar sobre aquellas melodias paraulas cruels y que aterrorisan.

També 'ls indis del imperi del Perú, avans de sa conquista, celebravan cada any la festa del Sol á l'equinoeci de Setembre, nomenant-la *Citua raimi*. Lo dia senyalat pera eixa funció sagrada, 's reunían lo rey dels incas y 'l poble en lo pórtich del temple ahont s'adorava la imatge del Sol, entonant cántichs é himnes en los que expressavan l'alegria de que estavan possehits ab tal motiu.

Aixó 'ns prova clarament que abans que tot, los cants populars foren religiosos y consagrats á las cerimonias públics; després varen passar als palaus, y d' allí al poble, creant aquesta riquesa de cants nacionals que comunica al home tan las alegrias com lo dolor, aixis l' amor com la venjansa.

En nostras islas Filipinas, á més dels cants religiosos, se 'n coneixen d' altres d' amorosos y lánquits, perc que no tenen lletra, y 'l salvatge 'ls suspira sens articular paraula, com fa lo rossinyol en lo niu al costat de sa parella. Pero tot lo que tenen de calma y dulçura las cançons de aquells pobles barbres tenen per altra part la energia y activitat sos balls. Al Africa sobre tot, y en las islas prop d' aquell continent, tot es massa apassionat pera que tinga mesura; las dansas mes lascivas s' ballan ab aires vius y ardents. Bona prova d' aixó 'ns donan los balls de las islas nomenadas, que ha publicat lo periódich de Barcelona *La Enciclopedia Musical*.

Per altre part trobem en los antichs temps de la Grecia, entre sa música popular, que, per Teócrit, 's fa menció de una cansó *dels segadors*. Aristófanes parla de altra pera las *espurgadoras de grans*. Ate-neo anomena *Himeia* á la de las esclavas. Los *trevalladors en llana* tenian també sa cansó particular; los teixidors la seva, dita *Elina*; los ebanistas altra coneguda per *Epimulia*; los veremadors la *Epilenes*, y las esclavas que cuidavan dels nins sabian la *calabancalisa* pera sos-segar sos crits, y la *mumma* pera ferlos dormir, si bé pareix que tots eixos cants eran insignificants.

No acabarem aqueix article sens copiar un párrafo de un estens trevall de la materia que nos ocupa que hem tingut fo gust de llegir:

«La creencia en certas divinitats de las ayguas que, semblants á las fadas mortíferas de Hylas, atrahuen als joves, sembla universal al Nort. Se troban aquestas ninfas pèrfidas vagant per la Lituania, al marge del llach *Switez* abont la cansó de las *Swite-ziankas* va inspirar á Michiowiez una balada plena d' encants. A Alemanya Goethe se inspirá ab la tradició popular del *rey dels albás*; á Suicia lo *necken* y las *ondinas* gosan d' igual celebritat; lo cant del *necken* té una de las melodias mes caracteristicas del tipo suech; lo cant noruech de la Ondina, recullit per Mr. Jacobi *Huldre-me suog*, recorda maravellosament en son segon periodo lo tó de la barcarola áspre, de la barquerola suissa, y lo de la melodia napolitana ó veneciana. Los *pactes ab lo diable*, las *Cassas salvatjes*, los *Gobelins* etc. mostran igualment tota la rassa septentrional de baladas senzillas y terribles. Hi ha algunas d' aquestas tradicions viatjeras que han donat realment la volta al mon; que, sur-

tidas de l' Eslavonia, del Cáucaso, ó tal volta de la India, han circulat per tot l' Orient de Europa, y després de correr la Alemanya, la Suecia, la Noruega y la Islandia, han anat á morir á Inglaterra y á Escocia, algunas á Normandia y fins á Nápoli.»

Y ja per necessitat hem de fer punt final, per que 'ns sembla que la paciència de nostres tolerants lectors ha de estar ja del tot agotada: y puig que de ella hem abussat en tan gran escala. allargant indefinidament eixas ja pesadas, é interminables *quatre paraulas*.

JOAN KAISER.





## DISCURS DE GRACIAS

PRONUNCIAT EN LO CERTAMEN LITERARI CELEBRAT EN LA BISBAL  
PER LO VICE-PRESIDENT DEL JURAT

D. FRANCISCO XAVIER GARRIGA

SENYORS:



ots hem sentit mil cops la amargura de la despedida, que té en la vida humana quelcom de vesllum ó de anticipo de la mort.

Campoamor diu en una de sas incomparables poesias, que no 's despedeix may de ningú sens exclamar: «¡Per sempre, adeu!»

Al portar, donchs, are aquí, indignament la veu del respectable Jurat d'aquest certamen literari, permeteume que refugi 'l despedirme com malalt que 's rebela á una operació dolorosa.

Permeteume, que al comensar lo perdurable apart durant lo qual l'hivern gelat, si no mata, ensopeix l'escalf de las festas de la gaya ciencia y destría als poetas y prosistas are reunits pera cantar la fé, la patria y l'amor; pera cantar eixa trilogia sublim dels Jochs Florals instituits á Barcelona, á semblansa de la Academia de Tolosa creadora de las *Lleys d'Amor*, per aquell Rey cantat aquí ab tant d'estre per un de nostres més distingits mestres en Gay Saber, y qual únich pecat fou adelantarse á sa época. Permeteume, dich, que vos dongui en lloch de trista despedida, cita pera l'any vinent y ab ella la esperança falaguera de reunirnos aquí altra volta; los de eixa hermosa enconrada de Catalunya, á la que es avuy en lo Baix Ampurdá llar

payral de las lletras catalanas y 'ls forasters, aquí, hospitalaria patria de la cortesia, nodridora de pits grans, nobles y generosos.

Per ma part, tinch, senyors, la ferma convicció de poguer l' any vinent lluytar de nou com soldat ras en aquest certamen, cumplint aixís millor que enguany aquell sabí precepte d' Horaci:

*... et versate diu, quid ferre recusent,  
Quid vale ant humeri...*

Que Deu me dongui á mi la sagrada inspiració dels poetas, ó las llums del prosista y als jurats benevolensa, pera tornar á vosaltres, ¡oh mos volguts amichs! que es lo del llor lo més dols raser pera ampararse á l' ombra de la patria.

Y are, escometém la tasca que 'ns ha sigut confiada. No vull que sia per molt temps que ressona la darrera ma veu, que no escau be en verger d' olorosas flors la ingrata ruda.

En lloch primer, á la tendre reyna d' eixa festa, filla d' aquell mestre inoblidable (1) gloria llegendria d' esta terra, se deuen grans mercès. Ella ha sigut l' astre fulgurant entorn del qual ha resplandit altívola y serena la atmósfera d' aquest acte solemne, esmaltada ab las brillants estrelles de preciosas concepcions artisticas y literarias, y de serenas y enlayradas cuestions científicas.

Vestal guardadora del amor de familia, apartada de la llar per breus moments pera serbo de nostres pensaments y afeccions intimas; vos hem sentat en eix sitial ahont ab vos s' hi ha enlayrat lo genre de la dona, á qui al ferla reyna de la bellesa se la 'n ha fet de lo creat, puig la bellesa es quant en formas distintas y per distints medis l' home busca y anhela.

Si fins, donchs, heu presidit las nostras anarquias, las anarquias sagradas é ingobernables de nostres cors y de nostres pensaments, quan hagi terminat aquí vostre curt regnat pera comensar l' etern en nostra memoria, á qui negui vostre imperi en la terra y parli de vostre realsament; contestéu, senyora, que qui regna en la voluntat y en lo cor del home, regna en lo cap del mon.

Gracias també á vosaltres, las damas y donzellas que ab vostra assistencia y aplaudiment habeu honrat y embellit aquesta festa.

Sense vosaltres, haguera sigut verger de flors exóticas robadas á un clima estrany y arrivadas per forsa; enlluernada, mes no llumi-

(1) D. Joseph Coll y Veli.

nosa aurora celeste; no veritable llum, sino mentit resplandor d' una claror espléndida y llunyana.

Aytal com fou necessaria vostra presencia en lo circo de Roma, pera que resultés ab lo concurs de vostra hermosura la sublimitat de aquell espectacle de fera lluyta, que d' altre modo bagera sigut sols horriblement brutal; es necessaria avuy vostra presencia en las festas de la bellesa, pera que 's veji en la vostra l' original reflectat en l' espill de las creacions del artista y de las veritats de la ciencia, que no en va digué Becquer, lo lirich immortal:

*Mientras exista una muger hermosa  
Habrá poesía...*

Y es molt cert, la llum que s' abrillanta al tocar vostre rostre, 's romp y resplandeix en múltiples colors d' hermosura infinita que en va busca assolir lo fantasiador pintor y brolla á dolls més dolça y més serena de la divina font dels vostres ulls.

La severa recta y la ondulant ratlla corva, emotllan lo contorn de vostra figura, la forma més escultural imaginada per la fantasia del artista més creador y animada per la infinita Providencia del Creador més artista.

Cap música com la de vostres llabis que fan armoniosa la parla més ingrata y si pot tenirse á la poesia com á conjunció y compendi de totas las arts ¿quina poesia més veritable y expressiva que la vostra, conjunció y compendi de totas las hermosuras de forma y font de dolçura, sacrari de puríssims afectes y arca santa hont Deu depositá la llevar dels més tendres sentiments del esperit?

Gracias també á las dignas autoritats que ab sa presencia y entusiasta ajuda, sancionan y fomentan aquesta justa de las lletres.

Ditxós de qui governa en l' imperi de la pau y ditxosas vosaltras que lluny de cimentar vostra existencia y vostre poder en la violació dels drets y la exigència de las obligacions, los fundeu en la benehida comunió de las voluntats y en la elocuent protesta de la més veritable germanó; no en la trista imposició del càstich, sino en la agradable otorgació del premi.

Gracias, per fi, als ofertors de recompensas y á quants directa ó indirectament semblan y conrean ab pròdiga ma, eixa llevar que anyalment treu més ufana y més florida brotada y en nom de *Los Sis parells bisbalenchs*, al sabi y digne President del Jurat, esperansa llegítima del primer Institut d' ensenyansa de Catalunya y de nostra



joventut escolar y á sos companys y meus, no menys dignes ni menys honorables. de quin acert y justicia he tingut la sort y la inmerescuda honra de ser testimoni.

Y finalment, en nom d' ells y abans de separarnos, es cárrech de ma consciencia regraciari també á *Los Sis parells bisbalenchs*, per havernós proporcionat grata ocasió de contribuir á sa honrosa tasca, per qual exit ab entussiasme 'ls felicitem.

Empresa es de fé, d' amor y de patri afecte y aixis com Deu, vos ne restarán agrabits los homens y la historia. Fills del treball, observadors d' aquella máxima famosa de S. Joseph de Calasanz: «Aprén á ésser sabi y apendrás á ser independent». — Descauséu de las fatigas del cos ab las esplayadoras y plahentas tascaes del esperit.

¡Que Deu benehesca eix noble maridatge!

Los antichs fills del poble, decidian en sos tumultuosos plebiscits aquellas lluytas sangnantes qu' avuy constituheixen sa historia. Vosaltres, en eix plebiscit de la pau, decidiu la gloria literaria del escriptor y continuéu aixis la historia íntima de vostra patria.

Per aquells, han lograt renom guerrers famosos dels qui no resta més que 'l recort de abundosas llágrimas, com petrificadas aquí y allá en fredas estátuas no respectadas ni pel temps, si á voltas inclement, sempre plé de amargas ensenyansas.

Y es que la guerra no te patria y la gloria sense patria no es gloria de ningú.

Per vosaltres, l' assolirán serena y enlayrada nobles fills de Catalunya, digníssims successors d'aquells inoblidables Cerveri de Girona, Vidal de Besalú y Huch, lo Comte ampuritá. Mes será la gloria de la patria que es la verdadera gloria; eixa que 's sintetisa sublimada en lo recort dels nostres, dels que foren en la terra nostres amors y que ressona en la anyorada atmósfera de la llar y del lloch ahont brandá nostre bressol y s' obrirà nostra fossa.

Será eixa gloria que, juntament ab los raigs del sol patri escalfa nostras despullas ó plora ab la ro ada del cel de nostra terra, sobre la llosa del sepulcre; aureola eterna pel esperit, quan s' ha complert pel cos lo terrible

*Pulvis es et in pulverim reverteris.*





## MISSA DEL GALL

¡Quina quietut! com mortalla  
que té 'l món embolcallat,  
la boyra humitosa y freda  
va estenentse per l' espay.  
Pel camí que dú á la vila,  
arrupits y tremolant  
solets poch á poch caminan  
una nena de deu anys  
y un nen xich que ploriqueja;  
descalços, sense ré al cap,  
y ab la roba feta á trossos,  
qu' ensenyan per tot la carn,  
van á captá' á la parroquia;  
almoyna prou trobarán.  
Lo nen la segueix ab pena  
y estirantlo per la má.  
Se n' entran dintre l' esglesia;  
tot es sol y es fosch encar:  
tant sols una llántia crema  
darrera d' un vell reixat,  
qu' ab ombra tremoladora  
lós murs d' enfront va ratllant;  
al suau brandar de la llántia  
la ombra va d' amunt d' avall;

encara en la sagristia  
se sent lo drinch de las claus.  
Agafats de mans ne surten,  
aturdits y plens d' esglay,  
al sentir que sas petjadas  
ressonan per l' ample nau.  
Assentadets sota 'l porxo,  
boy acostats s' han quedat:  
va arriuan la gent á collas,  
tots entran xiuxiuhejant  
abrigats y ab rostre alegre,  
que van á Missa del gall.  
Els dos dins l' esglesia tornan,  
que la missa ha comensat.  
¡Ab quin goig quietet escolta,  
lo nen quan sent bressolar!  
s' admira que de dalt l' orga  
ne surten d' aucells los cants;  
cerca d' hont vé 'l tamborino,  
senti 'ls ferrets ¡qué li plau!  
lo fluviol y pandereta  
lo tenen enamorat;  
embadalit, escollantho,  
poch á poquet baixa 'l cap;  
y al adormirse somnia  
qu' al cel están bressolant  
un nin ros, á qui amanyagan  
angelets y aucells cantant.  
Ab lo brugit se desperta  
de la gent que va á adorar;  
diu, al veure que s' acostan  
prop lo nin qu' ell ha somniat;  
— ¡Lo besan! ¡li fan almoyna!  
va nuhet ¡tan fret que fá!  
Vull veure'l y vull besarlo.—  
Se 'n puja al peu del altar,  
s' agenolla, 'l Jesús besa,  
fit á fit queda guaytant  
y cau, al volgué aixecarse,  
arraulit de fret y fam

tot dihent als que l' enrotllan:  
— ¡Més bell encara l' he somniat! —

.....  
Tothom parteix las besadas  
entre 'l Jesús y l' infant;  
qui al Jesuset feya almoyna  
també almoyna á n' ells dos fa:  
¡Deu me val, quina faldada!  
¡quins butxacons, Deu me val!  
Alegroys corrent se 'n torban  
cercant sa mare en sa llar.  
Tothom la llanterna 'ls deixa,  
qu' han d' anar á l' arrabal.  
Allunyantse dintre 'l cercle  
que fá la llum ab sos raigs,  
semblan, pujant per la costa  
quan la boyra 'ls va tapant,  
dos angels que al cel fan via  
per dir al Deu de bondat,  
qu' encara del *Gloria in excelsis*  
ressona en la terra 'l cant.

VICTOR BROSA Y SANGERMAN



## ¡OH DEU MEU!

Mon ànhel de nit y dia,  
es ser ben teu, ¡oh Deu meu!  
sí: ben teu á totes horas,  
ara y sempre eternament.

Tu ets la flor que esclatant pura,  
embalsama l' Univers;  
jó la debil papallona,  
que vola per darte un bes.

Tu ets lo pare amorosíssim,  
 que te als fills carinyo inmens;  
 jo 'l fillet que á soplujarse,  
 va á sota tont rich mantell.

Mantell que á la humana rassa,  
 donas espayós alberch,  
 que abrigas á qui t' implora,  
 vùlgambi: soch ton fillet.

En ta santa companyia,  
 vull estarhi constantment;  
 gosánt de la inmensa ditxa,  
 que tenen los angelets.

Embellit en ta figura,  
 ¡que depressa hi passa 'l temps!  
 estar junt ab tu á la gloria,  
 ¡y quin goig més gran deu ser!

Tot quant soch y valch daria,  
 per ser besat per l' oreig,  
 que gronxa las perfumadas  
 y olorosas flors del cel.

Pe 'ls jardins que en ell hi guardas,  
 qui ¡oh Deu meu! estar pogués;  
 qui pogués esser herbeta,  
 de sota un roseret bell.

Confós entre ufanas rosas,  
 impregnat de pur alé,  
 saturat de ta doctrina,  
 quin goig més gran ¡oh Deu meu!

Mon anhel, donchs, nit y dia,  
 es ser docil á tas lleys,  
 ser la petita ovelleta,  
 del inmens ramat que tens.

Mon ánim, mon cor, ma pensa,  
 son tots ben teus, ¡oh Deu meu!  
 teus foren de nin mos somnis,  
 que 'ls d' home, ho sian també.



## RAIGS DE SOL

(Del llibre titolat *Versi* que ha publicat fa poch la poetisa italiana  
D.<sup>a</sup> Maria Savi-Lopez )

Era á l' aubada; y en la tomba freda  
d' una donzella morta,  
potser d' amor, á pler desponcellavas  
una nevada rosa.

Un tebi raig del sol naixent vessava 's,  
la blanca flor besantne,  
Y 'l poeta digué al sol, « Y que piadosa  
qu' es ta claror, que á tanta de tristesa  
sab alegrar, ta eterna juvenesa  
per tot arreu mostrandne ! »

Era á la matinada; un raig espléndit  
de sol, radiós banyava  
un angelet de marbre, qu' enjoyava  
lo peu de l' ara santa,  
y l' ala transparent se reflectia  
y 'l front era de rosa  
semblant que 'l paradís deixat havia  
pera gosar d' aquella llum hermosa.  
Y 'l poeta digué al sol, « Oh tu gran astre,  
qu' ets bell, que provident ab ta llum dolça  
fins donas vida al marbre ! »



Era al mitj dia! las gentils espigas  
 del aspre tros, dauradas,  
 afalagava 'l sol, y 'l pagés veyá  
 lo camp regat per sa suó' enriqueirse  
 y contemplantlo satisfet mitj reya  
 pensant en sa maynada  
 qu' en sa casa deixá fent la mitj diada.  
 Y 'l poeta digué al sol «Que bó que 't mostrás  
 tu que 'ls sembrats maduras de las fexas  
 y 'ls prats de flors vestexes!»

Era al cap-vespre. Un raig de sol tristíssim  
 son darrer bes donava  
 al palit front d' un trist qu' agonitsava  
 Y aquest al sol guaytava,  
 boy fonentse entre 'ls monts, y ab ulls vidriosos  
 un adeu y un somriure li tornava.  
 Y 'l poeta digué al sol, «Quan gran te mostrás  
 que fins de Deu esmentas, al que afina,  
 la gloria magestuosa!»

Traducció de

JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS





## MON PALAU

Árboles, cielo y arroyuelo y prado  
todo me halaga y á mi vista rie.

(QUINTANA.)

Jo tinch al mitj del bosch una masia  
que per mi es un palau,  
si hi manca l' or, l' argent, la pedreria,  
no hi manca dolsa pau.

Sas cambras no son pas encatifadas,  
ni 'ls envans tapissats,  
ni tinch glavis y llansas arregladas  
en escuts cuartejats.

Tampoch joyells s' hi trovan, ni figuras  
de marbre y de relleu,  
mes no mancan las bellas esculturas  
que imatge son de Deu.

Per comptes de camelias y violas  
junquillos, gessamins;  
al bosch n' hi tinch espigols, farigolas,  
orenga y romanins.

Tot es senzill alli, tot enamora,  
los plahers, las costums,  
l' encesa flor que 'ls raigs del sol anyora,  
lo dols cant dels verdums.



Los roures centenaris que m' ombrejan,  
lo bes del ventijol,  
los perdigots que al lluny escotxinejan,  
los planys del rossinyol.

¡Y com s' aixampla 'l pit plé d' alegria  
en estas soletats!  
ditxosas horas en que l' hom somnia  
amors, felicitats.

Del mar del mon ben lluny de sas onadas  
de vicis y passions,  
del cor, ¡que dolsas son las bategadas  
que naixen d' il-lusions!

¡Que hermosas son las horas de vesprada  
quan marxa á joch lo vent;  
y que bell contemplar en la serrada  
los raigs del sol ixent!

En lo trángul del mon, manca alegria  
ventura, ditxa, páu,  
mil voltas aymo més ma humil masia  
que lo mes rich palau.

JAUME NOVELLAS DE MOLINS





# L' UNIÓ FA LA FORSA

APÓLECH

A la entussiasta juventut catalanista.

Era 'l temps de la edat mora:  
lo famós rey Almanzor,  
que al Deu de Mahoma adora,  
jau en lo llit del dolor.  
Rebuda mortal ferida  
en lluyta contra cristians,  
son, per salvarli la vida,  
en va los medis humans.  
Ocupa cambra amoblada  
ab tot régia ostentació,  
pèls raigs mitj il·luminada  
d' esmortuhida claró.  
Plens d' angunia y silenciosos  
lo rodejan sos tres fills.  
y alguns servidors, plorosos,  
de sos exércits capdills.  
En mitj de tanta tristura,  
del valent rey Almanzor  
descolla la gran figura:  
tranquil espera la mort.  
No es estrany: qui en la batalla  
mil voltas ha ofert son pit,  
al véurer prop sa mortalla,  
brau la mira fit á fit.

Mes, si com bon soldat are  
 li es indiferent sa sor',  
 com á rey y com á pare  
 no mor pas, no, sens dolor.  
 Tem per la pau de son poble;  
 tem per la sort de sos fills;  
 son esperit clar y noble  
 entrevéu futurs perills.  
 Li apar que forts esquadrons  
 dels enemichs del Coráu  
 molt prompte com á lleons  
 sobre son regne caurán;  
 Que l' estandart del Profeta,  
 al qui ell tant ha enlayrat,  
 es en campanya desfeta  
 pel de la Creu trossejat.  
 Sas provincias veu perdudas,  
 veu son poble fet esclau;  
 y ab tals desgracias cregudas  
 no reposa, no te pau.  
 —«Ah! si de mós fills las destras  
 s' ajudessin mutualment!  
 ¡Si á las discordias funestas  
 resistissin fortament!»  
 «De segú que horas tan tristas  
 fácils foren d' evitar;  
 lluny de pérdrer 's mas conquistas  
 be 's podrian arrelar.—»  
 Díu entr' ell: y apres no moltas  
 estonas de pensatiu:  
 —«Portéume un feix de redoltas,»  
 als allí presents los diu....  
 ¿Qué vol fer? ¿Qué idea extranya  
 bull are per son magí?  
 ¿Delira, ó be destra manya  
 treurà quan las tinguí allí?  
 Observem atents la escena  
 que tingué lloch tan bon punt;  
 lligadas ab forta trena,  
 de redoltas vejé un munt.

D' un modo práctic, laudable,  
probá 'l Rey ab profussió  
que no 'ns pot ésser duptable  
naix la forsa de la unió.  
Eixa convicció preciosa  
vol deixar, ans que hora sia  
d' ell descansar sota llosa,  
á sos fills per útil guia.  
—«Solimán, prén un serment,»  
de sos fills al petit diu,  
«y á véurer si en un moment  
lo romps, diligent y viu.»  
Per més que no entenga 'l fi  
Solimán d' una orde tal,  
no se la fa repetí;  
rápit la compleix com cal.  
—«Prenne dos, tu, Mohammed,»  
diu tot seguit al miljá;  
«fes lo que ton germá ha fet  
ab sa encar' tendreta má.»  
Mohamet sens gran esfors,  
rompé d' un cop las sermens;  
y al véur' ho 'l Rey, llavors  
digué al major:—«Tu, que tens  
donadas probas molt grans  
de fortaleza y valer,  
mira de rompre ab tas mans  
d' un cop tot lo feix enter.»  
—«Inútil fora, Senyor,  
tenir tal atreviment,»  
observá lo fill major:  
«jo me 'n donch per impotent.»  
—«Impotents serán també,  
valerós Abderramán,  
los atachs del nazagé,  
si vostra unió es ferma, gran.»  
«Mes, ¡ay de la patria mora!  
¡ay de vosaltres, fills meus,  
si la discordia traydora  
servos logra presos seus!»

«De nostra hermosa Granada  
caurán en sas mans las claus;  
nostra rassa desdixada  
vil poble será d' esclaus....»  
«¡No, fills meus! ¡per Alá, no!  
Juntats com feix de serments,  
sigui eterna vostra unió:  
jurémho en aquets moments.»  
—«Ho jurém pel gran Alá;  
respongueren tots tres fills,  
sempre 'ns donarém la má,  
jo en la pau, ja en los perills.»  
—«Sí, Alá es gran, fills del meu cor:  
benehesca ell vostra unió,  
que en las portas de la mort,  
tranquil la benehesch jó.»

.....  
Ja ho sentiu, catalanistas,  
l' unió es forsa, 'ns probá 'l Rey:  
juntém fort, donchs, nostras llistas  
per la patria 'l sant remey.  
Si; juntémnos animosos,  
si lliures desitjém ser;  
y axí, forts y valerosos,  
¿quí 'ns imposa son poder?  
Catalunya adolorida  
crida á tos fills ab amor:  
consagrémli nostra vida;  
donémli tot nostre cor.

JOSEPH PARADEDA





## UNA LLEGENDA DEL SANTUARI DE NÚRIA

**L**o santuari de Núria està á 2,000 metros d' altitud. No es pas una elevació extremada; més per sa posició topogràfica es dels més frets que tenim en los Pyreneus. Sa petita vall se troba rodejada de las més altas montanyas de nostres Pyreneus catalans; com la Fossa del Gegant, la Cóma dels Gorchs, la cresta de Noufonts, de Finestrelles, l' altívol y magestuós Puigmal del qual arrenca un poderós estreb que 's prolonga fins al centre de Catalunya: l' alta serra de Cadí que, per sas ayguas vessants, alimenta 'l Segre y lo Llobregat. Detenimshi una miqueta.

La serra de Cadí es una de las més importants que 's destaca de la gran cordillera pyrineaica, puig que es la linea de separació entre las concas del Segre, Ter y Llobregat, tres rius principals de Catalunya. Seguim un xich eixa alta serra.

Al baixar de Puigmal, al oest, trobarém la collada de Mayáns. S' hi puja per Palau, Osseja y Vallsellobera (conca del Segre.) Se baixa á Dórria, seguint lo Ripart, dependent de la vall de Ribas. Los encontorns de la collada son prou emboscats. A l' hivern es cobert de neu é intranzitable.

Coll del Plá de las Salinas.—Es un ras de gran extensió. S' hi puja de Puigcerdá en quatre horas y mitja, per Alp y la Molina. Tamhé s' hi pot baixar á Dórria.



Collada de Tossas.—La més practicable per no tenir gayre neu á l' hivern; també es l' única que serveix y per hont passa la carretera de Ribas á Puigcerdá. S' hi puja per la Molina que es á tres horas de Puigcerdá; se 'n compten set de Puigcerdá á Tossas. Es lo coll destinat á la prolongació del Ferro carril de Ripoll cap á Fransa, per lo coll de Puymorens, Vicdessós, Dax y Tarrascon, Foix y Tolosa.

Coll de Jou.—S' hi puja de Bellver per Riu, ó bé de Puigcerdá per Das. Aquesta collada es més elevada y escarpada que las precedents. Se baixa á Bagá, en la conca del Llobregat.

Coll de Pendix.—Es enfront de Bellver; molt emboscat, se baixa també á Bagá.

Coll de Trenca la Porta.—Es una bretxa espadada oberta en la gran mola de la crena de Cadí. S' hi puja per Bellver y Nefol ó bé de Montellá per Nas; y se baixa á Pedra Forca, á las fonts del Cardoner, afluent del Llobregat.

Coll de la Creu.—S' hi puja sia per Montellá, ó per Bar, passant per Sant Bartomeu ó per Estunyá; passat lo coll se baixa encara á Pedra Forca.

Coll del Port.—Posa la Seu d' Urgell ab comunicació ab Cardona sempre per Pedra Forca.

Molt més tindriam que dir sobre l' alta Serra de Cadí; més nos apartariam massa de nostra llegenda.

Al estudiar la configuració geològica de la vall de Núria, no hi ha dubte que dita vall era un llach enclós dins aquellas altas montanyas, alimentat per lo torrent que devalla de la Coma dels Gorchs. Era un diminut llach, de prou fondaria paregut als llachs que es troban al vessant italiá dels Alpes. Un cataclisme geològich obri una bretxa en la massa granítica (*lo salt del Sastre*) per hont se precipitaren las ayguas. L' empassament del llach, aplanejat pels arrastres dels escorranchs y torrentadas, es avuy la gentil vall de Núria.

Si hem de creurer la tradició, un anacoreta, Sant Gil, fugint del mon, buscant la soledat per fer penitencia, vingué de terras llunyanas, se dirigí vers la vall de Ribas, remontant lo Fresser, trepant per aquellas alturas espadadas... De sopte se li presentá la hermosa vall. Sorprés, atret per aquella oasis perduda en mitj d' aquells deserts

granítichs, s'hi feu una cova, santificant la vall ab sas pregarias, alimentantse á l'estiu d'arrels y llagostins; més á l'hivern, los isarts, com á Sant Guillelm de Combred, li feyan conversa, oferintli las femellas, la llet de llurs mamellas que munyia.

Sant Gil es lo sant dels pastors montanyesos. Sa capella té molta devoció. Sa festa se celebra lo primer de Setembre; s'hi ajustan molts devots. Tots los pastors d'aquellas altas serras, vestits de pells de moltó, baixan á la vall pera celebrar la festa de llur Sant patró.

Fou molt temps després de la partida del sant anacoreta, que un toro, gratant la terra ab sas potas, en mitj d'una clapissa, feu descobrir la imatge de la Verge posada al fons de la mateixa cova de Sant Gil, entre una creu, una ollà y una campana. La tradició nos diu que Sant Gil, qui sens dubte seria esculpidor feu una petita estàtua de la Mare de Deu, y al deixar la vall, la enterrà al fons de la cova que li havia servit d'alberch durant sa estada en aquell sant lloch.

Fou tanta la sorpresa que causà aquella troba entre 'ls pastors y pobles de las valls, que s'hi anà en professó, s'hi construí una capella hont hi posaren la Mare de Deu (1).

Lo santuari, á l'estiu, fou visitat per tants romeus que 's determiná construhir una casa d'hospedatje, adossada á la capella, y d'aqueixa una altra. Una iglesia més gran fou edificada en 1642, de manera que avuy dia, lo santuari de Núria sembla un petit poble, com lo monastir de Montserrat. S'hi troban dormitoris, rectoris, estancias espayosas relativament confortables, hont mediant una almoyna á la Mare de Deu, un pot estarshi 'ls dias que vol. No hi faltan fonda, café, taberna, fleca de bon pá, ferrer, fuster, carniceria, rentadoras y planxadoras. Res hi manca. La capella actual prou espayosa no pot contenir lo nombrós aplech de romeus qui durant tot l'estiu visitan lo santuari. Ara s'está construhint una altra iglesia que per lo que 's veu comensat serà una petita catedral.

Donchs lo Santuari de Núria tant animat, tan alegre á l'estiu es del tot sepultat de neu durant lo llarch hivern. Quant los dependents

(1) Veurer per més detalls lo llibret: *Historia y Miracles de la sagrada Imatge de Nostra Senyora de Núria*, per lo Doctor Francesch Marés, prebere.—Se ven en lo mateix Santuari.



del santuari, després de tancadas y barradas portas y finestras, se'n tornau á Ribas y Caralps, l' aspecte que presenta la vall es tristíssim.

Las primeras borrascas de neu solen venir á fi d' Octubre; dich las primeras borrascas, prescindint de la neu que comensa á caurer á mitj Setembre que no té importancia. Passan anys que 's veu nevar á Núria en Juliol y Agost, los dos únichs mesos d' estiu, y millor de primavera, perque lo que es l' estiu en aquella vall no 's coneix.

Una de las dificultats que tenian los que cuydan del santuari, era lo poguer procurararse en abundancia l' herba de prat que necessita lo nombrós rossám (1) dels romeus que s' aplega en las establas de la santa casa. Donchs al peu de la serra de Noufonts, al bell soká, en feixas escalonadas, hi han fet prats artificials arregats per la ribera de Núria. Aixó sí, 'ls dallan als primers de Setembre; ne treuhen molta herba; més los pagesos diuhen que 'l bestiar la troba orra. Los prats aquells son una riquesa pel botánich: á 2,000 metros d' altitud las gramineas y floretas raras que s' hi troban no tenen fi ni compte.

La vall de Núria, á l' hivern, es soterrada de neu, en tal abundancia que de vegadas fins lo santuari desapareix. Se comprén: s' hi arramba, demés la neu que cau del cel, tota la que l' uracá escombra dels cims y rasos que la voltan: Aixó fá que la gruixaria de la congesta que cubreix la vall es de sis ó vuit metros y més. Quan pel Juny se puja al santuari, s' hi veu encara darrera la capella de Sant Gil, congestas respectables, que poden donar una ideya de lo que son á l' hivern.

Ara ve 'l cas de contar la llegenda del ermitá que morí enterrat per la neu.

Era pel any 1075 després que, segons la tradició, fou construhida la primera capella de la Verge per lo sant home Amadeu, ab l' ajuda dels pastors; (hem ja dit que la capella actual fou edificada en 1642, ab las almoynas dels devots.) S' hi construhí també una caseta coberta de llosas, ab una finestra, cambra y cuyna per l' ermitá. A l' estiu següent pujá molta gent pera visitar la Santa capella. L' ermitá que

(1) Rossám no es terme despreciatiu en nostras montanyas, vol dir tota mena de cabalcaduras.

cuydava d'ella era un sant penitent, plé de zel, molt devot á la Mare de Deu. Tindria uns 60 anys, alt d'estatura, cara de bondat, barba blanca molt llarga. No era pas fill d'aquellas montanyas; havia vingut de terras llunyanas de la comarca de Lleyda, vivint pel camí de caritats. Aná á saludar la Reyna de Núria y s'hi restá per ermitá; se deya Bernat.

Quan á la fi de Setembre, lo torb y las glassadas l'obligavan á abandonar lo petit santuari, lo deixava ab recansa. Prenia lo bordó del pelegrí, portant la capelleta de fusta ab l'imatje de la Mare de Deu; abrigat d'un capot de burat, baixava al plá, captant pels pobles y masías, recullint almoynas per lo Santuari, sepultat de neu, esperant ab ansia lo sol de Juny pera oferirlas ab sas pregarias á la Reyna del Cel.

Un any, á la fi de Setembre, no volgué deixar la santa casa, lo que causá molta sorpresa als pastors y gent de Caralps.

—Anau en nom de Deu! los deya, no vull que nostra estimada Mare estiga tan llarch hivern sense conversa; estich resolt á no deixar-la; tots los dias me postraré á sos peus oferintli mas fervorosas pregarias.

—Pero santhome! vos morireu de fret...

—Será lo que Ella voldrá, ma resolució es inebrantable.

Allavors los pastors y pagesos de Ribas y Caralps se convenceren que obrava per inspiració divina, y no insistiren més. Li donaren una vestidura de pell de moltó que es la que atura més lo fret; li deixaren bona provisió de galleta, vi, llenya y queviures pera que pogués arribar á la fi de l'hivern sense morir-se de fret y fam. Los acompanyá fins á la creu d'en Riba; se despediren estrenyentli tots la má. Se'n torná content vers la hermita; entrá dins la capella, postrantse davant la Verge, oferintli, si fos necessari, lo sacrifici de sa vida.

Aquell any l'hivern s'anunciá molt rigorós. Ja á mitj Novembre, la vall de Núria era cuberta de quatre pams de neu. Pel Desembre la fret fou tant intensa que 'l termómetro, sols á la vall de Ribas, baixá á 20 graus... Qué tal estaria en la vall de Núria!... Mes la gran tormenta de neu fou per cap d'any: nevá en abundancia sis dias seguits.

Las casas de Caralps foren soterradas; sols se veyan á fumar las xemenyas quan pará de nevar, la gent hagué de foradar y fer túnels pera comunicarse d' una casa á l' altra. A Ribas n' hi caygué vuit pams.

L' hivern d' aquell any 1073 fou tan llarch y rigurós que 'ls pobles del peu de las montanyas n' han conservat lo recort de generació en generació fins avuy dia, ja que la llegenda que vos estich contant se conserva encara.

Y lo pobre ermitá de Núria, qué s' havia fet?... Tal era la conversa dels pastors de Caralps. Tots esperavan ab ansia lo poguer arribar fins al Santuari. Mes durant Janer y Febrer, no pensarhi: hi havia pena de la vida. Fou solzament a fi de Febrer que dos pastors joves, ferrenys, aprofitant un bon dia, empunyaren llur garrot, y s' arriscaren á pujar á la vall de Núria, calats de llurs esclops ferrats ab claus puntats per no relliscar demunt la neu gelada.

Després de grans travalls arribaren per fi al santuari del qual vegeren sols la xemeneya y lo petit campanar. Foradaren la neu, penetraren per la finestra dins la estancia de l' ermitá. Lo trobaren agenollat, encorbat, los brassos estirats, de cara á terra, gelat y enrampat. Se quedaren horroritzats; lo sacsejaren, prompte vegeren que no tenia vida. Quants dias feya que era mort?... No podia pas haverse mort de fam, puig que trovaren encara pochs ó molts de queviures... De fret?... Tampoch, ja que li restava un pilot de llenya... Trovaren demunt la taula un paper ab un escrit fet sens dubte pel pobre ermitá. Com no sabian de lletra se 'l posaren á la butxaca.

Baixaren á la porta forana, l' obriren, feren un forat dins lo glas y hi ficaren lo cos del desgraciat Bernat; de manera que tenia més de sis metros de neu demunt d' ell. Aixís no hi havia perill que 's descomposés; puig aquells pastors ja sabian per experiència que la neu preserva de tota corrupció y conserva anys y panys los cadavres que te soterrats.

Aixó fet se 'n tornaren á Caralps, hont arribaren de fosch. Se dirigiren á la rectoria y entregaren lo paper al senyor Rector. Lo llegí ab atenció; després de llegit, se posá de genolls y pregá per l' ánima del ermitá.—Deu lo tinga á la gloria!, digué, aixugantse una llágrima!...

—Mes, com ha mort?—li preguntaren los pastors.

—Escoteu lo que diu lo paper:

«Novembre. Neva sovint. Puch surtir pera pendre 'l sol caminant demunt la neu gelada.

»Desembre. Mals temps; grans frets; dins ma estancia trobo 'ls queviures gelats, la cansalada es dura com una pedra, ne tallo bossins ab la destraleta pera posar á l' olla. Faig fondrer la neu per beurer. Lo vi es glassat, al glassarse ha romput la boteta que 'l contenia; lo tinch de trossejar pera ferlo fondrer. Lo torb ha rambat una congesta contra las parets del santuari, que arriba á la finestra. —Nadal: celebrat tan solemne dia ab pregarias y meditaciones.

»Janer. Quin temporal de neu més horrorós!... Ja no puch obrir la finestra... La congesta arriba al teulat... Forado la neu pera tenir ayre dins ma cambra; á las pocas horas lo forat torna á estar tapat .. Lo fum passa ab dificultat per la xemeneya; se coneix que la neu la vol cobrir... Si no puch fer foch no puch viure... Deu meu, apiadáu-se de mí! Verge santa protegíume!... Ja no passa 'l fum... Ja no entra ayre... Ja está la casa del tot enterrada de neu... Forado lo teulat á cops de destrál... Obro forat atravesant 10 pams de neu... Sempre está nevant y lo torb apila la neu sobre 'l santuari... Estich mort de fret y de fam... Ja no tinch forsa pera mantenir oberta la foradada... La neu pot més que jo... Deu meu amparéume!... Mare dels ángels tingau pietat de mí!...»

Los pastors y demés gent de Caralps que omplian la rectoria al saber la mort de l' ermitá, al ohir tan trista relació, se tragueren la barretina, pregant pel difunt.

La Mare de Deu, afegi lo senyor rector, agrahida per la penitencia y virtuts del Sant Ermitá, l' ha tret d' aquesta vall de llágrimas pera tenirlo al costat seu, á la gloria celestial.

Tots se retiraren molt compungits.

A la primavera següent lo tragueren de sa tomba de neu, l' enteraren dins la capella, després de celebrats solemnes funerals ab la assistencia de molts sacerdots y de tots los pastors y gent de las comarcas de Caralps, Ribas, Rosselló, Vallespir, Conflent y Cerdanya.

Eixa es la llegenda que m' ha sigut contada moltas vegadas per los romeus que visitan sovint lo santuari de la Reyna de nostras montanyas. No crech haja sigut may estampada.

C. BOSCH DE LA TRINXERÍA.





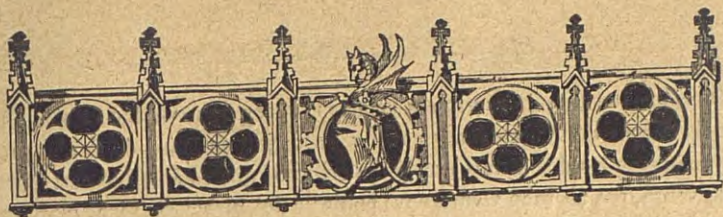
## L' ARBRE DE LA VIDA

Cercant del paradís l' aspra sortida,  
girava 'ls ulls Adam hont ab sa esposa  
gosaren ¡ay florint com lliri y rosa,  
l' ombra temptant del arbre de la vida.

Del cel una Coloma, condolida,  
baixa á tráuren la branca més hermosa,  
y en dur Calvari, mentre ab sanch la rosa,  
canta morint de dols amor ferida:

— Veniu, fills d' una terra que vos devora;  
qui á l' arbre redemptor vol acullirse  
ab mi vindrá á la Gloria á refflorir. —  
Adam l' abraça y l' univers l' adora  
veyent tancar-se l' infern, lo cel obrirse,  
¡més ¡ay! la mort d' un Deu los fa estremir!

JASCINTO VERDAGUER.



## UNA GLORIA DE CATALUNYA VINDICADA

SANT JOAN DE MATA



En lo any 1884, en lo antich temple de Sant Pere, ara Santuari de Montgrony, novament reparat, lo Párroco y feligresos de Gombreny, Bisbat de Vich, inauguráren, en propi altar, lo culto al gloriós fundador de la Orde de la Santissima Trinitat, Redempció de Catius, Sant Joan de Mata, al cual una tradició, casi perduda per dessidia humana, ha senyalat, sinó com á fill, com á originari de dita parroquia, motivant que los naturals de ella lo consideren patrici seu. Confirman més ó menos esta tradició quants escriptors se ocupan extensament del Sant y de la Orde per éll fudada. De estos, los uns lo fan francés, nat en Falcó de Provensa, de nobles pares descendents de Catalunya, sens mirar que alashoras la Provensa perteneixia als Comtes de Barcelona, soberans de Catalunya; los altres com Boneo Bacho, en los *Anals de la Orde Trinitaria*; lo P. Andrade, jesuita, en la *Vida del Sant*; lo jesuita olotí P. Marcillo, en sa *Crisis de Catalunya*; Feliu de la Peña, *Anals de Catalunya*, y Serra y Postius, en sas *Finezas de los Santos Angeles*, lo fan verament catalá, fill de la familia de Mataplana y nat en Falcó de Cerdanya: finalment, lo P. Caresmar, vistos los documents del arxiu de Mataplana, després Comtes de Pallars, y de altres de Fransa y Espanya, y lo Il·lm. Torres Amat, Bisbe de Astorga, en son



Diccionari crítich de escriptors catalans, asseguran que fou catalá, fill dels Barons de Mataplana y nat per casualitat en Falcó de Cerdanya.

Segons los dos últims escriptors crítichs, que están en lo cert com se veurá, pot ab rahó Gombreny, població del Bisbat de Vich, gloriarse de ser la pátria de tant insigne Sant. Mes com los noms Mata y Mataplana tenen alguna variació, y aixó podria originar algun dupte, sápias que los antichs Barons de Mataplana usaban lo sobrenom de Mata per de familia, com consta de varis pergamins: *Ego Ugo de Mata, Dominus baroniæ de Mataplana*; entre estos un que conté una escriptura del besavi del Sant... *ego Bernardus Ugonis de Mata, ... quod firmamus in Mataplana feta á 4 cal. octobris anno duceæ incar.<sup>s</sup> MCXXV*, en poder de Ramon, sacerdot de Sant Pere de Mongrony. (1)

Bernat de Mata, fill de Ugo, baró de Mataplana, al morir en 1125 deixá de sa esposa Estefania sis fills: Ugo, l'hereu; Pere, canonge regular de Sant Joan de las Abadessas; Guillém, en qui comensá la segona branca dels Mataplanas; Pons, que morí sens fills; Bernat y Ramon, mórts molt joves. (2) Hugo, lo major, tingué á Uguet y Eufemi, bessons, y á Joan, que en 1174 morí ardiaca de Elna. Uguet y Eufemi com bessons portáren lo títol de Baró y casaren ab dos germanas, Blanca y María de Fonollet, fillas del Vescomte de Canet y de Illa, en 1158. Eufemi, al que, per equivocació, lo Illm. Torres anomena Eufreni, tingué de sa esposa Maria de Fonollet un fill, que fou Sant Joan de Mata.

A primers de Juny de 1160, Eufemi de Mata, visitant unas possessions que tenian en Falcó de Cerdanya, dadas en feudo á son pare per D. Ramon Berenguer IV, per haverlo ajudat en la expedició á la Provensa contra los Baucis, caygué malalt, y María, deixant la tranquila habitació del Castell de Mataplana, se posá en camí per assistirlo. Mes, com la travessia era llarga y áspera, y élla se trobaba en lo noyé mes del seu embarás, la piadosa senyora visitá de pas á la Verge Santíssima de Montgrony, demanantli ab fervor la salut de son marit y oferintli lo fruy que portaba en sas entranyas, per lo qual témia en son viatge. Fou tant poderosa la sua oració, que se li aparegué María Santíssima entre resplandors, y li digué: *No témias; porque parirás un fill, que será Sant y redemptor de cristians catius, y pare de molts fills*

(1) Pergamí núm. 373. Arxiu del ex-monastir de Sant Joan de las Abadessas y altres escripturas del mateix.

(2) Idem, y Milá y Fontanals D Manuel, *Los Trovadores en España*, pág 316, rt. «Hugo de Mataplana.»

que se emplearán en eix ministeri ab gran profit de las ánimas. (3) Plena de goig ab tal visió y anunci, ab felis viatge arribá Maria á Falcó de Cerdanya, ahont, convaleixent Eufemi, élla, en lo dia 23 de Juny de dit 1160, dona á llum á un fill, que fou batejat per son oncle Joan, ardiaca de Elna, ab lo nom també de Joan.

Convalescuts lo pare y la mare del sant Noy, retornáren á son Castell de Mataplana, ahont fou criat y santament educat fins á la edat de sis anys, en la que, habent lo rey Alfons II de Aragó, y I de Catalunya, donat á Eufemi un empleo vitalici en la Provensa, passá á establirse en Falcó de la mateixa ab sa familia. Lo tenir lo mateix nom lo poble de Cerdanya, ahont lo Sant nasqué, y lo de Provenza, ahont passaren á viurer sos pares essent petit, originá lo ferlo fill de Provensa y francés, quan ni era provensal de naixement, ni la Provensa era encara dels Reys de Fransa (4).

Al ser lo Sant un poch mes gran, fou enviat á Aix á estudiar humanas lletres y apendrer los exercicis de cavaller, en los que mostrá son gran talent, admirant sobretot per sas heróicas virtuts. Acabats dits estudis y retornat ab sos pares, desitjós de imitar á Santa Maria Magdalena, la devoció á la qual habia mamat ab la llet en Mataplana (5), marxá secretament á la áspra montanya de las Pomas prop Marsella, y durant un any feu rigorosa penitencia en una cova vehina á la Santa, vencent las tentacions del infernal enemich. Passá després á París per inspiració divina, y habentli desvanescut sos temors lo Senyor dihentli per una imatge de un Sant Cristo, en la iglesia de Sant Víctor de canonges regulars agustinians de dita ciutat: *Estudia, fill meu, la sabiduría, y alegrarás lo meu cor* (6); se dedicá ab tal ardor al estudi de la Teología en aquella célebre Universitat, que, ha-

(3) P. Andrade, Macedo, *Leyenda de oro* y altres en la vida del Sant, sens marcar lo lloch, que, segons l' arxiu dels Mataplanas, fou en la ermita de Montgrony.

(4) No passá á serho fins que, en 1481, lo rey de Fransa Lluís XI la uní á la Corona, César Cantú, Anquetil y altres.

(5) La Santa, en proba de la devoció de la gent del terme de Montgrony, tenia altar dedicat en la iglesia de S. Pere y duas capellas, una en Solanlloch, del sigle xiii avuy existent, y altre en lo barri de Gonzem, are poble de Gombreny, á la que substituí la actual parroquia.

(6) De resultas de eix fet prodigiós, que refereixen los escriptors de la vida del Sant, los Barons de Mataplana procuráren adquirir dita imatge com á reliquia, la que, Donya Blanca de Mataplana, esposa de D. Ramon d' Urg, y hereva de la baronia, colocá en la capella pública, que al costat del castell edificá en 1260 al Baptista. per ser lo patró del seu sant parent no canonisat encara. Dita imatge, ó per sa tosca esculptura, ó per mal-lograda ab los anys, y sobre tot per ignorar sa procedencia, per ordre d' un Prelat fou enterrada baix lo paviment de dita capella.



bent ja compost algunas sábias obras, per vot general li foren dats lo grau y borla de doctor (7). Al ordenarse de Prebere per obediencia, quan lo Bisbe de París, posantli las mans sobre lo cap, digué *Reb lo Esperit Sant*, ab admiració dels circumstants fou vista una com flama de foch en la cara del Sant, que pujá sobre son cap com un globo, y se torná com una columna lluminosa. Celebrant sa primera Missa en la capella del Palau del Bisbe, assistinhi lo Prelat, los Abats de Sant Victor y de Santa Genoveva, ab lo canceller y mols doctors de la Universitat, al elevar la Hostia aparegué en lo ayre un ángel vestit ab hábit y escapulari blanch, y en aquest sobre lo pit una creu de vermell y blau color, tenint creuhats los brassos y posadas las mans sobre dos catius, cristiá lo un y lo altre moro ó infiel. Ab esta visió, que los demás no compregueren fins que per obediencia ho declará 'l Sant, Deu li manifestá que 'l destinava per fundador d'una Orde religiosa que redimís als cristians esclaus dels moros, ab las limosnas dels fiels, y ab sa predicació redimís als mahometans de la esclavitut del error. Per assegurar-se més de la voluntat divina, se retirá lo Sant al desert de Brodelia, Bisbat de Meaux, vivint allí ab Sant Félix de Valois y ab alguns que, atrets per la santedat dels dos, se hi agregaren, fins que la aparició repetida de un cervo blanch, ab una creu blava y vermella entre las banyas, los determiná á anar á Roma per lograr del Pápa 'la aprobació de la nova Orde.

Informat Inocenci III, per las cartas dels Bisbes de París y de Meaux y del Abat de Sant Victor, de la santedat de Joan y de Félix, dels prodigis ocorreguts, y dels deixebles que contaban, mols de élls doctors de la Sorbona, rebé als dos molt bè, hostatjantlos en son Palau; y obida sa petició, com celebrant éll la Missa en lo dia 28 de Janer de 1198 hagués tingut la visió del ángel, com en la primera Missa del Sant en París, en lo immediat 2 de Febrer expedi la Butlla de fundació, y ab sas mans vestí als dos lo hábit y escapulari blanch, ab la creu dels dos colors, manant que se anomenés Orde de la Santíssima Trinitat (8), y formada després la seva Regla, la aprobá ab Butlla en

(7) Escrigué en Aix un poema llatí en de S. Joan Baptista versos distichs, segons Villegas, *Flos Sanctorum*, pág. 201; y en París y Roma, *Comment. in lib. 4. Sentent: Tractatus contra Valdenses: Liber de Corpore Christi: De Cruce Domini: De Resurrectione, Ascensione Domini, Nativitate et Assumptione B. M. V. In epistolis D. Pauli Apost. Tractatus quosdam mysticos et alios pareneticos: De miseriis humanae vitæ*, Ilmo. Torres Amat, «Diccionario de Escritores catalanes,» pág. 411.

(8) Per los tres colors digué 'l Pápa, dels quals lo blanch representa al Pare, lo blau al Fill y lo vermell al Esperit Sant. Andrade, Macedo y altres.

17 de Desembre del mateix any. Nombrá á Joan General de la nova Orde y li dona per convent en Roma la casa é iglesia de Sant Tomás in Formis.

Comensá promte lo Sant lo cárrech de redimir catius, enviant dos religiosos al Marroch, y passant éll á Tunez, ahont fou maltractat y deixat per mort, cubert de sanch, per los moros, los quals, al embarcarse lo Sant ab cent vint rescatats, robaren las velas y remos del barco; mes éll, penjanthi sa capa, y alsant ab sas mans lo Sant Cristo, lográ vent que en poch temps los conduí al port de Ostia, arribant ab élls á Roma. Predicá de órde dels Papas ab gran fruyt als Valdenses de Italia, fou enviat per lo mateix com legat seu á Dalmácia, presidint allí en 1199 lo Concili de Dioclea, reposant en aquell país la verdadera disciplina de la Iglesia; per lo que, al tornar, Inocenci III lo nombrá Cardenal y Bisbe de Ostia, dignitats que refusá lo Sant, fent veurer al Papa que se oposaban al destino que 'l cel li tenia senyalat.

Vingué després á Espanya y fundá convents en Puente la Reyna, Búrgos, Toledo y Segovia; y arribant á sa amada Catalunya, fundá en 1203 lo de Avinyaná, prop de Serós, del que nombrá primer ministre (9); lo de Lleyda en 1204, en lo que se hospedaren los Patriarcas Sant Domingo y Sant Francesch; en 1206 lo de Anglesola, y en 1209 lo de Piera (10). Passá de Catalunya á Valencia á fer algunas redempcions, y en una de eixas, faltantli diners per rescatar doscents set catius, la Santíssima Verge los hi doná mentres ce'lebraba la Missa. (11)

Visitada sa casa payral de Mataplana, y fetas varias fundacions en Fransa, torná á Roma, ahont, extenuat ab las fatigas de viatges, predicació y penitencias, ple de virtuts y mérits, y adornat ab los dons de miracles y profecia, quan lo Papa lo nombra teólech seu per lo Concili general Lateranense IV, (12) morí santament en 21 de De-

(9) Escritura de fundació de 7 de Janer de 1201, firmada per lo rey D. Pere II de Aragó; arxiu del Convent; y Ms. del P. Marreci, cap. 6.

(10) La fundació de estos Convents, á més de que constaba en documents de sos arxius, las mencionan Feliu de la Peña, *Anales de Cataluña*, tom. II, lib. XI; lo P. M. Fr. Joseph Rodriguez en sos *Conventos de Cataluña*, Tamayo Salazar, *Martirologio Hispano*, tom. VI, fol. 551, y altres.

(11) Arxiu de Avinyaná, y Villegas, *Flos Sanctorum*, vida del Sant, pág. 205.

(12) Los escriptors de la vida del Sant, convenint tots en que nasqué en Juny de 1160 y que morí en Desembre de 1213, per error li marcan seixanta un anys de edat.

sembre de 1213, als cinquanta tres anys y mitx menos dos dias de edat.

Lo seu cos col·locat en sepulcre de márbre en la iglesia de son Convent, devant del Papa y Cardenals, en la segona meytat del si-gle XVII fou trasladat á Madrit.

PAU PARASSOLS Prebere.





## VE L' HIVERN

Ja ve l' hivern, amor; la pampolada  
s' asseca y cau dels ceps ja cosecats  
y del tálam de vert de l' enramada  
sols resta ja al passeig, arrençlerada  
la colla d' arbres tristos y esquats.

Ja ve y tan llarg, amor! Tot just comensa  
y anyoro ja 'l retorn del temps florit,  
quan fan arbres y flors sa renaixensa  
y foch abrusador crema en la pensa  
y màgica alenada gonfla 'l pit.

Las nits sota 'l parral; qu' eran hermosas  
y los teus ulls, oh reyna... ¡No hi pensém!  
pensém que ve l' hivern y neguitosas  
las horas passarán si ans venturosas  
y l' un del altre lluny suspirarém.

Y á solas en ta cambra, la romansa  
aquella cantarás que á mi 'm plau tant,  
que sembla que hi esmerses l' anyoransa

d' un cor ple de tristesa y d' esperansa  
sas fibras fetas notas de ton cant.

Be prou que 'l sentiré; sa melodia  
'l cor que per tú bat farà extremi,  
y altars t' aixecaré en ma fantasia  
y exclamaré conmós ab melangia:  
«la reyna del meu cor ¡com pensa en mi!»

MIQUEL LAPORTA.





## LO TEATRO PONTIFICI

SIGLE XVI.



JOAN de Médicis, una vegada elegit Papa, prengué lo nom de Lleó X, y conservá totas las aficions artísticas que distingiren á la seva familia Florentina. Era cardenal desde la edat de 13 anys, havia suferit lo desterro; havia combatut á la batalla de Rávena per

los drets del Papa Juli II; havia contribuít á la restauració en Florencia; havia fundat á Roma la biblioteca Laurentina, y á través de totas aquestas vicissituds conservava sempre 'l caràcter de gran senyor, amich de las bonas lletres, de las distraccions, de la cultura social y del bon tracte. Lo protestant Ruscø fá justicia á Lleó X, defensantlo de certas acusacions nascudas en terra de católichs, si bé trova que alguna vegada 'ls seus gustos no armonisavan prou ab la seva elevadíssima dignitat. Jugava á cartas ab los cardenats; deixava expressament que li guanyessin diners per tenir la satisfacció de fer un regalo, cantava y tocava diferents instruments, y era sobre tot amich de la cassa, havent ensinistrat éll mateix al mestre de montería del seu palau, anomenat Giovanni Neroni.

A dintre del Vaticà feu construhir un escenari, y allí van representarse principalment *La Mandrágora*, de Machiavel, y *La Calandria* del cardenal Bibbiena. A mes d' aquestas produccions, se representáren en lo Vaticà las pessas que havian tingut millor éxit en los teatres dels prínceps ó en las Academias.

Lo teatro del Vaticá era, naturalment, de tots los teatros lo quin possehia millor personal dramátich. Entre la noblesa romana, hi havia emulació pera pendre part á las representacions de tan elevat escenari, davant d' un públich compost de primpcesas, de cardenals y de prelats, ahont hi figuraban Lluís d' Aragó, Hypólit de Este, Segimon de Gonzaga, lo cardenal Juli de Médicis, cosí del Papa, y lo cardenal Bibbiena que com autor havia donat l' exemple. A vegadas eran Académichs los qui per disposició del Papa anavan á divertir las tardes del Vaticá, representant composicions d' intenció clássica. Altres vegadas eran los Rozzi de Siena los qui representavan pessas populars ab lo llenguatge dels mercats y dels carrerons, lo qual recordava al Papa la bona gent de Florencia y las sevas brometas.

La tragedia *Sofonisba* de Trissino, fou probablement una de las primeras pessas que 's representaren en lo Vaticá, puig que fou dedicada á Joan de Médicis en 1515, dos anys avans de que fos Papa. Lo Papa estimava molt á Trissino y li encarregá diferents embaixadas á Venezia, á Dinamarca y á Alemanía. L' estil trágich, ab tot y aixó, no fou la que predominá en lo teatro Pontifici, porque 'ls grans senyors d' aquella época s' estimavan més riure.

L' Ariosto y l' Aretino, foren protegits de la Cort y es probable que las sevas composicions dramáticas fossen representadas en lo Vaticá.

Com á humorada célebre 's conta que una vegada van ferse davant de Lleó X en una mateixa vetlla dos pessas diferents alternant los actes de la una ab los actes de l' altra.

Las decoracions de *La Calandria* de Bibbiena, consta que foren pintadas per Baltasar Peruzzi, y diu que feren ilusió completíssima als espectadors, los quals creyan veurer lo relleu dels carrers y de las casas, talment estava ben encertada la perspectiva. En quan á las decoracions de *La Mandrágora* foren pintadas per un tal Bastiano, deixeble de Perugin, ab la colabració del ilustre Andrea del Sarto.

Totas las Corts italianas d' aquella época, grans y petites, Roma, Florencia, Milan, Ferrara, Mantua y Urbino, creyan que 'l cultiu de la imaginació y del gust artístich era un element primordial del benestar dels pobles.

R\*\*\*.





## LOS FILLS DEL CANIGÓ

Al front la barretina,  
la caritat al cor,  
toquem la bandolina,  
cantem lo patri amor.

Com vol d' aucells cantayres  
venim del Canigó,  
cantant sos dolsos ayres  
amor del Rosselló.

Montanyes regalades,  
Conflent y Vallespir,  
les nostres refulades  
son vostre dols sospir.

Partida es Catalunya  
pel aspre Pirineu  
peró son bras no allunya  
los cors que lliga Deu.

De Fransa ó be d' Espanya  
uns y altres som germans;  
no 'l trenca una montanya  
l' amor dels catalans.



Del Canigó en la cima  
tot l' any lo cel hi riu,  
lo nostre cor l' estima  
com los aucells son niu.

Dels Alps á Tortosa  
volem com rossinyols,  
cantém la patria hermosa  
que es nostre cant més dols.

JASCINTO VERDAGUER.





## EN LA DIADA DEL SEU SANT

### ANIVERSARI

Nou anys que 'l celebràrem. Caminava  
cap á la tomba, d' esma, més dubtant.  
¡Prou que 'l veyá l' abism que 'ns separava;  
lo vaixell per' robàrmela avansant!

Si 'l vent de la esperança 'l repel·lia  
sos remers, may cansats, vogavan fort.  
Sa millora fictícia si venia  
era, ¡ay! sols revivalla de la mort.

En gir d' ella somreyam, més á fora  
ploravam caminant fins pel carré.  
Be saviam que tots tenim una hora  
que no 's para 'l rellotge fins que ve.

Més ¡ay! quant un la veu que ja s' atansa  
son anys las horas, dias los segons...  
Si es mentida en la terra la esperança  
¿que 'n dirém de las mortas il·lusions?

¡Arbre, que una centella mitx partia,  
corsecat, per la escorxa vaig vivint!  
Ferm, avans, vents y oratges resistia:  
Ara als més leus embats me vaig rendint.

Baixa al menys ab tas alas á aurejarme  
¡oh angel meu! quant m' abate 'l desconhort.  
Ja ni alegrias venen á temptarme  
fins volupte per mi tindrà la mort.

D. CALVET.

15 Ociubre 1887.





## MARINA

Una matinada quan lo sol surtia  
pintantne la platja d' hermosos colors,  
amaynantne velas dolsament venia  
bonica parella de barcas del bou.

Ab forsa embestíren, á terra atracaren,  
sas mullers correren per véurels venir,  
— Qu' heu fet bona pesca? ab joy preguntáren  
y élls tristós, molt tristós, diguéren que sí.

— Qu' estrany!, bona pesca y estéu tots conmosos,  
la nit era hermosa, tranquila la mar  
y ab las xarxas plenas arribeu plorosos,  
— ¿Patró de la barca, que vos ha passat?

— La mar era bella; de vent ni una ratxa  
pesquera-tant bona temps ha no habem fet  
més aquesta ampolla dintre de la xarxa  
ha sigut trovada y os diré lo qu' es.

Quan un pobre náufrach sa nau veu perduda  
dintre d' una ampolla hi posa un escrit  
y á la mar la tira demanantne ajuda  
per algun ausili poderne obtenir.

D' aquest pobre náufrech oiune l' historia,  
 d' aquest pobre mártir oiune lo plany,  
 més ans de llegirla honrém sa memoria,  
 —Companys, descubrimnos péls héroes del mar!

—«Aprop de Canarias hem fét embestida,  
 «Hem tingut topada y 'l barco va á fons;  
 «Estém arran d' aygua, tots perdém la vida!  
 «lo barco s' endinza... y estém lluny de tot.

«Ja pochs minuts restan. La nau esfondrada  
 «s' endinza, s' endinza... ¡que trist es morir!,  
 «adeu, mare meva y esposa adorada,  
 «adeu, terra y ayre, adeu ¡oh mos fills!» —

Y 'l patró plorava y ab veu trista deya:  
 —Companys recordémnos dels mártis del mar  
 y 'l sol que surtia als pescadors veyá  
 de genolls en terra y al bon Deu pregar.

J. BLANCH Y ROMANÍ.





## CASSERA APROFITADA

### I



os vapors transparents d' un mati del mes de Janer, fret y glassat com de costúm, estavan encara suspesos entre 'l cel y la terra, deixant sentir son relent oreig per la cara.

Los daurats raigs del sol que tot just sortia, brillavan entre un cel transparent de blau y rosa, banyant los fornits cimmalls de las espessas pinedas que s' aixecan magestuosas en las frondosas montanyas del Vallés.

En lo faldar d' una d' eixas montanyas, tallada per duas serpentejants rieras, quals cristallinas y blavencas ayguas constituheixen la riquesa y la fertilitat de la extensa planura que á son peu descolla, s' aixeca ufanosa una magnifica y elegant vivenda que ben clar diu que son duenyó te d' esser un rich agricultor.

S' entra en ella per una gran portalada que dona accés al jardí tancat per un reixat de fusta pintada de vert, á més del reixat de ferro que comunica al pati ahont se trovan las dependencias del cultiu.

Al centre del jardí, ahont hi creixen munió de variadas y frondosas plantas, s' hi trova un estany constantment plé d' aygua que reb d' una cascata, que fá escumejar l' aygua al saltar per entre toscas y rocas guarnidas d' enfilays d' herbatje que s' arrapa, per no véurers



arrastrat per la corrent que en l'estany constituheix la vida de la variada multitud de peixos que en éll se trovan reclosos.

En la sortida del jardí s'hi destaquen dos llargues rengleres de corpulents pollanques de fulla platejada que projecten la sombra al camí principal que condueix a la casa, dividint en dos parts la dilatada planura reblerta de ufanosos cultius, regats per las ayguas del estany, que presenten lo meravellós aspecte de la fertilitat, de la varietat y de la abundancia.

Habitan tan magnífica possessió una familia composta d'un felis matrimoni, y dos rebrots del mateix, un noy de 12 anys y una candorosa nena anomenada Marcelina que acaba de sortir d'un establiment d'ensenyansa instalat en la pròxima vila, ahont acaba de rebre una educació esmeradíssima y vasta en tota classe de coneixements compatibles ab sa edat y sexo.

Tan sols 18 anys contava, quant m'instà per mon amich y company de cassera. En Lluís, jove, d'una de las principals casas del poble a que l'acompanyés a visitar la familia del «Mas d'en Costa» ab qual duenyo me lligavan llassos de la més estreta correspondencia y amistat, pera poguer satisfer son anhel de fer coneixensa ab una nena de qui 's parlava ab elogi com a flor privilegiada d'aquella encontrada, pensament que deya no podia desvaneixer de sa pensa mon amich, que no tenia altre dèria que visitar la casa ab lo pretext d'una cassera, pera satisfer lo desitg de relacionarse ab la simpática Marcelina.

## II

Aquell dia en que la naturalesa s'habia revestit de sas galas primorosas, mostrand la volta del cel tot lo seu esplendor, extenent l'astre del dia sa lluminosa cassera en l'imensitat dels espays, nos trobavam ab en Lluís atravessant vinyats y boscos, afanyats tan sols fent llarga caminada pera arribar prompte al terme de nostre camí.

Afatigats ja de trascar casi tot lo matí, nos presentarem a la masia, oferintnos son duenyo franch hostatge pera restablir las forsas gastadas per la llarga caminada que acabavam de fer.

Permeteume que fassi la pintura del ser que despertà en lo cor d'en Lluís la violenta passió que fou origen més tart de sa ventura, unintse ab la que avuy es sa major ditxa sobre la terra.

Modesta com violeta boscana que s'amaga entre miix de la ge-

mada molsa, de figura esbelta y graciosa con son los ángels, ab sas galdas artisticament tenyidas de rosa y los llabis encesos com lo hadoch de la magrana, ulls tan vius y penetrant, que era dificil resistir sas miradas, acabant tan graciós conjunt duas sedosas y negras trenas que li queyan per l' espatlla, fentla apareixer tan ignocenta y cándida com la flor avans d' obrirse la poncella que l' enclou.

## III

Arrivá l' hora que s' acostumaba á dinar en la masia y 'l duenyo de la casa don Manel ab la galanteria peculiar á sa persona nos feu assentar al entorn de la taula que acabava de pararse, fentho 'n Lluís á sas instancias al costat de la candorosa Marcelina.

No cal dir que debia considerarse felis al veurers tractat ab tanta distinció, fins al punt de honrarsel ab un seti per ell tan cobdiciat, lo que feu ruborizar á la simpática joveneta.

No hi ha pas dubte que 'l cor d' en Lluís debia sentirse acomés dels sentiments que excitavan los atractius d' una hermosura tan ideal, réndintse per primera vegada als incentius d' un amor apassionat que encenia dins son pit un foch abrusador, atiat més y més per la ingénua sollicitud de don Manel en obsequiarlo.

A pesar de que l' ardorosa passió encesa en aquells moments, debia ofegar son desitg de manifestarli l' impressió que li produhia la verginal hermosura de la noya, vaig sentir que li dirigia ab tremolosa veu las següents paraulas.

—¡Marcelina! avuy ma favorable estrella ha volgut conduhirme en sa presencia pera admirarla á vosté, flor delicada d' eixas montanyas, que, dech confessarli, no creixen mes ufanosas en los més esquisits jardins. Fà pochs dias tingui 'l gust de sentir elogiar sa bellissima persona, y en veritat dech dirli que desde allavors s' encengué en mon cor lo desitg de conèixerla personalment, pera persuadirme de que no eran exageradas las apreciacions, ans al contrari, la considero més per demunt de la opinió que de vosté tenen formada, perque veig reuneix totas las cualitats que desitjarse pogan .....

—No ho cregui—es favor li respongué tota ruborosa.

—Es justicia, Marcelina, y ben merescuda per cert, perque de veras he quedat sorpres de veurer que entre mitx de la soletat dels om-



brivols boscos que enrondan eixa agradable masia, se puga admirar tanta bellesa y rebre tan agradables impresions.

Una rialleta franca y expansiva propia de son caràcter rialler y alegroy, fou la contestació que doná á las persuasivas frases d' en Lluís, que més que galanteria eran eixidas del fons del cor, que jamay ment en semblants cassos.

Restarem de sobretaula una bona estona, conversant ab lo dueño de la casa. tant bon punt s' alsá la Marcelina pera-prepararnos un aromátich café que ab molt desembrás per ella 'ns fou servit.

Nos alsarem més tart pera visitar ab don Manel las dependencias de la masia, y próxima l' hora de retornar á nostras casas y avans de despedirnos de la familia que ab tanta galanteria nos habia rebut, mentres jo sostenia en lo pati animada conversa ab don Manel d' assumptos de la propietat, 'n Lluís volgués aprofitar encara una ocasió que la sort li oferia pera satisfacer l' anhel que tenia de parlar ab sa filla avans de que deixés tan agradable companyia.

## IV

En un extrem del jardí, atalayada esbranquillonant en un hermós grupo de rosers y nadalas que exhuberantas de vegetació per allí creixian, s' estava la Marcelina vegentse sorpresa per la veu d' en Lluís que li deya:

—Qué ufanosas creixerán eixas flors sens dubte, cuydadas per tan bella jardinera: no es molt que molt que mostren ab orgull son elevat llinatge...

—¿Li agradan las flors? li digué ab escayent sonris d' ignoscencia.

—Moltissim; però encar molt més m' admira qui ab tanta sollicitud las cuyda...

—¡Es tan general en vostes lo tributar elogis sens causa justificada!

—Si mideix á tots los joves per un mateix raser... Perdoni Marcelina, si he vingut á importunarla, pero voldria que 'm digués, quin concepte formaria de un jove que la distingis mes de lo natural: ¿no sabria llegir en son front l' idea d' amor, d' afecte desinteressat per vosté?

—Si las manifestacions d' afecte fossen d' un jove com veste supo-

sa, que no 'm fos indiferent y tingués la plena convicció de que per ell fos estimada, á que dubtar que mon cor li correspondria ab tota ma voluntat.

—Y si 'l jove aquest fos lo que en aquest instant te la ditxa de parlarli, 'l rebutjaria?

Com una grana va tornarse al dirigirli la darrera pregunta, y creyent en Lluís que l' emoció que en tal moment l' embargava impedia contestarli, interpretant ab son silenci los desitjos del seu cor va dirli:

—¡Marcelina! no 'm donará una esperansa que vivifiqui mon esperit perturbat, al comunicarli mas aspiracions? Diguim m' estima y 'm consideraré 'l més felis sobre la terra, y cullint una nadala li oferí pregantli la guardés com á un dols record d' aquella entrevista, mentres ella corresponia ab altre flor que 'n Lluís sellá ab los llabis satisfet de son triunfo.

## V

Poch temps després nos despediam de tota la familia, remerciantnos las mes vivas protestas de amistad y simpatía, separantse en Lluís ab gran entussiam y ardorós desitg de veurer realizadas sas més prehuadas esperansas.

Don Manel tingué la galanteria de acompanyarnos fins al limit de sa propietat, ensenyantnos de pas sas magnificas plantacions d' arbres fruyters que s' aixecavan al peu de la casa, destacantse mes enllá l' hermosa arbreda d' arbres útils pera la construcció que 's perdia devant del bosch ahont hi creixian en desordre numerosos pins, roures y alsinás; axis, com també los poderosos vinyats que al lluny tenian son limit en una plantació de oliveras.

Nos despedirem de don Manel, quedant molt agrahits de la fina atenció ab que acabava de honrarnos y aceptant en Lluís la oferta que li feu de que tornés é visitarli, vá manifestarli la satisfacció ab que faria ús de son consentiment.

Quan estiguerem ja allunyats de la casa que 'n Lluís vá mirar y remirar, girantse moltes vegadas, y despres d' haberme fet sabedor de sas impresions, contantme ab tots sos detalls las que acababa de rebre en lo jardí, vaig dirli:

—No dirás Lluís que avuy no haja sigut dia de fortuna habent

fent tan bona cassera. A fé que no podrás pas queixarte: per lo demés, ja ho saps, disposa en tot quant puga servirte. Tan sols te demanaré que si no tens cap altre compromís vull esser ton padri de boda, que al cap y á la fi crech haberho merescut. T' ho repetesch, li deya al despedirnos al portal de casa méva: sempre que necessitis companya pera anar á cercar las perdius de las serras de «Can Costa» conta ab mi, que ja sabs estich sempre disposat á acompanyarte.

RICART G. RIERA.





## VOLÀ L' AUCELL

(Poesia de J. Coll y Veltú.)

¡ Molt trista la pobre Agneta,  
molt trista la nina està!  
més hermosas que rosada,  
com las perlas de la mar,  
gotas encesas li cauhen  
de sos ullets de crestall.  
De lo cor arrebossadas  
son bell rostre han enllorat;  
y ja las recull lo llavi  
ab tremolós sospirar,  
ó ja per son pit de marbre  
perdudas van rodolant.  
Al cel ab batements d' alas  
fugí pera no tornar  
lo rossinyol que ella aymava,  
de una gola celestial.  
¡ Tampoch retornan las ánimas,  
las ánimas que al cel van. !

May mes á lo clar de lluna  
endormiscada l' ohrás,  
ni al raig de lo sol al pondres  
ni de l' auba al trespuntar;  
l' aucella ab altres aucellas

cantarà sa ditxa gran,  
en mitj las espessas ombres  
del solitari alzinar,  
ó en las delitables voras  
d' algun remorós saltant.  
No la culpe, no, ta pena  
de negra infidelitat,  
ni la malehescan llavis  
que la solian besar.  
¿ No saps pas tú lo que deya  
la pobrissona al volar?  
« ¡ Soch lliure! » y cantá en lo cel  
una himne á la llibertat.

Traducció de

JAUME NOVELLAS DE MOLINS.





## CARTA Á UNA MORTA



ECORRENT las pintorescas costas de la nostra may prou alabada terra, la industriosa Catalunya, vaig trobar-me un jorn en la vila de P. que com totas las que s' alsan en nostra patria al amparo del mar, refrescadas per sos flayres y adormidas per son remor continuo, es un modelo d' honradés, de trevall y de netedat. Ma primera ocupació al arriivar á ella, va ser, com es costum en mí, procurar formarme una idea de quantas bellas y curiositats guardava en sos entorns; tot seguit va cridar-me la atenció un puig que dominava la vila, y desde 'l qual me semblá podria formarse un concepte de la topografia del pais. A ell vaig encaminar mos passos, y molta va ser ma sorpresa al trovar-me entre los que foren. Un cementiri coronava aquell pedestal de rocas y de verdor; uns quants nitxos tancavan dintre d' ells als richs d' aquella ciutat póstuma, mentres que la pobrissalla s' amagava modestament en la mare terra, senyalant sols la presencia de sos individuos algunas creus, qu' alsavan sos brassos com pera protejirlos de profanacions mundanas.

Al trovar-me entre aquells restos sagrats va recorre per mon cos una viva sensació de fret y vingueren á ma memoria los sérs tan volguts pera mi y que ja sols existeixen en la méva imaginació ¡Ells també jahuen per una eternitat en las sombras de la mort! Engolfat estava



jo en conversa íntima ab mas tristesas, quan mos ulls se fixaren en una caixa casi descuberta per las tempestats que rompen seguidament ab gran forsa en aquell turó, y en que 'm cridá la atenció un paper subjectat per un roch sobre la tapa d' ella.

La curiositat me feu cullir aquell paper y passar una vista per ell; lo que hi vaig veure escrit, tal volta en altre lloch m' hauria fet esclatar una rialla interminable; pero allí, en aquell siti solitari; estenenentse á mos peus la immensitat del mar; rodejat per tantas despullas inanimadas pero plenas avans de vida y de passions, enrotllat per lo silenci magestuós en lo que sembla que la mort s' agiti y 'l no ser prengui cos, vaig trovar l' escrit com una cosa natural y factible.

¡Era la carta á una morta!

Era 'l plany d' un cor trossejat per la desesperació que, no trobant confident en la terra prou digne de recullir los torments de son febrós pensament, lo depositava al fons d' una tomba, allí ahont comensa lo desconegut y sempre per los homes lo regne de lo misteriós.

Qui depositá aquella carta baix la protecció inanimada d' una morta? ¿Era un foll extraviat per un d' aquestos dolors vius que destrossan lo cos al clavarse ab gojós furor en l' ánima del qu' han escullit per victima?

Aixis penso jo are y aixis te de esser, puig lo contrari fóra una aberració; pero en aquells moments m' acudí la idea de que tal volta 'l que va escriure aquella carta era una inteligencia privilegiada que llegint en lo infinit endivinava 'l mon que te son principi á la entrada d' aquell lloch sagrat.

La carta plena de tristesa, impresionada de dolors, fruyt tal volta d' un moment de deliri me quedá tan grabada á la memoria, que estich segur que al traslladarla al paper no equivoco una sola paraula.

Deya aixis:

«Adorada meva: També jó 't sóch ingrát, l' home á qui estimas ab tant deliri t' abandona; mes no será per molt temps, que al allunyar-me de tu sento qu' apoch apoch m' acosto al terme de mon camí, á la llibertat tant desitjada que 'm permeterá comfondre-m ab tú per última y eterna volta y vagar entrellassats per la immensitat dels espays com tantas vegadas desitjavam quan las presons de carn retenian los nostres esperits.

Lluny de tu que ets la meva vida, que m' alentas encare sentinte en mon entorn ¡quant prest deixares d' existir! ¡quant radiant y bella vindrá la mort qu' ha de traslladarme á tos brassos! ¡La mort que es la essencia de la vida pera qui com jó la te tancada al fons d' una tom-

ba, que es la llibertat per qui desitja volar en busca d' una ombra que li es tan necessaria com la llum á la armomia de lo infinit!

Desde 'l jorn en que vares dexarme sol y abandonat no has rebut de mí mes noticias que algun crit de desesperació llensat sobre de ta tomba, ó tal volta una llágrima que filtrantse pausadament per entre la terra que 't cubreix ha vingut á turbar tón tranquil retiro ab tota la amargor de ma vida

¡Quantas voltas ab los ulls fixos sobre ta sepultura, esperant veuret eixir d' entre la terra eslleivissantse á ton entorn, sofocant mos crits d' angunia pera no torbar ton repós, clavant las unglas en mon pit pera no profanar ta forsa al volguerte contemplar altre volta, he vist passar las mil escenas á que doná lloch lo nostre desgraciat amor.

T' he vist petiteta encara, ab tas galletas envellutadas, ton cabell deslligat y somrient com un angel corrent á mon costat per entre 'ls cuadros de aquell jardí que fou lo paradís de nostra infantesa. T' he vist ja ponsella, espremer tots los perfums de ton primer y únich amor en un bes que reculliren mos llavis assedegats de tas carícias, y que encare avuy batega devorador en ma sanch. T' he vist despres quan plena de tristesa te despedires de mí prometent ser fidel á ma memoria y omplint mon cor de melancólica ategria ab los accents apassionats de ta boqueta tan volguda. Despres t' he vist presa de desesperació al creuret que t' enganyaba, martirisada per falsetats que deixavan en tu los germens de la malaltia que t' ha produït la mort; t' he vist, ab dolorós silenci, avansar vers l' infinit seguint consells inspirats en la perfidia, obeïnt á amenassas irritants, creguda que ja no t' aymava qui era la vida de ta vida, lo amor de ton amor, ¡oh! malehits mil voltas los que promogueren moguts per sentiments miserables de riquesas tals infamias! ¡Malehits... mes no; no puch malehir á aquells á qui tu perdonares; no puch estampar paraulas duras en un paper que va destinat á la més bona y carinyosa de las donas. També t' he vist llensante als abims del dubte al creurer impossible lo nostre amor, fins que tranquila, resignada y mártir de la passió resistires ab lo valor d' una santa los impulsos de tos sentits que 't llensavan á mos brassos; per fi t' he vist ab lluyta continua ab ton pensament y ab ton cor, siguent martirisada sens compassió per qui devia ser ton sosteniment, per l' home que t' habia donat son nom y que en un moment de bojeria te tragué de sa casa pera fer ocupar ton lloch á una vil cortesana. ¿Te 'n recordas encara, sér de mon sér? Lo vent udo-lant ab furia feya tremolar tot quant s' oposava á son pas; la pluja baltia ab forsa sobre las pedras del carrer, los llamps ratllavan ab llum



instantánea la atmósfera y jo desvellat pensava en tu, tremolant de gelosia y de dolor, quan trucares á ma porta, sola y abandonada en aquella nit tempestuosa sens un alberch pera resguardarte de la fúria dels elements: venias á buscar amparo al costat del que sempre t' havia estimat ab tota la forsa de son cor y la constancia d' un desesperat.

¡Quina nit, idolatrada meva!

Consumida per la febra, la lluyta gegant de la tempestat desencadenada al exterior, no equivalia á la que tu en mos brassos sostenias entre uns debers ficticis y l' amor esplendent ab que 't brindava aquell recullit temple destinat á la teva adoració; fins que al últim, arrastrada pel mon que t' impulsava y mon amor que 't reduhia, me féres lo ser mes felis dels existents entre petons delirants y caricias ardorosas com la febre que 't feya tremolar.

Desde allavors nostra existencia corre pausada en aquesta solitaria vila entre los plaers d' amor y la felicitat del olvit. Despres anares mustiante com rosa al ardor dels raigs del sol, y un jorn, tenint ton capet d' angel sobre mon pit, me mirares dolsament, tos llavis pronunciaren mon nom y quedares inerte sobre ma falda... ¡Erats morta!

Jo no sé qué passá per mi... Recordo confosament donas que ploravan, remors apagats, una caixa y dintre d' ella tos ulls fixos y las mans crehuadas; un crit que 'm va somoure fin los ossos, unas paletadas de terra, resos apenas pronunciats, gemechs de pena...

Quan poguí donarme comte de lo que 'm passava era negra nit y estava tot sol en aquell retiro sagrat ahont jeyas tu per sempre.

Lo mar, estenentse á mos peus se movia dolsament; la lluna sortia pausada de son fons rattlant ab focos de llum sas onas adormidas, que al rotxassarlos d' una á l' altre, semblavan visions lluminosas que s' aplacavan sobre son llit de plata; lo cel ab tota sa magnificencia estava cubert d' estels que relluian desde 'ls llunyans espays de lo infinit; lo cementiri aquest ab sas creus y sos drets y negrosos xipres, me trasladava á las fantasias d' un altre mon; tot era gran inmens, esplendorós; mes que valian pera mi tantas grandesas sublimes, al costat d' aquell cos inanimat qu' estava apartat de mi pera uns quants pams de terra en apariencia y en realitat per lo abim inconmensurable de la mort.

Llensant un crit anguniós cayguí sobre ta sepultura y 't vegí desde son fons que 'm somreyas com lo dia en que vas abandonarme. Llavors, volguí abressarte y mas mans crespadas sols estrenyeren terra

que s' esllavissava entre mos dits; volgui omplirte de petons y també la terra s' interposá entre mos llavis y ta careta estimada ¡Si tu també eras terra, sol de mon amor! ¡Si en lo creat tot era terra, espay y mons! ¡Si sols jo vivia pera sentir y apurar ma desgracia y rebejarme en mon dolorós torment!

¡Llavors vegi ma situació ab tota veritat ¡¡Estaba sol!!

¡Oh! Tu no saps lo que es aquesta paraula fatídica, los vuyts que produeix en l' ànima, l' horrorós de veure un sér, ab la vista ficsa, lo cabell erissat tremolant de por y foll de dolor, repetint mecánicament ¡sol, tot sol!

¡Que contenta estavas ma pobre morta, al rebre noticias d' aquell á qui tan estimas, d' aquell á qui vols ab tanta passió!

Aquesta nit amagat com lo lladre que vol cometre un crim, entraré com la nit passada en la cambra de nostre amor, y alli baix la mirada de Deu. desclouré poch á poquet ta sepultura, y deixaré en ella ma última carta fruyt de mon deliri, pero que tu llegirás sentint estremir ton cos de gel á impuls de la passió y glatirás suaument al calor de sas paraulas que 't recordarán los dias benhaurats de nostra vida.

Aixó serà l' últim recort d' ella, l' últim llas que 'ns lligará á aquesta terra que 'ns feu tan desgraciats y al mateix temps 'ns proporcioná gojos tan ideals y plaers tan grans.

¡Adeu, àngel meu! fins á la nit y despres fins á la immensitat ahont los sérs que s' estiman alenant al amor etern, vagan per los espays desconeguts de lo infinit!»

Tal era la carta, sense cap firma ni nom propi. Al acabarla me semblá que desde la caixa posada á mos peus uns ulls seguian los meus y agitats protestavan contra 'l profanador de la última despulla de sa passió. Llavors pres de temor supersticiós, quasi de verdader terror vaig deixar suaument la carta en son lloch, cobri altre volta la fossa mitj unida, y posanthi una creu que per alli estava abandonada sorti d' aquell siti misteriós ja tranquilisat, pero ple de tristesa y melancolia.

G. CODINA Y SERT.





## AB VÍ NOU

Prén la copa y brinda, aymada,  
pel bon fat de nostre amor,  
ab lo ví d' aquesta anyada,  
qu' es bon vi per dá escalfor.

Es la sang dels gotims negres  
que á la vinya hem salpicat  
y 'ns han vist trescar alegres  
entre 'ls ceps que 'ls han portat.

Beu d' un glop, que avuy 'ns topa  
mentre encara no es al cup;  
si 'n tens massa d' una copa  
jo 't pendré 'l primer xarrup.

Ara hi som; beguém á mitxas  
ja que vols que 'ns ho partim;  
si com vent passen las ditxas  
quan nos cercan no 'n fugim.

L' any que ve Deu sap, aymia,  
si altra volta hi tornarem;  
vetlla tan la traydoria  
que 'm fa por que no hi beguém.

Beguém ara ja qu' es l' hora,  
y oblidantnòs del mal temps;  
ab lo ví que 'l cap arbora  
escalfemhi 'l cor ensemps.

MIQUEL LAPORTA





## ¡CAMPANETA LA NING, NING!

—Seu damunt la fresca herbeta,  
tanca 'ls ullets, pensa en mí  
y no 't moguis fins que cridi:  
*¡Campaneta la ning, ning!*

—¿Y prenda?

—¿Qué vols que ho siga?

—¡Tant se val!

—¿Un bes?

—¡No!

—¡Sí!

Entre tos llavis l' amago:  
*¡Campaneta la ning, ning!*

DELFI CREUS.





## JESÚS INFANT

Joguina del oreig,  
Del sol enveja,  
N' es del Infant Jesús  
La cabellera.  
A rulls, orna son front,  
Com diadema,  
Y en cadascú ne té  
De sa mareta,  
Com en niuet d' amor,  
L' ànima presa.

Matí, de bon matí,  
Tot just clareja,  
Hi assajan rossinyols  
Llurs cantarellas.  
Jugant ab lo fillet  
S' está la Verge;  
Ja 'l lliga ab fort abrás,  
Ja dolsa 'l besa,  
Ja gosa pentinant  
Sa cabellera.  
Los serafins del cel  
Tots s' hi dalcixen,  
Y ab flors de gessami,  
Y ab rosas tendras,  
Coronan del Nin-Deu  
La rossa testa.



Espinas de las flors  
Jesús las trenca;  
Y mentres de pur goig  
La santa Verge  
Embadalida está,  
Ab sas manetas  
Garlanda ne texeix  
Ben diferenta.  
Quant del éxtasis sant  
Ella desperta,  
Transportada d' amor  
L' Infant aixeca,  
Per contemplar á pler  
Tanta bellesa.  
Axís que l' ha mirat  
Gelada 's queda.  
Ja la corona ha vist  
D' espinas feta!  
Oh! quánt amarga fou  
Eixa sorpresa!  
No matará 'l pesar  
Si viu la Verge.  
—Fill meu, no us la daré,  
Prenentla deya;  
Traspasá lo meu cap,  
Per mi servesca—.  
Barrejan los seus plors,  
Jesús la besa,  
Y en tant, li parla 'l cor  
D' eixa manera:  
—La corona per mi,  
Que vos, mareta,  
Prou martiri tindreu  
Sempre veyentla.

ANTONIA GILI Y GUELL.





## HIVERN

Quan veig l' hivern extendre  
son mantell blanch  
envolcallant las serras  
de cap á cap,  
á mi mateix pregunto  
sempre duptant:  
si es que ab blanca mortalla  
n' ha envolcallat  
á la tardor humida  
que ja ha passat,  
ó si ab vestit de núvia  
n' está esperant,  
l' alegre primavera  
que prest vindrá.

LLUIS TINTORÉ MERCADER.







## BRINDIS

Tan es lo que m' embauma  
aquest concert de amichs,  
que per brindá en eix dia,  
per mi de goig sublim,  
no en copa cisellada,  
tampoch de cristall fi.  
sinó que, fent de copa  
mon cor, de goig ferit,  
brindá ab sanch de más venas  
voldria no pas ví.

Donchs sense treva  
companys, brindém;  
vessi la copa,  
bebém, bebém;

Que visca l' armonía,  
que vessi sens parar,  
l' esbarjo que 'l cor busca  
jamay trobi entrebanch,  
lo goig nos aconhorta,  
nos guia l' amistat,  
que creixi y que s' arrelli  
com roure de cent anys,

perque torsar no puga  
lo buf del temporal.

Donchs sense treva  
companys, brindém;  
vessí la copa,  
bebém, bebém;

Si 'ls nuvols se congrian,  
y 'l tró ferest retruny,  
si esclatan per la Patria  
torrents de dols é insults,  
y vessan vituperis,  
y escarnis á curull;  
quan brandi la campana  
juntemos com avuy,  
que quan la mare plora  
los fills no han d' eser muts.

Donchs sense treva  
companys, brindém;  
visca la Patria,  
bebém, bebém.

Ressonan fins á l' ánima,  
del cor los esclafits,  
los vincles que 'ns uneixen  
per sempre han d' existir.  
En tant, companys, á l' hora  
brindém ab goig sublim,  
no en copa cisellada,  
tampoch de cristall rich  
sinó ab lo cor, per copa,  
y ab sanch, en lloch de ví.

Donchs sense treva  
companys, brindém;  
vessi la copa,  
bebém, bebém.

ANTON DE P. CAMPMANY.



Avuy, gentil ondiua  
has estat, amor meva, al mar blavós,  
y l' ona escumejanta que rondina  
ha afalagat ton cos.

Comi Vénus temptadora,  
prou la mar te volia més endins  
y l' ofrena t' ha fet, com á penyora,  
d' hostatjes nacarins.

Y n' has exit y hermosa  
com lo sol al mitx dia, vora 'l mar  
has donat á las rocas silenciosas  
un cor per bategar.

¡Oh Deu, qui siguéis l' ona  
que ab amor t' ha bressat y 't deixa ab dol,  
ó vejés, com las rocas, una estona  
de fit á fit al Sol!

L.





## EPITALAMI

Ab motiu del casament de mon amich Joseph Costa y Casanovas.

Salut, amich, que l' hora es arribada  
de la ditxa sublim que ansia 'l cor;  
l' auba gentil de perlas coronada  
sorrisent t' ofereix, com rossa fada,  
lo bell palau dels somnis del amor.

La hermosa primavera s' engalana  
ab son verger de flors á mitj florir;  
fins sembla que 's presenta més ufana  
per rendir més tribut á sa germana,  
la ponceïlla que ahir vas escullir.

¡Qué espléndida n' es l' auba de esperansa  
quan s' ayma y s' es aymat! Las il-lusions  
¡com bróllan en lo cel de la bonansa!  
Y qué bell es lo mon, quan la gaubansa  
pot trenarse ab venturas y petons!

A ton entorn avuy, quina florida!  
Lo pervenir ¡qué hermós y somrosat!  
Verge gentil t' espera condormida,  
llogada en brassos del amor que es vida,  
com eura esmeragdina al tronch sapat.

Colometa innocent que tremoleja  
d' alas de seda y parrupar joliu,  
estrella de lo cel que parpelleja,  
palmera del desert que 's balandreja  
à las auras d' amor de un cor catiu.

Contéplala, amich meu, ella es ta esposa,  
companya de tos goigs y ton dolor;  
son cor demunt lo teu avuy reposa  
à mitj obrir; esclátal, com la rosa  
al fecundíssim raig del sol d' amor.

JAUME NOVELLAS DE MOLINS.





## BON EXEMPLE

I



L'últim tocà 'l torn al amo de la fàbrica que s'inaugurava; éll havia tingut d'ascoltar sense dir paraula y tant sols ab lleugeras mostras d'aprobació ab lo cap, la llarga série de brindis insustanciais y aduldors que de tants de llabis havian eixit desde que 'l *Champagne* s' escolava en regarots d'escuma pe 'ls colls de las ampollas arreconadas á un cantó del menjador.

L' hereuhet Viaplana estava conmogut. Tots los mots falaguers que durant los brindis se li havian endressat á éll sol, centre d'atracció de totas las miradas y de tots los pensaments; lo fum de tant d'encens cremat en l' altar de la seva vanitat li havian entervolit lo seny gayre be tant com lo vi escumós que sobreixia de totas las copas. Aixis es que 's trová bastant inspirat al aixecarse ab los ulls encesos, pera respondre á tot aquell ruixat de paraulas que feya duas horas queya damunt d' ell y que en altrás ocasions, ab lo cap seré, hauria trovat exageradas y convencionales. Y la seva commoció, l' estat febrós de son pensament creixé més encara, quan al veurel á punt d'enrahonar, los doscents entaulats com obehint á una senyal convinguda havian quedat muts y serios y en actitud d' escoltar atentament lo que 'ls anava á dir; llavors se senti superior á lo que 's creya ell mateix. Marejat ab los elogis, al veure 's ab la copa á la mà dominant ell sol l' atenció de aquella escullida reunió tan numerosa qu' estava sospesa dels seus llabis, se cregué un altre home y trová

per un moment merescuts tots los elogis y totas las alabansas que li havian prodigat.

Ell prou havia estudiat més ó menos las paraulas que devia pronunciar, més no tenia pas lo cap prou ben disposat pera recordarlas quan se trová breus moments passejant la mirada per l' apinyat concurs dels convidats, mentres ab la má dreta subjectava la copa damunt de la taula y ab l' esquerra se refilava nerviosament lo bigoti ros que tant l' afavoria.

—Senyors—digué per fi—me veig obligat á dirvos alguna cosa, y en bona veritat que si dech obrirvos lo meu pit en los moments actuals, sols n' eixirán mots de tendresa y de felicitat, clams d' alegria y de satisfacció, y promesas d' agrahiment tan duraderas com la meva vida.

Si, amichs meus; só felís del tot, no solsament al veure'm aclamat per tan numerosa colla d' excelents amichs com la que m' enrotlla disposada á ajudarme en la honrosa tasca que m' he emprés al inaugurar aquest edifici, sino que també 'm sento felís y molt, al pensar (tal volta infundadament) que avuy me puch considerar digne del tot, dels meus pares y de la meva pátria, de la meva estimada Catalunya —

Un espatech de picaments de mans ressoná en la sala al acabar d' enrahonar l' hereubet; lo seu brindis havia sorprés á tothom ab sa senceretat; no s' esperavan pas ells sentir cosas tan ben ditas y tan espontáneas.

Restablerta la calma prosseguí l' orador:

—Ja que vos he parlat del meu pare, permeteu que al dedicarli un recort, li transmete totas las paraulas d' elogi que m' haveu dirigit, á las que no tinch cap dret, mentres qu' ell que tant havia fet per la santa causa del treball, deu cenyir justament las coronas que havia posat en mon cap, ahont bullen encara los pensaments aixalabrats y joguiners de la joventut. Jo vos agrabeixo molt y molt los vostres dictats falaguers per los quals vos dono las mercés més efusivas, més tan sols en nom d' éll, ja que á éll pertocan de dret tots los honors de la festa que avuy celebrém, á éll lo veritable fundador d' aquesta casa y que nascut al peu del teler y bressat per son traqueteig amich, no tingué altre somni que passar de fill del treball á paré dels trevalladors, aspiració y somni que havia realisat en part y que al cloure 'ls ulls á la vida me recomaná que jo continués.

Brindo, donchs, senyors, per tots vosaltres que m' haveu omplert lo cor de ditxa al venir á honrar ma pobre taula; brindo además

perque la fàbrica que avuy s' inaugura siga en tots temps lo temple del treball y l' alberch protector dels obrers; y brindo finalment per la bona memoria de D. Jaume Viaplana que ha sigut lo qui ab sa empenya poderosa ha donat impuls y forsa á la industria de la nostra estimada terra catalana.—

Llavoras sí que vá semblar talment que 'l menjador s' esfonsava, la ben disposada combinació dels convidats en las varias taulas se trencá ben prompte perque tothom anava á abraçar una volta més al jove Viaplana que s' oïegava en aquella atmósfera saturada d' olors penetrants del festí y de fum adormidor dels rics tabacos que á dojo s' havian repartit.

S' aná á pendre 'l café en lo parch á l' inglesa que hi havia darrera de la caseta habitació dels amos de la fàbrica, situada á la part oposada d' about havian dinat, y qu' era un verdader niu d' amor que guardava ja á la enamorada esposa del hereuhet.

Aquesta no vegé al seu marit en tot lo dematí més que en l' acte de la benedicció de las máquinas y quan ell també tenia los ulls fets en lo cel dels d' ella y 'ls llavis d' addós resavan á l' hora per la prosperitat de la nova fàbrica y tal volta un xiquet també pera la seva propia ditxa. Aixís es que al anar lo majordom á portarli l' hermos ram que guarnia la taula y li enviavan los convidats, li preguntá la hermosa Assumpta:

—Que sab si trigarán gayre á estar llestos?

—No li puch dir—feu lo majordom malhumorat.

—Donchs fassi 'l favor de dir al senyor que 'm vinga á veure avans de pendre 'l café, que li tinc de donar una cosa... ó sino vosté mateix li pot dur. Tinga; pórtili aquesta tasseta de *té* que li he fet per ell—digué ensenyant al riure una preciosa restellera de perlas—com lo café no li prova gayre. Ay Senyor! y avuy ab tant de fumar... Tinga si es servit.

—Dispensi senyora, pero las feynas de un majordom son diferentas de donar caldo als malalts—digué l' estúpít majordom ab tanta de grosseria com vá poguer. L' Assumpta restá parada ab la tassa á la mà un bon rato, sorpresa pe 'l cinisme del majordom.

—També son diferentas las respostas de las personas ben educadas y de las que no tenen modos,—feu l' Assumpta al tornar en si de la sorpresa, y ab un signo d' imperi tragué al majordom de sa presencia, aixugantse una llàgrima d' enuig que brillá un moment en sos ulls blaus y que relliscant galdas avall se n' anava á cercar alberch en son pit sens dubte pera no ser descoberta de ningú.



Ab pas calmós anava lo majordom atravessant lo gran pati de davant de las quadras, tot botzinant entre dents, grosserias contra l' encisadora mestresseta — Malament — anava dient l' Esperver (nom que li donavan los treballadors) — no farém pas fira ab la jovenalla. Tenen massa fums y 's creuhen poguer manarho tot. Ara no més falta qu' en Sebastianet vulga repassar los comtes de la fàbrica nova com volia fer al « Vapor colgat » al morir son pare... Bah, bah, no farém pas fira.—Y entrantse'n al menjador ahont los criats arreglavan las desfetas taulas del dinar, arreplegá tots los caixons de cigarros, mitx vuyts que pogué, y tot anant á la seva habitació deya ab un somriure de domini, per la càrrega que duya sota 'l brás.

— Aixís si 'm fican á la presó no m' haurán de dur tabaco d' una pila de temps.

Mes tart, los convidats ja eran fora. Tot era silenci en la grandiosa fàbrica y no 's veyá altre llum que 'l de las finestras de 'n Sebastianet que sens dupte, reposava de las fadigas d' aquell dia, en brassos de la seva amorosa müller. Una negra nuvolada, pujava de las montanyas vehinas y s' estenia damunt de la ciutat; y quan lo llum de la casa ja feya temps que no cremava, de l' alta xamaneya sortia un resplandor rogench entre nuvoladas de fum negre, que cayent pesadament per l' atmósfera xafogosa d' aquella nit d' estiu, semblava talment que la tormenta preparada per esclatar, sobreixís per la estreta embocadura de la xamaneya.

## II

L' ensendemá quan encara lo sol no banyava ab son resplandor vivificant lo gran pati de la fàbrica, en Sebastianet Viaplana ja s' hi passejava tot sol, ab un posat de goig y de benestar que encantava.

Lo dia era esplendent. La tempesta forjada en ia passada nit s' havia fós ab la primera vesllum de l' aubada y 'l sol més hermós d' aquell Juliol brillant y ardent, enviava sos raigs més amorosos á la terra besantla en son pit enjoyellat de flors y aromas y remors y cants.

Oh! L' hereuhet Viaplana estava molt content! Acabava de llegir desficiós tots los diaris que de la festa passada s' ocupavan y aquells articles escrits encara ab lo cervell exaltat per los vapors del dinar, l' omplian de goig y amanyagavan la seva vanitat ab lo sens fi d' alabansas que en tots los tons y de tota mena li prodigavan; ell no podia

pas fer altre cosa que obrir sos pulmons á aquella atmósfera vital que se respirava entorn y aspirar fins á associarse l'ayre benéfich del treball y de la activitat.

Tal volta 'ls llarchs articles laudatoris de la premsa eran escrits solzament per compromís y pera pagar los respectius autors un deute d'agrahiment ab l'anfitrió del dia avans; més llegits davant de la realitat, en lo pati de la nova fábrika y entre mitj de la maror incessant de las máquinas y dels treballadors, adquirian tot lo valer que no haurian tingut d'altre manera y resultavan exactes y justificats. Per aixó es, que 'n Sebastianet mitj embadalit ab los recorts agradables de la vigília, contemplava l'animació que al entorn regnava, l'anar y venir dels carros y dels treballadors, la trepidació de la fábrika en pes, trepidació rítmica, acompassada com l'aleteig poderós d'un au-cell de plomas d'acer, lo vapor empenyent lo fum per la llarga xamaneya, alé xardorós del monstre que esbategava prop d'allí; tot li parlava al cor y li mostrava la felicitat que porta la honrosa via del treball y ell se llansava en brassos d'aquesta felicitat y aspirava lo benestar y 'l goig que omplian lo seu pit.

Passeja que passejarás amunt y avall del pati, tan prompte s'abocava á las finestras del seu *chalet* com á la porta del cuarto de las máquinas, mirant rodar lo volant que l'atreya ab irresistible forsa.

Y tot alló era seu! Ell sol era qui donava alé al monstre de ferro que podia parar en son vol, al seu arbitre, ell era 'l cap de la munió de brassos que deixavan á las máquinas y enginys, la mica d'intel·ligencia que no 'ls hi pot pas donar la ciencia ab tota sa perfecció; ell per fi, era 'l rey absolut del cor d'aquell angelet que li somreya des d'una de las finéstras baixas de la casa; ell sol era qui omplia lo seu recort, qui gosava únicament de las sevas caricias d' enamorada y ab tot y aixó dins de son cor, en mitj de l'alegria que l'omplia del tot, hi trobava á faltar quelcom, una satisfacció més íntima y més veritable que la de contemplarse l'amo de tot lo que tenia entorn, més tendre y delicada que l'amor de la seva esposa. Ell no sabia pas lo que era, més ab tot y aixó se trobava mancat d'aquella satisfacció que cobejava y que sens haver probat may, entreovirava en mitj de las altres que probava llavoras.

Al veure á l'Assumpta, corregué á donarli lo bon dia. Semblava una fada ab son lleuger vestit blanch, y la esbullada cabellera rossa sobreixint desordenada de lo súbtil ret que la cenyia baixava á taparli 'ls ulls de cel com flamaradas de sol banyant la blava volta del firmament.

—Ja t' has llevat sense plorar, nena petita?

—Si amor meu y estich molt enfadada ab tú perque m' has fugit sense despertarme.

—Si dormias tan á gust! M' has fet llástima y no t' he volgut dir res.

En aquest moment passá prop de la felís parella 'l majordom que lo dia abans s' havia portat tan malament ab l' Assumpta; al véure 'l aquesta s' abressá fort ab en Sebastianet que llavors se recordá de que devia anar á recorrer las cuadras ab ell segons havian quedat lo dia abans. L' hereuhet no sabia res de lo que havia passat ab la seva muller perque aquesta, delicada com era, no havia volgut resarne ni un mot al seu espós per pór de que pogués resultarne algun dany al majordom; aquest passá de llarch mitj rihent ab ironía quan l' hereuhet lo cridá:

— Esperúme! — va dirli y despedintse de l' Assumpta que 'l vegé allunyar-se desde la finestra se n' entrá en la fábrika seguit del Esparver.

BONAVENTURA BASSEGODA.

(Acabarà).





## NIT DE NADAL

Jesuset ha nat  
dins humil estable;  
angelets del cel  
cansonetas cantan  
ab llauts d' argent  
y dauradas arpas.  
¡Rossets querubins,  
donéuli llohansas  
que 'ls homes cegats  
no veuen l' aubada,  
l' aubada que ve  
rublerta de gracias!....  
¿Per qué, oh bon Jesús,  
haveu volgut naixer  
en lo trist hivern  
y en nit tan gelada?  
Los aucells han mort,  
glassadets en l' ayre,  
y rosas y llirs  
fa temps la gebrada  
no 'n deixa en los camps  
florir una planta. . .  
¡y Vos, tan xiquet,  
en mitj d' un estable,  
mancadet d' abrich  
dessobre la palla!

Mes ja los pastors  
de colomas blanques  
y manyachs anyells  
vos fan presentalla.  
¡Quí tingués, mon Deu,  
ofrena prou santa  
per posarla avuy  
davall vostras plantas!  
Mes jo us oferesch  
tota la mia ánima;  
de ma joventut  
las flors mes galanas,  
¡Rebéulas, Senyor,  
com en la nit santa  
dels pastors humils  
la senzilla dádiva;  
y tindrà mon cor,  
en eixa diada,  
dels lliris del Cel  
la mistica flayre.

DOLORS MACIÀ Y MONCERDÀ.

24 Desembre 1887.





## BON EXEMPLE

(Acabament.)

### III

Després de l' una quadra seguían l' altre, amo y majordom y en totes ellas regnava igual estrépit. Lo brugit fondo que se sentia per las escalas y corredors se tornava remor irresistible al obrirse alguna de las portas que donavan á las quadras. Totas ellas eran plenas d' un formíguer d' homes, donas y noys que no 's donavan punt de repós cuydant las diferentas máquinas encomanadas á cada un d' ells. No 's podia enrahonar perquè la veu quedava ben prompte ofegada per lo estrépit incessant de la maquinaria.

L' hereuhet Viaplana estava molt content! Tornava á sentirse gran en mitx d' aquell cáos del treball y orgullós de ser lo sosteniment de aquella munió de familias que cada dia benehian lo seu nom al acostarse als l'abis 'l pá que ab sa suhor havian afanyat.

Capficat ab aquestos pensaments anava en Sebastianet seguint las llargas fileras de máquinas recullint ab un mitx riure de bondat als llabis los saludos respectuosos dels trevalladors que de més anys lo coneixian. L' Esparver seguia darrera ab la mirada fosca y ab aquella cara de tres Deús que 'l feyan avorrit de tothom.

Quina diferencia tan gran d' afecte 'l que tenian los trevalladors al Esparver ó al amo! A aquest molts li haurian besat las petjadas ja qu' ell era la persona que representava al seu pare fuudador de la

casa y que tant ho era per ells. ¡Quinas mostrats tan veritables de afecte se llegian en los ulls de tots al passar en Sebastianet! Com se sentia altre volta content y felis! Com li plavian aquellats demostracions! Com benehía al seu pare que li havia trassat lo cami de poguer donar lo pá á tantas de familias que 'l regan ab la rosada del treball!

En una de las quadras, en mitx del atronador estrépit senti en Sebastianet la veu del Esparver y s' adoná de que no 'l seguia; girá lo cap y 'l vegé renyant á una pobra dona d' uns trenta anys que conservava encara tots los rasgos d' una bellesa que sens dubtè las penas s' havían cuydat d' esborrar.

—¿Qué hi ha?—digué en Sebastianet acostantse al grupo.

—Res: que aquest home es un botxí que no 's pensa sinó que tracta ab negres de lí Africa.

—No l' ascolte—feu l' Esparver.

—Quan vos pregunte ja respondreu: ara vos toca callar.

—Donchs te de saber—digué la dona—que fá un' quant de temps que aquest home s' ha ficat al cap que no puch portar la nena ab mí perquè diu que no més fá que destorbarme. Jo la porto perquè 'l seu pare (que Deu lo tinga á la gloria) nos permetia á las que teniam criaturas de mamella portarlas á la feyna pera donárlosli l' aliment quan lo necessitessin. Si la setmanada me bastés pera pagarne una maynadera, ja faria molt de temps que hauria obehit l' ordre del majordom, més ab lo curt jornal meu, que d' altre no n' entra á casa tinch de mantenir al meu pobre pare mitx baldat y á quatre fills del meu cor que 'l més gran me té sis anys encara no y m' haig de desendeutar de lo que dech d' ensá de la mort del meu Andreu (que Deu l' haja perdonat.)

L' hereuhet se fixá en lo seu vestit negre y reconeixentla li preguntá:

—Es á dir que al últim vá morir lo pobre?

—Si senyor—digué la dona aturantse 'l plor—no vá poguè resistir la operació.

—Y quan m' haveu dit que guanyávau?

La treballadora girá 'l cap per veure si encara hi havia l' Esparver; més aquest s' havia fós. Després respongué:

—Sis pessetas, guanyo, senyor.—

—Y ara? si 'l jornal més petit que 's paga á casa es d' una pesseta y mitja!

—Oh, es que...—y tapantse la cara afegí la pobre dona...—per més vergonyós que siga, vosté te dret á saber tota la veritat.

—Parleu.

—Quan l' Andreu vá pendre mal al *vapor colgat*, vosté sab que cada diumenge enviava al majordom ab la setmanada meva y la del meu home...

—Si, ja ho sé—feu en Sebastianet mortificat.

—Donchs bueno aquest home que quan me veyá á la fábbrica ja 'm mirava d' un modo que 'm feya esborronar tota, un dia á casa meva al portarme 'ls diners que vosté m' enviava s' atreví á dirme cosas que una dona honrada no deu escoltar may. Lò vaig fer fugir del meu davant ab llágrimas d' ira als ulls y 'm vá amenassar ab la miseria. Lo diumenge vinent no més portá la setmanada del Andreu y deu sab lo que vaig patir pera poguer donar cap en tot y no quitár res de lo que podia ferli falta. Al últim torná á parlarme dels seus criminals desitjos y 'm vá dir que si no era seva ja no veuria cap més setmanada. També me 'l vaig traure del davant plorant per la sort del meu home y del meu pare á qui condemnava á la miseria per lo delicte de ser massa honrada. Vaig fer lò meu propósit: De primer lo pare y l' Andreu anirian al Hospital y jo á captar lo pa dels meus fills, que no pas cedir á las infamias del majordom.

—Miserable!! —feu en Sabastianet — ¿y per qué no m' ho veniau á dir?

—Me tenia massa estemordida y jo tenia por de no ser creguda!

—Pillo!; continéu

—Al últim vá morir lo pobre Andreu y encara estava á casa de cos present que ja torná aquest home ab sas cinicas proposicions y sense dur cap setmanada. ¡Quant vaig plorar! Per enterrarlo vaig tenir d' empenyarho tot y fins enmanllevar diners á ral per duro, més ay! que 'ls meus fills me demanavan pa y jo no 'n tenia Agenollada als peus del majordom li vaig demanar que 'm tornés á deixar entrar á la fábbrica perquè éll m' havia dit que ja estava ocupat lo meu lloch; tant vaig plorar que al últim accedí pero ab la condició de guanyar la meytat condemnantme aixís á la miseria á mi, al meu pobre pare y als fillets del meu cor.—Advertinte—vá dirme—que si 't queixas 't trauré y no podrás trovar feyna en cap altre vapor perquè los majordoms son amichs meus. Aixís he anat sofrint la meva desgracia ab lo front ben alt pero al *vapor colgat* cada dia 'm renyava per la criatura y quan jo esperava que al passar á aquest nou, ell no hi fora, ja veu vosté que 'l primer dia ja torna á la mateixa fal-lera y fins m' amenessa ab robarme la nena...

—Es á dir—torná en Sebastianet—que un home s' escarrassa pel



benestar dels seus treballadors y per honrar lo nom que porta y venen bandidos d' aquesta classe á malbaratar tota l' obra que un s' ha emprés! Viva Deu que ja 'm sentirá! No 'n parreu á ningú més y deixeho pera mi.

—Ay senyor, jo no desitjo pas més sinó que 'm dongan lo que jo 'm guanyo, pero aixó de patir gana treballant tot lo sant dia, es molt trist, senyor, molt trist!

—Deixeho per la meua má!

—Ay Deu lo benehéixi! Me sembla que sento al bó del seu pare (Deu lo perdó.)

## IV

Furiós, cego y adalerat, topant ab uns y altres y baixant los grahons de cinch en cinch, arribá l' hereuhet Viaplana al escriptori ahont regnava un silenci fondo y tan sols interromput per lo xiu xiu débil de las plomas al escriure y 'l trinch del diner que trastejavan en la caixa.

Debades cercá á l' Esparver en l' escriptori y fins en lo magatzém; los dependents l' havian vist un trist moment més sense adonarse'n se n' havia anat. En Sebastianet registrá los llibres del setmanal; en la quadra d' ahont venia totas las teixidoras figuravan ab jornals de pesseta y fins de pesseta y mitja Llaboras pensá quantas infelissas eran tal volta víctimas del seu deber, morintse de fam avans de vendre's la vergonya y ben prompte se li ocorregué 'l pensar en las que no havian tingut valor pera resistir á las amenassas y havian sucumbit á las infamias del Esparver.

—¡Deu meu; quanta vergonya!—feu en Sebastianet—Quant de fang en mitx de las flors galanas del treball y de l' honradesa!

Y se senti molt trist! Tota la poesia que omplenava lo seu cor feya duas horas y que tan goig donava á la seva ánima exaltada, havia fugit y li deixava la realitat mesquina; la visió falaguera d' inmensa bellesa, la imatge de la felicitat s' havia amagat á la seva vista y sols quedava una calavera repugnanta coberta de flors de drap y pellissots d' oripell.

L' Esparver ¡Quin malvat! Ja no era possible més cinisme! L' hereuhet no sabia lo que li passava; veyá desfeta la visió fantástica que s' havia forjat, creyentse qu' ell sol era 'l pare d' aquella inmensa gentada que manejava á son arbitre y 's pensava ésser beneficiat per

tots ells, somniava ab un amor de totes las familias vers lo bon nom de la seva; y ara veyia malbaratats sos projectes y tal volta infructuosos sos afanyes per la vilesa y la maldat d' un home! ¿Y qui sab quants n' hi hauria aixís?

Oh! pero éll vigilaria sempre; éll castigaria fort als comprometedors del bon éxit de sa empresa; éll donaria sempre 'l pá de flors á tota aquella munió d' abellas.

Ab aquests pensaments torná l' hereuhet á sentirse inundar lo cor d' alegria y de consol; assavoria ab anhel aquellas satisfaccions íntimas, unidas á las que li produhía lo recort de la seva esposa, més com avans sentia á faltarne una de tendre entre las tendras, dolsa entre las més plenas de dolsura.

Era l' hora del paro. L' aleteig del monstre havia cessat pera ser représ ab nou dalit, molts treballadors eixian á dinar, altres se l' havian dut y restavan en l' ombra del gran pati trayentse la minestra dels cistells y 'l porró que tenian cobert ab un mocador mullat.

Embadalit los mirava á tots en Sebastianet gosant plácidament ab l' aspecte animat d' aquell improvisat menjador. Semblava que s' associés tant com ells, veyentlos ganejar tant alegrement! Prop d' allí passá la teixidora que aquell matí li havia contat sas penas, no portava més que un trosset de pá y un préssech raquílich. Las llágrimas encara escaldavan las sevas gallas quan passá prop de la reixa del escriptori y aná á asseure's lluny dels animats grupos, tal volta avergonyida per lo seu trist dinar: la seva filleta dormia damunt de son pit, ignocenta y somrisent. En son rostre infantil comensava á pintarshi la demacració de la falta d' aliments.

L' hereuhet la mirá ab tristesa y prometé desde 'l fons del seu cor protegirla y tornarli lo que tan miserablement li havia robat lo majordom. Llavoras torná á recordarse de l' Esparver y la ira li encengué altre volta 'ls polsos.

—Malvat! —barbotejava—malvat!— y clohia 'ls punys amenassador com si 'l tingúes á tret per estendre'l d' un sol cop—Juro que me la pagarás!

En aquest moment una pobre que passava per allí s' aturá y li demaná almoyna; portava duas criaturas á las mans, que 's torravan los peus descalcos en la xardorosa pols de la carretera.

—Per l' amor de Deu, senyor! que fá un dia que no he pogut donar pá als meus fillets!

En Sebastianet ni la sentí.

—Tinga pietat de nasaltres!—afegí la dona.

—Deu vos fassa bé! —

—Oh, senyor! Vegi si 'ns pot afavorir per poch que sia!

L' hereuhet per més que fos bo de mena, no estava en aquells moments per la pobre. ja que tots sos pensaments eran d' odi per la malvada conducta de l' Esparver, aixís es que respongué ab sequedat:

—Ja vos he dit que Deu vos fassa be!

—¡Per aquestas duas criaturas!

—Aneu en nom de Deu! —digué malhumorat.

La pobre dona s' allunyá y vehent als treballadors menjant en lo gran pati, s' aturá á contemplarlos no gosant á passar lo marxapeu del barri. Justament estava prop de la trista trevalladora que provava de fer dormir á la nena que se li havia despertat. Al adonarse de la pobre s' aixecá y partint lo pá que tenia, en dos trossets los doná á cada una de las criaturas que duya aquella á las mans, dihent ab una mitxa rialla.

—Encara 'm queda el préssech pera mi. —

En Sebastianet quedá avergonyit. Ell que 's creya ser lo benefactor més gran de la ciutat, éll que s' havia pensat ésser lo pare dels pobres perque mantenía ab son pá tants treballadors, havia negat una almoyna á una infelissa y en cambi un altre ser que ab prou feynas podia donar á sos fills lo pá amargant de la desgracia no dubtava en compartirlo ab un altre de més desdixat.

—Oh Deu, quina llissó —digué l' hereuhet. —Es á dir que aquesta treballadora que 's lleva l' aliment de la boca per donarlo á la seva familia, s' aconsola de no menjar per afavorir á una altre que ho necessita més que no pas ella. Aixó no ho fa pas per egoisme, perque no 'n treu més que perjudicis! Aixó es que al portarse aixís deu obehir á una forsa interior y secreta que la impulsa á fer lo be sense recompensa. ¡Y jo que 'm creya ésser lo més caritatiu perquè donava 'l sustento als pobres que al fi y al cap s' ho han guanyat ab sis dias de suhors! Oh, no; vull provar aquesta alegria que 's deu experimentar socorrent desinteressadament al pobre.

Y cridant á la dona que 's mirava embadalida á sos fills que 's menjavan lo trosset de pá, li ompli la má de diners perquè vestís á las tendres criaturas.

La bona dona no sabia ló que li passava d' alegria pero en Sebastianet gosava molt més encara, perquè en mitx de las satisfaccions que havia provat aquell dia s' hi barrejava aquella que tan desitjava sentir; aquella tant tendre y delicada que cobejava feya tant de temps y no sabia ahont trovarla y que ara inundant lo seu cor de ditxa l'

ensenyava totes las delicias que proporciona lo fer caritat als nostres germans

La campana assenyala l' hora d' enjegar y en Sebastianet se 'n aná al seu *chalet* per abressar á la seva esposa avans de posarse á taula. Aquell dia fou molt dolsa l' abressada.

¡Oh; l' hereuhet Viaplana estava molt content!

BONAVENTURA BASSEGODA.





## ¡MARÍA, MARÍA!

No sé, María, perquè las vellas  
son tan pesadas ab lo jovent,  
à tots los ximpls parant aurellas  
y enguniejantse si diu la gent.

Quan dos s' estiman com fem nosaltres  
que l' un del altre tenim lo cor,  
¿qué 'ls fa à las vellas lo dir dels altres,  
si som ditxosos ab nostre amor?

D' aquets escrúpols que 'ns donan pena  
no sé quin dia n' havèm d' exir;  
mentre als ulls pórten aquesta vena,  
¿quin medi 'ns resta sinó partir?

Y donchs, María, patim y fora  
que tart ó d' hora s' acabarà;  
si es lo martiri del cel penyora  
¿quin cel lo nostre per l' endemà!

MIQUEL LAPORTA.





## ESPANYA EN LA OCEANÍA

CUADRO DE COSTUMS FILIPINAS



ENTRE las rasses que havém tingut ocasió d' apreciar, no es pas per cert l' aborigena de nostras colonias de la Oceanía, la que d' un modo extrany nos ofereixi menos y particular interés.

La general opinió la suposa descendenta de la rassa malaya, deduhint aquesta apreciació, ja per la analogia de llurs respectius costums é idiomas, com també per los datos històrichs que donan llum sobre la formació d' aquell vast arxipélach.

La variació diversa d' aquells habitants permet dividirlos en duas grans especies.

Una d' ellas es coneguda per *indios* y 'ls caracteriza sa pell pàlida y morena, cara ample, cabell caygut, nas xato y aplatat, y ángul fascial agut; l' altre, totas las circunstancias que 's notan en la rassa negra.

Fora treball d' una obra filològica, lo descriurer detingudament quantas y raras observacions se notan en los *negritos*, *busaos*, *igorrotes*, *iletapanes*, *guinaanes*, *ilongotes*, *ifugaos*, *mestizos*, *xinos*, *moros joloanos*, etc.; que viuhen en aquellas llunyanas islas, més nosaltres, sense tenir la pretensió d' empendrer aquest camí, en lo que confessém impotentas nostras forsas, y volent donar somera noticia sobre aquest particular, relatarém algunas impresions que d' aquell país rebérem.

Caracterisadas las rasses oceànica-espanyolas per son raro temperament en superlatiu grau, desorientan al que vol estudiar llur filologia-filosòfica, donadas las negacions que ab sas costums se notan.

Com á rasgos predominants y generals, observém, regoneixent sa inferioritat de rassa; son respectuós modo al *castila* (1) y professió dels dogmas cristians, (2) no obstant de no esplicarse lo *perque* acatan los deurers á que 's veuhen obligats y nostra religió 'ls hi imposa y que solzament executan é inconscientment fomentan, pera fer quant fá la majoria. Si ara diguessim que l' *indio* no 's troba possehit d' un excepcional fanatisme religiós, faltariam á la veritat.

Llurs preocupacions pera son pervindre, no 'ns aventurarem mica fent constar que son escassissimas.

L' *indio* viu al dia, com vulgarment se diu; viu felís, si felís se 'n pot dir d' un sér faltat d' aspiracions; sas perentorias necessitats las cubreix fàcilment, puig que llur vida animal no li es pas exigenta: gasta ab desinterés y sagell de lliberalitat un *sicápat* (3) per cualsevol petitesa, sense que 'l preocupi ni 'l molesti, ni molt menos lo fassin desistir de sos propòsits, las més perentorias obligacions.

Signi per cualsevol motiu que posseheixi diners, procura tot seguit desfersen, ja jugant; ja deixantlos á cualsevol paísá seu que 'ls hi demani y per desconegut que aquest li sia: en cambi no 's recordarà may de satisfer deutes que ab anterioritat hagi contret, si en lo moment precis no acut á realisarho son acreedór; y conformantse ab las condicions més onerosas que aquest li imposa, quan faltat de recursos li fa regoneixer son deute. (Aixó tan sols pera sortir del pas.)

Com á consequencia de lo acabat de dir, l' *indio* es oblidadis en tal grau que ratlla en desagrahiment. No dirém lo mateix del xino, rassa que pot dirse forma part de la familia filipina.

Entrém un moment en la *Gallera* (4) y tindrem ocasió de contemplar fins ahont arriba lo viciós estat d' aquellas gents al abrich de nostres *paternals* governs.

Desgraciadament no es pas un espectacle moralisador. Al llegidor deixém los comentaris.

Un edifici públich es lo que 'ns ocupa, y consta de tres departaments per lo general; que salvant petites variacions, son entre si iguals en totes parts.

- (1) Generalment donan aquest nom als espanyols ó altres de rassa blanca.
- (2) Parlo dels indios somesos.
- (3) Moneda qual valor equival á vint *cuartos*.
- (4) Círcol ahont se juga á la sort dels galls.

A la entrada del primer s' hi veu una *baae* (1) aclofada y cobrant lo *sapintó*, (2) situada sobre greixós *lancápe*, (3) en qual lloch té exposats á la venda ambulants *tabácong*, *pagcain*, *asin*, *caving*, *itlóc*, *póto*, *bibinea*, *hiniebra*, etc., (4), y demés articles clàssichs que invariablement figuren en tots los centres d' aquella terra oferint sempre iguals atractius.

Veyém formiguejar en aquest siti *ang bagong táuo*, *ang dalága*, *ang amá*, *ang iná*, *ang nuno*, *ang nunó sa takut*, (5) y fins lo més *bata* (6) de la familia, ab confusió verdadera, fent prodigiosos avessos y arrastrats per las viciosas ayguas de la *carrera del mang susugál*. (7)

Ab la mateixa facilitat que fan postas á l' albur de *ang manoc na tandang* (8) ho fan al *gall del patriótic monte* que á despit de la parella de la G. C., que sovint coopera en aquestos actes fins buscan *puntos* quan convenient ho creuhen.

Aquest departament te seguida comunicació ab altre de dimensions majors, al mitj del que s' aixeca á uns cinch pams de terra, una plataforma cuadrada y cercada per sos costats, ab rústech reixat de canya bambú.

En una paraula: *Un originel foyer*, com diria un francès.

L' exterior, está ocupat per nombrós públich assedegat per presenciar *ang pagauay*, (9) á estil dels castellans que 's moren per las *nacionales fiestas tauromáquicas*: si be just es confessarho, que l' *indio* está més embabiecat, puig que pot trobarse *castellá sense toro*, difícilment *indio* sense gall.

La gentada ab boja impaciencia, s' entrega á sos crits, joyosa y fora de mida en sa viciosa y censurable afició, que cada dia creix més y s' arrela més fermament en lo modo d' esser d' aquells habitants, ja que 'l govern en la explotació d' aquestos *ignocents passa temps* ne treu quantitats fabulosas á cambi de la immoralitat que sembla sostenint y afavorint semblants establiments, que més que tals, son antres de corrupció y de vici.

(1) Dona.

(2) Dret de portas.

(3) Especie de taula y llit construhida ab canya.

(4) Tabaco, menjars, sal, arrós cuyt ab aygua, ous, lleminadura del país, idem beguda de molt consum.

(5) Solter, soltera, pare, mare, avi, besavi.

(6) Criatura.

(7) Jugador.

(8) Gall.

(9) Baralla.



Al cim de la plataforma apareix *ang taga pagatol* (1) acompanyat de dos *tauos* (2) que portan en sas mans al gall que acarician tendrement y en qui xifran sas ilusions y ditxa.

Fins pot dirse ayman al gall... Si, y ho dihem porque l' *indio*, en sa inmensa majoria, considera, aquest animal com inherent á la familia.

Bases y condicions d' avans foren ja fetas en lo siti que te comunicació ab la plataforma: ab estoica calma *mga palasugál*, (3) convingueren en la cantitat que devia atravessarse, tenint en compte las edats dels dos *manoc* (4) pes, color y plomatje.

¡Quan vana superstició!

Lo desaforats crits de *¡Búlik!...* (5) *¡Lasák!...* (6) *Talisain!...* (7) *¡Mamuti!...* (8) *¡Mapulá!...* etc. (9) que indican lo color del gall que més promet, senyalan l' acabament de las postas y son los darrers moments per entendrers y veurer encreuharse mans vessant monedas d' or y plata.

Nivelladas las postas aviat se veurán las caras lo *crídat* (10) y lo *deixat*. (11)

Homes, donas, vèlls y joves, petits y graus, allí tothom juga, tothom fa postas; com de la G. C. havém parlat, també sos individuós que son sempre una garantia del ordre públich allá ahont se troban, en Filipinas, pais d' anomalies y contradiccions, los veurém pendrer part en tals concerts; si bé no deuen considerarse com á tals la G. C., si debém atenírnos á que sols conservan un asquerós recort de son uniforme: un tros de brusa d' aquest ó bé lo pantalon del mateix ab sa camisa sobre d' ell y lo *chichirico* (12) casquet: tot lo que contribuheix á dárloshi més caràcter de *tulisanes* (13) que del cos á que perteneixen.

Un solemne silenci impera... ¡Va á tindre lloch la festa!

- (1) Sentenciador.
- (2) Homes.
- (3) Los jugadors.
- (4) Galls.
- (5) Color del gall.
- (6) Id. id.
- (7) Id. id.
- (8) Blanch.
- (9) Vermell.
- (10) Lo gall que creuhen millor.
- (11) Lo pitjor.
- (12) Elegant.
- (13) Bandolers assassins.

Lo clos ó plataforma queda *blanch* de las miradas dels assistents. Pas franch pera 'ls galls que han de sostenir la lluyta, qual triunfo aclamarán prompte los jugadors partidaris del gall victoriós, benehint l' hora en que feren la posta, mentres sos contraris picant á terra y jurant com endemoniats, maleheixin l' hora que 'ls despulla de la última moneda, que tal volta conseguiren tenir á cambi d' un empenyo d' una de sas fincas, primer ó últim desmembrament d' un poderós patrimoni.

Los dos soltadors y *ang taga pagato* (1) en mitj de la plataforma carejan la virám y desenvainan las *cuchillas* (2) que amarradas están en los asperons.

Ultimas postas.

¡Ara!... ¡Ara! veurém lo deliri, ara veurem lo darrer moment de follia, y com lo vici promet grans garantias al *mang sutugal*, (3) que 's decideixi á exposar un grapat d' or.

¡Cent duros, contra cincuenta!

¡Vint. contra deu!

¡Quinze, contra sis!

¡Las respuestas no 's fan pas esperar.

Van, van, van! sentím per totas parts.

A la senyal de *ang taga pagato*, s' acaba 'l burgit; s' acostan ab magistral calma 'ls soltadors, ab art, donchs que pera fer barallar galls, fins d' *art* se necessita.

Cadascú subjecta son *manoc*, (4) fentlo bequejar per son contrari, l' un després l' altre. Aixó 'ls enfurisma y aprofitant aquell moment de desesper, tot seguit son carejats y posats en terra l' un davant l' altre y sostinguts per sas cuas.

Los ulls llensan raigs de foch y d' ira; se contemplan y com més ho fan, més los creix la decisió pera lluytar, decidintse aquesta á mida que veyém encrespase sobre son cap, lo sedós plomatje de son coll.

Ja n' es-arrivada l' hora.

Aixecan los galls al aire, fentlos descriurer, agafats per los soltadors, una ratlla que comensant del costat dret d' aquestos acaba fins poch faltar pera tocar lo cap de son adversari.

En terra están los galls, en llibertat y cara á cara.

Los caps, quals bechs, tocan l' humida arena, s' aixecan y s' abai

(1) Sentenciador.

(2) Gabinet ó arma blanca.

(3) Jugador.

(4) Gall.

xan, sas ulladas valerosas, sas lleugeras y seguras petjadas fan fer cada una un salt al cor del jugador.

La mútua fermesa 'ls convida; lo périll anima á aquellas feras.

Un impetuós arranch l lensa á l' un sobre l' altre blandint lluhent acer.

L' un ataca valent, l' altre 's defensa seré.

Una estocada en lo pit fa caure en terra plomas del que 'es atacat.

¡Una!... ¡Duas!... ¡Tres!... ¡Es ferida mortal! en terra cauhen gotas de sanch.

Los partidaris del ilés, cridan y acreixen llurs entussiastas manifestacions d' alegria, quan veuhen flaquejar las potas del ferit fins quedar sobre d' ellas en posició inmóvil. Mes sa vista no cedeix y li mancan forsas pera embestir. Aixeca son cap y fá ressonar un crit en mitj de tal confusió, que no se sab si pendrel per despit al món, ó nna maledicció al agressor.

Lo ilés, vacila, mira á sos entorns, fá un pas enrera... dos... tres.. y fuig esporuguit, mentres l' altre baixa 'l cap y mor.

Lo mort ha guanyat.

Impossible tenir una festa, ó tenintla li faltaria lo carácter de tal, si l' *indio* prescindís del espectacle que acabém de ressenyar. La confiansa y fé cega que incondicionalment tributan á aquestos animals per ells educats y dels que may se 'n separan, fá que posin á la ventura y sort que 'ls hi cápigue, considerables cantitats.

CELS MIR.





## ESPERANTLO

¡Las yuy! l' hora més hermosa  
que la nit guarda per mi,  
l' hora que á mi 'm fá dixosa  
perqué ell me la ve á endolsir.

¡Ay! quin goig, quina alegria,  
quin está' 'm dona més bell!  
Es de nit y 'm sembla dia;  
no 'm fá falta 'l sol senthi ell.

Vindrà ab aquellas paraulas  
de cosas d' enamorats,  
que encara qne sigan faulas  
jo las prencn per veritats.

Vindrà sos ulls á clavarme  
y 'm dirá qu' estich tan bé;  
voldrá agafarme y besarme...  
y allavors jo 'l renyaré.

Més, no 'm creguis, no; es mentida  
lo renyarte; al ferho aixís  
encara 't vull més; ¡quí 'm crida!  
¡Deu nos en quart que 'm sentis?

¡Com triga! Y 's veu enfora  
per tot lo llarch del carrer;  
ja passa un minut de l' hora  
de se' aquí ¡y encara no ve!

¡Y 'l temps fuig! Me desespera  
que se 'n vagi tan aviat:  
¡si aturant la minutura  
poguéis deixá' al temps parat!

Si es que ab un' altra ensopeguis  
que sos amors te vol dir,  
no la creguis, no la creguis;  
no 'n creguis cap sino á mi.

Més, ja 'l veig; ¡quinas miradas!  
Va ab lo barret de gayrell.  
¡Quinas passas tan ben dadas!  
¡Qu' es bonich! ¡Es ell! ¡Es ell!

J. FRANQUESA Y GOMIS.





## ¡AMOR!

La gran religió.

L' amor, que dona al home las il-lusions més puras,  
Es fill d' un sol que abrusa y al mon farà florí,  
Lo sol es Deu, que 'ns ama per ser sas criaturas,  
L' amor es una espurna d' eix sol de las alturas,  
Que encen lo cor dels homes quan baixa fins assí.

Sentint l' amor, oh joves, florida delicada,  
L' amor mateix que brolla del pit del gran Senyor.  
Al cor duréu, sa imatge, dolsíssima y sagrada,  
Com en quiscuna gorga que al sol está badada  
Un altre sol s' hi ovira que l' omple de claror.

Al pit hont l' amor nia no hi entra passió impura,  
L' amor, moral eterna, per fletxas te virtuts,  
Ab l' amor sant te l' home dels àngels l' hermosura  
Y aqueix amor l' ubriaga y aqueix amor li augura  
Plahers d' un altra esfera pe 'l mon desconeguts.

Amor, fes virtuosos los cors de las donzellás,  
Amor, que ets primavera, omplénalshi de flors,  
Recull de las boscurias á totas las abellas  
Y pórtalas plegadas y sóltalas vers ellas  
Y s' omple 'l mon de brescas del néctar de tants cors.

Perqué l' amor als homes los endolsís la vida  
 Finá, estenent los hrassos, del mon lo redemptor,  
 Un riu de sanch brollantli del pit per la ferida  
 Caygué sobre dels pobles en pluja benehida  
 Com célica cascada de llágrimas d' amor

Del cel en l' ampla volta s' atrauhen las estrellas,  
 Ab llassos invisibles son Deu las ha lligat,  
 Los homes quan s' estimen s' enllassarán com ellas,  
 Més formarán las ánimas constelacions més bellas  
 Ab l' atracció amorosa ab que s' haurán juntat.

Guaytáu com tot ho animan d' amor las rialladas:  
 L' espay s' omple de flayre, misteris y remor,  
 Del ventitjol als besos sospiran las onadas,  
 La terra fon sa gebre del sol á las besadas—  
 Y rodolant s' exalta cridant—¡amor ¡amor!—

Veyent com tot estima ¿qué tem la vostra pensa?  
 Cremaus al foch vivíssim d' un noble y sant amor  
 Que fins los rústichs árbres si 'l blanch hivern comensa  
 Estenen los sechs brassos, plorant la selva inmensa,  
 Que al veure 'l mon que 's glassa s' es morta de tristor.

Alsaus, que quan s' elevan las ayguas alteradas,  
 Eixint de los abismes amargas com lo fel,  
 Trobantse en las esferas pél dia il-luminadas  
 Son blancas y son puras plorosas nuvoladas  
 Y ja no son amargas al devallar del cel.

Com més amunt més glories de vida y hermosura:  
 Dels mars en la gran volta los peixos van á vols,  
 La esfera crestallina te aucellas y llum pura  
 Y en l' ample espay, hont nedan los mons en la ventura,  
 Té aixams de vías lácteas y terbolins de sols.

Per xó la dolsa lluna se 'n puja las onadas  
 Com l' hostia que al alsarse enlayra al mon fidel;  
 L' amor que veu dels pobles los cors com poncelladas,  
 A Deu vol elevarlos, sent rosas destinadas  
 Per esclatá en la gloria bebent la llum del cel.

Peró lo cor d' ateo, format de seca argila  
 Com niu que l' aureneta per sempre ha abandonat,  
 Sent un aixám de vespas que en sa buydor s' apila,  
 Més no l' amor tendrissim puig ay, ja no hi refila  
 L' auell que hi refilava, l' amor que l' ha deixat.

Tants nius com l' amor deixa tot sols en los boscatges  
 Tristura fan de véurer al ánima que sent,  
 May més poesia santa, may més puras imatjes,  
 Los llamps de la tempesta y 'ls besos dels oratges  
 Son l' única ventura que 'ls ve del firmament.

Perqué cercau la ditxa del ideal llunyana  
 Si aquí en lo fanch terrestre domina la dissort,  
 Si es ay! un cementiri la trista vida humana,  
 Las creus per tot se troban, las flors prop la fossana  
 Y al fons de la materia lo regne de la mort.

Sent pols nostra materia caurá á la fi rendida,  
 Tot defallint la forsa del vent de las passions,  
 Però la pols humana pot véures enaltida;  
 Veniula á alsar ventadas, ventadas de la vida  
 Portántla allá hont s' esplayan las ánimas y 'ls mons.

Més ay, que en fera guerra los homes destruheixen  
 Fins las arrels més fondas del sentiment preuhat,  
 Del sentiment llavoras las flors desapareixen  
 Y 'ls homes á Deu cridan y folls lo maleheixen  
 Com si fos ell la causa del mal que han engendrat.

Ingrats, l' amor los crida y encar que tot l' adora  
 Los homes se n' hi riuben guaytantlo cego y sol,  
 Ignoran que té forsa sublim y creadora,  
 No veuen que ell inspira al ésser que nos plora,  
 A aquell que nos cantava los cántichs del bresol.

En mar de plers los homes posaren l' esperança  
 Y assedegats com monstres dols plé van á cercar,  
 Més Deu en las onadas tirá dolsor que cansa  
 Y encar sols una gota, que l' ona esvalotantse  
 Ha repartit per totas las ayguas de la mar.



Ingrats, plorau com verges, que 'l mon 'es aspre serra  
Que esclatarà en florida, regantla com jardí,  
Plorau y de tants pobles s' acabarà la guerra  
Y s' unirán las cimas del cel y de la terra  
Passant del un al altra mil archs de Sant Martí.

Llavors, l' amor, al veure la terra benhaurada,  
L' agafará en sos brassos y ab forsas de titá  
L' arrenca dels abismes pregons d' una estrebada  
Y s' alsa ab tots nosaltres vers l' ampla portalada  
Del cel, batent sas alas, sas alas d' huracá.

Després, del cel eixintse l' amor cenyit de rosas,  
Quan ja las tendras queixas se 'n tornarán cansons,  
D' un cap d' éspay al altre obrint sas alas closas  
Se 'n volará péls astres, cantant com las alosas  
A enamorar estrelles y á enamorar los mons.

RAFAEL SALES.





## SOLETAT

Lo vent xiula, las tenebras  
lo cel han embolcallat,  
la Verge á sa casa torna  
sens son Fillet estimat.

Maria de dolor cega,  
no veu lo cami que fá,  
mes la sanch de Jesús deya  
¡Pera aquí, Mare, he passat!

Ja de lluny son pobre estatje  
va mirant ab fer esglay  
¿Per qué ha d' anarhi la mare  
si 'l Fillet no hi trobará!

¡Oh cóm ne sent la feresa  
de sa inmensa soletat!  
Son Jesús, són cor, sa vida,  
¡tot en la tomba ha deixat!

¿Qué será sa llar deserta?  
niuhet d' hont l' au ha volat,  
firmament sens estrellada,  
barca abandonada al mar.

Sols li resta la corona  
que son Fillet ha portat,  
corona que l' ha fet reyna  
dels dols de l' humanitat.

MARÍA DELS DOLORS MACIÀ MONCERDA.



## FLORS DE LA PLANA

Flors de bona ufana,  
galas de la plana;  
ne son las pagesas,  
del baix Llobregat.  
Sas galtas hermosas,  
frescas com las rosas,  
mostran las bellesas;  
del lloch 'hont han nat.

Vibra en la planúria,  
la dolsa cantúria,  
que 'ls ayres enllassan,  
los acorts mes grats,  
d'espigoladoras,  
ó xorcoladoras,  
que á collas repassan,  
los camps y sembrats.

Cuidan graciosas,  
las flors mes flayrosas:  
tot vol la Masia,  
d'ellas n' es jardí.

Hont sempre alegroyas,  
garlandas y toyas,  
ne fan cada dia;  
vesprada y mati.

Ab la ruixadora,  
son ayre enamora,  
en mitj suaus onadas,  
d' aixams de clavells.  
Las flors d' aureola,  
que 'l jorn tornassol,  
res son comparadas  
ab sos rostres bells

Cor net y cap dretas;  
esbeltas, ben fetas,  
bonicas, ayrosas,  
com en lloch n' hi ha.  
Sos dots, enamoran;  
sens ellas ¡oh! foran,  
un Maig sense rosas;  
las festas del plá.

De goig missatgeras,  
ne van matineras;  
ran de sas pejjadas,  
ne brotan las flors.  
Senzillas vesteixen;  
l' orgull, no 'l coneixen;  
pero ab sas miradas,  
fereixen los cors.

Com flors escampadas,  
per las marginadas,  
que esclatan y orejan,  
perfumant l' ambient.  
Aixis las pagesas,  
ab dolls de bellesas,  
sas galas rumbejan,  
pe 'l plá constantment.

Sos cors purs bategan;  
s'ajuntan quan plegan,  
y bells cants entonan,  
de posta de sol.  
Pe'l pla ab armonia,  
s'ouhen cada dia,  
acorts que lluny sonan;  
duts pel ventijol.

Rumbosas, garridas;  
com l'alba aixeridas,  
jamay en va implora,  
l'orfe ó desvalgut.  
Pe'ls camps y pe'l poble,  
van sempre ab cor noble,  
mereixent tot hora,  
rendilshi tribut.

JAUMÉ CASAS Y PALLEROL.





## ¡¡T' ESTIMO!!

Ton front es com l' aubada,  
tos ulls son com la nit,  
ta boca niu de perlas,  
tas galtas de satí.  
Ab dolsas miradetas  
has malferit mon cor.  
¡T' estimo vida meva,  
flor del amor!

L' oreig que joguineja  
tos rulls amorosint  
te porta tendres besos,  
te porta mos sospirs.  
Més tú, de mi allunyada  
no pots sentir mon plor.  
¡T' estimo vida meva!  
flor del amor!

Quan tos ullets me miran  
mon cor fan estremir  
y sento dins mas venas  
ma jova sang bullir.

Llavoras á mos llabis  
s' hi abocan mil petons.  
¡T' estimo vida meva  
flor del amor!

Jo aplego las floretas  
que has dut damunt ton pit  
y assedegat las beso  
crudel fentlas marcir.  
Com ellas també 'm migro  
y 'm mata la tristor.  
¡Estíamam vida meva  
flor del amor!

BONAVENTURA BASSEGODA.





## LA VIA LACTEA

Com Déu un mon volgués,  
va tráurel del no res  
    ab sa paraula;  
damunt del séu terrós  
com un dosser hermós  
    un cel posava.

Volent ferhi un camí,  
per ell sa ma espargí  
    gran estelada,  
que lluny se va perdent  
y volta 'l firmament  
    com cinta blanca.

Desde la terra estant  
si 's mira somiant  
    no 's veu tan alta,  
y vista mes d' aprop  
dels somnis de Jacob,  
    apar l' escala.

Apar son arch inmens  
lo fumerol d' encens  
    que cims y planas  
aixecan al Senyor  
al fòndrers la claror  
    cada vesprada.



Apar en plena nit  
del front de l' infinit  
la fina glassa,  
boyra de blanca pols  
feta d' estels y sols  
que á Dèu amaga.

Quan l' estrellat es viu  
apar un inmens riu  
que del cel baixa,  
se veuben al sèu fons  
lluhir milers de mons  
com grans de plata.

Lo sèu finíssim vel  
es lo camí de cel  
que l' Angel passa,  
com rastre del sèu vol  
deixanthi 'l plomíssol  
sas blancas ales.

Al vespre de Nadal  
l' estol angelical  
per ell devalla,  
que diu que 'l Fill de Deu  
ha nat entre la neu  
en una establa.

Concert jamay sentit,  
se senten á la nit  
las sevas arpas,  
y 'l divinal Infant  
s' adorm tot escoltant  
la serenata.

Verge de Nazaret,  
dormit lo teu Fillet  
sobre la falda,  
¡ab quina ditxa al cor  
aquella nit d' amor  
lo cel miravas!

¡Oh Mare de Jesús!  
sense desferse 'l nus  
de la carn flaca,  
ton cos glorificat  
alli serà pujat  
per brassos d' Angels.

Ja va ferthi 'l camí  
del teu Fillet diví  
la ma sagrada,  
camí de blancas flors  
que vessan resplandors  
abans de l' auba.

Tan grans tos mèrits son  
que vol tenirte 'l mon  
per Sobirana,  
y un cel asserenat  
de ta Maternitat  
la gloria canta.

¡Quánts astres riallers,  
com rosas dels rosers  
de l' estelada,  
aquesta santa nit  
los Angels han cullit  
per ferte en l' infinit  
una garlauda!

FRANCISCO CASAS y AMIGÓ.





## PRIMAVERENCA

Ja torna la Primavera  
la senzilla violetayre  
qu' espargeix flors ab sas mans  
y ab sos ulls llum y bonansa,

ab sa veu, cants d' alegria  
qu' als cors somniadors exaltan  
y ab son ayrós mohiment  
l' oreig que riu y afalaga.

¡Benhaja la Primavera!  
¿no es cert amor meu? benhaja;  
ella retorna la pau  
que tú has robat á mon ánima.

L' alenada verinosa  
d' hivern, va desconhortarme  
més ara ¡oh goig! ja desperto  
sentint dins mí nova sava.

Acompanyant las canturias  
dels rossinyols á trench d' auba  
cantarém ¡visca 'l bon temps,  
y etern sia son estatje!

qu' al veure verdó en la terra  
y 'l cel ab sa vesta blava  
veig en lo cel ta puresa  
y en la terra ma esperansa.

E. MOLINÉ Y BRASÉS.





## TRADUCCIÓ DE BECQUER

Per una mirada, un mon;  
Per un sonris, tot un cel;  
Per un bes... ¡qué no daría!  
Per un bes, qu' es mon anhel.

Tos sospirs ne son ayre, y van al ayre;  
Tas llágrimas son aygua, y van al mar.  
Digam, hermosa: quan l' amor s' olvida  
¿No saps tú cap ahont va?

R. G. Y R.





## LA ANADA Á MALLORCA

Aquest valí de Mallorca  
Trepitjá las quatre barras  
Y Catalunya 's desperta  
Proclamant la guerra santa.

De las vilas y ciutats  
Totas las portas se badan  
Y surten los caballers  
Armats d' almet y cuyrassa.

Seguits de bons escuders  
Y de guerrera gentada,  
Los caballs encubertats,  
Los arquers l' arch á l' espatlla.

Y 's van ajuntant pendons  
Com á blancas nuvoladas  
Al vent de la tempestat  
De las serras pirenáycas.

En la calma de las valls  
Un crit de guerra s' exhala,  
Prop de la volta del cel  
Cridan guerra las montanyas,

Y vomitan grans estols  
 De montanyesa nissaga,  
 Que s' abocan pel vessant,  
 Que saltan vers á la plana,  
 Que se 'n van cap á Salou  
 Avall com la pedregada.

Y d' Aragó y Catalunya  
 Remogudas las entranyas  
 Fins surtan ja las arrels  
 Llensant las pedras enlayre.

En lo bach de més ensá  
 Diu una colla—á las armas! —  
 En lo camí d' allá baix  
 Crida una altra— ¡santa Eularia! —

¡Via fora! 's sent rugir  
 En la inmensa serralada  
 Y un clam de guerra volant  
 Va de montanya en montanya.

De dia á la llum del sol,  
 De nit á la d' alimarias,  
 Que s' encenen en los cims  
 Per reuni la gent d' armas.

Quan una brilla en un munt  
 Ja salta al altra montanya  
 Y tot just brilla allá baix  
 Més enllá se veu plantada.

Volant per sobre dels rius  
 Bota á las cimas més altas  
 Y no troba ni un serrat  
 Que no hi deixe flamaradas.

Coronada de claror  
 Catalunya s' abrillanta  
 Com si fossen en volcans.  
 Convertidas sas montanyas.



Ja vola lo crit valent  
A las cimas pirenáycas  
Y mil abismes salvant  
Passa á l' Europa cristiana.

Ja arriban los paladins,  
En lo pit la creu de grana,  
Y se 'n van cap á Salou  
Hont se bressola una escuadra.

Don Jaume desde un turó  
Lo sant exércit mirava,  
L' exércit de Jesucrist,  
Que va á batejá un reyalme.

Y anomenava als capdills  
Y als soldats anomenava;  
Los del Segre y Aragón,  
Los del Ebre y los de Fransa.

Y sobre 'l cap dels infants  
Los poltros lo coll enlayran;  
Sobre 'ls airosos genets  
Surten las armas llampantas.

Demunt las armas de tall  
Las senyeras y las llansas,  
Y á sobre 'ls crits del estol  
Esten la gloria sas alas.

Don Jaume, sentint l' orgull  
Brollar á dintre del ánima;  
Aixeca los ulls al cel,  
Més no veu la volta blava.

L' ángel inmens de la gloria  
Tenint estesas las alas  
Cubria 'l mar y la terra  
Y 'l cel inmens amagava.



L' estol que ja s' ha embarcat  
L' ha prés per gran nuvolada.  
Lo rey abaixant los ulls  
A las galeras se 'n baixa.

Y 'ls mariners catalans  
Depressa llevan las ancras,  
Llargan las velas al vent  
Y surt com fletxa l' escuadra,

Cada navili deixant  
Lluenta estela de plata.  
Lo príncep munta á sa nau  
Y diu adéu a la patria.

L' àngel inmens de la gloria  
Sopluja la mar salada,  
Son cap, allà en l' horizó,  
Guiava la forta escuadra.

Aixi en eclipse anular  
La lluna mostra sa cara  
Cenyida ab l' anell del sol  
Per corona fulguranta.

Las gruas al emigrar  
La més ferma va avansada,  
Seguint com naus las demás  
Ab las velas de sas alas.

Y Mallorca, que somriu  
Entre las onas amargas,  
Un dematí quan desperta  
Veu las galeras cristianas.

Y ovirant á sas antenas  
Las llargas vergas creuhadas  
Li sembla que arriban juntas  
Totas las creus catalanas.

Quan lo vali se 'n adona  
Demana ab ira sas armas  
Y demana que li posen  
Una marlota de grana.

Mana que ensellen depressa  
Unas eugas africanas,  
Puig que vol vence ab femellas  
A tots los homes d' Espanya.

Munta, anyafils fa sonar,  
Romp al càball las illadas  
Y renegant de Mahoma  
Vola Abu-Jaihe á la platja.

Mentres Don Jaume en sa nau  
Diu—Mallorca mussulmana,  
Quan veja lo teu vali  
Tinch d' agarral per las barbas.—

RAFEL SALES.





## RECORTS D' ESTIU

Al distingit poeta D. Jaume Novellas de Molins.

Passaren las delicias dels poetes:  
la verdor de la altiva pollancreda,  
la alegria de l' au que en la verneda  
feya son niu, teixint cansons d' amor;  
aquellas tardas del estiu distretas,  
del Agost las vetlladas deliciosas  
passadas en conversas amistosas,  
¡tot se n' ho ha dut lo vent de la tardor!

Tot se vesteix de funeral tristesa,  
d' aqueixas encontradas fuig la vida,  
la fulla cau del arbre esgroguehida  
com del cor d' un anciá las ilusions;  
lo sol vola pel cel ab més llestesa,  
lo riu glassantse sa corrent detura,  
per abrigar l' herbey de la planura  
la neu devalla dels altíssims monts

Las diadas d' amor y d' alegria  
¡que depressa, amich meu, s' evaporaren!  
Com més felicitat al cor portaren  
mes amarchs ara trovo llurs recorts;

los plabers d' aqueix mon son flors d' un dia  
que mustiga l' alé de la tempesta,  
com de Tot-sans á la solempne festa  
segueix lo dia fúnebre dels morts.

¿Hont sou, himnes de goig, cançons melosas  
que ma ánima cent voltas recreareu  
y en somnis de ventura la portareu  
fins al cancell mateix del paradís?  
Regalada armonia ¿ahont reposas?  
¿hont son, arpa del cor, tas notas bellas?  
¡baldament que jamay á mas orellas  
sonat haguessen, per morir aixís!

Tot ha passat, plabers, bellesa y notas,  
deixant mon esperit plé de frisansa  
y amagat l' astre hermós de la esperansa  
que 'm guiava camí d' un ideal;  
plouhen sobre mon pit amargas gotas  
de fel d' anyorament, nia en ma pensa  
de desenganyys una volior inmensa,  
com pressagi funest d' un temporal.

Fullas, del bosch arreballadas, miro  
d' una ventada en l' ayre ser joguina;  
¿qui dels mortals, al véureho, endevina  
ahont lo terbolí las ha de dur?  
Ah! quantas voltas per mon cor sospiro,  
sentintlo tremolar com fulla d' arbre,  
tot invocant un funerari marbre,  
que d' est mon me separi com un mur!

¿Quan será que, acabantse aquest desvari,  
podré veure rompudas las cadenas  
que 'm lligan, y volar á las serenas  
regions de la immortal felicitat?  
¡si 'm deixesses tas alas per volarhi,  
angel ditjós que 'm vetllas nit y dia!  
alashoras potser no frissaria,  
puig no té may hivern la eternitat.

Amich meu, puig me sembla que la terra  
te fam de mon cadavre, 'm despedeixo;  
será eix potser l' últim recort que 't deixo,  
penyora de ma eterna gratitut;  
prenlo, y gira tos ulls á la alta serra;  
ahir la veyam verda, avuy es blanca:  
pensa que es curt també lo temps que manca  
per marcirse ta hermosa joventut.

JÀUME VINYALS Y MONCLÚS.





## EN TON DE LA PIPA

(JORNADA DEL ARBÓS)



QUATRE éram los toca-tardans que 'ns enquibiam en una meteixa partió de cotxe al pujar á Tarragona.

Un que anava cendrós desde las xacolateras fins al rovellonet, y que tirava á mestre de casas; altre que vestía leviteta de Orleans, pantalon y hermilla de dril, color de rovell, reganyant una pitrera de camisa xarolada com un devantal de sapador; un de rabassudet, de brianosa pell, quinas enmascaradas arrugas denunciavan llur embrutadis ofici, que duya gech y calsas de vellut, estrenadas de fresch, á judicar pel brunzir dels camals y per la ingrata fetor que llensavan; y jo, 'l més jove dels entrants, habillat á la *garjé*, com á comissionista de veritable encuny y ciudadá de Barcelona.

Tant de prim nos havia anat l' aconseguir aquell tren, que mentres nos atrafegavam entafurant lo fato que duyam, lo quefe de la estació ja tenia la corda de la campaneta á punt de donarhi estrevada. Al assenyalar lo toch de avis, cuan ja espingava la locomotora, y retentian per la encaballamenta del tinglado las petacadas de las portellas, ensemps que 'ls tops dels wagons y 'l redringueig de cade-nas y ferros, dos ferms alarits, provponents dels oposats extréms del pujador, nos atiaren á la finestra.

—Encara n' hi de mes tocasons?.. —exclamá 'l carboner.

—Cosa mes rara!.. —afegí 'l de color cendrós, adonantse qu' em-

bestian nostre wagó, carregats de andróminas y mes rebents qu' una bala, un clergue y un artesá; cabalment los á qui titllarlos de dormilegas fora ferlos allevansa.

Revolá la portella, artesá y sacerdot, aferrats com un sol bulto, s' endinzaren en lo wagó, regolfant á sa embestida com un bufarut de vent per la partió nostre; y en tant botían d' assi d' allá, enmenats per las branzidas de la locomotora y arrapantse arreu, com cego que trasca á las palpentas, xiulá 'l trench, s' emboyrá de fum l' *anden*, terraquetrejá la currúa dels cotxes, boy arrencant al repicó de la esquella la ensoperbida máquina, que se 'ns emportá via amunt, com arrossegats per un estol de fúrias.

—Si 's descuydan!...—esclatá una dona, roja de cara y plena de carns, abonyegada arreu com un embutit.

—¿Qué 's dispntavan un cós?..—afegí 'l carboner, endressantse al capellá, al qui no abastava 'l mocadorás de cuadros pera torcarse la suor.

—Si es cas d' aposta—digué 'l mestre al artesá,—vos l' heu ben guanyada!..

—Voleu dir?.. Y aixó que 'ls anys.....

—Quan menos per tot lo llarch de la pipa!..—afegí, somrihent.—Y d' ahont l' heu tret aquesta andrómina?..—continuá, llambregantla.....

—D' ahont?.. Uy!.. Fora llarch de contar..... Mireu; com que 's recorda de la jornada del Arbós!.. De quan los francesos van entrar á la vila!.. Ira de Deu, quina feta!..

—Donchs fá tóssa, de bó!..

--Y algú vos la llegaria, potser!..

—A mí?..

—Un hom' ho diu...

—Be, donchs; ja que res nos apressa, y d' aquí á Martorell encare n' hi ha pera rato, vos contaré, si aixis vos plau, com aná la cosa.—

Pessigá la pacatilla, carregá la pipa fins á curull, entatxonanthi 'l tabach ab lo dit grós; hi cala foch ab un misto d' esca, y recolsantse ab la vara, tot repapantse en lo setial, comensá la relació:

—No vos cregau que parli d' ahic..... Eram cap allá al any vuyt, pel segar, allavors de la entrada del francesos á Barcelona. L' ase 'm rellich si del Arbós ne quedan mitja dotzena que pujan esmentarho... Com que nó, vejeu!.. Llevat de l' apotecariessa de dalt, que ja no pot enfilar tres mots que no s' hi conega l' afegit, de tant que l' ofech la tapa; d' un' altra dona, que 's va morint á micarellas rosega-



da pel corcó del réuma; del vell Josepó, 'l fuster, que veu lo sol cuan ja la calda li esborrona 'l clatell, y que fóra del esma per arribarse á missa malgrat si ab res del mon toca,... sí... sí... no mes resto jo... ¡Tots se 'n han anat á fer malvas!..

—Doncas sou dels jayos, eh?..—saltá 'l menestral, veyent que per arribar á lo de la pipa feya massa marradas.

—Debeu tení 'l ganyot plé de sutje!..—esclafi 'l carboner, aprenantlo.

—Be prou hi arribarém!..—respongué l' artesá, endevinant la tonada... Y arrebaissantse la pipa dels llabis, la enlayrá ab respectuosa cerimonia.

—¡Ni que aixequesseu Nostr'amo!..—exclamá la donassa.

—Es que no n' hi ha pera menos!.. Ja ho sentireu!..—

Poca cosa de particular oferia aquella eyna. Grossa y cantelluda de fogó, esprimatxada de xemenea; guarnida ab un penjoy de cadenetas d' argent engalsadas á la tapadora, y ja negra y lluhenta pel socarrim, com una brasa d' aladern al esberlarse: heus aquí com era.

Al mimvar la conversa d' uns llicenciats que venian á l' altre partió de cotxe, se la posá de nou als llabis, afegint ab tó mes reposat:

—Donchs, be; per aquell temps jo m' estava al Arbós. Havía entrat de aprenent á cal ferrier del rabal, qu' era allá, al peu de la carretera, hon s' hi servan encara 'ls abeuradors de las picas. Boy ferrant ó tibant la manxa, adressant claus ó fent gemegar la enclusa, tothora ab lo devantal á sobre com una nyinyera de ciutat, allí m' ensopegá la nova de la guerra. Ja m' habia fet rau rau que s' hagués fos de sobte aquell cap de núbol d' esmolets, músichs y tahuls de la marmota, que venian pels aplechs y festas á pessigarnos lo butxacó; mes, no m' hi havia atalayat... ca!.. ni tal acal Allans per las firas de Sant Sadurní vaig comensar á encaparrarmhi... Y que tot vingué per morde la móssa... Eram al eixir de sarau... Un d' aquells macos del clavellell á la decantada, volgué tenirsemelas fermas sobre si *ella* habia garlat... cá!, Dat y debatut no res. «Alto 'l bech!..—vaig dirli... Aixó no fá home!... Y ja hi varem ésser. Que 'ts un aquí... Que 'ts un allá.., «Franxut!.. Gabatxot!..» Mireu; encara no m' ho havia acabat de dir, que ja tenia la vara entre cap y orelles... Cóm que vaig estabornirlo!...

D' aquell fet en ensá, todas las caborias que m' enterbolian lo cervell adalerantme per las faldillas, se m' esvahiren de sobte. Adhuc m' afiguro que vaig assentarme. Alló de que 'm poguessen titllar d' empassat, no per manca de cor y seny, sinó per culpa de mas plat-



xerías, burrango!... vos dich que no m' entrava á la barretina!...

Galifardás, donchs, com era, y pervenint de bon sangro, no cal aponderar si se m' engargussaria 'l que 'ls francesos s' apoderessen tant á trabició de Barcelona. Mireus; al saberho, se m' encengué d' una tal lley la sang, que á poguer empaytar gabatxos aixis com ventava las moscas de las bestias, no n' hauria restat un pera llevar.

Desde aquell jorn, fins treballant, se 'm fonia 'l greix per *endagar* la derrera de las novas. No trencava ordinari per la carretera que jo no 'l deturés pera etjegarli 'l «quien vive?..» Aixis m' imposava de lo que tramavan arreu, los de ponent y 'ls de llevant, los del plá y de la montanya.

També anava á cal barber y á la rectoria, hont s' hi escampavan las ditas vingudas per propis, ó tramesas per plechs y fullas estampadas... A cal senyor Rector n' hi havia fet de camins!.. Deu no m' ajudi!.. Mes que cap coniller pels marges...

A la primera setmana de Juny nos n' avinentaren de molt créspas. La vila de Igualada tocava á somatent, foragitant als gabatxos; la jovenalla de Esparraguera s' exercia á tirar al conill pera encararshi cuan ne fos l' hora; Manresa encenia una foguerada al bell mitx de la plassa Major, ab lo paper sellat que volian engorfarli, en tant s' afanyavan los freres rotllant cartuxos; fonent lo plom dels plats y pesos dels rellotjes y esbossinant barretas de cortina pera ferne balas y metralla; Lleyda 's desvergonyia contra 'l govern sobrevingut posantli las sabatas á retaló; y 'l Llobregat y 'l Segre, y 'l Tordera y 'l Besós, com si en lloch d' aygua engolissen pólvora, flamejaren sobtats, esclatant á las primeras guspiras etjegadas per lo esprit de Independencia.

Aviat saberem la desfeta del Bruch, aquella tunyina que Sampe-dorencs y Manresans, apres de jurar á la plassa ans morir qu' ésser francesos, donaren á la divisió del general Schwartz, comanats per un barbamech tambor, aparegut de sopte com per miracle. ¡Y quina destrossa 'n feren, encauhats pels turons y arrédossats per las pine-dás, tots foguejant á la una com un sol home!.. Schwartz no podia explicarse que 'ls daus dels deixebles de S. Ignasi foradessen las cor-rassas de sos dragons com si fóssen de fullola!.. Pocas horas mes tart cundí per l' Arbós l' altre tunda dels d' Esparraguera... Vaya un jaco!.. Aquell allargassat carrer de la vila, que diu atravessavan rebents com si trepitxessen brasas, prou los semblaria lo carrer de l' Amargura!.. Mes; massa poch. Puntas de bayoneta se 'ls havian de tornar las pedras!..

Jo donava tals cops á la enclusa mentres ho contavan á l' amo, que fins m' aculava 'l m. ll. A cada brandida trontollavan las parets com si s' anessin á esfondrar; ensemps qu' un escampall d' espurnas s' esvahia arreu adhuc portals enfora. —Alerta!..—'m deya l' amo.—Que no se 't desmanegui!..—Més, jó, com si al demunt de la enclusa hi hagués un aixam de francesos, pim!.. pam!., encara hi batia mes de ferm. Cuan en Nyoca, un de Vilafranca, 'ns explicá lo d' Aberra, alló de que mossen Boada. 'l vicari, havia segat un dels puntals del pont, estimbantshi 'ls franxuts al passarlo ab pérdua de un canó y dos carros caputxins, burrangol!.. com me va posar!.. Que no hi veyá de cap ull!..—Ey!.. ey!..—cridava l' amo.—Mira't que las mans son mévas!..—Sort tenia d' avisarme .. Se m' encenian las sangs d' un modo...

La sotregada del tren al fer estació en Altafulla sobtá la relació del artesá.

Vá!.. Calemla!—digué, observant que s' era apagada.

Al escalf de la relació. sa colrada fesomia había anat enrajolantse com si l' amenassés una marfuga. Sos ulls, cuberts per tupidas pestanyas, ertas y grisas al igual que las séyas, aparentant nius d' oriols acurullats de brossa, expel·lian guspiras de sublimada llum, consemblant á cucas de sagraera á l' hora de la fosca.

Al crit de «viajeros al tren!...» lo clergue s' espolsá la cendra de la manega; etjégá la gegantessa un bufech com una ratxa de mastral; somrigué 'l que anava cendrós, afectat per la joya que li produhia la relació de la feta; hi caragolá 'l carboner un *cigarret*, revingut com una brasa de pí, y 'l de la levita de Orleans, que des la eixida de Tarragona no s' havia mogut d' amarrat á la finestra, ensumant lo vent com un cervo mascle ó encisat per las cepadas y 'ls conreus, après de assegurar-se que son maleti encare era dessota 'l setial, s' hi aboca de nou, creuhantshi de brassos.

Quan xiulá 'l tren, los qu' anavam en aquell compartiment de wagó nos encaballarem en torn del vell acoblántnoshi com las fullas de una escarxofa. Fins los llicenciats de la partió propera, sobtantes agre-dolsas conversas, s' abalansavan als espatllers dels setials pera mellor ataleyarsen.

—Com anava dihent, —afegi 'l artesá,—de tal sort se m' havia encés la sang aquells dias, que á no ésser per lo *agubio* de la feyna y los prechs y sermons de l' amo, malgrat la móssa, que se m' hi tom-bava de esquena, ja m' hauria escapat ab los del somatent. Aquella colla de braus, comanada per lo advocat Miret y 'l Pujol, abdós

vilafranquins, y ja engroixida ab la patuleya dels companys, no cal mentar si m' ull-pendria!...

Mossen Torres, lo beneficiat de la iglesia, nos avinentá pochs jorns après qu' eixian de Barcelona duas fermas divisions al *mando* dels mariscals Chabran y Schwartz, tirant aquesta dret á ponent, cap á Saragossa, y envers Tarragona l' altre, enmenadas ab la taleya de venjar las pallissas rebudas en sas expedicions, multant y escarmen-tant als pobles del tránzit, revoltats contra 'n *Malapartas*.

Res succehí de nou al atravessar la divisió Chabrán, encaminantse á Tarragona; empró pocas horas mes tart ja saberem qu' havia sigut molestada pels somatens del Llobregat, si bé que sens tenírselas fer-mas. De ponent si que n' estavam á las foscas. Per cert que 'n teniam un' ansia!.. Com l' Schwartz, rencorós per las surras del Bruch y la còssa d' Esparraguera, deuria treurer foch per tota la dentadura!.. Pobre Manresa!..—savam, recordantnos qu' ab la crida de 'n Mu-rat, escurant d'armas arreu, ¡los medis de defensa eran¡ prou escas-sos.

En aquestas reberem noticias de Tarragona. Deviam escaurens á 8 de Juny... Com si fóssem á dimecres; á la endemá del mercat... No ho recordo pel cert... Empró, eran molt aixeridas!..

Chabrán s' havia apoderat de la població: mes, sens violencia. Afegian que 'l destacament de suïssos acantonat á la ciutat, no havia volgut empassarse... Ja 'l temptava 'l francès, já; empró, 's feya de pencas... Aixó, y lo escaurer en lo dia de Sta. Tecla, sa benvolguda patrona, 'ls animava á pensar que n' eixirian molt prest. Deyan, al-trement, que 'n *Malapartas* era mort; que quatre embarcacions fran-cesas, embestidas pels inglesos, havian arribat á Cádiz, acorralantlas aquéts, y amenassantlos ab fusellarlos sinó 'ns retornavan á Fernando; que l' Alamanya y la Russia, amatentas á socorrrens, declararian la guerra á la Fransa; que 'l general de Valencia 's posava en camí de Tarragona al cap de quinze mil homes d' aquell y altres corrégiments al intent d' adevantarse fins als Pirineus, en combinació ab lo de Sa-ragossa, y acordonar la frontera... Qué se jó!.. ¡Ne corrian!.. Mes, encare que 'ns afalaguessen, com venian de tant lluny, no 'ns las cre-yam pas totas!..

Al sendemá, tal dia com á dijous... just... dijous... no m' erro, no... Donch, bé, allá á las primeras horas del matí, arribá á corre-cuyta un correu de espanya, posantnos la mel á la boca... «Cha-brán ve dret assí!.. S' entorna ab Duhesme... Au!.. ¡A veure si li trenquém las camas!..» No cal dir com aniria l' Arbós!.. Una hora

després, tals ayres de certenitat havia prés la nova, que já tothom se desenfeynava pera curiossejar.

—Qué pleguém?..—me vá dir l' amo, sobtat per l' aldarull de la plassa.

—Vaja, donchs, prou per avuy. ,—vaig afegir, arreconant las eynas y batejant la fornal ab la escombra amarada.

Y aré, hont anirém, Ton?.. La récula de la gent va conduhirme á la carretera... de la carretera m' empentá dret al Gornal... del Gornal vaig tirar cap al Vendrell, hont s' hi aplegavan los sometens del Panadés... y... ¡Verge Santísima!.. quin rebombori!.. Me tillavan dé valentó; mes, sobtat per lo brugit de la gent, per aquella trifulga de cent mil dimonis, que jo ni havia sonmiat, la clósca 'm frontollava y fins los puntals me feyan figa, lo meteix que cuan eixí de la pigota... Recaran, quin dessassossego!..

Batían arreu las campanas; esveradas las donas, fressejavan d' assí d' allá, topantse y escometentse; mudas unas per lo esglay, alaradas y baladreras altres, com desfogant llur enardiment; mes encoratjats los homens, corrian al través y al dret, avall y amunt, uns ab l' arma al coll, altres ab lo garrot á la má, embarrassats molts d' ells ab embalums y nosas, que ni se d' hont las treyan ni ahont las duyan; una curriolada de bordegassos s' ensinestrava á plassa jogant á «soldats, bramulant á estonas. «¡moria 'l francés!..» ensemps que la cridadissa dels somatents, engroixida per los sobrevinguts del Urgell y de la Segarra, s' esdevenia de part de munt férma y ressonant com un tró de cap de núbol...

Entafurat entre l' aixám poch cal dir que no sabia hont darla. Tots m' eran desconeguts... Potser per mirarlos al plegat m' empassava 'ls de la coneixensa... Qué hi dirá un hom... Empró, lo que era ben cert, es que, en mitx de tanta gentada m' hi trobava mes soliu!.. De cop se aixecá entorn meu un baladreig que casi m' atolondrava... Ullavan dret amunt... amunt... resseguint la tirallonga de la carretera... Uns s' enfilavan de puntetas; altres se encabllavan per las espatllas; altres s' asseyan á coll y bé; alguns s' hi aixecavan drets, com si pujessen torras... Y tots atalayavan llá... d' enllá, esverats, com si l' auticrist s' escaygués envistas.

—Aquest n' es!.. Aquest es del Arbós!..—ohi totduna. Llavors reconegui al Jan de la font y al de la Maria coixa.

—Ton!..—m' etjegá 'l Jan,—apa!... Corra't al Arbós, y avisa que venen... que ja s' oviran... que s' atansan... Cuyta!. Apréssat, eh?.. Qué s' aparihin!.. Qué 's belluguen!.. de ferm... de ferm...—

De camas com las mevas no sé pas si n' hi haurian unas en tota la rodalia .. (allavors, ey! qué lo que es avuy, sinó fos per la cróssa...) Temo que no... com que ja al encotxarnos heu retret sobres si ab lo senyor capellá 'ns disputavam un cós, vos diré que desde alashoras m' hauria apostat las orellas del sastre, y aixó que las tenia com una fulla d' enciam escarolé, á que cap dels mes renomenats correus del Panadés, y aduch de fora terme, m' aventatjavan ni 'l que 's de dir de una ditada!.. Empró, cal esmentarho; siþbe 'l soley m' atontava (pel Juny, allá á onze horas,, á lo mes fort de la calda,) l' ayret que feya, en cambi, empentantme y torcantme la suor alhora, m' aydavatan á pleret, que no semblava sinó que dugués aletas dessota las aixellas.

—Te!.. Vina!.. ¡Escolta!—'m eridá la xicota al trescar pel repetjó de la vila. «Ja venen! . Ja venen!..»—vaig bramular, sens aturarmhi... Era la rèsposta que repetia á tots los curiosos, que ja desde la carretera m' etzivavan preguntas... Y... aul.. dret á trobá 'l Batlle

JOAN PONS Y MASSAVEU.

(Seguirá.)





## EN TON DE LA PIPA

(JORNADA DEL ARBÓS)

(Continuació)

Al ouer las campanas brandant á somatent se m' afigurá qu' algú mes apressat que jo ja 'ls hauria avinentat la nova... Recordo que 'm sabia un greu!.. Mes, no. Ningú m' havia prés la ventatja. Lo llarch del carrer Major anguillejava de gent, que m' atabalava... De sobte, unas llampantas motas que sobreixian per entre 'l gris formigueig, com las roselias pels blats, se 'm posaren á la vista... Me feren una mena de cosa al adonármen!.. Desseguida vaig entendre qu' eran suissos del regiment de Wimpfer, acuartelat á Tarragona, ab lo qui anavan á juntarse; empró, qu' escayentse al Arbós y fentse cabal de la tribulació del poble, ja revoltat á sa arribada contra 'l francés, volian entrevenir á sa defensa. ¡Qué Deu los ho pach als 300 patricis!... També vaig rastrejar que parlavan de uns canons, l' un dels dos molt llarch, de ferro...

Tot era un ébull de gernació devant de casa de la Vila. Rotllos al pla del carrer; gavells dessota 'ls porxos de 'n Marquet y de 'n Noya; un atapit aixam á la entrada; corredissas amunt y avall de la escaleta; tots armats á sa lley: qui ab trabuch, qui ab un mal fusellot, qui ab la fals, portant l' eyna al pap los quins no la mostravan; qu' eran los triats pel Batlle pera escampar sas ordes arreu de la vila y adhuc fora terme...

—Ja s' acostan!... Amaniuvos!... ¡Bé de ferm!...—vaig dir, llucant al Batlle...

—Què porta aquest minyó?.. Vejam. . Arrimat!..—

Y ab quatre mots vaig desbotar lo del Vendrell, que se m' eixia gola enfora.

Alló de pensar que la meva correguda havia servit de alguna coseta, de veras me posá tou.

Als pochs moments ja 'l nunci baladreja una nova crida...

Mentres m' asseya al cap d' un banch pera assossegar-me, tots me feyan preguntas. Alguns del somatent, arribats á la vila de Deu sab ahont, ni 'm deixavan cloure 'ls llabis. Uns cuants de Barcelona havian fugit empaytats pels centinellas francesos... Eran de tropa, y havian desertat esllabissantse per las murallas. Diu que 'ls donavan la roba de paysá y una pesseta. A n' algun encara se li coneixia l' encetat de la corda al despenjarse, ab tot y haberse xopat las mans ab polvóra y sal, deixatadas ab ayguardent...

Un de Mataró explicava qu' era ell lo qui havia enganxat pels cantons aquells papers que duyan: «Moria Chabran!.. escrits ab grossas lletas... Diu que Chabran, al saberho, maná que compareguessen á sa estada tots los mestres de Mataró, á truco de descobrí 'l fautor dels lletreros... Y 'l del somatent hi esclatava unas riallas.. Si diu que 'ls havia gargotejat enmascarantse 'ls dits ab sutje!..

Deixant á casa de la Vila m' esmunyi cap á cal amo... Quin desori!.. A cada pas ensopegava!.. N' arribavan de forasters per agavellarse ab los del somatent!.. Lo pobre del amo no s' entenia de feyna... Jo que 'm creya qu' hauria plegat!.. Y diu que ni li deixaren passar la porta!.. —Vos, Magí, repasseu aquest pany...—Magí, que la culata 'm baldeja...—Magnet, que 'l canó 's belluga...—Hereu!.. Feumen daus... —N' eixiren de rampoynas!.. Empró, tots l' ajudavan...

En bon hora hi vaig arribar, vos ho asseguro. Poch esperava pas aquella suada, molla encare la esquena per la correguda del camí... Pero, be; si jo no reparava ab res, ab res... *ensolutament*... ¡Burran-go!.. Fins en habent dinat varen dringar las eynas... No conto pas que m' empassés rés, ca!.. Ni una caixalada!.. Lo que si tenia era una set... una set!.. Sort que béure y suar era una sola cosa; que sino, prou me reventó ..—

La sotregada del tren sobtá altre volta la paraula al artesá...

—Torredembarra!.. *Un minuto!*.. —psalmeja una gorra ab galó vermell, aboçantse per las portellas...

Un gesto de reprobació endressat al estorbacuentos, atí al hò del home á confegir son discurs. Lo cas era que cap dels oyents se recordava de la pipa... Com ja se li havia apagat altre vegada!...



Aprés de fernos sapiguer qu' havia cambiat l' ofici per la professió de menescal, y que ja s' era retirat del establiment, passantlo en mans del hereu, continuá la relació.

— Tornanhti,... Just... M' havia distret... Donchs, si, cap allá á quarts de tres de la tarde s' esbombá la nova de que ja venian los francesos... A contar d' aquell' hora no cal aponderar la frésca dels arbossenchs; alló era un mercat de Calaf... un anar tot en renou sens fi ni compte...

Ja m' atrafegava enmanegant una bayoneta qu' algun aixalabrat s' oblidaria darrera la fornal, cuan me sorprengué la nova. Empró, no era pas cert que ja 's vejessen. Havian atrayessat pel Vendrell, aprés d' una endemoniada resistencia, endulhentsen presos als regidors, y seguian carretera reyal ensá, boy atalayant al lluny, esporucats per l' abrahonada. Aprés d' arranjar la bayoneta, vaig ficarme á la faixa lo ganivet ab molla que duya per anar pel mon, esmolat de aquella nit, per si pera 'l cas me servia... Era un esturment que feya aprop de dos pams, de aquells amples y afuats, que s' anomenavan de *llengua de vaca*, ab una fulla tant de bon tremp, que ni la entelava l' alé ni 'l oscava la noguera...

Ja fora 'l portal, vas tirar carrer amunt, amunt sempre, rebent, com esperitat qu' ensuma al diable...

Lo toch á somatent esclatava ferm y sostingut con jamay; la veu del nunci, esquerdada per la ronquera, s' ohia al lluny, com vinguda per ressó; cridayre y bellugosa s' atupia la gent, mimvant empró las faldillas, que s' arraseravan pels portals de 'las casas Enfeynats los del somatent, assentavan los canons, atrinxerantlos, tot gornint los llochs avansats y carregant las armas. .

La rematada de las horas esglayá de sobte á tot l' Arbós... Era 'l seny convingut ab los del cloquer pera avisar que 'l francés ja estava en vistas... Lo cor me feu un salt... Fins se m' afigurá sentir com un gros sospir, com un esbufech de gegant, tal com si 's coblessen en un sol los ays!—qu' etjegavan los de la vila; mes sols era 'l tornaveu de la ventada... Portas y finestras; terradets y teulats, tot eran penjoys de gernació atalayant als francesos. A camadas y á bots vaig tramontá 'ls grahons del campanar, encauhantme en la torra... Me feya una nosa la bayoneta... Per tot ensopogava!.. Amenassats, sens dubte, per aquella eyna, tots los embadocats en la torratxa m' anavan obrint lloch. Que be s' ovirava desd' allí dalt!.. Empró, ¡m rodava 'l cap!.. Com una filosa...

Los braus del Vendrell, escampats per la *carretera reyal de las*



*perdius*, anavan acudint dret al Arbós; uns á la esgarriada, com á remadets en pastura; altres en professó, com formigas en carrandella; mes tots gambejant ab ayre... N' eixian arreu... Llucavam una currúa y... au!.. ja se n' ovirava un altre al darrera... Igual que si tornessen d' una fira. .

A n' els francesos no se 'ls regoneixia be encare... Llá de 'n llá s' aixecava una polsaguera que 'ns ajudava á descobrirlos. Era un gros nubol de pols, agombolat pel cantó del Vendrell, com si anés á plourer... Empró, un nubol negre y atofat, que feya basarda... A mida que s' atansavan, lo coratje del poble revenia 's com una riera...

Las casas del rabal, las portas y finestras que miravan als horts y 'ls casals solius ó desabrigats, s' embarravan ó abandonavan ab fuga, segons llur disposició y defensa...

Allans á tres quarts de quatre ja 'ls teniam á sobre... Arrenglerats, tiessos, envanescuts, com si 'l risch d' una abordada fos cosa de joguina, aixis anavan avansant... Vos dich que feyan patxoca... Bur-rango! Los sabres, llansas y bayonetas espurnejavan com un adrés de núvia; 'ls cascos de corassers y dragons relluhían com si esclatessen fonedissas bombas en sa cresta; espilleravan los arreus al raig del sol, y fins los plomalls, destriats pel vent, pareixian fets de plata. Lo póteig dels caballs y 'l sotrachs de canóns y carros, aixecant remolins de pols, aparentavan com si encensessen á n' aquell exércit, cobert altrement de gloria en cent batallas...

Escarmentats per lo del Vendrell, no cal dir, empró, si las tindrian totas. Nos coneixian de tan poch als de la barretina!.. De tan repoch, que ja 'ls enfitavam!..

Al giragonsar lo Gornal, los qu' anavan á vanguardia van comensar á extendrers, esgarriantse sá y enllá del camí... Pujavan á collas, á l' espatlla 'l mosquet, l' orella al clarí y 'ls ulls dret ensá, fits á l' Arbós, d' hont res de bo n' esperavan ..

Al enfilarlos á tret, una canonada dels del somatent los amonestá per primera volta. ¡Poom!—esclafi, ressonant arreu com un tró. Mes, rés; los gabatxos avant y sempre avant... Ja 's coneixia qu' eran veteranos, bur-rango!.. Be n' haurian mastegada de pólvora!.. Empró, quan retrunyí 'l segon espatéch, ja ben decaygué sa fleumeria... ¡Quin bellugueig lo de las collas! . La metrallada, escombrant als gastadors, n' havia capgirellat mitja dotzena, empentantlos ab sa fúria fins als márges.

Esporuguida la vanguardia, al adonarse de la estesa, aná reculant, reculant, fins á confondrers ab lo cos del exércit, esgrahonat als peus

del Gornal.. «Apa minyons!..— cridavan los del somatent!—ruixeu, ruixeu los y fora, mentres hi arribin las xeringas!.. Y seguian moles-tantlos ab sas etjegadas...

Se veyá tant bé desde 'l campanar!.. Per cert que 'm sabia un greu no poder engaltarlos algun rebuig de fusellot, com ho feyan los que m' enrotllavan... De tant mirarmels fit á fit, be sia pel cop del sol, be per las ratxadas del vent, fins los ulls me feyan pampellugas...

Ja refets los de la avansada y refermats ab algunas companyias, s' arriscaren de nou carretera amunt, gayre be fins á tret d' escopeta. Mes altre volta tombaren las éspatllas com un estols de bruixas em-paytat per la creu de la parroquia...

Arreu s' espessian los tirs. Apart dels dos canons, vomitant balas y metralla sens perdre l' alé; dels fusellayres dels somatents, quals daus s' esclafian pel camí, alsant pessiguets de pols, semblant á gotas de ploja, y dels acollats al campanar, repicant á somatent y fora 'ls que no desàrregavan; s' escampava tal ruixadet de ferro y plom desde 'ls teulats, balcon y finestras, que ab tot y ésser los gabatxos gent habituada á la guerra, 's veyá que s' estermordian...

De sobte, prou escapnat en sas escomesas, y ja despitat per l' entrebanch de la vila, lo estat major del franxut s' acollá al racés d' un marge ab ayres de repensarshi...

Que ferán?.. Quina se 'n maduran?..— pensavam. . Arrasau tot!.. ¡Vinga!..

Aviat l' espinguet d' una corneta 'ns esventá 'ls dubtes... Burrango!.. Si 'n feyan de moxigangas! . Quin traspals!.. Los que no hajan segat,—pensava jo,—no cal pas que esperin batrer... Vinyas y con-reus, horts y fruyterars, tot ho esbossinava aquell enrestellerat trull d' homens...

Retirá's l' avansada; s' adevantá al trot la caballeria, partionantse en renglas; arrencá mes envant la artilleria, quals soldats s' esqueyan pels terrosos y esplets, y arrossegant dos pessas de las mes feixugas per enfilarlas dret al Arbós, se disposaren á metrallarnos...

—Apa, minyons!..—esclafi un dels del campanar.—Animo y fo-ra!.. Veig que ja 'ns amenassan ab la tremenda!..—

Espategá un dels canons als pochs moments y... *psiu*... xiulá la bala pel demunt de nostres testas... Al retrunyi 'l segon, la botxa 'ns feu aclueá 'ls ulls ab sa branzida, escantellant un dels cayres del campanar; com que l' esvoranch hi es encare...

—¡Sembla que 'ns buscan lo cos!..—algú deya . Si á la tersa no 'ns lo palpan!..—

No la vaig esperar pas. Arrossegant la bayoneta vaig escórrer campanar avall; desbocantme á dret fil envers la bandada costera... L' aixám del somatent, cridayre y bellugós alhora, sobtava y esferehí... Era alló un esquirolejar que trasbalsava 'l cervell... Un trángol, que diuhen á marina. N' hi havia de gèrnació!. Apar dels del Arbós, conteuhi 'ls trescents suïssos, afegiuhí *aluego* 'ls dotzeents del somatent, y vejeu si era atupida la rahimada!..

Uns tiravan agenollats, altres drets; enfilats alguns; molts carregavan l' arma als cassadors d' ofici, mossos de la escuadra y guardaboscós, per tenir mes segura la punteria; altres, los desarmats, eljegavan flemomas y renoms al francès, á falta de daus; alguns s' esgargamellavan espíant los moviments del exèrcit; no faltanhi que corrian de assí d' allá, entafurantse pels carrers, tant per atiar á la gent á la batussa com basquejant per armas y municions ó trametent las ordres que 'ls confiavan... Emportat pel tragi y mogut per un tripijoch de la ira de Deu, aquell embull de homens podeu contar si en-tavanava...

Al recular lo francès, reganyantnos de nou sas engabanyadoras motxillas, de tal modo s' enfurismá 'n Chabrán, qu' adhuc s' estiragarsava 'ls rinxos dels polsos... —

— Be; — botziná 'l capellá, al aturarnos al Vendrell Y lo de la pipa?..

— Just; y lo de la pipa?.. —afegí 'l carboner.

Signá'ls l' artesá que tinguessen paciència, calá foch al esturment, revivant lo caliu á bufadas, afegint, després, ab tó reposat.

—«Aquella malcaradota serp que s' extenia á nostre devant, asso-leyantse al llarch de la carretera, 's revenxiná de sobte com si la estaballés la calda, giragonsant, revenintse y allargassantse ab ayres qu' estemordian... Burrango!.. y quina afrenta feya!.. Munts de cascos per assí; claps de murrions y granaderas per allá; camps de sabres y llansas relluhint arreu; sons de trompetas y clarins; sotrachs y cruiximents de carros; redobleig de tabals; véus y crits d' ordres... En fí; un veritable infern pera dirho de una vegada...

Los mossassos dels gastadors, ab la séva sola planta ja 's feyan rotllo. Al veurels, après, ab aquells mostatxos de pam y mitx, fins las criaturelas s' encongían de por!..

Alláns á quatr' horas comensá la darrera escomesa. Rodolaren los canons... Embestiren los de peu... Avansá la caballeria... Espingaren de nou las cornetas, ensemps que ressonavan los tabals, y aquell foguejat exercit, de mes enllá de quatre mil homes, embestí dret á l' Arbós, sedejant venjansa.

«Are, ó may!..— esclatavan los dels somatents, esperant l' abraonada... Una descàrrega seca feu desgavellar als granaders y gastadors que ja assolian la vila... ¿Quànts n' amorrarem per la pols?.. No ho sé... mes; ne queyan!.. Una segona etjegada, espessa y tan ben endressada com la primera, deturá sos passos... Empró, espingá 'l clari d' ordes, gastadors y granaders s' obriren en rengla sá y enllá del camí ral, l' esquadró de corassas avansá amunt, y mes amunt, llen-sat al galop, cech al perill y sort á las descàrregas, tallant l' ayre ab sos ormeigs y arremolinant la polsaguera; ensemps que 'ls artillers abocavan dins lo poblat bala derrerera bala, tot calant foch als primers casals etzivanthi bombas encesas... Alentats los de peu per la caba-lleria, s' agombolan carretera avant, furiosos, embestint ab lo fusell carregat y la bayoneta calada.

«Fugim!.. ¡Nos enrotllan!..» esclatavan los del somatent, llam-bregant que 'l francés entornava la vila... Ja mancats de municions, a:llaparats pel risch, y desconcertantse al seny de «campi qui puga» qu' anava cundint arreu, abandonaren junt ab los suïssos sos llochs de defensa, tot deturant l' ardiment dels gabatxos al cop de sas metra-lladas...

Ja s' escampan; ja s' allunyan pels topáns de Banyeras y Castellet, quals tasqueras seguirian fins á ulls cluchs... Deu meu!.. y quins se-gons mes anguniosos... Fins se 'ls llegia á la cara, que la reculada dels *brigands*, com ells los deyan, los omplia de joya!..

«Ja es vostre la vila!.. A sanch y á foch!..»—los repetia 'l de Bessiers, complint las ordes de Chabrán, posat al cap de la tropa y ab la espasa enlayre... Mes, no contaba ab la fermesa dels arbosenchs...

Serian cap á cinch horas... Algunas casas de la vila ja comensa-van á flamejar per finestras, balcones y teuladas... Arriscats los fran-cesos, pujan poblat endalt per cent indrets alhora... Pel rabal, pel cal Pere vin, pel camí de Sta. Llúcia, per la Badalota, per la esglesia; arreu hont un mira 's topa ab los gabatxos...

L' esquadró de corassas s' adevanta carrer amunt, desbocat com un mal esperit... —«Are y fora!..— crida la gent al véurel... Y en tant bótan pels munts de mobles, carros y estorbs de tota mena agavellats en mitj del camí, un xáfech de trastos, téulas, rochs y aygua bullenta, 'ls dona 'l «Deu vos guard», devallant ab fúria tal com si s' ensor-ressen las casas... Derrerera 'ls coracers pujan los fusellayres, esgraho-nats y á doble fila, encarat son fusell per balcones y finestras, y fogue-jant arreu hon s' hi belluga una filagarsa; mes tant espessa 's fá la pedregada que 'ls cau dessobre; qu' aduch regularian si ells ab ells no

s' empaytessen á truco d' aconseguir un racés. «Are y foral.. cridan entorn... Y mentres jayos y bay ets, atiats per las donas, confirman als gabatxos desembrassant apartaments, buydant pous y descoronant teuladas, los arriscats de la vila, engaltántloshi 'l trabuch ó 'l fusell á cada portal, á cada revól, á cada tom de carrer ó trench de travessia, escombran lo llarch del tránzit ab sas dretas y treméndas descárregas.

«Ah, brigands!.. Bugarra de brigands!..—bramulan los francesos, no sapiguent cap ahont decantar la clepssa que no 'ls l' ha escrotonin...

Enmenats pel despit, bromerejant rancúnia, estabellan á cops de culata ó destral portas y finestras; espanyan á tirs los portells; calan foch á las casas, llènsant bombas encesas pels clivellats sostres y badats porticons, espessint arreu las fogueras; no deixant com á rastre de son pas mes que claps y reguerons de sanch, espurnejants brasers y extesas de morts, ja mitj colgats en vida entre las runas.

S' allargassan pels carrers las recaragoladas flamas, escampa's per l' ayre la fetor de la rehina, tapantnos los esperits; grontxa's dessorbre 'l poblat una espessa fumera, tofa com una boyra y sagnanta com una posta de sol; y un chor de planys, gemechs y fletomias, eixit del fons dels ensorrats casals, trenca 'l cor d' aquell grapat de valents, que s' entafuran de sobte, be massa convensuts de sa impotencia...

Ja es vostra la vila!.. Un trentenar dels del Arbós jauben dessota 'ls esbossinalls, socarrats y erts per las brassas... Johiu!.. Mes; no. No vos apressau... Encare 'n petan dels vostres... Mireu... De tan abalansarse etzivantvos téulas, dos braus del carrer Major, capgire llant desde 'l ráfch de la teulada n' han amorrat á dos dels dragons ab sa cayguda... Jo conto que ans d' esllomarlos, aduch sens esma y tot, ja 'ls haurian escanyat á mossadas ..

Quina sort la de morir atossinant francesos!..

Mes; vostra es la vila!.. Que 'ls ays!... dels agonetjants no entelin vostre coratje!.. Chabrán ho diu: «Ja que s' han resistit com á valents probéu sa enteresa ab lo derrer suplici. ¡A sach la vila!..»—«A sach la vila!..»—udolan sos perdiguers, folls y adalerats, ja ensumant lo rastre...

JOAN PONS Y MASSAVEU.

(Seguirá.)



## EN TON DE LA PIPA

(JORNADA DEL ARBÓS)

(Continuació.)

Eram á entrada de fosch... Desbocats com escalfahits poltros; al llabi 'l desitj, la murriosa als ulls, la rampinya á las grapas y la venjansa arreu, aixis s' encauhen y furgan sens lley ni aturador que 'ls torbi. Al flam de las fogueras, que rebassan la vila ab sas espurnadissas llenguas de foch, trascan de assi d' allá, assedegats per esbravarse... Lo soroll de sos passos ressona pels carrers com un bufarut arremolinant brosta...—

—¡Arbós!.. Hi ha algú del Arbós?..—s' ohi desde la portella, après d' aturarshi 'l trent...

—¡Mireusel!.. Allí 'l teniu!..—prossegui 'l menescal, signant dret á la vila ab sa encorretjada vara.

Lo sol hi queya de plá. Reposada, somorta, emboyrinadeta pel ressol, la vila del Arbós condormia's al esllanguiment de la estantissa calda, arrasserada al peu de la costera, tot llambregant ab sos ulls mitj cluchs aquell hermós plá del Panadés, agensat ab la verdor dels conreus y las cepadas.

Ab sa vara entre 'ls dits, lo bonatxó del home anava assenyalantnos los indrets del poblat que més havian sofert durant aquella jornada terrible. Entussiamantse ab son relat, semblava que 'ls recorts d' aytal feta li traguessen anys de sobre.

Tots anavam resseguint, curiosos, la descripció del jayo, llevat del de la levita d' Orleans, que s' aferrava á la portella com si la fetor

del vellut del carboner li dongués mareig y hagués de orejarse... Tan nos hi embaucavam, escoltantlo, qu' al arrencar lo tren, esborrantse sòpita de nostres ulls la silueta del actual Arbós, vá reapareixer en nostra fantasia tal y com era al any 8, en aquellas llargas horas de esborronament y dol; enrunada, fumosa, resseguida per las flamas; vera imatge de la desolació; quins esgarrifosos tochs, l' avi feya ressaltar al calor de sa paraula.

—Com anava dihent,—afegi, après d' asseurers,—jo m' havia batut contra 'l gabatx desde la retirada dels somatènts fins á plena vella. M' havia ensopegat un rebregot de retaco, que rebateria algun fugitiu, y embotxacantme las municions qu' arplegava seguint lo rastre dels somatènts, etjegava trets y fora, arrambat al lloç de las cantonadas ó arrasserat pels dintells y portas. Entre 'ls quants que no 'ns perdiam de vista s' hi esqueya 'l Magi ferrer, l' amo; arroixat com un lleó, ferm com una jássera, y tan llest pera descarregar, que sempre l' hauriau vist, ó ab lo fusell engaltat, ó rosegant lo cartutxo, si ja no espurnava la pedra... Un brau, á fé de Deu!.. Y pensar que morí tot al cop... ran de mos peus... gayre be sens atalayarmen!... Es alló... Petá 'l tret... doná l' ay... Y...—Ton!.. ¡Só mort!..—me va dir, cayent á terra, ensemps qu' ab una de sas mans se tapava la boca. Tan de be li va fer Deu!.. com que de sa botiga ja ni 'n quedava 'l rastre!

Boy reculant, ja sens pessich de pólvora, enmascarat de mans y cara, reganyant la pitrera y endoyna 'ls cabells, que ni sé ahont jeya la barretina, 'm vaig trobar enllá, pels encontorns de la esglesia, no sé com endut; potser emportat com las bruixas á caball de una ratxada... Las bravatas dels soldats y 'ls esglayadors gemechs qu' ohia aprop meu, m' aclapararen de sobte. No sé com s' apoderá de mi aquell estrany espahordiment, qu' adhuc en lo més fort de la brega no m' havia entavanat gota. Esverat y poruch vaig cercar ahont encauharme... ¡Quina frisansa sentia!.. Com si tot lo meu cos fos una borronadura!.. Arrasserat pels enderrochs y la fosca vaig assolir lo carrer Major... Allí, arrupit entre las runas d' un esquarterat casal, vaig retornar del estorament. Ja llessat lo retaco, que sols me feya nosa, com ans havia rebut la bayoneta, vaig ajassarme en un tou de menudall, atalayant per tots indrets desde una espitllera oberta en un recó de la carcassa...

Al mirar envers á la esglesia l' anima 'm caygué als peus... ¡Quin escarni 'l dels malehits gabatxos!.. Poch esbravats ab la fogassa que havian ences en mitx del temple, apilotant banchs, confessionaris y

cadiras, y giravoltanhi, après, á son entorn com un estol de fúrias; no satisfets encara ab cremar la trona y 'ls altars de St. Jaume y de las Dolors, que valian un dineral, varen esbotzar la porta de la sagristia, espanyant calaixos, clivellant sagraris ab las puntas de las bayonetas, profanant imatjes y relliquias, y enduhentsen á grapats joyas y robas de molt preu, aplegadas alli Deu sab de quants segles; acurullant lo escarni ab fuselladas á la Mare de Deu y á St. Juliá, lo patró de la vila, alhora potser que pregavan á nostre Senyor pera que 's dignés lliurarnos de tan pahorosa desgracia.

Boy llambregant á la porta, vaig adonarme d' uns dragons, que eixian ab las banderas del Roser y del Sagrament, arrossegantlas sá y enllá, y fentlas voleyar, empaytats per la patuleya de la plassa, que 'ls hi las disputavan... Aprés dels dragons, un gegantás de granader, disfressat ab las robas que 'l senyor Rector sols lluhia en las festas solemniais, s' adevantá ab un cálzer á cada grapa, enlayrantlos ab grollera cerimonia y allargantlos després á sos companys com si 'ls convidés á béure... Alló si que may ho podré pahir... Un dels de caball arrosegó un bot de ví, que acababa de rampinyar per algun celler del rabal, rebatentlo entre 'ls peus de la patuleya, y atiantlos á que trinquessen ab los copons... Lo gegantás s' abocá ví als calzers, enlayrá 'ls brassos per dessobre son cap, y cantant: «*Lo bot sang té!.. Lo bot sang té!..*»—alguna cansó de borratxera, sens dubte, se 'ls engorjá un derrera l' altre fins á la nou. «*Lo bot sang té!.. Lo bot sang té!..*»(1)—esclatavan sos companys, arreballantlosi dels punys, y reprentensels per torn, après d' omplirlos.

A mi las tripas m' anavan!.. Ni que tingués gats gelosos dins del ventre!.. Mireu, que no 'm vaig saber aguantar... Agarro un tros de teula, 'm redresso pel demunt de las vigas; apunto, y... pum!.. Cuan m' encongia dins l' amagatall, vaig entendre que no havia errat lo tret. ¡Quin desori!.. Tots baladrejavan... «*Sacra... d' aquí... Sacra.. d' allá...*» Burrango!.. Boy rastrejant als *búgaras de brigands* feren anar en renou totas las *sacras* de la iglesia!.. Sols mancava qu' eixissen altres dos, fuetejantse ab estolas y trepitjantse las casullas que s' havian engirbadas; tot estraftent, després, los passos de la Sagrada missa!.. Ah!.. Si hagués tingut carregat lo retaco, aquell parió de galfardeus hauria fet mes giravoltas qu' una baldufa... Estich segur que á la primera ja 'ls amorro!.. Lo que no entench es com en Chabrán y 'l de Bessieres, que s' asseyan en lo banch de pedra de cal apotecari, consentian semblants profanacions...

(1) Deuria volguer dir *A votre sante!*



Per no veurer mes sacrilegis vaig sortir del amagatall. Eram á cosa de mitja nit. Esquitllantme per la fosca, m' aní esllabissant pels teulats, trescant á corregudas y saltironejant de puntetas.

Mes ferma punyida 'm feu sachsar lo cor altre vegada. ¡Quinas feras los francesos!.. Sobtantlos recullint nafrats, m' havia afigurat qu' aplegarian aixis meteix los morts, obrintlos algun clot pera enterrarlos... Y, cá!.. Gent més poca latxa!.. Los agarravan pels peus, los arrossegavan entorn d' una foguera, y... au!.. allá vá 'l trasto!.. N' escalibaren de granaders!.. Lo que m' esborronava era pensar qu' algun dels nostres potser tindria la meteixa fit!.. Alló de que l' osséra del brau ferrer, encaballantse ab la d' algun gabatxot, s' hagués de calsinar alhora, confosas en un sol munt llurs cendras!

Blicant per la tanca d'un hort vaig passar á cá, la dida de la móssa. La dida s' era amagada al celler. Lo didot baix; á la mina del pou. L' únich ser vivent que 's veyá á la casa era l' ávia. Dona coratjosa com élla!.. N' havia vist passar de francesos abocada al balconet de dal!.. Y á tots los havia esbroncat... A tots havia arreplegada sa pluja de malediccions!.. Com la velleta de la rondalla, qu' adhuc dins del pou y ofegantse ja, encare treya las mans enfora y apretava las unglas pera dir pollosa á sa vehina, aixis ho havia fet élla ab los francesos... Be n' hi encararen de fusells!.. Be l' amenassaren ab las llansas!.. Com si rés!.. «Lladres!.. Brétols!.. Murriots!..»—los deya.

Y, vejeu lo que son las cosas!.. cap s' hi desmandá... ni aixis... Ja ho veig, una cara clivellada pels solchs d' una centuria fins als desanimats mou á respecte!.. En cambi, als de la fleca de mes enllá, que s' estavan passant lo rosari, agenolladets devant la escaparata de St. Roch, pregant los lliurés de la trifulga, los fascinerosos dels granaders ne feren xixinas, burxantlos ab sas bayonetes... Pobre gent!..

Totduna s' apoderá de mí com un neguit pera veurer la móssa. Potser esdevenia d' habermho preguntat son ávia... Natural. Ella prou me deya:—No 't moguis, Ton!.. Aquí estás en segur... com en sagrat... ab mí no hi volen res!..—Mes de cap modo pogui estarme'n.

Tantinejant per la fosca, arrambantme pels dintells y travessant á corredissas las cantonadas vaig arribar á casa séva. Poch contava ab la rebuda que 'm feren, á fé de redeu!.. M' esqueya al passá 'l port-xo... «Ah, brigand! Restez lá... Restez lá... sí...»

Y are vé lo de la pipa; lo d' aquesta andrómína, que tan vos interessa... Ja veureu com aná l' arranjo!.. Era un oficial de dragons... Al escométrem, vaig reparar que gitava foch pels bigotis... Y es que xuclava aquesta pipa; sino que allavoras cremava de bo y mellor, com

si l' acabés d' encendrer... Res; com si s' estés á cal sogre!.. Al donarme la embestida conto que se 'm glassaria la sang. . Fou tan sobtada!.. Empró, com llambregant per dins, vaig adonarme de un tom de faldillas que s' esmunyia dret á l' escon, me s' ennuvolaren los ulls, se 'm reinflaren de nou las venas, y reculant un pas, boy agafant, ardit, la barra de la porta, vaig plantarli cara... «Ton!.. per Deu!..—ohi, de sobte. Atiat per l' alarit vaig decantar lo coll... Y ¡jó no ho hagués fet!.. Aquell segon de atalayament me costá una orella... Veyeu!..— esclafi, assenyalandnós un munyoquet de carn, roget y arrodonit com un botó de rosa al badarse...— Sort vaig tenir de la barra... Sino li estampeixo 'l cop m' estabella!.. *Psii!*..—va fé 'l sabre, relliscánthi... Al veurem sanguejant vaig perdre 'ls estrebs... Afollat, gelós, encés per l' odi, poso má á la faixa, arrebaso l' eyna, l' obro... boto com un gat mesqué, refugint lo cop de sabre que ja m' amenia y... ¡Adeu, franxut!.. Gayre be 'l vaig degollar á la primera burxada!.. Vá caurer com un sarrió... Arreu gitava sang... Cá!.. Si no vá viure 'l que 's de dir un 'credo!..

—Qu' has fet?..—Ton, y are?..— ¡Calleu si vos plau!.. Barro la porta, m' encaro ab élla y 'ls vells, que m' enrotllavan esparverats, y... au... los diguí, ajudeume!..

Jo pel cap y 'ls altres pels peus, agafarem al belitre del franxut, y aixis, de calent en calent, varem etzivarlo al fons de la bassa. Tot atalayant la porta per si ohiam algun trepitx, ensemps que la móssa m' amania ab cendra y oli la orella per apellarme la nafra, varen contarme á sotaveu la esbojarramenta del bretol...

L' havia ajassada al escon, forsejant ab tot son cos pera subjectarla... Res; que s' afigurava qu' era una truja, y 'l gran rellépol ja 's fonia pels tastets!.. Ja ho estava de grassota, ja! . Los jayos prou s' esgargamellavan pidolant misericordia... es clar!.. los pobrissons!.. Mes, éll, encegantsi com un orat, la estrenyia mes fort entre sos brassos... A la meva entrada ja la fera no tenia sossego... Ohint trepitx sospitá si fora algun de sos companys al qui demanaria ajuda, y deixá 'l mós pera arribarse á la porta .. Bona ajuda va ensopegar, á fé de mon!.. Ell si qu' aná per llana...

Donchs be; en tant la móssa 's desfogava, retornantse del esglay ab los sospirs qu' entre mots feya, vaig tantejar ab los peus una cosa estranya y dura, que 'm distraigué de sobte... M' ajupo... Ho aplego... Miro al vesllum... «¡La pipota del francés!..—vaig esclafir - etjgant—hi una cóssa... Empró, reprementme al acte, com si temés que aytal penyora podia descobrirnos, vaig acotar-me de nou, arrebasantla de terra y ficántmela á la pitrera com si fos una relliquia.

Y heus aquí lo d' aquell fòtil...

Après d' una horassa d' encongiment y por, varem ohir lo bategar dels tambons y l' espinguet de cornetas y clarins cridant á la soldada envers á la carretera... Eram cap á tres horas del matí La celistia anava esbargint arreu la fosca... Un ayret de mar, frescal y tibantó, nos deixondia del esverament, atemperantnos los polsos. Arreu de la vila ressonava 'l trepitj dels fusellers y 'l poteig del caballs, junt ab lo redringar de la ferramenta.. Las sotragadas dels carros y 'l tronto lleig dels canons retentian per tots indrets com una tempesta que s' allunya... «Alé... *Marché...*»—s' ohia á cada segon, après d' una corredissa... Amorrat al badament de la porta fins de son alé m' adonava!..

Y may acabavan de passar!.. Cuan ja no ressonava pel tránzit cap remor de mai ésser, vaig aventurarme fins al portal... Ningú. Tot restava desert. Sols llá d' enllá de la carretera s' ohia l' avalot del exercit que s' allunyava... Quín brugit!.. Quanta fréssa!.. Com un salt d' aygua estimbantse entre códols!..

JOAN PONS Y MASSAVEU.

(Acabaré).





## DE NIT

Los estels resplandents parpellejavan  
en la foscor d' aquella nit serena;  
l' oreig era molt fresch; ab remor dolça  
cantava dalt dels pins cançons tant belles  
qu' un rossinyol perdut entre las branques  
las ohia, joyós, mut de sorpresa.  
Tot calla, tot, menys la óliva que xiula  
y 'l rat-penat que tot volant renega  
y 'l grill qu' entre las erbas esllanguidas  
entona ab lo cadell sa cansó eterna.  
Y tremolan las fullas vergonyosas  
al besarlas l' oreig: una oreneta  
xisclant de por, com una fletxa vola  
y bronzidora 's pert en las tenebras.  
La rosada s' escola de la boyra  
que passa, humitejant, arran de terra;  
timons y romanins trauben aroma  
y son cap de carmi hermosa poncella.  
Dè sobte lo tritlleig de una campana  
ompla l' espay de dol y de tristesa,  
com fochs-follets clarors bellugadissas

en la foscó caminan y serpejan,  
y s' ouhen oracions y veus plorasas  
y cops de cávech percudiv la terra...

.....  
en aquell punt pel mitj de la estelada  
hi corria un estel ab llum espléndida.

E. MOINÉ L BRASÉS.





## EN TON DE LA PIPA

(JORNADA DEL ARBÓS)

(Acabamen'.)

Fora ja tota temensa, vaig grimpar teulada amunt, ajayentme per la vessant... Una capa bruna y atupida com un formiguer de la reira de Deu s' escorria avall, avall com l' aygua... Eran los francesos... Gambejavan al pas, empró, apressats y boy acomboyantse á la quieta .. No semblava sinó que ja 's sentissen á sobre als sometents del Panadés, aplegats á Vilafranca, hont s' hi fortificaren ab dos canons, un al hort dels franciscans y l' altre dret als Monjos, al plá del camí... Mes, pobres vilafranquins!.. Sort tingueren de la gent de upa que feu lo *rendivú* al gabaig, sinó, avuy encare 'n gemegarian... Burrango!.. Quí 's bat ab tanta gent?.. ¿Quí lluyta ab un exércit tan fort y tan avesat á la brega?..

«Ja son fora!..» «Grat sia á Deu!..» «Mal llamp los mati!..» Aquets eran los crits que ressonavan per la vila, en tant s' esbargian los arbo-senchs per carrers y plassas... Mes, quin dol feya!.. Cuánta desolació!.. ¡Ne regalimavan de llágrimas!.. ¡Se 'n contavan d' amar-guras!..—

Lo xiulet del tren nos feu adonar que ja eram á Vilafranca.—  
«Vilafranca?..—preguntá 'l de la levita de Orleans, arreplegant la maleta. Al allunyarse nos digueren qu' era un francés, que trafi-

quejava ab ví...—Poch li haurá plagut la conversa!..—esclatá 'l me nescal..? —Vetaquí alló de may tombarse!.. —afegí 'l del traje de vellut. Y après de somriurer una estona, continuá lo bó de 'n Ton:

— Com deya, se n' esbombaren d' etzegayadas!.. Escampada arreu la gent anava esbrinantlas una per una...

Lo jayo Margall havia escapat ajassantse boca terrosa y cobrintse la testa ab un devantal de cunya... Al Maymó, pagés, après de fuserllarlo, sens donarli ni 'l temps de ferse una creu, l' arrossegaren carretera amunt, lligat á la cua d' un caball, enfurismat á xurriacadas... Lo pare Torres, beneficiat de la iglesia, morí á las grapas d' un sayó dels de caballeria, qué Deu lo tinga ab Llucifer, maltractantlo á grat scient per espay d' algunas horas... Lo burxá ab la bayoneta; li tallá las mans; li arrancá las orellas, esquixántlashi; li buydá 'ls ulls; li escapsá 'l nas... qué sé jó?... Si feya basarda l' ohirrho!.. Y diu qu' ell exclamava: «Feu de mon cos lo que 'n vulgau; que lo que es l' ánima no la matareu pas...» Vos dich qu' era un sant home. Com que 'l plorá tothom...

Lo de cal Pau Miquel encare m' esborrona... Tan bona gent!.. Ja l lensats á la braserada ell y dos germanas sévas, un quefe de dragons volgué salvar de la mort á la muller y als dos fills, que aquélla estrenya en sos brassos, boy pregant á Deu misericordia... Era tan guapassa la Maria Angela!.. Empró, quan entengué que 'l oficial, en pago de aquélla acció, pretenia la seva honra, diu qu' esclatá, ayrada, rebutjant als granaders que la socorrian: «Fugiu!.. Juheus!.. ¡Aparteus!.. ¡Ni mon cos ni mos fills han d' ésser francesos!..» Y gitant als dos angelets á las flamas, s' hi l lensá ella desseguida, cercantlos ab las mans extesas, com si volgués morir abressada ab élls... Qué Deu la tinga en gloria!..

Un altre quefe embestí á la Maria de cal Ferrán, del carrer Major... La minyona s' era amagada al soterrani... Cuan lo francesot s' hi abrahoná fet una fera, ella s' esqueya sola, sola ab son fillet, que la distreya ab pusturas... Esbojarrat pera gosarla, lo murri li arrebasá 'l noy dels brassos, empentantla y rebatentla per terra... Rebutjá la Maria al franxut, resistint per algunas horas los maltractes de aquell tigre, com honrada qu' era, fins que, irat y foll lo gabatx, sacrificála á sos intents de la manera mes indigne... La minyona, que desde 'l fons de son amagatall, havia ohit esverada tota la requesta, nos feya erissar los cabells al esgrunarho... Y pensar que 'l fillet de la Maria havia sigut testimoni de tan esgarrifosa malvestat!..

En fi; no 'n vulgau pas mes de desgracias!.. Xeixanta quatre arbosenchs, *nada menos*, hi pagaren la patenta; més de la meytat rostits per las flamas!.. Per' 'xó 'ls franxuts no s'en rigueren del tot; que 'n petaren mes enllá de trescents!.. Empró, en que l' exércit en pés hagués quedat al seti, la ploralla dels del Arbós no fore menys sentida!..

Quan Fernando que retornava de son captiveri, 's digná entrar á la població com regraciant als arbosenchs per sa probesa, jo, que sentia encare 'ls planys de las familias esgarriadas per lá venjansa del francosot, vaig confegir entre dents, com ho diuhen allá per Tortosa: «Be; dol ab bassí y un floch á la nansa...»

En quant al saco vos jur que passá de terme. Quin desgavell!.. Quanta destrossa!.. Tot aná en renou... Tot ho etzivaren fora de pollaguera. Pillatje consemblant no crech que persona nada puga contarho. Aduch la part de robatori no tingué ponderació... La custodia, 'ls onze calers de la iglesia, las robas de la sagristía—uns pans d' or y pedras qu' enamoravan de veure,—tot aquell be de Deu ho rampinyá 'l francés, repartintsho á «te tú, te tú», com una colla de lladres de camí ral... Per lo que toca á las pagesías y casas, val mes no esmentarho... Ne colltorsaren de viram!.. Ne llescaren de pencas!.. Se n' engoliren del aixut!.. Cap á la matinada, quan ja l' auba esclaria carrers y recons, arreu hi havia munts de plomas y de braticia... Y que matussers y xarxons son los gabatxos!.. No reparavan ab rés... Allá hont los venia... ¡Pòdrits!.. S' haguessen arribat al hort... al menos!..

Al endemá, los del poble, vejentme 'ls lligalls de l' orella, 'm batejaren ab lo renom de «l' escapsat!..» Per cert que 'm sabia un greu!.. Jove com era, y, mal m' está 'l dirho, un xiquet guapot, francament, alló de sentirme *l' escapsat* per tot dia, aduch entre las xicotas, no m' ho sabia pahir!.. Mes tart me digueren que 'l general Boadella, de St. Esteba de Castellar, també tenia una orella escapsada... Ja eram dos; ben cert; pero aixó de cercar la conformitat ab lo mal dels altres, qué voleu que vos diga?.. Mes, lo que son las cosas!.. Ja no 'm recordava hont jeya la pipa del francés... Cert dia, emperó, observant que 's posava de moda entre la jovenalla lo retreurer fetas d' aquella horrorosa nit, inventantse'n algunas que no havían passat, per lo sol fet de ventarse'n, no ho sé... me 'n vaig engelosir de tal modo, que desentafurant l' andròmina del franxut, y ab tot y no haberme empassat may una pipada, ja no me la vaig treure



mes d' entre bigotis... D' allavors vé que 'n lloch de «l' escapsat» m' anomenessen *Ton*, com abans; mes, no lo *Ton* ferrer, lo *Ton* de sempre, sino lo *Ton de la pipa*; es á dir, lo qui matá al francés que volia deshonrar á la séva xicola... Jo, al menys, aixís m' ho des-triava; y no conto que m' erri, si dich qu' a' jovent de la vila los feya consemblant efecte!..—

Digué, repicá la pipa contra 'l cayre del setial; se la desá á la faixa, y apoyantse 'l cap ab la vara subjecte á las mans, s' aná enso-pint y endormiscantse com si 'ls recorts d' aquells jorns li suggerissen un falaguer somni.

—No n' hi ha d' homens com los d' *allavonsas*, exclamá 'l car-boner.

—Ah, no; no 'n restan gayres,—afejí 'l de color cendrós.—

En tant alguns del wagó comentavan los epissodis d' aquella tre-menda nit, lo reverent l lensá un esbofch, pataquejá's lo manteu, esventantne la cendra; s' adobá 'l collet, que l' oprimia, y torcantse la suor del front, encés y regalimant á plena gota, recalcá ab tó re-posit:

—No só pas de vostre parer... Son las circunstancias las que for-man los homens... Ja ho diu lo ditxo: «Qui pert lo seu per lo seny»... Y com robarnos la patria es arrebasárnosho tot alhora, cregau que si altre cop, Deu no ho vulla, vingúes una invasió semblant, altre volta esclatarian arreu homes de cor y ánima valenta que foren, com los d' allavors, l' admiració dels estranys y l' honor de la nissaga!..

—Be; si...

—No hi ha pas dubte...

—Donchs, jó estich en que nó!..—esclatá 'l menescal, deixon-dintse, sópit, com si l' hagués fiblat una véspera...

Somrigué 'l sacerdot, s' hi encará, y endressantli una senzilla amonestació, demostrantli que 'l sentiment del patriotisme es innat en la naturalesa humana, lo deixá, sino satisfet, gayre be convensut... Convensut del tot, no; perquè, adobat á la antigua y aferrat á la séva, era difícil allissonarlo.

Al arribar á Martorell, devallá del cotxe, boy allargantnos la má y oferintnos la casa. Mentres encaixavam, vaig notar que sos ulls, enardits encare per la relació, guspirejavan com al fort de sa jove-nesa. No sé perquè allavors se m' afigurá que no era del jayo, del menescal, de qui 'm despedia; sinó de 'n *Ton* ferrer, de 'n *Ton* de la pipa, l' *escapsat*; un dels tants braus del Arbós, d' aquells héroes de

nostre independència, quals noms, per cert, deurian ésser encabits en las fullas de la historia patria!..

Com qu' are, ja mort y enterrat fa temps, no puch esmentar al jayo de Martorell, que no m' acudi á la memoria la feta del Arbós junt ab lo recort de 'n Ton de la pipa! .

JOAN PONS Y MASSAVEU.





## DESOLACIÓ

¡Adeu amors! Deu anys fa que ma vida  
Navega per lo mar de l' aflicció;  
Que ma ánima trista, adolorida,  
No troba en lloch, en lloch consolació.

Deu anys que á creu pesanta creu més dura,  
Ma flaqueza rendint, m' envia 'l Cel,  
Y esprem, d' aquella esponja d' amargura,  
En mon pobre esperit vinagre y fel.

¡Ay de mi! en aqueix temps la Providencia,  
Deixantne lo meu cor esbossinat,  
Tres cops de mort una fatal sentència  
Contra dels meus amors ha decretat.

Tres cops la pavorosa missatgera,  
Inexorable á sa potentia veu,  
La dalla al puny, brillant de tan feynera.  
A executarne ve 'l fallo de Deu.

Descarrega son bras y sense pare  
Me deixá fa deu anys lo seu rigor,  
Y sens pietat sa eyna ja prepara  
Per enfonzar de nou dintre mon cor.

Passan cinch anys, no encara ben tancada,  
Més viva la ferida 'm torna á obrir,  
Lo cop que á ma germana idolatrada  
Feu exhalar ¡Deu meu! l' últim sospir.

Cinch anys més y altra volta se presenta,  
Nova victima ansiosa d' inmolar:  
¿Qué cerca tan sovint ¡cruel! qué intenta?  
¡Tan sols quedém tres caps ja per segar!

Mes ella á los meus planys sorda, insensible  
Avansa y adormida ne sorprén  
A ma mare infelis y... ¡esglay terrible!  
Sens compasió de sobte me la pren.

¡Mare meval! ¡me pren ma dolsa mare!  
¡L' arranca á trahició del meu costal!  
¿De la ditxa que 'm resta per qué, avara,  
Per qué á privarmen ve tan aviat?

¡Me pren la meva mare ¡ay! que s' hi veyá  
Ab las ninetas dels meus ulls no més!  
¡Que per compláurem tota se desfeya!  
¡Que ab mon amor ja no envejava res!

¡Que mentres res del mon, ja res podia  
Afalagar lo seu trossejat cor,  
Una joya fingint que no sentia,  
Consolaba ¡pobreta! mon dolor!

¡Y en mitj nostra aflicció, si desterrava  
Passatger goig l' enuig de mon esperit,  
La ventura en sos ulls guspirejava,  
De son dol y sas penas á despit!

¿Per qué, Deu meu, Senyor; per qué tant prompte  
De la filla la mare heu separat?  
¿Qué era esperarla alguns anys més á compte?  
Per Vos no res, per mí una eternitat.

Los llassos que 'm lligavan á la vida  
Gayre be tots, Senyor, ja 'ls heu romput:  
¿Per qué ab severitat fora de mida,  
Per qué tan rigurós ab mí heu sigut?

Mes perdonáume, si atrevits mos llavis  
 S' obran vostres mandats per murmurar;  
 Si una veu miserable vos fa agravis,  
 A mon dolor, no á mi, debéu culpar.

¡Perdonáu, perdonáu! desvarieja  
 Mon pensament enterbolit, febrós;  
 L' horrible soletat que me rodeja  
 L' ha fet alzar frenétich contra Vos!

¡Perdonáu, si no he vist, enlluhernada,  
 Cega per l' egoisme del meu cor,  
 Que á ma mare eixa vall entenebrada  
 Li baratáreu per un mon millor!

¿Qué més podiau fer? sa hora darrera  
 Fou sens dolor, esforços ni negit:  
 Ma cadena al trencar de presonera,  
 Tant dolsament volés al infinit

¡Perdó, perdó! jo acato vostre fallo,  
 Jo respectó, Senyor, vostres secrets;  
 Y rendida y humil sumisa callo  
 De vostra omnipotencia á los decrets.

Ja sé que en eixa vida tranzitoria,  
 Puig m' estiméu, no m' hi voléu felis;  
 Sé que la creu, per' alcansar la gloria,  
 Dur de grat no per forsa, m' es precis.

Avans que jo, eixa creu que m' afeixuga,  
 Per mos pecats y mon amor heu dut:  
 Per Vos, Deu meu, per Vos feu que la duga  
 Y m' hi abrassi ab amor y gratitut.

ENRIQUETA PALER Y TRULLOL.





## TRIST RECORT

### I

**B**ONICA com ponsella de rosa á punt d' esclatar en primavera, tendra com lo brot del marduix n' era la nina quan peusant ab son esdevenir resolgueren portarla á un col·legi sos amorosos pares. Rojetas sas gallas, alegre se la veyá y plena de salut: besantli 'l front se 'n despedí son pare y sa mare la deixá darrera las portas del benéfich establiment abrassantla moltas vegadas. ¡Tornará feta una dona, adornada de totas las virtuts que en aytals establiments s' ensenyan, será 'l mirall de sas amigas y la enveja de sos vehins!

### II

Passan tres anys; y cumplint ab son deber avisan las mestras encarregadas de sa educació sa alarma per la salut de la tendre nina; sa alegría fuig de son cor, los colors de sa cara se mustigan y torna á la casa paterna pera millorar en sa salut á que potser hi ajudarán los ayres natus. ¡En vá ha estat lo cuydar de las bonas mestras, en va lo carinyo de sos pares, en va lo concurs de l' aura que primera res-

pirá! Porta ¡pobreta! dins son cor arrelada malastruga malaltia, y es de témer malhaurat fi.

## III

Una tarde tot era trastorn en la casa. Prop del llitet hont agonitzaba la nena, seya son pare ab los ulls embadalits per lo desconhort, ó angustiosa anava y venia com á boja sa mare pera portar lo que la medicina y son amor li recomanaban com á bó pera sa filleta y duas parentas ab sas miradas, sens parlar, se comunicavan la convicció de que s' acabava per instants. La malalteta groga y esmortuhida ja, girava sos ulls fondos envers aquells sers d' ella tant estimats ab aquella concentració propia de la mirada d' eterna despedida y semblant regraciari á las donas que donantli lo cordial y aixugantli 'ls assecats llavis milloravan sa angoixosa situació. Al poch temps fixos los ulls en la Imatge de nostre Santa Mare que sobre d' una tauleta hi havia, finá son cos de patir volant al cel sa ánima pura.

## IV

L' altre dia vaig anar á son enterro. Son pare l' acompanyá fins á la tomba. Sa pobre mare no podent resistir tant greu dolor, se quedá á casa acompanyantla algunas bonas amigas que l' aconsolavan. En la Iglesia se li feu l' ofici de difunts per més que fos blanca la caixa y blancas la corona y cintas que l' adornavan. ¡Quant consol pera tots aquells sublims pregarias que á Deu aixeca la iglesia en aquells actes! ¡Quina concentració en los pensaments dona la meditació d' aquells fúnebres tant com consoladors cantars!

## V

Y sortirem al cementiri. Alta la creu parroquial obria la professó fúnebre senyalant á tothom que respectés los restos de qui ab ella creyent havia anat á millor vida. Los capellans imponent veneració als passatjants ab sos cants de tristesa, com sempre nos imposa lo pregar per los que forer lo qui sempre serà y de tot disposa. En un revolt del camí passaren los portants per lo trapinat de la bora, tocá la creu ab un bras la soca d' un ars florit en abundancia y desseguida llansá lo arbust sas olorosas y blancas flors que caygueren pausadament sobre la caixa barrejantse ab las flors de que era feta la corona virginal.

¡Cuántas ideas vingueren á mon cervell á aquella vista! Esbategá mon cor moltes vegades en curts moments, y las llágrimas s' apilotaren en mos ulls fentme resistència per aguantarlas. ¡No hauria estat bé que un home hagués plorat devant dels altres! Sols á las donas se 'ls dona lo privilegi de desfogarse si sofreixen.

## VI

De llavors ensá sempre que veig passant per aquell indret l' ars ó lo marge en que aquell estava, ve á ma memoria aquell succehit y 'ab tota exactitut se 'm representa aquell moment. Veig lo que 'm volta iluminat per lo sol d' un bell matí de primavera, sento la salmodia dels capellans, lo pausat pas dels acompanyants, lo xicorrotejar de las atxas y veig al fregar la creu ab sos oberts brassos las brancas d' aquell silvestre roser, cáurer sobre l' ataud blanch las fulles espolsadas y 'm sembla com si lo bon Deu hagués volgut ferne present d' una flor á la malaguanyada nina.

## MARCH MIR Y CAPELLA.

Sant Sadurní de Noya, 27 d' Abril de 1838.







## LO GÉNI CATALÁ

Cada alba, quan brilleja rublert de sa rosada  
Lo Canigó magnífich com lo mantell de Deu,  
Desperta 'l nostre géni, gegant de la encontrada,  
Lligat, estés de brassos, midant la serralada  
Del ample Pyrenéu.

Y com ni pot senyarse una oració ferventa  
Exhala com un cantich d'angoixa y de neguit,  
Y après, al veure l'astre del dia que rebenta  
En llum sobre las onas, esclama ab veu potentia:  
«¡Encara un' altra nit!

Sens llibertat qué importa que surtis llum del dia.  
Que torni l'estelada y 'm deixi descansar.  
La llum fa recordarme dels jorns en que vivia  
Y com la terra es sorda ma vida y m'agonia  
Las vaig á esplicá al mar.

So fill de Catalunya la més hermosa terra,  
Mon front deturá als núvols y al áliga caudal,  
Guiant al gran Vifredo llansi nou crit de guerra.  
Mon cor era una flama, mon bras era una serra,  
Mon crit un temporal.

Com un radiant cometa las guerras augurava,  
Saltant sobre montanyas feya abaixá 'l seu front,  
Per abusar los pobles los pins arrabassava,  
y encesos elevantlos l'exércit los guaytava  
Com sols sobre del mon.

Y com un ull passeja lo cel d' una mirada  
Jo recorria 'ls regnes; parava, y mos valents  
Arrenglerats semblavan l' inmensa columnada  
D' algún romá acueducte, fa segles arrelada  
Reptant als quatre vents.

Mon llit eran las pradas de las nacions vehinas  
Y mos anells coronas dels regnes conquistats.  
Mos pensaments, que naixen á sobre las boyrinas,  
Necessitat no tenen de pujá al cel, alzinas  
Damunt las tempestats

Vaig sé un guerrer de fama. No hi ha nació valenta  
Que coneguts no tinga ma gloria y son afront;  
Al elefant del India vencia jo en l' empena,  
Quan lo méu bras alsava m' espasa resplandenta  
Enlluhernava al mon.

Un sol gegant bastava per capbussar la terra,  
Més quan nasqué Don Jaume diguí—ja serém dos—  
Llavoras d' alegría saltant de serra en serra  
Arrabassava 'ls boscos per fer vaixells de guerra  
Y darlos al colós.

Y ab ell sortí á Mallorca; la tempestat rugia,  
Agafo las amarras dels barcos immortals  
Y remolcant l' esquadra travesso ab valentia  
Per sota l' arch del iris, que sobre 'l mar lluhia,  
Gegant dels archs triunfals.

Y vaig aná á Valencia y á Murcia en so de guerra  
Y al Africa per traure la mitja lluna al cel.  
Pel meu delit de corre petita era la terra,  
Quan jo me la mirava de dalt d' un cap de serra  
Ma sombra era son vel.

Ab en Roger de Lluria y ab naus com á balenas  
Deixí nostras riberas la mar per dominar;  
Las sarpas resplandentas brillant en nits serenas  
Ma testa il-luminavan damunt de las antenas,  
Tot encenent la mar.

Quan vaig aná á Sicilia m' ovira de la platja  
 Lo poble, 'ls brassos s' arman, li llibertat hi acut,  
 Ja volan las campanas, hi ha un dia de carnatge,  
 Y jo, creuhat de brassos, rebia aquest missatge:  
 —T' hem vist y havem vensut.—

D' allí corro á la Grecia per sobre 'l mar com l' ona,  
 Volgueren coronarme de son llorer brillant  
 Y al aterrarne selvas per ferme la corona  
 No bastan á cenyirme los llors de la matrona  
 La testa de gegant.

Y vaig donar á Espanya gentadas altaneras  
 Y un rey dels méus, que n' eran galants y campeons,  
 Y li cedi coronas y li cedi banderas  
 Quan jo calmava ab regnes, com domador de feras,  
 La fam dels séus lleons.

Després li da sos brassos la meva gran filada  
 Y 'ls rius de sang que portan sas venas bategants,  
 Si al pes de vil cadena l' Espanya s' es corbada  
 D' assí han sortit los héroes que arditos l' han trossejada  
 Al llom dels séus tirans.

Omplí lo mon ma fama. Per tot arréu hi havian  
 Florons de ma corona y estils del llemosi,  
 Y usava mon llengatge y 'ls pobles m' entenian  
 Y 'ls reys que no 'l parlavan ben prompte l' aprenian  
 Pera agradarme á mi.

Encar que fuy un héroe, mentres dormi tranquila  
 Ma dolsa Catalunya jo li vetllava 'l son  
 Y com un vol d' aucellas que dintre 'l bosch refila  
 Cantava á m' estimada, la llum de ma pupila,  
 La bresca d' aquest mon.

Segut sobre la serra del Pyrenéu altívol,  
 Un peu á cada banda mirant á dos confins,  
 Cantava més victorias com trobador pensívol  
 Y 'ls brassos estenia ab ayre germanívol  
 Unint pobles llatius.

Ma fantasia n' era com eixas vidrieras  
D' un temple que s' aixeca en vers lo cel clarós  
Y ahont s' hi trenca y brilla lo rey de las esferas,  
Mostrant esclat vivíssim d' estrellas enciseras  
Y sols de cent colors.

Valg ser tingut per sabi. Ma testa, era niuada  
D' ideas que sortiren lo mon á dominar;  
Quan l' áliga 'l niu deixa de dalt la serralada  
Veyent la mar á sota ja sent que l' ha cridada  
L' immensitat del mar.

L' enginy que jo tenia per vencer en la guerra  
També en la pau mostrava, pot sé més productor,  
Mas mans feyan estatuas del marbre de la serra  
Y me sentia ab forsa per fer del aspra terra  
Un talam per l' amor.

Lo jorn que no 'm cridava del temple la campana  
Me n' enmenava 'l poble gorets á conreuhar  
Y al cap del any se veyia la terra catalana  
Llaurada, remoguda, verdosa y tota plana  
Donant enveja al mar.

Y ab pedras sobre pedras mil fábricas bastia,  
Més grans fornals brillavan com sols en l' horitzó  
Y Europa 'm contemplava subant de nit y dia,  
Fent armas invencibles per da á la valentia.  
La forsa del lleó.

Forjar metalls ma tasca va ser en eix desterro,  
Per defensar l' industria vaig ser soldat forsut,  
Més ara he vist, malhaja, de mon treball l' enterro,  
Quan jo en ma juvenesa hi hauria posat—¡ferro!—  
Al mitx del meu escut.

Per xo cridava sempre per vilas y boscurias  
¡Firam! ¡desperta ferro! com ara dich: Dormiu,  
Dormiu cansons guerrereras de mon passat canturias  
Y alsáus del ampla terra com aus á voladurias  
Los cors que encar viviu.

Los peus me descansavan del Ebre en las riberas,  
 Lo cap sobre del aspre cuixí del Pyrenéu  
 Y 'l cos se m' ensorrava en talam de banderas,  
 Que havia conquistadas á las nacions guerreras  
 Al crit de patria y Déu.

Y un jorn al adormirme vingué una gran gentada  
 Y 'm va fermá ab cadenas al Pyrenéu en flor,  
 Desperto, me 'n adono, ja vento una estrebada  
 Y cada esfors titánich l' inmensa serralada  
 Saltava com mon cor.

Ay! rodolar vaig veure lo cap de la comtesa  
 Cridant encar; ¡justicia! saltant pel ardiment,  
 Caygueren las gramallas... però de sanch ofesa  
 Tenyida Catalunya gramalla més encesa  
 Rumbeja eternament.

Quan lo cansanci 'm postra ó 'l sant dolor m' acora  
 Y donch una estrebada girant los ulls en blanch,  
 M' adono de cent regnes hont l' home també plora  
 Y 'l poble se doblega sota 'l fuet que esflora  
 La pell tenyida en sang.

Més sembla que s' acosta de llibertat lo dia  
 Y cauben entre runas partits los idols d' or,  
 Oh Llibertat, fas corre ton carro per la via  
 Y la nissaga humana junyeix la tiranía  
 Al carro volador.

Un poble incrédul sempre no més farà ruinas,  
 La fé es la que alsa temples, oh rassas que esperéu...  
 Veniu á deslligarme los fills de las alzinas,  
 Gentada de las muscas y rojas barretinas!  
 Cavat al Pyrenéu.

Fa segles que presento mon front á la tempesta  
 Com l' ofereix la serra valenta á lo cicló.  
 Més ay mos cabells creixan á sobre de ma testa,  
 Samsó, tant sols espera que estiga 'l mon de festa  
 Per torná á ser Samsó.»

RAFEL SALES,



## MANCAMENT

Al racer del sepulcre de una mare  
es allí ahont los cors més fort bategan;  
que may podrán creuharse mots tan tendres  
com los que inspíran venerants despullas.  
Allí, que los recorts d' un temps de joya  
bróllan per tot arreu, com dolsa flayra,  
es ahont parla lo cor, que los cors verges  
en espills de virtut tan sols se miran;  
allí, lluny del brugit y las follías  
d' aqueix mon que l' amor no sab compendre,  
allí, hont tot respira pau eterna,  
eterna estimació 'm jurá una dona;  
y va creixe l' amor, com las onadas  
del mar que per la platja se revolca,  
y 'm sentí batre 'l pit plé d' aegria,  
á l' auba somrisent de la esperansa...

Y passaren los jorns més que depressa,  
com las aus que fan cap á Moreria;  
vingué ab lo sol de Mars la primavera,  
teixint per nostre amor, gentil garlanda;  
los arbres s' enjoyaren d' esmeragdas  
y las flors dels jardins de suau aroma,

enjoyantse també nostres cors tendres  
 ab los dolsos plahers del prometatge...  
 ¡Mes ay! que en lo sepulcre de ma mare  
 d' un saule sech que, escardalench, feya ombra,  
 al brollarne las fullas en sas brancas  
 la rosada hi deixá llágrimas tristas..

Y va passar també la primavera  
 depressa, per se' hermosa y desitjada,  
 y vingué la tardor que ab sa nuesa  
 arrebossá implacable flors y ensomnis,  
 lo cel s' encobertá de negras bromas,  
 potent s' ohi la veu de la tempesta  
 y los llamps que los cels foragitaren  
 la mort sembraren per ciutats y pobles.  
 Y 'l mantell del hivern caygué en la terra  
 cayent ab ell mas il·lusions primeras,  
 páginas d' or del llibre de ma historia;  
 ¡oh fulls daurats avuy si 'n feu de falta!  
 Mon pobre cor que treya ja florida,  
 restá també malmés á sa besada  
 y 'l baf de mon ompli 'l buyt que tenia  
 dins de mon pit ja sech per las feridas...

Y al mon m' hi troví sol y sol me trovo.  
 L' amor que va jurarme al peu la tomba  
 la enganyadora dona, fou guspira  
 que encén lo foch y que al moment s' apaga;  
 fou rosa sens virtut que no més s' obra  
 al bes primer del sol y se mustiga  
 després, pera jamay tornar á ésser  
 tant bella com avans y tant xamosa;  
 fou un raig esplendent que va apagarse  
 per no torná' brillar més en ma vida;  
 fou la inconstancia que vingué á fe' estada  
 dins de mon pobre ser, enmalaltintlo;...

Més, atúrat, cor meu, ja son passadas  
 las gestas del amor falagadoras;  
 l' auba gentil que eixia per la serra

may més retornará, rossa, esplendent;  
la nit del desengany ab negras alas  
á embolcallar vingué mos bells ensomnis  
y 'l fret d' hivern que per mas venas filtra  
las flors ha socarrat de primavera.  
¡Adeu, per sempre més! un jorn tal volta,  
la mortalla que 'l cel are 'm fa ofrena,  
servezca per cobrirne las despallas  
de la dona infidel que va matarme.  
Llavors en mon sepulcre que no hi cerquen  
garlandas de clavells y sempre-vivas,  
que 'ls borrallons que l' hivernada envia  
servirán per marcir febles poncellas;  
llavors dins lo fullatge l' aucellada  
causons d' amor no entonarà ab dolsura,  
causons de dol no més, que avuy aqueixas  
apeteix mon esprit, vol y desitxa;  
llavors al peu la tomba de la mare  
no hi busqueu pas dos cors que amor se juren;  
tant sols hi trovareu mon cos inmobile  
protegit per un saule que dol plora.

JAUME NOVELLAS DE MOLINS.







Ara, amor meva, que la orquesta calla  
y en tant l'acolorada jovenalla  
pe'l mitj del envelat hi xiu-xiueja  
y 's venta y 's passeja,  
si la parla sensera no 't molesta  
de qui 't diu lo que 'l cor fidel li dicta  
en mitj de la bullicia de la festa,  
ascolta mas paraulas, y 'l delicte  
perdona, si es que ho sia, d'atrevirme  
à aixecar en mon pit, pera l'imatge  
de la que ab sos ulls negres va ferirme,  
un altar hont hi tinga etern hostatje.

Massa temps en mon cor la passió ardent  
d'un amor infinit, per tu nascuda,  
ha covat silenciosa; que, á l'empenta  
de sa forsa jégant mirant retuda  
ma poruga temensa, per la boca  
vol sortir dret ton cor trucant sas portas,  
per saber si en son fons lo raig hi toca  
d'anhelosa mirada, ó bé si, mortas  
al glas de ton desdeny, mas enmeladas  
rialteras ilusions han de cercarhi  
la tomba hont soterradas  
per ellas l'esperit vinga á plorarhi.

¿Per qué d' un cop las ombras misteriosas,  
 que amagan en sos plechs la ditxa incerta,  
 no tenen d' esbargirse y pressurosas  
 passar per sempre més, si ja desperta  
 vol l' ànima claror no pas la fosca  
 que arreu la volta encara esferehidora?  
 ¿Per qué en ma parla tosca  
 no 't tinch de preguntar si encar no es hora?

Be prou he restat mut, si ara atrevida  
 ma boca vol contarte  
 com dona al cor torment eixa ferida  
 que hi feres ab tos ulls, y demanarte  
 lo bálсам que la cure  
 y ab sanítós influix la pena ature.

Va ser un cap al tart; de la montanya  
 baixavam en companya  
 alegre y agradosa vells y joves  
 y aquí y allí al torrent, movent gatzara,  
 corriam á amagarnos en las covas  
 que á tre's, de l' etzevara  
 lliuran lo groch terreny y de la pluja  
 al feynador pagés quan la tempesta  
 l' empayta del conreu, fent via llesta  
 envers l' amagatall hont se sopluja.

També tu t' amagavas; fonedissa  
 vas fertens no sé com y 'ns allunyavam  
 creyente al bon recés d' una verdissa,  
 per fernos bóbejá mentre 't buscavam  
 cridante ben debades  
 y responent per tú, que no 'ns sentias,  
 los grills ó enrogalladas  
 reynetas de pesadas armonías.

No eras pas endavant; t' havia vista  
 quedante sempre enrera, com si sola  
 hi estesses més á pler ó perque trista  
 per tú la tarde aquella, la tabola

del engrescat jovent no 't pas distreya  
 de no sé la fal-lera,  
 que melangiosa feya  
 somriuret á quiscuna falaguera  
 páula, que festosa,  
 per ferte allargá 'l pas te dirigian  
 los que avansant camí no 't feyan nosa  
 y en l'enserpat torrent despareixian.

Ahont erats tú? Potsé 'l deixar la fresca  
 del cau hont t' amagavas, ab recansa  
 d' abandoná aquell lloch, tresca que tresca  
 depressa 'ls d' endavant, ab prou frisansa  
 t' hi feya restá encara, quan llunyana  
 la colla mitj ullava de la vila  
 lo campaná enlayrat y la campana  
 sos tochs dant á l' atmósfera tranquila  
 de lluny los saludava,  
 ensemps que pe'l creyent mistich horari  
 al fidel li anunciava  
 lo terme de la tarde y del Rosari.

Jo vaig sé' lo missatger que á retrovarte  
 vingués á ton palau, y una per una  
 las covas resseguint, vaig fiturarte  
 pensivola y cap baix, mes que la lluna  
 mon rostre esblanquehit quan ab sorpresa  
 per tú veji 'l meu nom fet en la sorra  
 y, redressante encesa,  
 fé' un xisclé y vergonyosa arrencá á correr.

Llavors ¿qué 'm va passar? No ho sé; la pensa  
 per monts desconeguts va desbocarse  
 y 'l cor á l' esperit feu prometensa  
 d' aymarte sempre més y d' ajassarse  
 rendit sota tas plantas,  
 com lo fidel esclau que dormiteja  
 als peus de son senyor, sense que veja  
 en somnis de desitj selvas jégantas

ó be deserts sorrosos  
hont lliures córrin los corcers briosos.

Cap baix y neguitós, á cada passa  
donantli més catxassa  
per fer més llarch lo temps de pensar lliure,  
en tú y l' esdevenir que ab bell somriure  
mostravas á mos ulls, corrents encara  
't veyá, mes depresa  
que l' espantat baylet que ab por repara  
com xiula y 's redressa  
sortintli de un plegat de la feixina  
la fera serp danyina,  
y ja atrapar la colla, que ovirante  
alsava sa cridoria sempre alegre  
y 'ls mocadorís movía saludante  
com esquivant de entorn á la nit negre.

D' ensá l' anada aquella  
que hi sento en lo meu cor ressoná 'ls passos  
de quan, fugenta estrella,  
poruga de trovarte ab los meus brassos  
de mi 't vas allunyar, y bregá ab forsa  
la pór del desengany ab la esperansa  
que arrela y no 's colltorsa  
mercés á los teus ulls. com més avansa  
mirántme més plahents, sempre esllanguida  
l' ullada que ab la meva prou se topa  
y al cor brinda ab la vida  
vessanta del plaher en l' ample copa.

Qué he vist en los teus ulls, quan me fituras  
ab delitós esguart, no cal que ho diga;  
que prou de benhauransas y venturas  
l' ofrena me n' han fet y 'l gosá intriga  
de sentir. una volta,  
com diuhen los teus llabis, que no menten  
los ulls que en tú han llegit y 'l cor que ascolta  
tos passos d' aquell jorn, qu' encar s' hi senten.

Aixó vull jo sentir y arrivá al terme

d' aquest dubtar crudel. Resolta parla  
d' un cop per acabar-lo, si vols ferme  
l' hereu del paradís y refermarla  
l' ofrena d' aquell cel que ja pressentho;  
y, anc que 'l meu cor esclate,  
d' un cop dígam t' estimo y, en sabentho,  
que vinga un llamp del cel y Deu me mate.

Y ara que has ascollat y altra vegada  
va á rompre la tocada  
y 'l ballador jovent á moure fressa,  
si res hi sents al cor ves'hi depressa  
y en brassos del primer volta y regira  
com folla per gosar la boja dansa;  
qu' en l' ayre xafagós que s' hi respira  
vull veure si m' hi ofegas la esperansa  
tan presta com s' esborra  
lo nom que vas escriure allá en la sorra.

MIQUEL LAPORTA.





## MARINERESCAS

CANSONS Y FOLLÍAS

En las xarxas  
No s' amallan  
Roassas ni tiburons.  
Y amallats  
En vostras gracias  
Hi quedem los pescadors.

\* \*

Anyorant á ma estimada  
Cada jorn desde 'l vaixell,  
Envers la platja nativa  
Envio mon pensament;  
Si acás arriba y no troba  
Fidelitat en son cor,  
Que á la falsa Deu castigui;  
Per mi que toquin á morts.

\* \*

Del solch que hi fa la barqueta  
No 'n queda en la mar senyal;  
¡Tan fácilmente s' esbarrassen  
Los recorts d' un amor fals!

\*  
\*  
\*

Encara que tú t' amaguis  
Sempre que 'm miras passar,  
Y quan per etzar me trobas  
Ni sisquera 'm vols mirar;  
Lo pop se arrapa á las rocas,  
Los corals al fons del mar,  
Y jo, Pepa, á la esperansa  
De que al fi m' estimarás

\*  
\*  
\*

Travalla al coixí, nineta,  
Cantant com un rossinyol;  
Cuida be las clavellinas  
Que en testos tens al balcó;  
Puig lo dia que ab tú 'm casi,  
Juro, á fé de pescador,  
Ab puntas guarnir la vela  
Y l' entena ab poms de flors.

\*  
\*  
\*

Lo prohmi del gremi proclama  
La meva ardidesa arreu;  
Ja s' pot quedar ab la fama  
Y que 'm fassa gendre seu.

\*  
\*  
\*

Avesat á navegar  
Ab mon llahut entre esculls,  
He vingut á naufragar  
En las ninas dels teus ulls.

\*  
\*  
\*

Soch mariner, que vinch  
De llunyas terras,  
Y cap m' agrada tant

Com ma platjeta;  
Que en ella vaig deixar  
Qui per mi pena,  
L'aymada de mon cor  
Ma dolsa Pepa.

Ohiu, ohiu,  
Ninetas que 'ls promesos  
Ausents teniu.

Per tot lo mon he vist  
Flors y poncellas,  
Mes may dins de mon cor  
Cap ha fet mella,  
Unas molt blancas son,  
Altras morenas,  
Los altras del color  
De la gayeta.

Ohiu, ohiu,  
Ninetas que 'ls promesos  
Ausents teniu.

Sols ella per' mi es  
Del tot perfecta;  
Per ella lo cor meu  
Sols debatega.  
Més valen de son cap  
Las llargas trenas,  
Que tots los atavius  
D'una marquesa,

Ohiu, ohiu,  
Ninetas que 'ls promesos  
Ausents teniu.

Més valen sa boudat,  
Sa sensillesa  
Y 'ls juraments que 'm feu  
Que mil talegas;  
Que no 's compra ab diners  
Ni una miqueta,



Del amor que á los cors  
De ditxa omplena.

Ohiu, ohiu,  
Ninetas que 'ls promesos  
Ausents teniu.

\* \* \*

Si no tens lo cor de roca,  
Al véurerme tan constant,  
De mon amor en la xarxa  
Te deixarás amallar.  
Ja que ab ta fredor, en ella  
Has fet més d' un esboranch,  
No fassas com las roassas  
Que destrossan y se 'n van.

\* \* \*

Quan de la platja s' allunya  
Lo llahut á tota vela,  
Jo voldria ser gavina  
Pera venirte al darrera.

\* \* \*

No 's causi may de bogar  
Qui 's fia en la mar d' amor,  
Que en son port no 's pot entrar  
A la vela ni en vapor.

\* \* \*

Minyonas molta cautela  
Ab l' amor, que 'ls vaxellés  
Son gavinas de passada  
Y procuran ajar peix.

\* \* \*

Quan la Pepa ve á la platja  
Si fa be també fa mal,

Perqué remendant la xarxa  
En lo cor me fa esboranchs.

\* \*

Ab lo garbo que caminas  
Cada dia m' fas pensar  
En los barcos de piratas  
Que acossan als navegants.

\* \*

Quan tornant del mar enfora  
Oviro lo campanar,  
Penso: benehida la hora  
Que 'ns anarém á casar;  
Y al ohir ab alegria  
Lo soroll del campaneig:  
Que ditxós seré lo dia  
Que 'ns tocarán á bateig!

\* \*

Pinto la barca de negre  
Perqué la Cinteta ha mort,  
Y mentres la vida m' duri  
Tot lo meu portará dol.

\* \*

Un dia que enfora anavam  
A la vela, ab lo gregal,  
Una papallona blanca  
En la cara se m' posá.

—Deu durte bonas noticias,  
Exclamaren los companys;  
Agafantla desseguida  
Ab passió la vaig besar,

Dihent: ara, papallona,  
Torna l' bes á qui tu sabs;

Y volant ab lleugeresa  
Cap á terra se n' aná.

Jo no crech en sortilegis,  
Auguris ni malas arts;  
Però crech, perquè á la volta  
Ma estimada m' ho contá,

Que una papallona blanca,  
Al seu entorn revolant,  
Per duas ó tres vegadas  
En lo front se li posá;

Y aquell vespre lo seu pare,  
A nostre amor oposat,  
Lo consentiment va dar-me  
Per poderla festejar.

\*  
\* \*

Al servici 'l rey me crida;  
A la forsa hi he de anar,  
Mon dolor es sense mida  
Per haverte de deixar.

Diu que anirem  
A fer guerra  
De Marroch  
A ne'l Sultan;  
Q' una escuadra  
Se prepara,  
Q' un desembarch  
Se farà.  
Si be m' sobra  
Lo coratge,  
Si be por  
No he tingut may,  
Los que tenen  
La fallera  
De arribar  
A generals.  
Los que volen

Lluhí 'l garbo,  
Los que volen  
Du entorxats,  
Be podrian  
Fersen cárrech,  
Be hi podrian  
Sols anar.

Al servici l' rey me crida,  
A la forsa hi he de anar,  
Mon dolor es sense mida  
Per haverte de deixar.

Jo que res  
He de guanyarhi  
A pérdrerhi,  
Vaig esposat,  
Ab la vida  
L' esperansa  
De poderme  
Ab tu casar.  
Jo que estich  
Sempre conforme  
Ab la vida  
Del treball,  
Jo que tinch  
En estas platjas  
Quant la vida  
Dolsa fá,  
Una nena  
Que idolatro  
Y 'ls pares  
A qui ajudá,  
Be podria  
Aqui quedarme,  
Be m' podrian  
Deixá en pau.

Mentres estiga malalta  
Del seu costat jo no m' moch,

Que se assequi la barqueta  
Y que la estabelli l' sol;  
Que perdre los interessos  
Ha de importarme ben poch  
Quan estich á risch de perdre,  
Lo que estimo més del mon.

Pescador y galan  
En ma barqueta  
No admeto mariners  
Sinó donzellas;  
Perqué totas las nits  
Pesco á la encesa  
Y ninetas portant  
Nò gasto teyas.  
Convidantnos está  
La nit serena,  
Ninetas á la mar  
Sense témensa.  
A la mar, á la mar,  
Qu' en l' ampla esfera  
Las estrellas del cel  
També navegan,  
Y s' haurán de pensar  
Que sou com ellas,  
Al véurhos eixa nit  
Tan enciseras.  
A la mar, á la mar,  
Veni donzellas,  
Del pescador galan  
A la barqueta.

JOSEPH CORTILS Y VIETA.





## UNA EMINENCIA MÈDICA

**U**N dia que, anant d' excursió, enquibits en una tartana nos trobavam sis companys, que per lo reduhida que era, formavam una massa compacta de carn humana, fentnos cada sotrach saltar sobre 'ls banch com si componguessem una sola pessa, cruixintnos més que si anessem á peu, un tingué la bona idea de aixiribirnos del ensoipiment que s' havia apoderat de tots, efecte del monótono soroll de las rodas que marcavan lo seu pas sobre la pols, deixant duas ratllas paralelas que 's perdían en lo llarch de la carretera, per la xafagor del sol que 'ns voltava com si passessem per entre la atmósfera d' un forn y l' acompassat titllegar dels cascabells del animal que tirava del atropellat vehícul, animat contra sa voluntat per los crits del tartaner que semblavan la forsa motora que 'ns feya moure á tots.

Lo nostre amich nos entretingué ab la següent verídica relació:

«Aprofitant ma estada á Paris, ahont m' hi havian dut mos negocis, volguí consultar ab un célebre doctor sobre la curació d' una malaltia que 'm tenia bastant atropellat molestantme continuament, si be fins allavors no m' havia privat de dedicarme á mos quefers, lo que hauria succehit sens tardar gayre á no haver pres serias providencias contra 'l mal que treballava ma naturalesa.

Un amich de Barcelona va ser qui m' indicá al metje aludit donantme son nom y las senyas del seu gabinet á Paris, enterantme aixis mateix de certs detalls preciosos pera conseguir que 'm rebés sens perdre temps, detalls que si no tenian res que veure ab lo facultiu, si 'n tenian ab la organisació que s' havia donat son servey pera explo-

tar als clients que duyan pressa y disposavan de medis pera no fer llarga antesala.

Un moment que mas ocupacions en la capital francesa me deixaren lliure pera ocupar-me de lo referent á ma salut malmesa, vaig pujar al cotxe llogat per horas, que m'esperava al peu de la fonda, donant la direcció del sabí al conductor, que en poch moments me portá al domicili del famós metje que, segons mon amich de Barcelona, havia fet curas maravellosas que podian ben be calificarse de miracles.

Quan un home 's decideix á utilisar los serveys d' un especialista en medicina estranger, despues d' haver apurat la ciencia dels compatriotas de la mateixa classe més celebrats, no hi ha dupte que hi va ple de confiança aumentada del doble per la major sabiduría que un li atribueix per lo triple motiu de viurer en París, de ser estranger y de la distancia que 'l ne separa que 'l fa semblar mes gran de lo que bonament deu ésser.

Aixis es que ab aquestas prevencions vaig pujar la escala de la casa ahont tenia lo seu gabinet lo renombrat professor; ab la convicció y la esperansa que allí anava á dictarse la sentència favorable de ma vida, ja que no hi ha ningú que pateixi que no 's cregui sortir curat de las mans del metje en qui confia, tan perque aquest es lo seu desitj com perque n' ha sentit contar mil casos apropiats y semblants en que 'l pacient se troba, en que n' ha sortit victoriós aquell gegant de la ciencia que tantas víctimas ha tret de las mans de la mort.

La inscripció pintada en una placa de porcellana clavada en una mampara verda tatxonada ab puntas de cap daurat, m' indicá al ésser al pis principal, que 'm trobava ja á la porta del gabinet del deixeble de Galeno. Vaig apretar la mampara endintre pera obrirme pas y la vibració d' un timbre eléctrich, que respecte al so me fa 'l mateix efecte dels punts suspensius en la lectura, feu sortir á rébrem á un criat ab frac y pantalons negres y corbata blanca, com un mosso de café, qui després de pegarme ullada en la fesomia pera endevinar l' objecte de ma presencia allí, estalviantse aixis lo preguntarmho, senyalantme una porta al fondo me digué que podia entrarhi pera esperar torn. Allavors posant en práctic'a lo que m' havia recomanat mon amich de Barcelona, ab pocas paraulas nos entenguerem ab lo servent, contribuinthi principalment una pesa de cinch franchs que passá de la meva á la seva butxaca. M' introduhí en altra sala ahont vaig quedarhi sol esperant que sortís lo pacient que 's trobava en lo gabinet del doctor pera entrarhi jo, mentres los que no podian valerse d' iguals medis, ignorants potser d' aquells negocis interiors, creyan, consu-

mintse en la ante-sala, que l' ultim que havian vist entrar á dintre s' hi quedava per llevar, puig que feya molt rato ningú apareixia á avisar que podia passar lo que li tocava la tanda.

Al eixir lo que era dintre consultant ab lo célebre metje, lo mateix criat va anunciar-me que podia entrar, lo que no m' ho hagué de dir duas vegadas, puig tenia dalé pera sapiguer la opinió que la meva malaltia mereixeria á aquell home ab qui als pochos segons vaig trobar-me vis á vis.

Estava ell de peu, apoyada la ma dreta al cantell de la taula escriptori, destacant-se sa llarga y prima figura sobre un transparent ab símbols de la ciencia mèdica pintats en lo centro de la tela, que tirada davant del balcó atemperava la llum y servia d' impenetrable muralla á las miradas curiosas dels vehins de l' altra banda de carrer: semblava que l' havian colocat en aquella posició pera retratarlo.

—Venia, vaig dirli en francés, perque fa temps me passa aixó y alló y 'm trobo aixis y allis, etc. etc, vaig explicarli tot lo que podia ilustrarlo respecté al meu mal.

Ell m' escoltava ó ab molta atenció ó com qui sent ploure, que aixó no puch assegurarho per no ser-me possible esbrinar lo pensament de ningú. Un cop vaig callar per haverli dit tot lo que 'm semblava havia de dirli, me prengué lo pols, contant ab lo rellotje á la ma las pulsacions que doná en un minut, y acabat va ordenarme que 'm despullés.

Aixís vaig ferho, quedant davant d' ell com Adan en lo Paradis avans de menjarse la poma, sino que aquest no duya mitjas ni botinas y jo vaig deixármelas posadas per no creure necessari lo treuremelas.

M' examiná y palpá 'l doctor quant tingué per convenient, m' escoltà 'l pit, m' obrí las parpellas y 'm mirá 'l blanch dels ulls....

—Vosté es estranger? me preguntá, mentres jo 'm vestia per indicació seva.

—Si, senyor: só de Catalunya.

—Donchs, permeti que li diga que ha fet una mala determinació venint á Paris. Vosté no havia de mourers de casa seva.

—¿Vol dir?

—Ni deixar lo llit.

—Creu,...

—Que es indispensable que surti desseguida, sens perdre temps, cap á la seva pátria.

—Pero, qué li sembla 'l meu mal?

—Que ha esperat molt tart, potser massa y ara es tan dificil combatrel, que no te més remey que posarse en mans del millor metje de la



seva terra, ja que jo no puch constituirme en lo d'espona, puig hauria de sortir de París deixant als meus numerosos clients que reclamen seguidament la meua presència aquí.

Es impossible d' explicar la impressió que van ferme las paraulas d' aquell home. Lo cor me bategava com si s' hagués desbocat y las camas se 'm doblegavan.

—¡Quí sap, pensava, si tindrè temps d' arribar á casa! ¡Morir lluny de la familia! Tot sol, com un bort, en mitj d' un vagó de ferro-carril, voltat de gent estranya, que després ho contarán com una aventura de viatge, retrayentho com un cas extraordinari péra entretenir als companys asseguts al voltant d' una taula de café ó de fonda!

Era precis no perdre temps. Vaig tréurem de la butxaca un gra-pat de franchs, ignoro quina cantitat, puig no vaig contarlos pera sortir més depressa; los hi deixí sobre la taula y:

—Pássiho be, vaig dirli en catalá, perque la emoció me feu olvi-dar lo francés.

Ni vaig adonarme de la escala! Semblava que 'm perseguian. Al ser á la portella del cotxe: ¡A la fonda! crido al endormiscat auriga, y aquest, arriant als cavalls, m' hi portá en menos que canta un gall.

Al baixar del vehicul pregunto al cotxero:

—Sabeu á quina hora surt lo carril del Mitjdia?

—A las dotze!

—Que han cambiat l' hora?

—No, senyor, lo mitjdia sempre ha sigut á las dotze.

—No m' heu entés: vull dir quan marxa 'l carril que va per la línea del Mitjdia.

—¡Ah! á las sis de la tarde.

—Donchs en aquest cas no 's mogueu y espereume pera durme á la estació.

Arrivo dalt de la fonda, crido al camarer que 'm porti 'l compte y me 'n entro á la habitació que ocupava, pera arreglar la roba y quant me perteneixia, dintre 'l mundo.

Als pochos moments l' administrador de la fonda, en persona, se 'm presentá davant.

—Y donchs: cóm há estat aixó? Ha rebut alguna notícia urgent que l' obliga á adelantar lo retorn á casa seva?

—Mirim, vaig dirli.

—Carám! está tot transportat! groch, ulls apagats; veu tremo-losa... qué li passa?

—M' estich morint per moments.

— Que diu home!

— No ho dich jo: ho diu lo metje.

— Quin metje?

— Lo doctor Gutler.

— Lo doctor Gutler!

— Si; senyor. Ell mateix.

— No ho entench; sino que hagi resucitat! Lo doctor Gutler fa á lo menos dos anys que es mort.

— No potser perque acabo de parlar ab ell.

— Impossible!

— Vegi aquesta targeta, las senyas que un amich meu de Barcelona va escriurehi al darrera.

— Doctor Gutler, rue tal, número tants.... Ja ho comprench. Miri, com aquest doctor á Paris n' hi ha sis ó set del mateix nom, que explotan la memoria y la celebritat del verdader Dr. Gutler difunt.

— Vol dir!

— No 'n tinga dupte!

— Home, vosté 'm torna la tranquilitat.

— Miri 'ls anuncis de qualsevol diari y véurá com no l'enganyo. Son una colla de xerrayres que 's fan la competencia pera enganyar al públich sense respecte al mort.

Francament vaig creurer al administrador de la fonda, qui 'm presentá al seu metje, que 'm va tornar las esperansas dihentme que no tingués cap cuydado, que m' estés á Paris tan com volgués y que si seguia las sevas instruccions potser tornaria á casa curat completament.

Allavors vaig enviar recado al cotxero que m' esperava abaix al carrer, que ja podia anarsen, perque en lloch de marxar al vespre ab lo tren del Mitjdia, ho havia pensat millor y me 'n aniria al teatro.

Desaparescuts los temors que 'l célebre doctor fingit m' havia fet concebir, vaig arreconar altra vegada 'l mundo en l' ángul de la sala ahont lo tenia, pensant:

— Aixó 'm servirá d' esperiencia: un grapat de pessetas perdudas y un susto dels grossos al cos. Vetaquí perque volia que me 'n anés sense perdre temps, perque no pegués móureli rahons!»

Aquí acabá lo nostre amich y jo 'm prenh la llibertat de publicarho pera venjarlo á n' ell y á tothom dels Doctors Gutlers que 'ns explotan.



## CATALUNYA Y AVANT

HIMNE.

A Mossen Joseph Cuadras.

De la herencia de gloria qu' un dia  
nostres avis nos varen legar,  
de las lleys tot expressas pel poble  
que grans reys ab seny clar van dictar,  
de la llengua que un dia parlaren  
Ramon Llull, Muntaner y Ausias March,  
del treball ab que 'l pa nos guanyavam  
com abellas d' un rusch, ben germans,  
d' eix tresor saquejat las despullas  
preparemaos, oh, amichs, á salvar  
cridant fort fins que 'l mon nos entenga,  
cridant fort: Catalunya y Avant.

Respirant per la oberta ferida,  
així y tot, nostre dret viu encar,  
lo dret vell qu' ha tornat nostra gleva  
magre y prima en hortet regalat,  
que te hereus que la hisenda conresan  
per donar als externs son cabal,  
y es la espasa que al debil ampara,  
y es lo foch que 'ns retorna en la llar,  
y es lo pa de que viu tot un poble,  
y es la forsa qu' aixeca son bras,  
malmenat, així y tot, per salvarlo  
cridem fort: Catalunya y Avant.

Mal veyem nostra llengua aborrida,  
*venta fochs* que lo cor fa trencar,  
 de per tot escombrada y sols digne  
 de comares y gent de vehinat,  
 catalá te de se 'l *Pare nostre*,  
 las cansons d' adormir als infants,  
 catalá te de se 'l *Via fora*  
 y 'l tristíssim *Adeu* del comiat,  
 catalana la veu que ressoni  
 dels poetas també als Jochs Florals,  
 catalana la veu que s' aixequi  
 cridant fort: Catalunya y Avant.

Travallant ab dalé nit y dia  
 vam guanyarnos per fi un tros de pa,  
 nostres naus tots los mars coneixian,  
 dels telers no parava 'l *trich track*  
 y ara res; de la mort lo silenci  
 per tot regna qu' arriba á esglayar,  
 avesats á menjar pa de fleca  
 bon goig, ará, de negre mestall.  
 ¡Mes qué hi fa! Si no' ns manca coratge  
 no 'n tenim per morirnos de fam,  
 defensem la darrera mossada  
 cridant fort: Catalunya y Avant.

Y en venjansa quan tot perdut sia,  
 sense 'l dret ab que 'ns van encunar,  
 ab la llengua portada al pretori  
 dels sarcasmes y ultratjes més grans,  
 sense pa per doná' á las familias  
 ó tenintlo pel mon de captar,  
 si un temps torna que 'ls reys dels seus pobles  
 vulgan fer altre cop escandall  
 ¡Llamp de Deu! cap al Bruch y altra volta  
 lo perdó al segellá ab nostra sanch,  
 y al salvá' ab Catalunya la Espanya  
 Será 'l crit: Catalunya y Avant.

RAMON E. BASSEGODA.



## A MON FILL.

Fill del cor, videta meva  
que demá lluhirás mon nom,  
quan jo ja seré á la fossa  
qui tindrás per durte á port?

Ta mareta, qu' es l' aymia  
robadora de mon cor,  
prou fatichs tindrà per ella  
entre punxes y entre asprors.

Arribá al fi de sa vida  
feta un angel de dolsó,  
com es are, qu' en mi gasta  
tot lo cel de lo seu cor.

Y en que vulga ser ta guia  
no podrá, pobreta, no,  
ferho, en mitx de les riscoses  
pendents y paranys del mon.

Creix depressa, creix depressa,  
feste gran com jo are só,  
perque al 'nármen de los brassos  
que 'm llensau á mi los dos

puga dir plé de ventura  
com digué mon Redemptor:  
—Altre jo vetaquí, esposa,  
Fill, estímalas com jo. —

ANTONI M.<sup>a</sup> FONT Y BOTER.



## LA ACUSACIÓ DE C. FURI CRESINI

Phini Ll. xviii cap. 8.

Seyent Albini en la curul cadira,  
y plé 'l Forum de Roma, com un ou,  
de desfeynats patricis y de poble,  
parla així 'l porta-veu dels detractors.

—Tu, qui las lleys del nostre gran rey Numa  
interpretras ¡oh edil! del rey qui, en nom  
del deu Saturn, va repartir las terras,  
escolta lo qué ha fet un llaurador.

Ab sa hisenda tocant las llurs hi tenen  
dignes patricis, ciutadans dels bons.  
Roma 'ls ha vist, quan los Arvals lustravan  
ans de la sega 'ls patris camps, lo vol  
fent de llurs terras, y, cantant gays himnes,  
dansar de Ceres nostra Dea entorn.

Per ells es l' *agrum* un sagrari, un temple,  
ara no hi manca en cada camp, ni hort  
ni prat s' hi veu, ni oliverar hont no haja  
partit fins l' ayre l' augural bastó.

Més ¡ay! lo jull s' hi menja 'l blat; las vinyas

fan dol de veure; un socarrell negrós  
 vesteix los arbres; la hortalissa raudan  
 verdas erugas; pels aixams cap flor;  
 xorcas s' hi tornan las fecundas éugas;  
 y escanyolits badells, magres moltons,  
 cabras sens llet .. la mala ullada proban  
 que s' esten damunt d' ells com baf de mort.  
 Miréu en cambi 'ls d' En Cresini: ufana  
 tenen sos blats; sos fruyterars en flor  
 auguri son d' una abundant cullita,  
 y es fins l' ombri de sas figueras bó.  
 Pollins lletons ajogassats saltejan  
 dintre sa cleda; en escampat estol  
 xucla l' abella 'l romani y l' espigol,  
 y va la cabra esbrotonant pels rochs.  
 ¿Es que pera ell sols te sahor la terra?  
 ¿Es que pera ell no més dardeja 'l sol?  
 Díuhen que pactes ab lemurs y lamias  
 te fets; que, egoista, ho acapara tot:  
 que ab maleficis los arbrats corseca,  
 y que en erm torna quant malmira y vol,

Comfós remor en tot aixó s' obia,  
 y, 'ls caps girántse, devallar del fons  
 d' una ampla vía, entre la pols, se veyá  
 com una entrada de triomfal llegió,  
 Un bou manyach acompassant la esquella  
 guiava als demés, que aparellats pel jou  
 'navan aradas arrastrant; derrera,  
 obrintse pas en la humanal munió,  
 mossos y esclaus eynas al coll ó enlayre,  
 y aprés Cresini bronzejat pel sol.  
 A dalt d' un carro, lo telé á sas plantas  
 dant la mamella á un robustíssim noy  
 ella tancava; al seu voltant las criadas  
 cerros filant y pentinats vellons.  
 Així uns com altrás ben vestits anavan;  
 lluhía 'l pel tant als cavalls y als bous  
 com al mastí; de la nodrent ministra  
 mostra 'n donava lo servey flahó.

Curt de paraulas, si en l' obrar llarguissim  
així En Cresini la emprengué d' un cop:  
—De que he embruixat llurs animals m' acusan  
los meus vohins; de que en llurs camps he mort  
arbres y ceps, de que abocat la pedra  
hi he ab malefícis malmirantlos sols.  
¡Quant fins del aygua, que he minat, 'ls dono  
tot lo sobrant aquí sibrarla vol!  
De que jo tinga 'l passament m' envejan  
quan, á volerho, lo tindriam tots.  
Vétels aquí 'ls meus malefícis, poble;  
guayta estas eynas de trevall, los jochs  
per cada classe de conreu; com llúben  
sens que las menje lo robell ni 'ls corchs.  
Demana á quants lo meu casal sopluga  
si de familia no 'ns portam amor,  
si ben cuydats y ben peixits s' hi troban,  
si tots á la obra no hi posam lo coll  
¡Y si com ví arreplegar en ámforas  
subadas y angunias tan factible 'm fos,  
de mas cullitas lo secret veurias!—  
Y 'l poble en massa 'l declarava absolt.

Catalunya maltractada,  
y de egoista bescantada  
pels qui 's creüben los patricis,  
no defuig la acusació:  
y en son carro Barcelona  
com del Laci la matrona  
porta tots sos malefícis  
y 'n fá d' ells exposició.

Hi ve neta y endressada,  
ab sas flors sols adornada,  
amagant de sas cadenas  
l' antich sech, dels cops los blaus.  
Sas calderas no bombollan,  
sos telers ja no sorollan,  
y sens vela en las entenas  
veu podrintse al port sas naus.



Sols de tant en tant alguna  
(ab vesllums, no de fortuna,  
més de feyna) á altre hemisferi  
se li 'n porta lo jovent.  
Ja n' hi tant que no s' hi anyora  
d' altres lleys devall l' imperi,  
y en sa lléngua canta y plora,  
y en sa llenga parla y sent.

Que 'l catalá no 's resigna  
á captar, y á més l' indigna  
tota traba, y 's desespera  
si no 'l deixan aná avant.  
Ell, que, al igual que una soca  
en la esquierda d' una roca,  
plantá la hispana bandera  
en las torres de Tetuan.

Cap via del mar li es nova,  
tot pahís, tot cel li proba.  
Quan anava per las sevas  
ó 'n fou l' amo ó 'n fou l' amich.  
Per só si als pobles convida  
tots responen á sa crida,  
y á la guerra donant trevas  
venen desde 'l pobre al rich.

DAMÁS CALVET.





## PER TÚ

La poncelleta tendre y galana  
Que naix vistosa dins d' un jardí  
D' amor reventa y esclata ufana  
Quan Primavera la fà senti.  
Ja fló olorosa, s' aixeca enlayre  
Y á Deu envia perfums y olors  
Mes... com la vida la reb del ayre  
A n' éll s' entrega quan pert la flayre  
Y jo... ¡ma vida!... faig com las flors.

Per ço estant certa Reyna adorada  
Que sols ta flayre la vida 'm dú  
No pots privarme ¡ma ben aymada!...  
Que mas canturias siguin per tú.  
Per tú es ma vida, cándida Esposa,  
L' ànima 't negò perque es de Deu,  
Del qu' Ell nos dona prou ne disposa  
Mes... la materia ja es altra cosa,  
N' es tota meva, per ço soch teu.

Mon cor tú 'm guardas, ma sanch es teva,  
Sols per tú alena mon pensament,

Si tú 'm manquesses, l' ànima meva  
 Prest moriria de anyorament.  
 Frisós te cerco de nit y dia,  
 Sens tú estimada, no tinch consol,  
 Tú n' ets ma gloria, tú m' alegria,  
 Si tú 't morisses ¿Com quedaria?...  
 ¡Reyna dels Angels!... ¡Tot sol!... ¡Tot sol!...

¿Com quedaria sens sol, la lluna?...  
 ¿Com ho faria lo mariner  
 Si sense estrelles en la nit bruna  
 Sa incerta via tiengués de fer?...  
 ¿Com quedaria prat sens rosada?  
 ¿Com sense rosas lo papalló?...  
 Prou quedarian ma dolsa aymada  
 Molt més felissos que si gelada  
 Morta en mos brassos te vegés jo.

Jo soch la selva trista y umbria,  
 Tú, dantme vida, lo rossinyol,  
 Jo, nit de boyras, tú, esplendent dia,  
 Jo, eterna fosca, tú, radiant sol,  
 Tú n' ets la rosa-vera volguda  
 D' about las abellas trauben mes mel,  
 Jo dels insectes soch sols la ruda  
 Mitj rosegada morta y cayguda,  
 Jo soch la terra, tú n' ets lo cel.

Ja avans de véuret jo t' estimava  
 Tant... Tant... com are, fins l' infinit,  
 Jo cada vespre, nin, te somniava  
 Y tú 'm vetllavas per munt del llit.  
 Te veyia en somnis ab eixas galas  
 Que ara lluheixen al demunt teu,  
 Aurellas, llabis, gallas... ¡igualas!...  
 Tant sols te mancan aquellas alas  
 Que al mon al vindre te servá Deu.

Deu que per mostra de sa grandesa  
 D' entre 'ls seus angels triá 'l més bell

Y vá enviarlo perque ab sorpresa  
 Tots admiréssem lo poder d' Ell.  
 Angel puríssim, de Deu essencia,  
 Que per companya lo cel m' ha dat,  
 Si un jorn te allunyas de ma presencia  
 Fés que s' acabi prest ma existencia,  
 No 'm deixis viurer pas condemnat...

Tú n' ets ma gloria, tú m' alegria,  
 Sens tú estimada no tinch consol,  
 Si tú 't morisses ¿Com quedaria?...  
 ¡Reyna dels Angels!... ¡Tot sol!... ¡Tot sol!...  
 Demana á 'n Ella, prenda estimada,  
 Que morir pugui jo als brassos teus  
 Y que al ser l' hora per Deu marcada  
 Encara humida per ta besada  
 Pugui ab ma boca besar sos peus.

Per tú es ma pensa que may oblida  
 Tas virtuts santas, ni ton amor,  
 Per tú estimada, per tú es ma vida,  
 Ma sanch es teva, per tu es mon cor.  
 Per Deu jo guardo l' ànima meva  
 Ja que la ensenya cristiana dú;  
 Pro 'l suspir últim, quan ja sens treva  
 Voli á la Pàtria que es ben bé teva,  
 L' últim que exhali, serà per tú.

RAMON SURINYACH BAELL.





## AMOROSAS

A. B. de B.

Al entrar en una iglesia  
no li prech á Deu per mi;  
que li prech perque 't perdoni  
lo molt que m' has fet partir.

Quan la mare 'm trob plorant  
lo teu retrato li ensenyo  
ella 'm mira y li fa un bes...  
Sap qu' aixó esborgeix ma pena.

Dins la tapa del rellotje  
guardo un rull'tos cabells;  
ara sempre miro l' hora...  
pero may sé l' hora qu' es.

Las floretas que 'm donares  
dins d' un llibre las tinch totas;  
ja fa temps qu' estan marcidas,  
pero conservan l' aroma.

Tú podrás ja no estimarme,  
pero quan te veig y 'm miras,  
no sé que hi trobo en tos ulls  
que fa qu' estime la vida.

MANEL GARAY VOLTO.



## DE RIPOLL A RIBAS

**N**o es precis anar á Fransa, Suissa, Alemania, etc... á estiuejar, com está de moda fa molts anys, pera veu re hermosissimas comarcas, abundants en ayguas frescas y saludables, com també medicinals, apropiadas, per sa varietat, pera tota mena de malalties. Deu no ha pas sigut menos generós ab nosaltres que ab los estrangers.

No es menestér moures d' Espanya pera disfrutar dels magnífichs panoramas de encantadoras regions, ahont al mateix temps que s' hi regenera la vida del cos ab sos ayres puríssims, l' esperit s' hi explaya y s' hi extasia, gosanthi totas las delicias imaginables.

Sense sortir de Catalunya mateix, tenim un Sant Miquel del Fay, ab sa majestuosa cascada despenyantse en mitj d' aquellas imponents soletats; un Cardona, ab sas ricas y raríssimas montanyas de sal; un Olot ab sas innumerables fonts d' agradables y variadas ayguas; un Banyolas enmirallantse en son preciosíssim y transparent llach; y tantas y tantas altras maravellas de la naturalesa, desconegudas casi be de la major part dels espanyols. Faig escepció del continuament concorregut Montserrat, maravella de las maravellas, porque la Moreneta, la dolsa Reyna d' aquellas incomparables montanyas, pot més ab la seva irresistible atracció que 'l desdeny dels seus fills envers las cosas de la propia terra.

Deixant pera altre dia la descripció d'alguna d'aqueixas placévolas, magnificas encontradas, me proposo avuy despertar en lo cor de mos lectors, sobre tot d'aquells que cercan en pais estranger lo que no sempre pot tan sols compararse al nostre, lo desitg de conèixer un tros de terra capas d'entussiasmar al més indiferent y més fret.

Feya molt temps que mon esperit frisaba per admirar de prop lo que no eran sino venerandas ruinas del célebre Monastir de Ripoll. Al saber los fabulosos avensos de sa comensada restauració, mon vehement desitg no pogué esperar més; havent tingut la ditxa, lo estiu prop-passat, de visitar aqueix monument, gloria de Catalunya.

No pretench fer la descripció de las sevas bellesas artísticas, com tampoch trasladar al paper la munió de reflexions que 's fa l'ánima sospesa davant de aquella obra portentosa. Altres plumas més expertas que la meva, en particular la inimitable d'un escriptor de Barcelona, qui s' en ocupá l' any passat, farian pobre, sossa y descolorida ma narració. Solsament diré que de tal manera me va conmour la vista d'aquellas pedras, aquellas antiquíssimas columnas, enteras unas y trossejadas altres, ab aquells delicats treballs en ellas esculpits, semblantho més per la ma dels àngels que per la dels homens, que durant ma llarga visita, nuada la llengua pels sentiments que poderosament me dominavan, no 'm fou possible pronunciar una sola paraula; traduhintse mon entussiasme per alguna exclamació arrancada del fondo del meu cor.

Emocionada, vagant mon enajenat pensament á través dels sigles, sortí de Santa Maria de Ripoll, emprenguent lo camí de Ribas.

Durant una bona estona los meus ulls no sabian veure res més que 'l celebrat temple que acabava de deixar; pero ben prompte m' arrancá d'aquell éxtasis lo deliciós panorama que anava descobrint ma encantada vista. Com més avansava, més hermosa se m' ofería la naturalesa; fins que de sorpresa en sorpresa vaig arribar als establiments d'ayguas de Ribas, situats á una hora de distancia, poch més ó menos de la població.

¡Quina hermosura! ¡Quina frondositat! ¡Quin pais més atractívol!

Figureuse una carretera que per lo llisa y ben aplanada, sembla una llustrosa cinta; al seu costat, sempre á la voreta, un riu, lo bulliciós y hermosíssim Freser, quals ayguas, claras, transparents com lo més pur cristall, no lliscan pausadas com las de casi tots los demés rius; saltan, corren impetuosas, aparentant ab sos brios que las empeny l' orgull del seu alt naixement.

Si ab los fàcils medis de comunicació que hi ha ara, los poetas ha-

guessin conegut molt ants lo riu Freser, de segur no hauria merescut sas preferencias lo per ells tan enallit Llobregat.

Figureuse carretera y riu enclosos dins de llargas fileras de arro-gants montanyas; formadas unas de capriüxosas rocas bastant parescudas á las de Sant Miquel del Fay, y plenas de verdor altres; ab aque-llas mormuradoras cascatas que s' hi escorran, ja serpentejant pel mitj d' enredat fullatge, deixantlo espurnejat de mils gotas que tocadas pel sol se converteixen en altres tants diamants de insuperable brill y delicats colors; ja escorrentse suaument, tot arran de terra, blan-ca, espumosa com un doll de llet. Figureuse l' espessor d' arbres que rumbejan tota vora de riu; la abundor de aromáticas floretas que brotan espontáneas de las margenadas; aquella temperatura tan agra-dable, mes que sigui en ple juliol ó agost; y si á tot aixó hi afegiu l' encant misteriós de las nits de lluna, il·luminant ab sos raigs de plata, fent un quadro fantástich d' aquells llochs poétichs y solitaris, tindreu una lleugera idea de las bellas que tosca però exactament vos pinto; sabent ben bé tots quants coneguim tan atractivol pais que no hi ha res de exageració en aqueixas pinzelladas.

A cada recolzada de la carretera varia l' hermosura del paisatge; dos afluent del Freser acaban d' aumentar l' esplendor y atractiu que aqueix li dona, aixis com també las diferentes y saborosas fonts de sos voltants. Desd' una de ellas, anomenadas, si mal no recordo, de la Margarideta, situada á una regular elevació, se domina lo pinto-resch poble; veyentse al mateix temps destacarse altivol per damunt de totas aquellas montanyas que l' enrotllan, avassalladas dessota 'ls seus peus de gegant, lo elevadíssim, majestuós Puig-Mal.

¡Ah! ¡Quan gratas y dolcíssimas impresions se reben en tan pla-centera comarca!

Ademés de restaurarhi sas forsas los malalts, ab aquellas salutife-ras ayguas, y d' enrobustirshi 'ls que estan bons; ¡quants y quants puríssim plabers hi experimenta l' extasiat esperit! L' esperit, si, que al entussiasmarse admirant las magnificencias de la naturalesa, no pot menos que recordar, á cada pas, lo poder omnipotent del seu Creador. ¡Oh sí! Lo murmuri afalagador del riu, la frondositat del ramatge qual ufana deu á sas caricias; lo respecte que fan aquellas superbas montanyas, tot, tot, parla de Deu; de Deu que, entre inmensas be-llesas pel nostre recreo, ha dotat á la terra de aqueix paradís de Ribas, ahont s' hi suspenen los sentits, s' hi encadena 'l cor y s' hi enlayra l' ànima.





## LO FADRÍ MANYÁ

Mentres l' amo pica planxa,  
lo fadri, qu' está á la manxa,  
de reull mira á la Sió;  
alta y plena, blanca y rossa,  
ja os dich jo qu' es una mossa...  
;com l' aguayta 'l manxadó!

Ella riu quan ell la mira  
y ab desdeny la cara gira  
fent l' ullet cap al carrer;  
be 's veu prou que va de senya;  
cap al forn hi va entrant llenya  
ab dalit l' hereu forner.

Llest de feyna, bella estona  
passarán ab la minyona,  
que alsa 'l cap y 's punxa 'l dit,  
al portal de la botiga  
enrahonan y fan lliga  
quan s' han dat la «bona nit».

L' amo enlayre 'l mall detura  
y 'ls diu rihent:—Encara os dura?  
Lo xicot probava sort... —  
Tan bon punt lo manyá calla  
qu' esclafleixen una rialla  
y 'l fadrí manxa més fort.

Riu que riu los de la porta  
y 'l fadrí... manxada forta;  
l' amo pica tot plahent;  
dos que xerran, un que pica  
y un que manxa y 's capfica...  
Ja veurém d' hont vindrá 'l vent.

Tasca feta, planxa llesta;  
fins demá 'l fadrí te festa  
qu' ell trevalla sense llum.  
Prén lo gech y surt á fora:  
—Bona nit!— Minyó y bon hora.  
Que no 's perdi 'l bon costúm.

Tantost fora, vinga riure  
y fer dú al minyó la lliura;  
¡si 'l motejan quan es lluny!  
—Per pescarme la pubilla  
pobre noy, no tens armilla,—  
fa 'l manyá menjanse 'l puny.

L' endemá á l' hora de feyna  
lo fadrí ja fa anar l' eyna,  
¡quin deliri de cantar!  
Si la Sió no está llevada,  
prou quan senti la tonada  
que 's tindrà de despertar.

Quan la Sió torna de plassa  
lo fadrí esmorsa ab catxassa;  
ella 'l mira y no diu res;  
lo fadrí ab cara riallera  
l' ha mirat d' una manera  
que á la mossa l' ha sorprés.

Fits los ulls damunt la noya  
 lò fadri l' esguarda ab joya  
 y entre dents ha murmurat:  
 — Lo forner que ara 't iesteja,  
 ja veurém, quan te reveja,  
 si es com jo que t' ha estimat. —

Al tornar'hi á la taleya  
 lo fadri com may somreya  
 y la Sió estava al portal;  
 mentres ella allí hi fa planta,  
 lo fadri canta que canta,  
 cop d' encendre la fornal.

Tan bell punt ja la té encesa  
 pren la pala y ab llestesa  
 l' ha ensorrada en lo carbó;  
 quan la torna á treure plena  
 la palada enlayre enmena  
 dret la cara de la Sió.

De ple á ple que l' ha ferida;  
 no os dich res de si ella crida  
 y son pare... ¡llamp de Deu!  
 Lo fadri com si tal cosa  
 á exclamar encara gosa:  
 — ¡Qui t' ha vista y ara 't veu! —

D' una cara aixís cremada  
 no se 'n fa may mes bugada,  
 que 'l doctor no ha fet embuts;  
 ab remeys y probaturas,  
 al darrera de las curas  
 pare y filla están perduts.

Si á n' el amo res ni sobra  
 la pubilla es lletja y pobra  
 y 'l forner be ho veu així;  
 per desdirse ara del tracte  
 retreu qu' ella trencant pacte  
 s' entenia ab lo fadri.

Lo fadrí pica que pica,  
—Ja ho farém de mica en mica—  
fa ben baix y poch á poch.  
—No ser rica ni ser maca,  
noy forner, no es pas cap taca;  
massa temps que 't veig lo joch.—

Lo forner quan gira cúa,  
pare y filla 'l cor se 'ls nua  
arrasats los ulls en plor;  
lo fadrí que se 'n adona,  
mentre 'l mall batent ressona  
sent que ab goig li salta 'l cor.

—Au! depressa y pica forsa,  
que aquest ferro s' ha de torsa  
ni que 'l mon afine just,  
pica y tornahi ben depressa,  
que estobada al foch la pessa  
pendrà forma à n' el meu gust.

MIQUEL LAPORTA.





## AMOR DE MARE

¿Ahont vés, bona velleta?—al cementir;  
ahir van enterrarhi—mon pobre fill,  
entrar vuy en sa fossa—y en sent adins  
lo besaré ab follia—cent cops y mil;  
entre hés y abressada—¡ay! vull morir.  
Fillet de mas entranyas—ja vinch, ja vinch,  
mon fanch ja atrau la terra,—ma testa ho diu,  
¡oh Mort! te 'l llensaria—lo meu cos vil,  
pro 'l cor me bat encara,—bat per mon fill,  
y 'l cor vaig á portarli—per si reviu.

E. MOLINÉ Y BRASÉS.





## MANIFESTACIÓ NAVAL EN LO PORT DE BARCELONA

AB MOTIU DE LA EXPOSICIÓ UNIVERSAL DE 1888,  
Y VINGUDA DE S. M. LA REYNA REGENT DONYA MARIA CRISTINA  
COMTESA DE BARCELONA.

L' espectacle que ha presenciat Barcelona en los mesos de Maig y Juny d' enguany es d' aquells que no es fàcil torni á presenciar la actual generació, puig que pera tenir lloch s' han acumulat diferents motius, polítichs uns y de respecte altres, que no es d' aqueix lloch analisar.

Pero sí crech que deu quedar estampada com á recort de tan gran manifestació naval la relació detallada de las escuadras que hi han pres part. Y com las que s' han publicat fins avuy totas son incompletas unas é inexactas las més, donem la següent relació, prenent los datos dels anuaris oficials dels departaments de marina de las nacions respectivas.

Pera bona comprensió donem las següents abreviaturas:

A. . . . .	Acer.	Fg . . . . .	Fragata.
F. . . . .	Ferro.	Mt. . . . .	Metros.
f. . . . .	Fusta.	T. . . . .	Toneladas.
C.i. . . . .	Caballs indicats.	m.m. . . . .	Milímetros.
Ar. . . . .	Armstrong.	c.m. . . . .	Centímetros.
H. . . . .	Hontoria.	M. . . . .	Ametralladoras.
C.n. . . . .	Caballs nominals.	R. . . . .	Rivera.
p.c. . . . .	Petit calibre.	K. . . . .	Krupp.
" . . . . .	Pulgadas.	U. . . . .	Uchatius.

	FETXA de la construcció	MATERIAL de construcció	ESLORA	MANGA	CALAT	Desplassament	MÀQUINA	CAMI en mil·las.	CORASSA de cintura.	CORASSA de torras.	CORASSA de la coberta.	Tripulació.	TUBOS llensa torpedos	ARTILLERIA (Las xifras romanes indican lo numero de canons.)	CLASSE
Nunciencia.....	1863	F	Mt. 96	Mt. 16	Mt. 7-63	T 7305	c.i. 3708	11.0	mm 130		mm	640		VIII de 10 <sup>a</sup> Ar; VII de 8 Ar; I de 20 c.m. H; III de p.c. y VIII M. XLIV.	fragata acorassada. fragata escola.
Gerona.....	1864	f	84	15	6-33	3880	c.m. 600	10.0				450			
Bianca.....	1859	f	64	13	5-57	3452	c.m. 390	7.0				383		XVI de 20 c.m. R; 4 de 16 c.m.; IV de p.c.	idem.
Reina Regente.....	1887	A	98	15	6-20	4800	c.i. 11500	20.4			120	300	5	IV de 24 c.m.; VI de 12 c.m. H; 18 M.	creulier torpeder.
Castilla.....	1881	F	72	13	6-20	3542	c.i. 4400	14				350	2	IV de 15 c.m. K; II de 12 c.m. K; II de 87 c.m. K; IV de 75 K.	creulier de 1. <sup>a</sup> classe.
Naraura.....	1881	F	72	13	6-20	3542	c.i. 4400	12				350	2	IV de 15 c.m. A; II de 12 c.m. A; II de 87 c.m. A; IV de 75 c.m. A.	idem.
Isla de Cuba.....	1886	A	59	9	3-80	1046	c.i. 1600	15				160	3	VI de 12 c.m. H; IV de tir triple; VI M.	creulier de 3. <sup>a</sup> classe. idem.
Isla de Inaron...	1886	A	59	9	3-80	1046	c.i. 1600	15				160	3	Idem.	
Destructor.....	1886	A	59	7	1-90	350	c.i. 3800	23				54	3	I de 9 c. m. H y VI M.	contra-torpeder.
Pilar.....	1881	F	35	6	1-87	216	c.m. 240	8.8				50		I de 12 c.m. H y I M.	canoner de 2. <sup>a</sup> classe.
Condor.....	1887	A	18	3	1-20	35	c.m. 105	13				20		I de 9 c.m. H.	lanca canonera.
Piles.....	1844	f	48	7	8-40	400	c.m. 150					80		II p.c.	comissió hidrográfica.



## FRANSA

	FETXA de la construcció	MATERIAL	ESLORA	MANGA	CALAT	Desplassament.	MÀQUINA	CAMI en millas.	CORASSA à la cintura.	CORASSA à las torras.	CORASSA à la coberta.	Tripulació.	TUBOS	ARTILLERIA (Las xifras romanas indican lo número de canons.)	CLASSE
<i>Colbert</i> .....	1875	f	Mt. 96	Mt. 18	Mt. 8'69	T 8457	c. i. 4652	14	220	300	10	850	VIII de 27 c. m.; II de 24 c. m.; VI de 14 c. m.; VIII M.	<i>acorassat d'escuadra.</i>	
<i>Amiral Duperré</i> .....	1879	AF	94	20	8'43	10487	5783	15	550	300	60	664	IV de 34 c. m.; XIV de 14 c. m. y XII M.	<i>idem.</i>	
<i>Courbet</i> .....	1881	AF	96	20	7'60	9652	6000	15	380	210	60	655	IV de 34 c. m.; IV de 27 c. m.; XVI M.	<i>idem.</i>	
<i>Devastation</i> .....	1879	FA	94	20	8'10	9780	6000	15	380	400	60	724	IV de 34 c. m.; IV de 27 c. m.; VI de 14 c. m.; XII M.	<i>idem.</i>	
<i>Indomtable</i> .....	1883	FA	85	18	7'50	7168	4800	14'5	500	300	80	392	II de 42 c. m.; IV de 10 c. m.; IV M.	<i>idem.</i>	
<i>Redoutable</i> .....	1876	f	97	20	7'93	8858	6071	14'8	350	400	60	565	VIII de 27 c. m.; VI de 14 c. m.	<i>idem.</i>	
<i>Milan</i> .....	1884	A	92	10	4'60	1546	3400	18	100	198	100	198	V de 10 c. m.; VIII M.	<i>idem.</i>	
<i>Condor</i> .....	1885	A	68	9	4'70	1273	3200	17'7	40	140	40	140	V de 10 c. m.; VI canons revolvers.	<i>creuher de 2.<sup>a</sup> classe.</i>	
<i>Faucon</i> .....	1887	A	68	9	4'70	1273	3200	17'7	40	140	40	140	V de 10 c. m.; VI id.	<i>creuher torpiller.</i>	
<i>Coalverine</i> .....	1885	A	59	6	2'00	321	2000	18	65	65	65	65	IV de 47 c. m.; III id.	<i>idem.</i>	
<i>Chalier</i> .....	1886	A	40	3	1'35	67	700	20	21	21	21	21	II M.	<i>torpeder.</i>	
<i>Cuny</i> .....	1886	A	40	3	1'35	67	700	20	21	21	21	21	II M.	<i>idem.</i>	
<i>Contre-torpilleur</i>	1886	A	40	3	1'35	67	700	20	21	21	21	21	II M.	<i>idem.</i>	
<i>Batuy</i> .....	1886	A	40	3	1'35	67	700	20	21	21	21	21	II M.	<i>idem.</i>	
<i>Deroulede</i> .....	1886	A	40	3	1'35	67	700	20	21	21	21	21	II M.	<i>idem.</i>	
<i>Doutard</i> .....	1886	A	40	3	1'35	67	700	20	21	21	21	21	II M.	<i>idem.</i>	



	FETXA de la construcció	MATERIAL de construcció.	ESLORA	MANGA	CALAT	Desplassament.	MÀQUINA	CAMÍ en mil·las.	CORASSA á la cintura.	CORASSA á las torras.	CORASSA á la coberta.	Tripulació.	TUBOS llensa torpedos.	ARTILLERIA (Las xifras romanas indican lo número de canons.)	CLASSE
<i>Lepanto</i> .....	1883	A	Mt. 122 Mt. 22	Mt. 9'24 Mt. 9'20	T 13550	c.i. 18000	17	m 450	m 480	m 75	m 640	4	IV de 43 c.m. (103 T); VI de 7'5 c.m.; XXVI M.		acrossat á reducte central á barbeta. idem.
<i>Italia</i> .....	1880	A	122	9'24	13868	18000	17'1	450	480	75	650	4	Idem. IV de 45 c.m. (100 T); VI de 7'5 c.m.; XII M.		acrossat de torras. idem
<i>Bandolo</i> .....	1878	AF	103	8'06	11202	7710	15'6	550	450	55	406	3	Idem. II de 25 c.m.; IV de 15 c.m.; II de 7'5 c.m.; VIII M.		artete-torpeder. idem.
<i>Duilio</i> .....	1876	AF	103	8'05	11138	7711	15	550	450	55	406	3	Idem. II de 25 c.m.; IV de 15 c.m.; II de 7'5 c.m.; VIII M.		artete-torpeder. idem.
<i>Ena</i> .....	1885	A	86	5'85	3530	7600	17			38	230	4	Idem. II de 15 c.m.; IX de 20 c.m.; VI de 7'5 c.m.; VI M.		acrossat de reducte central.
<i>Gio-Roussan</i> .....	1883	A	84	5'63	3020	5500	17'5			40	280	3	Idem. II de 25 c.m.; IV de 15 c.m.; II de 7'5 c.m.; VIII M.		artete torpeder.
<i>Castelfiardo</i> .....	1863	F	76	6'80	4259	2125	12			40	230	3	Idem. IV de 57 m.m. tir rapit; XIV de 37 m.m. tir rapit; III M.		craker-torpeder.
<i>Yesúbio</i> .....	1886	A	86	5'85	3530	7700	17			25	104	5	Idem. I de 57 m.m. tir rapit; I de 37 m.m. tir rapit; III M.		idem.
<i>Tripoli</i> .....	1886	A	70	3'60	741	4200	22'8			53	109	2	Idem. IV tir rapit de 57 m.m.; XIV de 37 m.m. tir rapit; III M.		idem.
<i>Folgore</i> .....	1886	A	57	6'2'31	317	2800	20			25	109	5	Idem. I de 57 m.m. tir rapit; I de 37 m.m. tir rapit; IV M.		idem.
<i>Goito</i> .....	1887	A	70	3'60	741	4200	18			48	2	2	Idem. II M.		torpeders d'alta mar
<i>Saetta</i> .....	1888	A	57	6'2'31	317	2800	20			17	17	17	Idem. II M.		idem.
99.....	86	A	39	2'05	85	1000	21			17	17	17	Idem. II M.		idem.
100.....	86	A	39	2'05	85	1000	21			17	17	17	Idem. II M.		idem.
101.....	86	A	39	2'05	85	1000	21			17	17	17	Idem. II M.		idem.
108.....	86	A	39	2'05	85	1000	21			17	17	17	Idem. II M.		idem.
<i>Argumede</i> .....	1888	A	70	4'13	784	1700	15			113	113	113	Idem. II de 12 c.m.		arts.



# AUSTRIA-HUNGRIA

	FETXA de la construcció	MATERIAL	ESLORA	MANGA	CALAT	Desplassament.	MÁQUINA	CAMÍ en millas.	CORASSA á la cintura.	CORASSA á las torres.	CORASSA á la coberta.	Tripulació.	TUBOS llensa to, pedos.	ARTILLERIA <small>(Las xifras romanes indican lo número de canons.)</small>	CLASSE
<i>Zeghetoff</i> . . . . .	1878	A F	Mt. 87	Mt. 19	Mt. 7-60	T 7390	c.i. 6500	14	m <sup>m</sup> 369	m <sup>m</sup> 76	m <sup>m</sup> 510		VI de 28 c.m. K; IV de 9 c.m. U; II petits; XI M.	<i>acorassat de vedute central.</i>	
<i>Custoza</i> . . . . .	1872	F	92	18	7-5	7060	4820	14	229	37	620		VIII de 26 c.m. K; IV de 9 c.m. U; II petits; XI M.	<i>idem</i>	
<i>D. Juan de Austria</i> 1875	1875	F	73	15	6-10	3550	2920	13	203	25	450		VIII de 21 c.m. K; IV de 9 c.m. U; II petits; VI M.	<i>idem.</i>	
<i>Prinz Eugen</i> . . . . .	1877	F	73	15	6-10	3550	2960	13	203	25	438		<i>Idem.</i>	<i>idem</i>	
<i>Kaisser Max</i> . . . . .	1875	F	73	15	6-10	3550	2890	13	203	25	650		<i>Idem.</i>	<i>idem.</i>	
<i>Panther</i> . . . . .	1885	A	69	10	4-30	1530	3500	18		38	171	4	II de 12 c.m. K; X M.	<i>arriele torpeder.</i>	
<i>Leopard</i> . . . . .	1885	A	69	10	4-30	1530	3500	18		38	167	4	II de 12 c.m. K; X M.	<i>idem</i>	
<i>Meteor</i> . . . . .	1887	A	69	10	4-26	350	2600	21		38	53	4	IX M.	<i>contra-torpeder.</i>	

## RUSSIA

	FETXA de construcció.	MATERIAL	ESLORA	MANGA	CALAT	Desplacament.	MÀQUINA	CAMI en milles.	CORASSA à la cintura.	CORASSA à las torres.	CORASSA à la coberta.	Tripulació.	TUBOS llensa torpedos.	ARTILLERIA <small>(Las xifras romanas indican lo número de canons.)</small>	CLASSE
Westruck .....	1879	Ff	Mt. 63	Mt. 10	Mt. 4'30	T 1255	c.i. 1268	11				172		III de 6"; IV petit calibre; IV M.	creuher.
Zachaba .....	1878	F	67	9	4'50	1234	1470	14				154		II de 6"; V petit calibre; IV M.	idem

## HOLANDA

Johan Willem Friso .....	1886	Ff	80	12	6'90	3400	3000	14'5				313		VI de 17 c.m. K; VIII de 12 c.m. K; VI M.	creuher de 1. <sup>a</sup> classe.
--------------------------	------	----	----	----	------	------	------	------	--	--	--	-----	--	---	------------------------------------

## ESTATS-UNITS

Quinnebang .....	1875	f	66	11	5	1900	1103	9				223		I de 8"; I de 60 c.m.; VI de 9".	corbeta de 2. <sup>a</sup> classe.
------------------	------	---	----	----	---	------	------	---	--	--	--	-----	--	----------------------------------	------------------------------------

## PORTUGAL

Vasco de Gama .....	1876	F	61	12	5'79	2422	3605	13'2	226			76	192	II de 26 c.m.; II de 15 c.m.; III de 40 llurras Ar; I M.	corbetaacorassada.
---------------------	------	---	----	----	------	------	------	------	-----	--	--	----	-----	--	--------------------

## RESUMEN

NACIONES	Numero de barcos.	Suma de toneladas.	Suma de canons de tots calibres.	Tripulació.	Major gruix de cortassa, m. <sup>n</sup> .	Major canvi dels barcos, millas,
Espanya.	12	29314	191	3007	130	23
Fransa.	16	59217	182	4502	550	20
Italia.	17	67367	267	3787	550	22.8
Inglaterra.	11	65090	270	4287	457	17.5
Austria-Hungria.	8	28510	141	3059	369	21
Holanda.	1	3400	20	313	—	14.5
Estats Units.	1	1900	8	223	—	9
Portugal.	1	2422	8	192	76	13.2
Rusia.	2	2489	22	326	—	14

**69 barcos ab 259,709 toneladas; 1,109 canons y 19,696 tripulants.**

JOSEPH RICART GIRALT.



## SAGRAMENTAL

Catalunya y avant.

RESPOST

Catalans, ja ha arribat l' hora  
de cridar agermanats:  
Via fora, via fora  
per les pátries llibertats.

Bona ha estat la revivalla;  
¡Nom de Deu, quin respirar!  
lo que 's creya ser mortalla  
bandera 's veu voleyar;  
aixequemla alta, ben alta,  
que abrigue tot lo casal,  
y entorn d' ella ningú hi falte  
á lluytar pe 'l dret payral.

Parlant la llengua dels avis  
nos hem entés desseguit,  
si mel ha sigut pe 'ls llabis  
foch ha estat per l' esperit.

Hem sentit tots en les venes  
com un bull de vi novell,  
y hem oblidat fondes penes  
cantant coses del temps vell.

Retrayentles á ne 'l poble  
nos hem anat escalfant,  
y 'l amor que ara 'ns acobla  
es un amor sacrossant;  
amor que viu d' anyorances  
y de fe en l' esdevenir,  
fent brotar grans esperances  
que arreu se veuhen florir.

Les ones de la mar blava  
y 'l Pirineu blanch de neu  
nos han conservat la sava  
de poble lliure per Deu;  
si ja ofegarla volguéssen  
es tal l' ardor que la mou,  
que si pátria no tinguésem  
la creariam de nou.

D' haverla tant estimada  
eixa pátria se 'ns fa crim;  
fins enveja 'ns han mostrada  
del treball de que vivim;  
no l' havem aixís entesa  
nosaltres la germanó,  
augmentant nostra riquesa  
no empobrim pas la nació.

Mes, no esmentem fets innobles  
ni parlém ja de greus torts,  
gemegá es propi de pobles  
decadents ó casi morts.  
No captém lo dret de viure  
dret que no 's compra ni 's ven;  
poble que mereix ser lliure,  
si no li donan, s' ho pren.

Front altiu y parla franca  
y ab lo cor esperançat,  
conquistarém lo que 'ns manca  
guardant bé 'l que 'ns ha quedat.  
¡Germans! nostre crit retrunya  
ben alt, y á la llum del sol:  
¡Visca l'here Catalunya  
dintre 'l reyalme espanyol!

JAUME COLLELL, PBRE.







## LA MURRIALLA

«Los corsaris é pirauts dins los ports la roben... Fan la dita Nació Catalana quasi viuda é plora la sua desolació... é spera algú qui la aconsol.»

LO BISBE MARGARIT.

A EN MIQUEL RICART.

No á la que, desvalguda de naixensa,  
sens mare amant, apren en las infames  
presons, hont redempció trobar deuria,  
las arts del lladregueig; nó á la que impúdica  
llibertat, que la turba y que l'atzara,  
aconsella maldats: no, no es á aqueixa  
bretolalla qui tems, amich il-lütres.  
Contra ella 'ns prevalém ab fermas portas,  
panys revinguts y vigilancia activa.  
La que t' esvara tant, la que 't corgela  
es eixa que s' enlayra y tostemps sura  
com espuma llampant sobre l' onatge  
del mar d' una política llotosa.  
Aqueixa si t' esglaya, com esglaya  
á tothom, puig contra ella res hi poden  
cancells ni panys ni vigilar tot dia:  
ella 'ls bat y escarneix: ¡los posá l' honra!

Tots varem ajudarla y tots la pena  
sofrim de la arraulida tolerancia.  
Ahir boigs d' alegria ab la victoria  
de soldats trepitjant la disciplina

y aclamant al capdill que va alentarlos,  
 en compte d' aturar als qui befavan  
 un sagrat jurament; demà, afanyosos,  
 incensant à xerrayres qu' enlluhernan  
 ab vidret volador; sempre arronsantnos  
 à escandalosa audacia, oblidant sempre  
 la dignitat per' tributar als genis  
 de la insolencia vil; aixuts de Patria,  
 veyém triomfar murrialla d' alta estofa.  
 que luca ab nostra ruina y mesquinesa.

Si: aqueixa es la terrible, la esglayosa,  
 perque cobarts la tolerem, y encara  
 á voltas nos planyem d' un raig de treva,  
 anyorant fins sas mans pera besárlashi.  
 Eixa murrialla, amich, eixa murrialla  
 de *grans homes*, que fem indispensables  
 contra nosaltres propis; eixas tayfas  
 de *vividors* qu' esmersan llur ingeni,  
 escàs de sava pura, en trobar novas  
 formas d' exprimer bé la sanch del poble;  
 eixos prohoms qu' eleva la fanfarria,  
 Dulcamaras del Dret y la Justicia,  
 eixos la gran murrialla son qu' impera  
 en las nacions faltadas de vergonya.

¡Prou la has vista de prop y coneguda  
 en tota sa nuesa! Horror y fastich  
 has sentit contemplantla respectada,  
 temuda, prevalent allà en lo Centre  
 de nostre Estat; y 'l desengaay que dona  
 tant de relleu al mal, més l' ha aclarida:  
 y has dit: «¿Cóm triga 'l jorn de capgirarla?  
 ¿Cóm se prolonga aixis lo del escarni?...»  
 Mes ¡ay! prest has capit nostre infortuni.

Sentinte catalá, à la nostra terra  
 has girat ulls... ¡Ridicula parodia  
 dels vicis d' allà dalt també s' hi avivan.  
 ¡Cóm s' hi es feta malbé la santa herencia  
 que 'ls segles li llegaren! Nostra gloria

va corrompre alé d' extrangeria;  
 cremâ 'ls furs lo butxí; la sopitesa  
 dels vensuts la postrá; despertá brava  
 per bâtre invasors y ¡ay! de sa noble  
 campanya n' ha sigut premi irrisori  
 un desgavell de lleys que la corsecan,  
 un seguit de violencias que la afrontan,  
 la corrupció qu' al Centre has vista en orri,  
 lo mateix cranch d' alli, cangrena igual que mata.

¿Hónt ets, remey al dany?... Tu, amich, l' amostras.  
 Tu, deslligat de tot partit; tu lliure,  
 tu independent, maldius del vassallatje  
 als grans feudals de la opinió, y no 't trobas  
 lligat de mans pera combatre ab esma.  
 Tu, dret lo cap y 'l cor rentat de miserias  
 passions que fan etern lo Carnestoltas;  
 adicte al bell terror hont vares náixer  
 y hont vols trovar conhort y sepultura;  
 pare amant, perque fill sempre amantíssim  
 has sigut; tu que miras reflectirte  
 en lo del teu, que sabiament conreas,  
 fas ta via ennoblint y fugint l' ombra  
 d' homes y lleys é ideas brivallencas.

Si com tu fos tothom á Catalunya,  
 ¡qu' aviat se formaria cohort gloriosa  
 de gent de bé! ¡Qué prompte la murrialla  
 de guant blanch, que la abat y la pedreja,  
 tremolaria en sos palaus sumptuosos!  
 Regenerats y units, la empresa nostra  
 seria la del sol qual triomf no manca  
 contra la nit... Lo dret de nostra Mare,  
 lo primer dret, lo de defensa justa,  
 lo de sustraure son bell cos exánim  
 al mercadeig dels *vividors* bé fora  
 primera ley per' afanyarsen d' altrás  
 que l' honra dels grans temps li tornarian.



## MARINA

Una nit per la platja 'm passejava,  
cercant la solitud y 'l benestar;  
del mar de las passions prou m' allunyava  
més sentia 'l brugit d' un altre mar.

Las ónas, com serpents, se cargolavan  
llepant las rocas ab frisós neguit,  
semblava unas ab altres s' ajudavan  
per besar los estels en l' infinit.

La sorra de la platja s' escorria  
á l' impuls xuclador, vers lo pregon,  
y sempre la remor del mar seguia,  
imatge de la febre d' aquest mon.

De prompte, com colós, superba onada  
las etéreas regions vol descobrir  
y aixeca 'l front d' escuma platejada,  
com náixer revingut, cercant respir;

y 's veu creixe potent; y ¡ay! se destría  
y 's perd y entre las altres se confon,  
tal com passà ab l' ergull; s' enlayra un dia  
y com més alt y ferm estar voldria,  
entre 'ls menyspreus s' enfonza d' aqueix mon.

JAUME NOVELLAS DE MOLINS.





## QUADRETS

Al mas, per la segada,  
¡quants cops jo y ma estimada,  
sentats sota la creu dels Tres camins,  
véyam en la nit bruna  
la claror de la lluna  
jugant ab l' ombra dels pinars vehins!

M' apar trobarmhi encara.  
La bona de la mare  
seya á la fresca al emparrat del hort,  
y alsava sa canturia  
tornant de la boscuria  
á sa casa de tápia 'l llenyador.

Semblant del mar á l' ona,  
los pins d' estona á estona  
sorollavan del vent al fort embat...  
¡Y quina tristor feya,  
quant la lluna no 's veyá,  
ohí' aquella ramó en la soletat!

---

De las dotze que 'l vetllavan:  
á las tres se va morir.  
¡Quins gemechs la seva dona!  
¡Quins abrossos los seus fills!

Fiu la mort del Just. De jove  
qu' era l' amo del molí,  
y en la pau de Deu finava  
entre sa mullé y sos fills.

Era al Octubre y la pluja  
no pará en tota la nit,  
entre 'ls brams de la ventada  
y 'l remor creixent del riu.

Tocá á morts en sent de dia  
l' hermiteta de Pontins;  
tot mullat va arribar l' avi  
fent cinch horas de camí.

Y 's va torná á posá á ploure  
y tot se va aná enfosquint...  
Entre aquella claror d' aygua  
¡qué trist que feya 'l molí!

F. BARTRINA





## CARNAVALESCA

¡Quin cor tens d' angelet! Te compadeixo  
com á mi 'm compadeixes; prou que ho veig;  
si jo sé disfressar que m' aborreixo  
be saps tú d' amagar ton neguiteig.

Riallera t' he vist ab las amigas  
fent redona y garlant de bo y millor;  
sembla, reyna, talment que quan tu rigas  
déguis ferho de goig vessante 'l cor.

¿Sents? no 'm miris quan rius; deixa pensarme  
qu' es vritat l' alegria que fingim  
y tos ulls, que no 'm diguin al mirarme  
ab estranya tristor «¡que 'ns divertim!»

Fém tot l' any carnaval seguint la moda  
de volguer amagar lo que 'l cor sent;  
ara sembla pecat lo no está en roda  
y 'l tradubir la paraula al pensament.

MIQUEL LAPORTA.





## PER MA PÀTRIA

Llegida en la festa literaria-musical celebrada en la Academia Calassancia  
de Sabadell.

Si estimem á Catalunya,  
á nostra mare estimem:  
qu' es mare de tots nosaltres  
la Pàtria que 'ns doná Deu.

No estimarla, fora mengua,  
de deshonra, fora un fet;  
¿si no l' estimem nosaltres,  
com ho han de fé 'ls forasters?

Si sentim qu' ells nos motejan  
d' egoistas y d' esquerps  
¿qué ha de fernos, si á tot hora  
ho desmenten nostres fets?

Nostres fets son fets que honran,  
nostres actes resplandents  
que s' enjoyan y enalteixen  
ab l' Amor, la Pàtria y fé.

Al Amor un trono alsarem;  
per la Pàtria som valents,  
y la Fé 'ns guarda una Verge  
que te un Montseraat als peus.

Nostras lleys, costums y usatjes,  
nostra llengua y nostres bens,  
hem de fer que galardejin  
desde l' Ebro al Pirineu.

L' herencia dels nostres avis  
exigimla ab lo corn ferm;  
¿No es ben nostre? ¡Donchs volguemla,  
que per xó 'ns feren hereus!

Dreta lley lo que 'ns llegaren  
no pot prescriure un moment,  
que podrian reclamar'ho  
nostres fills y nostres nets.

Qui no cuyda de sa casa  
ve que 'l treuhen forasters;  
donchs siguém á casa 'ls amos,  
per manar, fer y desfer.

Si sentím qu' algú fa escarni  
de nostra llengua, al moment  
amordassantli la boca  
devem dirli en alta veu:

Qui fa escarni de sa llengua  
s' escarneix á sí mateix,  
y no es digne, honrat ni noble  
qui renega de lo seu.

Lo qu' es nostre volguém nostre,  
qu' es prou rich, hermós y bell,  
y 'l sant penó de las barras  
defensemlo ab cor valent.

Que tenint costums que 'ns honran,  
dolsa parla y sanas lleys.  
no hém d' envejá res, que 'ns manqui,  
ni dalirnos del temps vell.

Estimém á Catalunya,  
estimemla, companys meus,  
qu' es mare de tots nosaltres  
la Pátria que 'ns doná Deu.

ANTON DE P. CAPMANY.





## TRADUCCIÓ DE BECQUER

RIMA

Si al gronxars las blavencas campanetas  
De ton balcó,  
Creus que gemechs d' amor lo vent ne llença  
Murmuradó,  
Sápias que, ocult entre las verdas fullas  
Suspiro jó.

Si al resonar confusa á tas espatllas  
Vaga remor,  
Creus tú que veu llunyana t' ha cridada  
per ton dols nom,  
Sápias que entre las sombras que 't voltejan,  
Te crido jó.

Si es que 's torba poruch en la nit fosca  
Ton feble cor  
Al sentir de tos llabis l' alenada  
De brusent foch,  
Sápias que, al costat teu, si bé invisible,  
Respiro jo.

R. G. y R.



## EN UN VANO

Jo no 't coneix, sols sé que d'aquest vano  
rebrás lo dol, consolador alé;  
dèbil recort que ma mare t' envia  
de l' amistat que per la teva sent.

Jo no 't coneix pero coneix, hermosa,  
la santa mare que 't doná 'l bon Deu;  
si las fillas ressemblan á llurs mares  
tu n' ets, oh Rosa, un angelet del Cel.

J. BLANCH Y ROMANÍ





## LA LENGUA CATALANA EN LO BAIX ROSSELLÓ



s interessant estudiar la transformació de la llengua catalana en lo llenguatge popular usat en Perpinyà y baix Rosselló; dich baix Rosselló, porque hem d'exceptuar Vallespir y Cerdanya hon se parla catalá casi com lo parlem nosaltres.

Eixa hermosa llengua catalana parlada y escrita ab tanta puresa per los rossellonesos y perpinyanesos dels sigles passats, és avuy desconeguda: tanta ha sigut l' influencia de la llengua francesa imposada per sos conquistadors, llengua per ells estranya, que no entenian, com á nosaltres la llengua castellana que també nos foú imposada que tampoch enteniam ni enteném encara gayre.

Abuy, en lo baix Rosselló, la llengua catalana absorvida per la francesa, s' ha tornat un patués (patois) barrejat de catalá, francés y provensal, qual influx se fa sentir en la pronunciació y ortografia: mes la construcció de la frase es ben catalana. Hem de convenir no obstant que molts rossellonesos, recordantse de llur antiga grandesa, del llenguatge que parlavan llurs cónsuls, capdills, historiadors y cronicayres, honran y conrean la llengua catalana y la parlan y escrihuen com nosaltres. Mes lo llenguatge popular ja no es lo qu' era.

Un poeta rossellonés de molt ingeni ha publicat algunas poesías hu-

morísticas escritas en catalá tal com avuy se parla en la vila de Perpinyá y sa comarca.

Es un aplech de poesias titolat: *Cosas y Altres per un Tal* (Perpinyá.—Latrobe, editor). Reproduhirém entre ellas una faula, imitada de La Fontaine, escrita en catalá rossellonés, pera que 'l lector puga formarse una idea del llenguatge usat abuy dia per nostres germans del baix Rosselló.—Al costat va la traducció literal.

## GAT Y RATS

Altra tems. an al méou baynar  
hi'bie oum gat  
qua feya an touts lous rats ouna càssa terríbla!  
Da li asecapá impossíbla!  
Y, fòussan grássons ou magrots  
touts hi passaban touts. hasta lous rats-bouffots!  
Nou, mireou. taniou pas ideya  
da las astassadas qu' an feya!  
Amba ell éra pas manasté  
d' angings. ni da p uysóu amagat dins da bôlas;

amba las seouas ourpas solas  
s' ancorragaba d' ou tout fé  
y p'als granés. pa las goteras  
abatia treball eoum cinconanta ratéras!  
Y lou qu' hi 'bia da rabé  
es qu' ambe aquay famous cassayra  
al gibíe souffria pas gayra!  
Lou eop éra fet da signit:  
pres. escanyat. y angonlit!  
An li bajen á fé tan affrosá raplega.  
lou pobla da Tout-ou-rozéga  
sa ha trapá tan aspatant  
que cap gonzaba pas icha pous dal fourat!  
Dajounats da tout plé. eoum da toute alagria.  
sensa pougué béoure an dingou.  
s' astaban catchoas tout lou dia.  
eoum an prasou!

Altre témps en lo meu vehinat  
hi 'via un gat  
que feya á tots los rats una 'cassa terrible!  
De li escapar, impossible!  
Y fossen grassos ó magrots  
tots y passavan. tots. á fins los rats-bufots!  
No, mireu. teniu pas ideya  
de las estas adas que 'n feya!  
Puig ab ell era pas menester  
d' engins ni de pouysó (matzina) amagat  
[dins de bôlas]

puig ab las sevas urpas solas  
s' encarregaba d' ho tot fer  
y p'els graners. per las goteras  
feya tant treball com cinquanta rateras!  
Y 'l que tenia de rebre  
es que ab aquell famós cassayre  
la cassa no patia gayre!  
Lo colp era fet desseguit:  
prés. escanyat y engolit!  
Al véureli fer tant horrible raplega  
lo poble de Tot-ho-résega  
se va trobá tan espantat  
que cap gosava pas eixir més del forat!  
Dejunats ab molt plé eoum ab molta aleria.  
sense poguer veure á ningú  
s' estavan cátxus tot lo dia  
eoum en presó!



Y, trapán lo granès amplanats da silenci.	y trobant los graners omplena's de silenci,
tout cambajou antirt, tout froumatja roudoun.	tot pernil ben enter, tot formatge rodó.
hom se deya: « çals rats, y aun soum?	un se deya: « çalos rats y ahont son?
« qu' an resta pas més à p'al moum?	ç que 'n resta pas cap més pel món? »
Mentra'astan lou Minet tout agagnit s' astaba!	Mentrestant lo Minet tot agupit s' estava!
Cada dia un poc més lou grey sa li 'flouchava!	cada dia un poch més lo greix se li 'floxava
Abántas, da tan gras, coum boulia passá	Ell, avans, do tant gras, quan volia passá
pa la gatonna ou l' impósta	per la gatona ó l' impósta
sa tania d' astirgouná;	se tenia d' estirgonya;
are hi passaba coum ouna lletra á la posta	ara hi passava com una carta á la posta (correo)
y, poubrót, mágra coum un claou.	y, pobret, magre com un clau,
d' oum ayra piatadous cridába garragnaou!	d' un ayra molt piados miulava garranyau!
Mé la fam quin asprit boum donna!	Mes la fam quin esprit vos dona!
Oum dia s' an ba pansá ouna:	Un dia se 'n va pensar una:
s' an bache apoulit, dal tarrat,	se 'n faixa esmiennyit del teu at,
sous d' ouna biga dal dassota,	sobr' una biga del dessota
y s' hi penja per ouna pota,	y s' hi penja per una pota,
al salarat!	oy que malvat!
Ouma rata, qu' al béou, ieh soul pas dalaporta,	Una rata que 'l veu ix sul pas de la porta,
y crida: « amichs, courriou, que la Manouche	y crida: amichs, corréu, que la Mimixa es
[es morta! »	[morta!
y bat' aci qu' arréou, arréou,	y vetaci qu' arreu, arreu
hom béou	un veu
dals canalots, de las ayguéras,	dels canalots, de las aygueras
da dassota las astagneras,	de dessota las estanyeras
da pels niouy y da pels fourats	de pels nius y també dels forats
salle, 'an courtin, ratas y rats.	eixir tot corrent ratas y rats.
N' arribaba da touts lous quartiés de la vila,	N' arribava de tots los barris de la vila
dal Carré-Brout, dal Traoue, y da l' Asgour-	del Carré-Brut, del Trauch y de l' Escor-
[chadou,	[xador
dal carré dals Canaris, dal carré da l' Anguila.	del carré dels Anechs, del carré de l' Anguila.
N' hi 'abia da goupets; d' otras feyan poudou:	N' hi 'bia de gnapets; d' altres feyan pudo
banian da l' Asecourridou.	venian del Escorredó!
Quina festa! y quina baboya!	Quina festa! quina baboya!
soum riouras y coum erits coum an oum foc da joya!	tot son riurers y erits com en un foc de joya!
y 'l dalit als y falta pas!	y 'l delit 'ls hi falta pas!
La oum sou l' asquena roudola!	Un d' ells su' l' esquena rodola
l' altra fa ouna cambriola,	l' altre fa una cabriola
d' altres ballan la farandola!	altres ballan la farandola
aquest fa couatra pams de nas!	aquest fa quatra pams de nas



aquells tréouan oun contrapás!	aquells trabuen un contrapás!
Da met d' aquey souroull. flayran ouna ribota	En mitj d' aqueix soroll flayran una ribota.
	[(xella)
lou mort s' als aspíe an dessota,	lo mort se los mira en dessota,
y sa diou. aquey rouadás:	y se diu. aquest traydorás:
« si! si! balléou lou contrapás.	« si! si! balléu lo contrapás.
abiát bous faré. jo. batlá la gabota! »	aviat vós faré jo ballar la gavota! »
Y, couan béou qu' al sarou es lou mes animat.	Y quan ven que 'l sarau es lo mes animat
mi si qua. tout rabiscoulat.	me s' hi fica tot reviscolat.
soul cop lou panjat sa daspenja.	sul cop lo penjat se despenja.
als y caou d'assous. y 'ls ha menja!	'ls hi cau sobre y se las menja!
Quin carnatja! s' an parla encare y lou granet.	Quin carnatja! se 'n parla encara y lo granet
	[(l' avi.)
pa labatlada. al niou. ou counte an al seou net.	per la vetllada. al niu, ho conta áne 'l seu net.
Oun sols' an ba 'scapá! era un gros rat da caba.	Un sol se va escapar era un gros rat de cava
	[(seller).
Ell. d' al temps qua touthom ballába.	Ell mentres que tothom ballava
deya. « d' aquey panjol jo m' an rafii pas! »	deya: « d' aquell penjoll jo no me'n fio pas! »
y trauecába dal niou fora qu' al cap dal nas.	y trauecava del niu fora que 'l cap del nas
Ben parlat! y ben fet! Es qua l' axparienci	Ben parlat! y ben fet! Es que l' experiéncia
li 'bie ansagnat la proudeñci.	li havia ensenyat la prudéncia,
y que counachie als tamis	y que coneixia 'ls camins
ouu cal passá par bini fis.	houit cal passar per esser fins. (espavilats)
També ba tam vida bona.	També tingué vida bona.
y ba mouri bell coum oun prat!	y va morir vell com un prat!
Desda tems li 'bian manjat	Feya temps li 'vian menjat
la sogra. lous cougnats. las nóras y la dona.	la sogra. los cunyats, las nóras y la dona.
qu' ell sempre éra grás y flourat.	qu' ell sempre era gras y flourat.
	•
Mirem da fé coum aquey rat!	Mirém de fer com aquell rat!

C. BOSCH DE LA TRINXERÍA





## LA MORT DE BALMES

9 JULIOL 1848.

Qui vol veure viu á Balmes  
corra, corra cap á Vich,  
lo veurá en ses derreríes  
agonizant en son llit.  
¡Oh soldats de la fé santa,  
s' aterra vostre capdill,  
aquell que brandà 'l nou glavi  
dessota l' arnés antich;  
aquell que pe'l nou Golía  
te la forsa de David!  
¡S' apagá 'l far que semblava  
lo far del esdevenir!  
¡A Espanya doná una estrella  
lo cel donantli aqueix fill,  
y aqueixa estrella s' acluca  
quan arribava al zenit!

¡En sa cara de cadavre  
no més los ulls semblan vius,

aquells ulls que tot ho veyan  
y la mort va entervolint!  
Son cos era branca débil  
per son gegant esperit,  
y adés al pendre volada  
l' ha deixat romput aixis.  
Fins li estreteja la cambra  
d' hont l' ample balcó fa obrir,  
y al vell Montseny que s' hi aboca  
li parla com un amich:  
— ¡Noble front de Catalunya,  
marxapeu del infinit,  
bé me n' has dites de coses  
que jo al món no podré dir!  
Jamay ni en somnis te munto  
sens baixarne esbalahit,  
y ab lo front fet una flama  
com Moysés del Siná.  
¡Oh! ¡del ramat d' eixos pobles,  
de Barcelona, Madrid,  
de les serres catalanes,  
de Puigmal á Montjuich,  
de Montserrat, nial d' héroes,  
despedéixten tu per mi!  
¡Ah! ¡si volant á la gloria  
pognés posarme en ton cim  
per dirli adeu á ma terra,  
la terra que tant ami!  
¡Oh Catalunya! ¡Oh Espanya!  
¿per qué us he amades aixis?  
¡La cadena ab que volia  
en un cor los cors junyir,  
d' amor la dolça cadena  
me l' han trencada pe 'l mitj!  
¡Y veig la guerra que torna  
muntada en un trebolí,  
y veig armats en batalla  
als pares contra dels fills,  
y 'ls camps pátris abeurarse  
de sanch d' Abels y Cains!

.....  
¡Oh! aturáuvos, aturáuvos,  
prou de matar y morir;  
jo us porto 'l ram d' olivera  
que agermana 'ls enemichs.

.....  
¡Mes ¡ay! sols odis responen  
al amor de Jesucrist,  
y de Lull y de Teresa  
miro entrar en lo jardí  
l' impietat matadora  
com la serp al paradís!  
Y veig rodar al abisme  
lo regne que més estim  
entre 'l fum de la revolta  
y 'l caçgirell dels partits.

¡Oh Espanya, ma dolça Espanya,  
pogués tornarte á camí!

Si pogués escriure un dia,  
escriure un dia y morir!—

Tot dihent eixes paraules  
se mitj asseu en son llit,  
en desvari pren la ploma  
com son glavi 'l paladí:

—¡Espasa, la meva espasa,  
encara m' has de servir! —

Segona ralla ó tercera,  
la ploma li cau dels dits:  
quan se veu sense la ploma  
s' abraça ab lo Crucifix:

—¡Oh! Deu de l' ánima mia,  
sols Vos no podeu fallir,  
faró de mes esperances,  
aurora de mos desigs;  
immens, etern, immutable,  
sol principi y sola fi,  
font hont tota font s' abeura,  
mar hont tot riu va á morir,  
puig de mon no res jo surto  
per entrá' en vostre infinit,

salváu Vos la patria mia,  
· · · · ·  
mes ¡ay! salváume ara á mí,  
que en vostres braços estesos  
encomano l' esperit. —

Lo sol tramonta la serra;  
ploráu, campanes de Vich:  
¡per Espanya y per Europa  
que negra baixa la nit!

JACINTO VERDAGUER PBRE.

Juny, 1888.





## LA PLATJA <sup>(1)</sup>



o Jáume Garriga al naixer no pogué mamar llet de sa mare.

La pobreta molt decandida se vegé en l'impossibilitat de nudrirlo.

Una dida del vehinat prengué l'infantó; aviat degué deixar-lo. li donaba llet pollada.

Altre dida dels Garidells li feya xuclar bróu de pá sucat ab vi.

No es mala menja, mes sembla qu'átipantlo de tal aliment lo nen s'endormiscaba massa fort...

Tot foren engunias durant uns quants dias, de tot probaren las donas de casa: llet de cabra, de vaca, de somera, munyicas de sucre, melindros fusos.

Per fi la séua bona estrella 'l portá á las abundants mamellas de la dona del Cuca, un pescador de la platja de Tarragona, home de bé com ho son tots... y compassiu per lo peixo-palo que sa muller Teresa habia prés, ab prou repugnancia per part d'ell; puig sense esp icar perque, no volia tractes ab gent de Masia.

La dida era un cor d'or: afectuosa, soferta.

Fisicament, una bona mossa; intel-lectualment, desperta y viva: no s'esplicaba ab elegancia, mes tot lo que deya era sensat, rahonable y just.

A ca la Dida passá 'ls moments verament felissos de sos primers anys. Era tant estimat del didot, de son pare y sa mare, qu'encara vivian, de sos germans: lo Pau, lo Menut, lo Xinela, la Ció, la Llutgarda; y llurs respectius marits, cunyats, fills, cusins, nebots!... dels gats, dels gossos!...

Lo Padri, pare del didot, ja molt vell y cego, li feya tantas gracias com sabia.

Tot lo que 'l nen volia, era séu. . y quand ja grandet comensaba á fèrse comprendre, tenian junts llargas conversas.

Suvint li contaba la guerra de Trafalgar, á la quina habia prés part en companyia del Falet qui 'n torná miuj mort...

(1) De la novela *Jáume*, de D. Joseph Pin y Soler, próxima á publicarse.

Éll rés! fort y ferm!... com si tal cosa!

Altres vegadas li parlaba de navegants il·lustres: Marc Ampolla (Marco Polo) que descobrí la Xina, Marc Vicente que 's feu duas vegadas turc y tres vegadas cristià, Marc Francesch, lo del despidó tant llastimós á bordo de la galera que se l' emportaba de Barcelona, sa pàtria.

Adiós rica Barcelona  
quien de tí puede ausentarse?  
Ciudad bellissimo *aspeco*  
de las mas bellas Ciudades.

Adiós las Arrepentidas  
que llorando mocedades  
con las lágrimas *borrays*  
las pisadas que *pisásteys*.

De pescadors anomenats, entre 'ls quals, com cap de colla del gran pescador de Nazareth, aquell de las clauássas, lo barbut de l' altar major dels Caputxins, lo porter del cel... noms que ell li donaba, parlant del Sant com d' un amich qu' habia conegut—casi—personalment.

Vols saber perquè Sant Pere era calvo?

Escolta Met: uu dia Nostre Senyor y 'ls séus deixebles anaban á convertir un moro que vivia lluny.

Feya temps que caminaban quand passaren davant d' un mas hont hi habia segadors.

Nostre Senyor y 'ls seus deixebles s' ajagueren prop d' unas xabegas pera reposar... mes Sant Pere, que sempre tenia un budell vuyt, vehent que no 'l convidaban á menjar ni béurer, s' aixecá poch á poquet del rostoll, sense dir res á ningú, prenent dret á la Masia.

—Ave María Puríssima!

—Sens pecat fou concebuda—qui hi há? qué voleu? qui sou?

—Som uns quants companys qu' anem á convertir un moro, y tenim debilitat. Si pogúesseeu fernos una bona truyta, després d' haber reposat la menjariam!

La masovera prengué sis ous, tallá una cebeta ben tendra... y noy! feu una truyta: daurada damunt, bavosa dessota que deya: menjam!

Quand ab prou feynas era fora del foch, una veu cridá: Pere! Pere!

—Acabéu alego, son los companys que 'm cridan.

La bona dona sacsó la truyta y l' abocá en un plat per lo bullenta qu' era, dihent á Sant Pere:

—Esperéuse que 'us donaré un pá.

Mentres la masovera l' habia d' un cércol, Nostre Senyor y 'ls apóstols s' acostában en busca de Sant Pere, que no responia.

Ell que 'ls veu venir; sense esperar lo pá, pren la truyta, se la

fica dins la gorra (per lo padri, Sant Pere portaba gorra llarga com ell mateix — y si sempre 'l pintan descubert del cap, afegia, es per erian-sa: damunt dels altars no faria *modos* un sant ab barretina). Donchs, lo sant vuydá la truyta dins de la gorra y se 'n aná dret als companys dihentlos:

— Qué voleu? qué passa? no entreu á la masía, no mes hi há gossos.

Malgrat las ganas que tenia de menjarse la truyta sol, com li cremaba la closca, tingué que llevarse la gorra tot depressa.

Los apóstols vebéntli lo cap tant pelat esclafiren en una gran riallada... per altra part la truyta estava plena rinxos socarrimats, Nostre Senyor tingué fástichs de la truyta. Dels Apóstols ningú 'n volgué tastar.

Sant Pere se la menjá solet; mes d' aquell dia ensá fou calvo.

\*  
\*  
\*

Los diumenges, quand en la *botiga* 's feya la part, lo Padri may oblidaba donartli un quarto pera pega dolsa, ó dos xavets de cara y creu que 'l Met mes s' estimaba.

Los pescadors, sense saber *economia* ni tenir la més remota idea de qui foren Bentham, Stuart Mill ó Bastiat, treballan com los obrers d' altres oficis voldrian treballar: parteixin los guanys ab l' amo.

La pesca del *bou*, la més important y la sola que necessita 'l concurs de vuit ó deu homens, comensa 'l 1.<sup>er</sup> d' Octubre — densá que hi ha gent engalonada que deixan de comandar vaixells pera venir á *ficar bandos* (paraulas del Padri) en cosas que no 'ls pertocan.

Al temps de la vellura, los pescadors anaban á mar quand pensaban fer bona pesca ó se 'ls esqueya...

Lo patró de barca, un quant temps avans lo 1.<sup>er</sup> d' Octubre tracta ab tres ó quatre homens per tota la campanya y sense cap testimoni, ni cap més formalitat que la paraula donada, lo remitjé queda compromés ab lo patró y aquest ab sos remitjés.

Convé ab un altre patró per anar de *parella* y 'l tracte 's compleix ab certesa.

Quand lo dia arriba, las duas barcas, ab llurs tripulacions (las barcadas com diuhen ells) baran de fusa! y bona sort vos dó Deu.

De las dúas parellas portan *lo vol* una setmana: es á dir que un cop en alta mar y 'ls *arts* llevats ab ajuda de totas dúas, una pren á bordo seu, las xarxias y naturalment lo peix que s' hi troba prés y posa la proa á terra.

L' altre baixa portant solament las quatre pedrotas que li fan surada.

Un cop tots á vora mar, tant los homens de la qui porta 'l vol, com los de l' altre, saltan ab aygua fins á mitja cama y ajudats pe 'ls *palers* y la pobrissalla s' aferran als llivants y tira que tirarás fins á tréurer las barcas en sech.

Se desembarcan las paneras de peix. Un renta, altre tria, posant



de banda llús y ravalla; y tant lo llús, com los calamans, congres, neros, polps, lluernas, raps, gatnéus, peixells, murenas, ratas, raixadas, llisas, molls, palayas, déntuls, dauradas, lloparos, mólleras, caputxos, aranyas ó scipions; son netament portats al *Pes* y venuts al encant á traginers ó pescateras.

Lo preu del peix venut, se paga al comptat, guardantlo 'l patró de la barca que porta 'l vol... y quand lo diumenge arriba: remitjés y patrons se reuneixen á la botiga, vuydant per terra lo cistellet dels diners, y cada hù ajuda á fer pilans de pesseta.

Los munts fets, no hi ha més que comptar: tants som, tant nos pertoca, y com no fora just que 'l patró guanyés solament lo que guanyan los remitjés, essent ell qui paga la barca, velas, rems, ternals, arts, xàrxias, àncora y llivants; guarda la part de la barca, que cobra com si fós persona. Ell personalment no 's queda una malla més que 'ls seus remitjés.

Lo noy de cada una de las barcas, cobra segons la séaa edat y mèrit: un quartó, mitja part ó tres quartons.

Quand ja es home fet, guanya part sensera: á-las-horas es ja remitjé.

En aquell temps, la *platja* era ahont se trovan avuy los terraplens del ferro-carril... y per cert que l'ingenier que 'ls construhí, esborrà una de las cosas de mes carácter de Catalunya: la *platja* de Tarragona, així anomenada (per antonomasia, com diuhen aquells llibres que ensenyan d'escriurer bé) ab exclusió de las immensas franjas de palets y sorra que brodan la costa Cathalana, de Cap de Creus fins més enllá del Ebre.

Al dir la *platja*, s'entenia aquell retall de món estés sota 'l carrer de mar, en lo quin vivian los pescadors, treballaban, renegaban, procreaban y morian. (Menos los qui donaban fons per cent brassas d'aygua algun dia de mitjornada.)

La *platja* no era aquella de més á llevant, ó l'altre de més á ponent. Cada una d'eixas porta son nom: *platja llarga*, *platja del miracle*, de la rebassada, del cap del riu.

La *platja*, sense calificatius, era aquella soterrada avuy.

Era més cómoda que la del cap del riu, que la Comandancia los hi doná, y ara ocupan; mes aprop de la Ciutat, més á radosso de las lleventadas, mes neta de palets y códols marins, lo plá n'era menos inclinat.

\* \* \*

Las casas dels pescadors, las *botigas*, se trobavan rengleradas, del recó ahont comensa 'l moll, fins al farelló; <sup>1</sup> y en aquell punt, la terra eixint unas quantas brassas cap á mar, altre petita rengla de sis ó set botigas formaba un ángul recte ab la gran rengla que n'ocupa exactament lo siti per ahont passa avuy lo carro foguer que n'arrossega tants altres cap á llevant, cap á ponent, á tot arreu... y corrent sempre.

<sup>1</sup> Rocam damunt quin hi hagué un far petit, potser una graella ab teyas... ha desaparegut.

S' eixia de la platja y s' hi baixaba: á llevant pe 'l costat de ca 'l mestre de velas, al mitj per las escalas del Pés, y á Ponent per la baixadeta de ca Barrinyo, practicada entre las duas casas que formaban lo vértix del ángul.

Eixas eran las vias de comunicació públicas.

Las privadas, tantas com botigas: puig cada una d' ellas tenia una finestra per darrera, que á causa de la diferencia del nivell entre 'l carrer de mar y la platja, se convertia en porta, donant al dit carrer; y per la quina las famílias anaban y venian.

Las botigas se composaban: d' un magatzém, als baixos, hont tot al entorn de las parets hi havia jasons pe 'ls homens, tinells pe 'ls palangres, cordas, fils, canonets d' hams, pessas de cotolina, feixos de xàrxias, volantins, ralls, ollas de quitrà, pinzells, agullas saqueras, capdells de fil, trocas de cánem, corns, llanternas, ternals y buxells.

Una escaleta, al costat de la porta de la botiga, conduhia á l' habitació reservada á la familia del patró—per millor dir á sa muller y fillas—si 'n tenia! Los homens hi pujaban raras vegadas. Si las famílias eran nombrosas, vivian á ciutat.

L' habitació 's composaba d' una cambra ab alcova, d' un recambró, en lo quin, una escala de fusta donaba accés á la finestra-porta, qu' eixia al carrer de mar

L' amoblament se reduhia á un llit de posts y banchs ab márfeegas y matelás, cubert de conxa l' hivern, de bánova d' indiana l' istiu.

Arrimada á la paret: una gran caixa ó bagul damunt de dos cavallets: al costat la pastera.

Entre la caixa y la pastera, la finestra ab vistas á la mar; y en un recó que corresponia á l' amplaria de l' escaleta y feya com un altaret, un fogó que sols s' encenia quand la mestressa passaba mal, ó 'l més jayo de la casa, baldat de réuma, necessitava fregas de greix de gallina, ó pegats de llinet ben calentons.

Dúas ó tres cadiras de boba, una cúa de bou penjada al finestró ab l' escarpidó de boix y la tinta espessa de banya clavats en sos rústichs pels; lo cèrcol del pá, rodant al impuls del vent, mentres tenia corda; ó descaragolantse tot sol per la propia tensió. A la paret una Magdalena vestida de cabells grochs, unas ànimas del Purgatori ab forsa flamaradas, ó un Sant Antoni que guarda de pendre mal.

Al capsal del llit una piqueta de pisa y un Sant Cristo de plom... y en certas botigas *luxósas*, dos lloros de santi de guixi damunt d' un tinellet; un gat, d' igual pasta, ó dos cunillets bellugant lo cap.

Davant de la botiga, una enjogassada parra, enviant brotets, redoltas y pámpols fins á la teulada; reposant sas branques més vellas y com á tals mes feixugas, damunt d' un rafal construït ab trossos de car, mitjas éntenas, bossins de perxas, arbres de barca fora d' us, y demés fustam de rebutj.

Los rehims, per lo vehinat de la mar y la salabro que 'ls nudria, eran poch y agres, mes la rehimera donaba calor y sombra... y aixó bastaba.

Sota 'l rafal y al costat de la porta gran hi havia un fogó, lo verdader, lo qui servia... y ben apropet la pica de l' aygüera.

Si plovia, un cop lo foch encés, l' encarregat de la menjada,

posaba las brassas en una fogona portadissa y 'l menjar se cohia dins de la botiga.

En cap d' ellas mancaba una pollera de jonchs ó cércols de bota, guardant un gall y quatre gallinetas... gats y gossos no 'n parlém.

A ca 'l Padri n' hi havia un: lo Company, que portaba á cavall á tota la quitxalla, ab més paciència, que si hagués estat de fusta: era gran com un polli, cobert de pels com fil-ferro, tot clapat de negre y mangre.

Visqué com un Sant y mori vellíssim.

Se 'n sabia l' edat per que *databa!*

Fou oblidat per un oficialet alegre y amich de romesco... un tal don *Quenio*... fins lo Padri recordaba son nom de familia: Gaminde.

Any després fou Capitá general á Barcelona.

En eixas casas, hont era impossible que nasqués cap mal pensament ni que cap mal obra s' acomplís, trovántse totas obertas nit y dia, habitadas per gent enfeynada, tant neta de cos com d' ánima, davant la mar que moralisa ab solemnia presencia y purifica ab sas emanacions salutívolas... lo Jáume passá 'ls primers anys de sa vida... y per cert que debia trovarshi á gust; puig ferlo pujar a caséua costá molts plors y llargas conversas.

Habia prés tal afecte per lo seu didot, la dida, sos germans de llet, lo Padri, la padrina, una tia beneyta y sas cocas de trits... los pescadors en general... y fins per lo Company, que trovantse ja en la edat de las declinacions llatinas, may havia deixat passar diumenje ó dijous á la tarde sense anar á ca la dida.

Sols se veyá privat de tal delicia quand havia fet una malesa... Sistema viciós que li feya pendre en odi las ocupacions y motius que 'l privaban de lo que ell tant volia.

Cada vegada que anant á ca la dida 'n tornaba ab las calsas brotas de quitrá ó la pitrera de la camisa ab tacas de vi... la tia Pona, que n' era un Torquemada per las tacas, li feya pagar cara la felicitat d' habérselas fetas; rondinejaba prop del Pare, y eix, que en realitat potser preferia saber lo noy al bon radosso de gent que l' estimaban que no pas rodant per las paradas del Mas, saltant marges ó barallantse ab los gripaus del poble... per condescendencia envers sa germana, feya com que s' cremés ventantli clatellada y dihent molt sério: «S' han acabat las visitas á costa d' Africa, no vull mes tractes ab pescadors.»

Y 'l Jáume 'ls enyorava tant! Li era tant dols passar l' estona per aquells reconets del farelló abont ab trossos de gall que ja no servian pera calar nansas, feya barquetas que navegaban fins á la Sanitat... Seguintlas, los peus á l' aygua, féntlas virar á cops de pedra quand remuntaban, perdentlas ab recansa, si navegaban massa bé y fugian vent en popa...

Y las tardes claras d' hiven, quand al baixar las parellas, després de la feyna feta, son didot tornaba del Pes y arpegantlo de vora la barca, ab una má á las barras y altre al culet... au! l' aixecaba com

una ploma, fent-lo volar per damunt las falcas (1) y l' assentaba á tall de moro al voltant de la rivella en la quina fumejaba lo reviscolador romesquet...

Y ell, gafarró, blanch de pell y didets fins, ajudat d' un crostó de pá arreplegaba talls de peix (sempre 'l de davant! La bona criansa veda triar) y menjaba en companyia d' aquells homens que als seus ulls eran Deus.

N' hi havia un qu' una vegada féu una juguesca d' enfonsar un embá d' un cop de cap, y la guanyá!.. li deyan Tóful.

Un altre que torsaba un duro ab las dents... era el gran de la Peluda..

També feya part de la barcada aquell bon mosso qu' una nit de llevetjada, sacudit á mar per un cop d' escota, que s' havia embolicat ab l' arjau del timó, en compte de nadar cap á la barca que seguia sa bordada, ó al menos de mantenirse al siti; nadá enrera, per arreplegar la gorra.

No per la gorra! deya ell ab naturalitat homérica, sino per la petaca qu' era dins... me l' havia regalat aquella! . Total, que mentres los d' á bordo hagueren virat, cridant y navegant fins á trovarlo, se passaren cinch horas... y ell tant satisfet al torná dintre la barca, aixugant la petaca qu' era ab *tanca*, per por de que 's rovellés!

Y 'l Met qu' era un no rés, lo fill de pagesos desdenyats, lo cuquet terrós qu' ells estimaban, per ser lo xiquet que criá la Teresa; seya al costat d' aquells gegants; compartía ab ells lo pá y la sal, bebia á llur porró, escoltaba llurs conversas, rebia llurs rústicas caricias, era 'l xatet de ca nostra, com deya 'l Cuca xafantli 'l nas ab lo dit gros de la ma dreta... Prova máxima d' amor.

Sens comptar que sos germans de llet y demés parentela l' entabanaban de cap, demostrantli prácticament lo bé que 's vivia sense mitjas, ni savatas, ni tirants, ni camisa prisada, ni travas - oh! las travas, un retallet de cuyro que llavors á Ciutat era moda portar sota 'l camall de las calsas - y cada cop que s' entornaba prop de sa Tia (sa pobra mare habent mort quand ell casi no caminaba) malehia mentalment lo *Libre España feliz é independiente* y 'ls verbs irregulars *plugo, plazca, traje, trajera*, y lo menjar peix ab forquilla, beure ab got, servirse de tovalló assentarse en cadira pera dinar, seguir los carrers ab passos comptats, ho cridar may, riurer á las foscas.

D' aquí que sense culpar á la santa dona que li feya de mare - y ab tal delit combatia sas tendencias pescadorescas - recordaba, y era per ell gran tristor! que mentres fou petit may havia passat prop d' ella y de son Pare un dia completament felis.

Quand se llevaba sense ferse cridar y 's rentaba bé... trabocaba la xicra de la xocalata... y renys! Tornaba d' Estudi ab tinta als dits... reganys! Prenia la cullera ab la ma esquerra, escampaba 'l saler ó s' agronxaba á la cadira, ó deya *embustero* á son germá ó reya massa fort ab la Mercé, ó no volia menjar pésols, ni arrós á la Castellana, ó alberginias escalivadas (encara las aborreix!) y crits y renys de la

(1) Trossos de fusta móvils, aguantant las posts - móvils també - que serveixen de *barana* á las cubertas de las barcas.

Tia, qu' irritaban al Pare y 's condensaban infal·liblement en carxots de frare.

Quantas vegadas, essent ja home y apreciant moltíssim que 'l Pare y la Tia 'ls estimaban (ho conegueren essent ja adults) li venian llágrimas als ulls, pensant en la pena que deuria ferlos seguir tant rigorós sistema!

Llur idea de que ningú pogués dir: «com se coneix que no tenen mare» «próu se veu que son de masia» los feu inexorables.

La Tia, la pobreta, en quand los petits creixeren, amayná velas, y tots aquells *fueros* desaparegueren... Prou se 'n planyia: «com vá 'l mon!» s' esclamaba, «no hi ha respecte!»

Més lo seu bon cor li deya que no 's queixés; puig sas queixas, que 'ls nens essent petits, produhian alguna revolada del Pare; essent los noys ja casi homens, podian produhir disgustos més sérios.

Y en compte d' estirar amollaba... y quand lo Pare reptaba, ella hi donaba dita, decantant sas iras, fent que suvint, en lloch de castigar als fills, acabés discutint personalment ab ella.

La pobreta s' havia proposat fer de sos nebots las criaturas més ben *criadas* de la ciutat.

Axi fou qu' atribuhint las rebeldias del Jáume al mal exemple que li donaban aquells salvatges... tant atíá 'l Pare contra las visitas marinescas, que per fi aqueix prohibí terminantment las diadas de vora mar.

Quand la dida ho sabé y que 'l seu home, la gent de la barca: remitjés y quartons n' hagueren esment... deuria fer fredor sentirlos... Próu vegadas habian manifestat la tírria que la gent del camp los inspiraba.

—Ja t' ho deya, feya 'l dido dirigintse á sa muller que ploraba, perque un dia degué acompanyar lo nen á caséua ab un trench y 'ls polsos envenats — (lo qual naturalment fóu causa d' una tragedia memorable) — Ja t' ho deya jo ¿per qué 'l prenia? Lo pagesot es desagratit de mena... Ves ¿si no fosses tú? temps há que 'l pobret faria malvas! de qué 'ns repta la senyora Pona? que menjém ab los dits? mellor! senyal que 'ls tenim nets y no com los de sa nissaga que sempre remenan alló!..

Que s' ha fet un trench? tal dia farà un any!

Mira! digas de part nostra: méua y de tota la barca, que si no deixan torná 'l Met, lo primer dia que 'ns quedém en terra, muntem al moli vell, calém foch á las pallissas, obrim las aixetas dels cups, rompem las gerras del oli, torsem lo coll á las gallinas ..

L' heréu Garriga que tenia bon seny, prenia tals menassas per lo que valian: provas d' estimació pe'l nen, y quand se li esqueya, enviaba un barreló de vi á *Guineya*... y 'l mosso 'l portaba ficántlo en lo corn dret de la sárria y al Jaumet al corn esquerra.

Mes tot lo bó dura poch y arrivá 'l dia que no feu més tals cortesias.





## DEMANANT INFORMES <sup>(1)</sup>



El punt que la Carolina trucava en aquell ters pis, tocava las onze lo rellotje de l' Universitat. La meva amiga arribava afanyosa com dóna elegant á qui treu de casa á tals horas una impertinencia de la vida. Però era á dos passos, y 'l qu' ella anava á dar valia la pena. Sobretot tenint en compte l' esporugüiment que li havia deixat lo veures robada feya tres días per una cuynera passa-volant. Confiada com bona persona qu' además s' ha vist rodejada sempre de servey fidel y honrat, ja may s' havia prés la molestia de trucar á portas desconegudas pera demanar informes y, per rebre'ls bons de qui no coneixia, ficarse molt tranquila gent nova á casa. Ella pensava que 'ls defectes no comprobats se callan, que 'ls mals instints ja 's portan pintats á la cara y que, per tant, ja 's bastaria sola pera coneixe'ls. ¿Per qué, donchs, demanar informes? Però després del xasco rebut d' aquella nyau-nyau que se li 'n havia dut dos cobert de plata y un anell, ja era altra cosa. Per altra banda, los antichs amos de la sollicitant semblavan gent senzilla, que no gastarian grans paraulas. Si tenia encara que pentinarse y escriure una carta, no li faltaria temps. Si 'ls informes resultavan bons, pendria tot seguit á la criada, que prou falta feya. S' engiponá, donchs, un vestit de dematins, s' enrotllá ab gracia al coll una mantellina de casco, y ja hi som.

(1) Del llibre *De tots colors*, publicat darrerament per D. Narcís Oller.

Obrí la porta un criat que feu passar á la Carolina d' un corredor de parets núas á la sala, un d' aquets estrados que ja sols se trovan á Barcelona á las casas menestralencas ó de propietaris vinguts de fóra; un estrado dont no faltan la consola y un piano desbarnissat y la concebuda *silleria* de réps arrengrada per las parets damunt d' una alfombra ramejada y viroladíssima. Adornaban la consola una copa-centro y uns canalobres de zinch broncejat, d' estil... dolent, un parell de jerros de vidre pintat, ab clavells de paper, y algunas fotografias, potser de morts, molt dretetas al peu de tota aquella quincalla.

«La veritat es que tot aixó está renyit ab los medis que suposa tenir criat,» pensava la Carolina, acabantse de cloure un guant.

Un grinyol cautelós de porta li feu girar, sinó 'l cap, la vista, ab dissimulo. Era la porta del costat del sofà, que 's badá dos dits pera tancar-se altre cop —«Ja deuen mirar qui só.»

Peró, en aquell moment, aparegué per un altre cantó la senyora de la casa, un velleta, petitona y magra, ab pentinat de bandós y monyo d' ensiamada, un mocador de seda al coll y una bata de tartans foscos, curta y sense gorniments. Era, malgrat sos anys, trafe-guda y lleugera como una dayna.

—Ay, dispensi, dispensi, senyora, que me la tenen á las foscas. —feu, corrent al balcó. —Aquesta moda de viure á las foscas no m' agrada gens. Filla, no hi estich feta! Allá, á Reus, la servidora es de Reus, aixó no s' estilava.

Y dibent aixó, 's ficá per entre 'l doble joch de cortinas y la tau-leta maquejada, badá 'l balcó y trayent á fóra un bras y forsejant, no pará fins á obrir de bat á bat las persianas. Llavors, venint á saludar, seguí:

—Aixins, ¿eh? ¡Mare de Deu, aixins! ¿No es veritat, senyora? Aixins ens veurém las caras. No hi há més; jo, sense sol, no puch viure. ¡Oh! créguiho: ni es bo per la salut! Fícxesshi: aquí la gent se cria com los maigs; tothom está desnarit y groch com vosté mateixa, y dispensi... ¡Ah, no, no; 'l sol es la vida. Nantros som com las plantas; unas plantetas filla meva. Y aqueix minyó de criat té la mania dels barcelonins: tot m' ho tanca. ¡Y ja 'l pot predicar, ja! ¡Pobre de mi que 'l deixis arreglar 'l quarto nostrol Ja forem morts y enterrats. A verá, aixó ja es com si la enterressen viva... Però, dispensi, jo no li deixo dir qué se li olereix.

—Ab pocas paraulas quedarém entesas. ¿Vostés han tingut...

—¡Ay, miris, que mal fardada! Ni 'l mocador duch ben apuntat. Ja veurá es que, quan vosté ha trucat, acabava de despullarme. Jo,

cada mati, me 'n vaig á missa, al Bon Succés, ¿sab? Ja ho veurá, una s' ha de encomenar una mica á Deu. Y passant per aquí al dret, lo Bon Succés no es lluny. L' iglesia també es fosca, es veritat, un poch massa fosca. Però es recullideta... hi há lá meva Mare de Deu, la dels Dolors... y, además es apropet... Però ¡diguí, diguí!

—Venía á veure si 'm dava informes d' una cuynera, la Caterina, qu' ha servit á vostés fins ahir.

—¡Ah, prou, prou. Però calli, ¡are hi dono jo! Vosté es la senyora d' aquell segon pis que veyém del darrera. ¿Oy, qu' está aquí, al tombant, á má dreta? ¡Y qué me 'n alegro! ¡Quina casulitat! Vegi... si som vehins fa un grapat d' anys! ¡Ay, verge dels Dolors, y quina casulitat!... Diguí, diguí, ¿quánts anys fa que hi viu en aquell pis?

—Onze.—respongué, breument,—la Carolina, ja frisosa d' enllestir.

—¡Onze! Donchs ja sap lo de l' inglesa.

¿De l' inglesa?... No hi atino.

—Sí, senyora; lo de l' inglesa. Aném, aném, no 'm fassi paperots! Vaya si ho sab.

—Dispensi, però...

—Aném, santa-cristiana, que vosté gasta compliments y no cal que 'ls gastí. No m' ho farà creure que no ho sápigá. Si hi va haver un aldarull que tot lo vehinat ne va anar plé.

—¡Ah! sería alló dels tiros.. ?

—Rés de tiros, senyora; rés de tiros. No vam arribar tant amunt. (Prenent tó narratiu:) L' inglesa es la meva nóra, la dóna del meu fill, ¿sab?

—No tinch lo gust de coneixe'ls.

—Y sí, filla sí; no se 'n recorda. Si al estiu, quan vostés surten per la galería, vosté estava tipa de veurels, qu' ells s' estavan á la nostra, prenent la fresca. ¿No 's recorda d' aquella jove alta, rossa, tota *eleganta*, aixins com vosté... que de vegadas duya una bata de batisteta plena de puntas y flóchs?

—Ne tinch aixís, com una especie. Ja sab que jo surto poch per la galería.

Y tal, filla, si s' hi havia de fixar. Com jo m' havia fixat ab vosté. Ja veurá, las senyoras *elegantas* sempre llaman.

—Gracias.—

La Carolina, morta de riure, 's mossegava 'ls llabis; però enfeynada y desitjosa de saber ahont la duya ab conversa tan incongruent aquella vella, estava amohinada per demés. «Válgam Deu, quan aca-



bará aquesta bona senyora y 'm deixarà tornar á casa ahont faig falta. ¡Quin carráu! ¡Y jo, que venia per un momen!»

—Vaja, ¿no es veritat que s' hi havia fixcat? Si ja ho deya jo! Sino que vosté déu ser un xich flaca de memoria. Véu, aixó sí que jo no ho tinch. Miris, me recordo del temps de la Jura y de quan va venir Maria Cristina, com si fos ara. ¡Quina senyora més guapatassa qu' era donya Maria Cristina! ¡Ab aquells tirabuixons, filla, que li queyan polsos avall!...

—En demés, ¿qué deya jo?

—Qué si ha tingut una criada que 's diu Caterina?

—¡Ah, nó! Ja hi arribarém á aixó de la criada. Deya; parlava de l' inglesa. ¡Quina estrofa, filla, quina pecadora! *Afiguris* qu' era un estoig, sabia de tot: brodar, cusir, planxar, quatre ó sis llenguas, de comptes, d' escriure com un advocat, de música... Miris aquí encara hi há 'l piano .. Com un professor, filla, com un professor!... Pintava... en fi, tot, tot ho sabia fer. Y vegi, quina desgracia era un mal cap. Al pobre del men fill li queya la baba, hauria tret la verge del altar pera posarhi a 'n ella, y ella, filla, ella, tenia un *carido*, sí, senyora, sí, un *carido*, y 'l feya entrar aquí casa, aquí casa mateix. ¿Ha vist, filla, quinas cosas passen avuy dia? Aquí casa. Y ni ell, ni 'l meu marit, ni jo ho véyam. ¡Vosté se 'n *esmira*, eh! ¡Donchs, miris, tan cert com que som vius: no ho veyam! Ja ho veu, aquellas batas y aquells flóchs y aquellas sabatetas de seda pera fer lo peu bufó, qu' ella aixó es cert, no li tenia gens; perque crègui, peu com lo de las espanyotas, ens ne podem ben *esvanir*, no n' hi ha... Donchs ja ho vèu ahont vá anar á parar tot: á tenir un galant y portarlo á casa, aquí meteix á pecar y á fernos tornar roigs á tots. Però es clar, vé dia que tot se sab, terra-roija, descoberta; arribá 'l dia, s' esbullá tot, va haverhi un rebombori, lo meu fill la va treure de casa y avuy están separats.

—¡Válgam Deu, sempre hi ha disgustos per las casas! Ho sento molt, donya...

—No donya, no; no pico tan alt; senyora Ignasia.

Altre vegada la Carolina 's mossegá 'l llabi. Y va rependre:

—Bé, donchs, fassim lo favor de dirme qué tal es la minyona de qui li parlava, senyora Ignasia!

—Anèm, filla, no vagi tan precipitada, bè prou que hi arribem á vells.

Nó, dispensim, es que vaig un poch depressa, perque...

—¡Ah! las jovenetas, elegantoyas aixins, sempre van com cuhets.

Vostés ja semblan d' aquelles terras. ¿No ho sab que jo també hi he estat á Inglaterra?

—¿Ah, sí?

—¡Ay filla, alló es un altre mon! Un tráfech, un córrer d' aquí d' allá, un terrabastall de cotxos y carrils y tramvías y barcos y cavalls y... En fi un altre mon. Però un mon molt amobinós y molt trist. Sí, senyora sí, molt trist, perque sempre... sem...pre está núvol! Però ¿cóm núvol? ¿Fósch, sab? fósch. Alló, filla, que no s' hi véu;... que fins han d' encendre 'ls fanals,... ràs, que... vosté diria que sempre es nits. Ay, nó, nó, si 'm perdo que no m' hi busquin pas. Deu no dó aquesta hermosura de sol ¿no es veritat?

—Ah, sí senyora, sí. Endemés, ha comparegut aquella minyona, la Catarina...

—Ah, ja ho veurá per qué li he esplicat alló de la inglesa. Véu, 'l xasco qu' ella 'ns vá dar, ha fet pendre als homens de casa, qu' es dir al meu senyor y al meu fill (que, no 's pensi, ell viu ab nosaltras) los hi ha fet agafar, y á mi també, *verdadera* feredat per las donas. Cregui, filla meva, que més val tindre homens. Y per aixó tenim criat; véu, un xich de bé que 'ns fa las feynas. Ay sí, sí, Deu me dó hómens! Tal com está 'l mon, las donas fan por.

—De modo que no es veritat qu' aquella minyona servis á vostés.

—Ah! sí senyora, sí; fins abir va fer la compra; fins abir va dormir aquí casa. Ja veurá, fins á tindre cuyner no 'ns hi arriban las forsas. Aixins es qu' una minyona, bona ó dolenta, no hi há més remey, l' hem de tindre. Si no que, véu, ab la Caterina ha passat *vice-versa*; ella ha agafat por del criat. Y per aixó se 'ns en vá; per res més. ¡Y cá! cregui que 'l xich es de totas prenas. Però que li fará si á la xica no li fa goig. Ja ho veurá com diu lo ditxo: *tal pera qual*. A nantros ens fan por las donas; á ella li fan por los homens. Fins aquí no hi há res que dir. Mira, *qui te fàcit te desfecit!* No, noya, nó. ¿Téns por? Ets mestressa dels teus actes: ja te 'n pots anar. Miris, *¡quan su pan se la coma!*

—De modo que vostés no 'n tenen res que dir de la...

—¡Ca, santa cristiana, ca! Ja la pot pendre, filla, ja la pot pendre, ab tot descans, ab tot descans. Es bona xica, es *llimpia*, treballadora, fiada...

—¿Y, gastadora, ho es?

—No... Tampoch. Però estalviadora ¿sab? ho es no més fins aquell punt que vosté pot demanar avuy... Però es puntual, sí, sí; temerosa de Deu; no vá pe'ls ballots ¿sab? Tampoch torna malas respostas, ni os cedassera... No, no, no.

—¿Y cuyna bé?

—Ah! aixó sí: fá bons guisats.

—*Vaya* donchs, molts gracias y estiga bon...

—¡Calli! Miri que 'l meu senyor la crida.

Aquella por a del costat del sofà s' havia tornat á obrir y, desde 'l llindar, cridava á la Carolina ab la ma y ab molt recel, un home, alt, primíssim, que vestia bata grisa y casquet negre, cenyint lo tal casquet un front petit de quals costats queyan unas patillas de blanch dubtós, totes arnadas pe'ls anys. Aquestas patillas xuclavan una cara clotuda de la que ressortían ab desmesura un nás cantallut y corvo y 'l llabi inferior molt gros, però flonjo y caygut.

La Carolina no tingué més remey qu' atansarse fins á aquella figura patibularia, que, més qu' home, semblava pahorosa visió d' un delirant. A mesura que las senyoras avansaban, l' home anava reculant, fins que s' arrambá á la taula escriptori que tenia al mitj del quarto, plena d' hormeigs de fumador. L' atmósfera estava saturada d' un fum basquejador, y mentres li escupidora semblava neta, tot son voltant estava coronat de puntas rostitas, com los dits de la má esquerra de son amo. La Carolina estava á punt de caure en basca. De modo que ni vejé com lo marit de la senyora Ignasia la saludava aixecantse un dit aquell casquet d' ajusticiat. Però l' home, ab veu molt baixa, y aixecant las blavas y divergents ninas de sos ulls, aco-rassats per vidres d' un gruix de duro, comensá:

—Escolti, escolti, senyora. Ho he sentit tot. Ja la pot pendre, ja la pot pendre: es fiada, bona xica, neta, treballadora...

—Sí, ja m' ho ha dit la senyora —s' atreví á oposar la Carol' na, afanyosa d' acabar ab tants discursos y de fugir d' aquella a mósfera.

— Miris — prosseguí impertérrit, adressant lo cos y pipant una punta que se li perdia per las unglas.—A nosaltres nos agrada tot molt clar...

Menos l' atmósfera —pensá la Carolina.

—Molt clar. Are, per casualitat, la Caterina 's troba aquí.

—¡Ah! ¿es aquí casa?—exclamá la Sra. Ignasia, frisoa de parlar.

—Sí; es aquí casa... Si vosté vol, senyora, la cridaré y devant de vosté daré 'ls mateixos informes.

—Ca, no senyor, no. Estich completament satisfeta; los hi agraeixo molt tot y ja m' entendre ab ella. Que ho passin bé y molts gracias, molts gracias.

La Carolina estava que ni bastonejada y volía fugir. «¡Tanta falta que faig á casa y aquesta bona gent tant feixuga!» Havia ja saludat y

emprés la porta de la sala, quan encara 'l fantasma la tocà per l' espatlla:

—Senyora, jo li repeteixo, la pot pendre ben descansada.

Lo que hi há es qu' ara com ara, la xicoteta encara no enten prou aixó dels céntims y, al comptar, s' embolica una mica; però ab l' altra moneda jo li havia pres los comptes y me 'ls dava bé. Vull dir que 'ls embolichs d' ara tenen una explicació.

—Está molt bé. *Vaya* estigan bons.

—Ay!—esclamà la senyora Ignasia derrera la Carolina que mate-riament fugia pe 'l corredor—y quan sento que 'ns haja fet una visita tan curta! Miris, ja ho sab: aquesta casa es molt seva. Si 'ns vé á veure no farà més que honrarnos. Per que, jo no li havia dit, perque no tenia 'l gust de parlarli; però... ja fa anys, m' es molt simpática, molt simpática... ¿Gracias?... ¿gracias?... me dona? No hi há de qué. Miris, jo so molt franca, no miro compliments...

—Repeteixo, tantas y tantas gracias. Pásshiho bé.

Y emprengué la Carolina l' escala com si escapés de la presó.

—¿Tingui conte á caure, ho sent? Y á veure, á veure si torna, que parlarém una mica. Jo ja aniré á véurela á vosté...

—¡Ca, no s' incomodi!...

—Rés d' incomodarme, rés—anava la vella cridant,—mentres la jove se li escorria escala avall qu' era un gust.—Algun cap-al-tart, ab lo mocadoret al cap, com visita de veñuat, sense compliments...

Y encara parlava, que la Carolina dava ja un gran sospir al mitj de l' acera, quan, de sobte, va glassarli 'l goig de sa liberació, l' agulla del seu rellotje marcantli la una!





## SOTS L'ARBRE DE LA MORA

Al arbre de la mora  
hont cantan las aucellas —  
veniu, dolsa senyora,  
regina de las bellas.

Per núvols coronat  
rioler se lleva 'l sol,  
lo vent ajogassat  
se 'n dú d' odors un vol.

Sots l' atapit dosser  
veniu, joya del cor;  
al cap vos posaré  
la més galana flor.

Y vostra boca, oh bella!  
tot temps encisadora  
vos farán més vermella  
los besos y la mora.

JOAN DE GIORGIO Y VITELLI.

Sásser, (Sardenya) Juny 1888.



## AL CREIXER DE LA FULLA



RAM al créixer de la fulla. Tú estavas sentada al peu de una pollancreda, la qui altiva, gemada y fresca, creixia vorejant la hermosa torrentera. Tot just esclatava sos verdejants brots; que riolers s' escometían uns ab altres, moguts per lo suau airét de una plàcévola tarde.

Nostres fills jogavan á tos peus, damunt l' herbám, ab tota la joya de sa infantil edat. Jo, ferit en mitj de la mia vida per la mort de un estimát y may prou ben volgút pare, era més enllanét, distret de ton amor, d' aquella prepotent y hermosa naturalesa que tant sempre sentir me feya, d' aquella alegría dels trossos meteixos de la meva ánima. Bé havia sentit á parlar de dolors crudels, que arrebastavan per sempre més lo goig y ditxa, mes may haguera pogút creure que tan forts poguessen ésser.

Johint, tú, ab mos fills me miravas anhelosa pera distraurem de ma pena y tot d' un plegat cridant al més grandet, li digueres una cosa á la orella y ell, corrent cap á mí se 'm tirá al coll y 'm doná una besada. ¡Poch saps tu lo bé que va ferme! Me 'l vaig mirar ab ulls d' arrebatador carinyo y vegi en ell las faccions de son avi y estrenyentlo contra men pit li vaig donar un bés que s' endugué tota la meva ánima. Lo més petit ho va veure y 'l pobret, corrent tant com podia se 'm abressá, tot demanantme per ell, lo meteix carinyo que havia donat al altre. Qui no es pare no pot comprendre 'l goig, lo arrobament, qu' omplí la mia ánima.

Tú volgueres també completar tan delitós quadro y vingueres cap á nosaltres. Los peus de gall, que tot ho engarlandavan, al veuret passar ufanaren sa tan petita com galana flor vermella; las centauros alterosas lluiren al teu entorn sa gallardia y hermosura, y alguna que altre viola, al sentir tos passos, tragué lo cap com si volgués aspirar lo perfúm de tota ta bondat y amor.

—¿Vejam, digueres als noys, cóm feu una bona correguda? A veure si podrém atraparos.

Y agafantme de la má feres com si corriam detrás dels nostres dos estimats fills, que girantse enderrera y fent los esforços que podian, trescavan corrents cap á dins lo bosch, que planer s' estenia.

Los arbres ab sas grossas capsaladas quasi tot ho enfosquian, sols de tant en tant alguna clariana obría pas á la llum que suaument per dintre s' escampava; los tanys d' alsina espigats y tendres pujavan sos ulls entre mitj las nuosas socas dels pins, buscant lo sol que tan escás per ells era; los tornassolats botons del roure apuntavan tot arreu pera esclatarne; la blanca floreta del bruch com hermosa tofa de neu per lo branquillám se cimbellava, y pél ran de terra, matisantho tot, anava la moradencia flor de la herba felera.

Nosaltres encantats de tanta hermosura, de res nos adonavam quan un airet fresch y humit, nos vingué á dir que una borrascada, tan comuna en aquest temps, cap á nosaltres se 'n venia; apretarem lo pas, y unas quantas gotas, grossas y calitginosas, nos amenassaren més de lo que voliam. Los encesos botons de foch, que en mitj d' aquella verdor de matas, la estepa blanca gallardejava, quasi s' clohian; los aucellets passavan rebents que ni quasi 's veyan; los gaigs ab sa esquerdada veu anavan d' un cantó l' altre, quan tot d' un plegat esclatá un horrorós tró que tot va aixordarho y un devassell d' aigua se 'n vingué sobre nostre.

No tinguerem altre recurs que redossarnos sota una vella y grossa alsina; nostres petitets s' arrauliren plens de por entre nosaltres; los curriols del bosch á dojo vessavan d' aigua; lo goteig fort y sech, anava petant sobre las fullas de nostre cuberta y 'l torrent mes enllá bramulant semblava com si volgués engullirse tota la terra.

Al cap de una estona semblá com si parés aquell estrépit, s' aclari una mica y emprenguerem cami cap á casa nostra. Tot era fresch y vert y una delitosa olor pujava de la terra, y quan arribárem al estrém del bosch, á ran de la quintana, lo cap de nuvol acabava ja quasi de pasarne.

Un suau ventet anava fent recular la nuvolada; lo cel tornava á lluhir ab son color blau.

—Aixís, me digueres tú, son tots los dolors y tempestas d' eixa vida; déixalas passar, que després lo cel tornarà á serenarse.

Y 't parares perque s' estenia devant nostres ulls una may vista magnificencia. Las llargas y ufanosas estesas de blat, gemadas y verdas s' anavan gronxant d' nn cantó á l' altre, á impuls del fresch airet que 's movía; á sos peus la domascada grana del fe y la encesa rosella alegroyas una ab altre 's bescantavan de sa hermosura; l' alé pur y suau omplía de benestar y goig á l' ànima; per tot arreu los arbres anavan jugant ab sas mitj esclatadas fulletas, y á dalt del cel, l' arch de Sant Marti coronava la esfera.

De prompte un aucéll hermós com la primavera passá per demunt nostre y 'ls noyets sorpresos, plens d' alegría, apretaren á córrer, tot cridant:

—¡Es una aureneta! ¡Es una aureneta!

Envoltas per lo embalsamat oreig de cel y terra, arribava lo primer vol d' aurenetas, y al véurelas, tu 'm digueres:

—Renaix la esperansa, tot reviu y torna á la joya, tórnahi lo teu cor y á Déu preguém per la felicitat dels que han mort y per la salvació nostra.

Y una aspiració comuna de nostras ànimas se 'n pujá al cel plena de tots los perfums d' aquella tan hermosa tarde.

Y 'l vol d' aurenetas en animadors crits se va rompre en mil bossins y estenentse per damunt tota la plana la ompliren de felicitat y ditxa. Després prengueren possessió de casa nostra. Allí nihuan com lo bé en nostras ànimas.

Benehidas ellas sian. Benehit sia 'l Déu de la esperansa.

FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS

Bigas, 1871.







## LA CASA DE SANT JOSEPH

La plenitut dels temps es arribada.  
Una flor de pureza iamaculada  
en humil branquilló té de fruytar.

Recordant les antigues profecies,  
ressonan sobre 'l mon les armonies  
dels Angels que la venen á ombrejar.

La casa de David será la branca  
hont obrirá son cálzer la flor blanca  
per rébrer la rosada celestial;

Jesucrist al ergull declarant guerra,  
ajup aquesta branca fins á terra  
y naix entre pastors en un portal.

Aquell que sobre 'ls homes té domini  
no naix entre la pórpora y l' armini;  
á casa d' un fuster té son bressol.

¡Humillació may vista! la pobresa  
amaga 'l resplandor de sa grandesa,  
aixís com un boyrat amaga 'l sol.

Aquell per qui la terra va ser feta  
per conte d' un palau té una caseta  
en lo recó mes pobre d' un poblet.

Allí, mentres son Pare fustereja,  
María dolsament lo bressoleja  
y 'l nodreix ab lo néctar de sa llet.

Y Jesús va creixent de dia en dia,  
quan salta de la falda de María  
agafant dos llistons forma una creu.

¿Perqué té de tenirla per juguina?  
Son Pare treballant no ho endevina;  
sa Mare 's posa trista quan ho veu.

Després de fadigosa treballada,  
al exténdrer ses ombres la vesprada  
s' asseu lo Patriarca en lo lllindar;

La lluna d' una nit de primavera  
hi dibuixa 'ls palmons d' una palmera  
que l' oreig vespertí fa cimbregar.

Mentres ell amorós lo front li beša,  
Jesús ab lo candor de l' infantesa  
sos llustrosos cabells va cargolant;

Y com lo jardiner sa rica toya,  
ab los ulls plens de llágrimes de joya,  
María 'l séu Fillet s' está mirant.

Comprenent l' esperit de l' Escriptura,  
l' impuls del séu amor lo Sant detura,  
reprimint sobre 'l llabi l' últim bes.

Al mirar al séu front la llum divina,  
humil y reverent la testa inclina  
al davant de Jesús; y diu després:

— La majestat de Déu es infinita,  
no cap dins eixa casa tan petita.

— Ja la faré mes gran, Jesús respon.

¡Oh pare, quan Jo acabe la creixensa  
vull fervos una *Casa* tan inmensa  
que dins hi té de càbrer tot lo mont!

Per bastirla á la mida de la terra.  
 un jorn me 'n pujaré dalt d' una serra  
 ab un arbre de soca secular.

Per que puga servirlos de teulada  
 extendré sobre 'ls pobles sa brancada,  
 l' extendré de l' un mar á l' altre mar.

Com imatge terrible d' un desvari  
 Maria al veure l' ombra del Calvari  
 corra á estrenye á son Fill sobre son pit,

Sant Joseph veyent altres maravelles,  
 poch á poch dæixa caure les parpelles  
 y cansat del treball quæda adormit.

En somni falaguer ven sa caseta  
 á l' ardentá paraula d' un Profeta  
 engrandirse en l' espay cada moment;

Les antigues parets van allunyantse,  
 la coberta de fusta va enlayrantse  
 fins que dins hi blaveja 'l firmament.

En aquell sostre blau de nit serena  
 veu astres resplandir de tota mena  
 d' un astre mes hermós rebent la llum;

Entre mitx brillant palmes glorioses,  
 y una pluja de lliris y de roses  
 va omplint tota la terra de perfum.

D' aquell gran edifici son escales  
 puríssims esperits de blanques ales  
 que 's perden com la boyra cel endins;

Per aquelles escales en renglera  
 pujan verges de rossa cabellera  
 y martres ab coronas de rubins.

Los Angels entre cántichs de victoria  
 aixecan lo casal fins á la Gloria  
 ab pedres de topaci y de safir;

Al pes dels fonaments que 'ls hi carregan,  
 bramulan los abismes y llampegan  
 com cráter d' un volcá que 's vol obrir.

Y s' ou un terratrémol que s' acosta,  
y tremola del mon l' inmensa crosta,  
del primitiu pecat trencant lo jou.

Entre mitx del terrible cataclisme  
s' enderrocan los déus del paganisme  
y serveixen de pedra al temple nou.

Com refeta ab l' alé d' un' altra vida,  
s' aixeca nostra rassa redimida  
del arbre de la Creu sota 'l brançam;

Y s' empenyan los pobles com onades,  
acostantse á les platxes senyalades  
en les santes promeses d' Abraham.

Y ressona una veu en les altures  
que diu á sant Joseph: «Les creatures  
que 't fassen homenatge eternament;

Y puig que lo meu Fill hi pren estada,  
ta casa sobre 'l mon sia aixamplada,  
¡que ho sia de llevant fins á ponent!

Per mostra de la meva omnipotencia  
tindrás una nombrosa descendencia  
hont mes benediccions may finirán.

No contes de la mar los grans d' arena,  
no contes los estels en nit serena;  
¡lo nombre de tos fills será mes gran!

Lo dia en que 'l meu foch com una brasa  
encengue l' univers, no mes ta casa  
surará de les flames sobre 'l mar.

¡Fuster de Nazaret, sant Patriarca,  
Tu serás lo Noé de la nova Arca  
que als pobles cristians té de salvar!

Tu serás lo Moysés de la Lley nova  
que l' Esperit d' Amor en lo mon cova  
per tráurel de les ombres hont se pert.

¡Capdill de la familia cristiana,  
conduheixla en inmensa caravana  
de la seva existencia pel desert!

Conduheixla ab la llum de l'esperansa  
al casal de la eterna benhauransa  
que la sanch obrirà del mans Anyell;  
Y com lo séu imperi 'l mon te dona,  
jo 't daré les centuries per corona  
y la llum de la Gloria per mantell. »

Al véurers en lo cim de sa grandesa  
sant Joseph se desperta, y ab sorpresa  
se troba de sa casa en lo lllindar.

La lluna d' una nit de primavera  
hi dibuixa 'ls palmous d' una palmera  
que l' oreig vespertí fa cimbrejar.

Maria á l' altra banda vetlla encara.  
Jesús está mirantse la nit clara  
de la porta assegut en lo pedris.

Sols torba aquella pau tan venturosa  
un tendre rossinyol que canta y glosa  
lo poema d' amor del Paradís.

FRANCISCO CASAS Y AMIGÓ.





## MARINERESCAS

uan veyém  
Una nineta  
D' ulls negres y gentil cos  
En las venas  
Sentím córré'  
La frisansa del amor.

Nos fitora  
La cobdicia  
De fer nostra tal tresor,  
Y dariam  
Per lograrho  
Llibertat y vida, y tot.

Per çó sempre  
Donem voltas  
De vostra xarxa al entorn;  
Per çó, nenas,  
Podeu sempre  
Amallarnos sense esforços.

\* \* \*

Esposa y mare  
Tinch á viatge  
Lo men marit;  
Per ço, ab temensa,  
Passo intranquila  
Dias y nits.

Tot barco es débil  
 Del mar la forsa  
 Per resistir.  
 Lo cor se 'm nua  
 Sols al pensarho.  
 ¡Pobre de mi!  
 Si no tornava,  
 ¡Ay! que sería  
 De nostres fills!

Amigas mevas,  
 Quan las onadas  
 Bramar obiu,  
 Quan las tempestas,  
 Quan las ventadas  
 Passan brunsint,  
 Puig que sou mares,  
 Puig sou esposas  
 Ploreu ab mí.

\*  
 \* \*

Cal tenir coratge, Rita,  
 Per' bregar ab las onadas;  
 Però més se 'n necessita  
 Per' resistir tas miradas.

La tarda que 'm demanares  
 Que 't pujés á la barqueta;  
 No sé perquè 'm vaig posar  
 Més encés qu' una rosella.

Desde aquell moment, gelós  
 Com l' auell quan s' aparella,  
 Va volant mon pensament  
 Darrera de ta bellesa.

La mare que 'm veu tant trist,  
 Si m' haurán encisat pensá,  
 Perqué jo no goso dirli  
 La causa de ma tristesa;  
 ¡Pobre mare! no endevina  
 Que 's l' amor que 'm dona pena,

Que qui pot desfer l' encís  
Es una dolsa rialleta.

Com la onada 'l fá á la platja  
Un petó 'm feu al marxar;  
La onada be prou que torna  
¡Qui sab éll si tornarà!

Jo no creya en las sirenas,  
Nimfas, ni cosas semblants,  
Fins que un dia que 't banyavas  
Te vaig veure eixir del mar.

Los temporals de la vida,  
Son pitjors que los del mar:  
Que 'l mar te dias de calma  
Y en mon pit no 'n regna may.

\*  
\* \*

¡Al veure lo mar en calma  
Moltas diadas d' estiu,  
Qui no 'l creuria tan manso  
Com lo bassal mes humil!  
¡Qui al veure la teva cara,  
Bella com d' un serafi,  
Que poguesses ser tan falsa  
Havia de presumir!

Las onadas á las rocas  
Embesteixen bramulant,  
Y las rocas, sempre fermas  
De son lloch no 's mouhen may;  
Si vehinas trapaceras  
Nos volen enemistar,  
Es nena perquè no saben  
Que soch més ferm que 'l rocam.

Quan, las festas, te acompanyo  
Al passeig á doná' un tom,  
Los amichs solen di': Semblan  
Una parella del bou.



Y jo, ab cara somrisenta,  
Aneu errats, los responch,  
Si navegam de conserva  
Es sense portar remolch.

\* \* \*

A la pobre Mariagneta  
Ben poch lo goig li ha durat,  
Fa tres dias que 'ns casàrem  
Y ja 'ns hem de separar.

De l' ausencia dolorosa  
Exposantnos als etzars,  
Avuy ja sens mi se queda,  
Y sens ella jo me 'n vaig.

Trista sort fora la nostra  
Si aquest viurer tant amarch  
Lo dols pler de la tornada  
No endolsés de quan en quan.

Es precis: donchs á reveure,  
Amichs meus, y mentres tant,  
Si per ella 'ls minuts dias,  
Per mi 'ls dias serán anys.

\* \* \*

Vaig fer una prometensa,  
Quan lo llaut se 'ns volcá,  
De anarmen, sí no 'm negava,  
Tot seguit cap al Vilar:  
Que la Verge m' ho perdoni  
Si á véurer t' ans he passat:  
Ella del pur amor símbol  
Lo que pot l' amor ja sab.

\* \* \*

Una barca de mitjana  
Ve de la part de garbí;  
¡Si será la que jo esperol  
¡Si arribará mon marit!

¡Ay! la barca muda 'l rumbo  
Y se 'n torna cap endins.  
¡Una esperança perduda!  
¡Un dia més de sufrir!

\* \*

Sempre ab la coxí á la falda  
Y en la punta 'ls ulls clavats,  
Sempre trau y fica agullas,  
Sempre 'ls boxets manejant.

Que 't costaria girarte  
Y mirarme de bon grat,  
Quan me 'n vaig cap á la platja,  
O quan torno de pescar?

Es tan cert que de ta barca  
Lo meu cor á remolch va,  
Que, entre cent, dich «Es aquella;»  
Y no m' equivoco may.

Cada nit, quan me retiro,  
Trech lo cap á la finestra,  
Miro 'l mar llanso un suspir  
y prego pels que navegan.

Maig te veig ab més plaher  
que quan la nit es ben fosca;  
Puig es tant lo que t' estimo  
Que estich gelós de ma sombra.

Galanteigs de mariners  
Déu ne donga á qui li agradan  
Que no poden ésser fermes  
Amors que 's passen per aygua.





## LO JAY DEL BOSCH

La nit es fosca, lo tro  
retomba per las montanyas,  
xiula 'l vent entre 'l brancam  
y 'l llampegueig fa basarda;  
los arbres del bosch ombriu  
semblan ferestas fantasmas  
que á l' empenta del mastral  
van y venen ab frisansa.  
Separat de sos companys  
y al peu d' un timball qu' esglaya  
un reure sapat y ferm  
la tempesta ab pit aguanta;  
sas arrels plenas de grops  
en una roca s' amarran  
com servantla del perill  
que constantment l' amenassa;  
per lo brancam esqueixat  
y la soca mitx pollada  
tothom al passar li diu  
lo jayo de la encontrada,  
més ell, altívo! s' ergueix  
y exten son negrós brancatge  
com áliga colossal  
que va á empéndrer la volada.  
Encar que 'l cimal es vell

cad' any rebrotan sas brancas  
puig per quelcom te d' ésser  
hereu d' antiga nissaga.  
L' ergull que té no es pe 'ls anys  
ni tampoch per sa capsada;  
prou que ho conta ben sovint  
á sos germans de montanya,  
prou que 'ls conta d' altres jorns  
greus historias de realms,  
tristas gestas de sos reys  
y valerosos fets d' armes.  
Escoltau sa veu potent  
al concert de la tronada,  
apar lo geni del temps;  
escoltau lo, ¿ohiu? Ja parla:  
«Perqué t' estrenyo frisós  
pedra rónega y pesanta;  
perqué no deixo que 'ls anys  
t' empenyen avall com l' aygua;  
¡ay! que 'n tinch més d' un recort  
de tú, la mia germana.  
Tú fores lo llit d' un rey,  
si jo vaig ésser son guarda,  
tú reberes lo seu cos  
quan jo extenia 'l brancatge,  
si 'l darrer sospir fou teu  
per mí fou sa última ullada.  
¡Pobre rey! pe 'l mitj del bosch  
ab sos cavallers cavalca;  
los corcers escumejant  
trepitjan la fullaraca.  
Van al pitral de sarrell  
y ab sellas d' acer y plata.  
Lo ferm glapir dels canins  
retrona per valls y planas  
en tant que vola 'l falcó  
sedent de sanch y carnatge.  
Los arquers plens de dalit  
ab ardidesa s' escampan  
y xiulan los darts furients

entre 'l brugit de la cassa.  
Ja passan pe 'l meu devant  
rebents com la tramontana;  
ja 's perden al lluny, al lluny;  
sas veus son febles, s' apagan...  
y 'l rey Joan corra també;  
la serralada traspassa  
y las concas, lo quintar,  
lo torrent y la vessana,  
y com més corra, més lluny  
los seus cavallers ja paran.  
De prompte s' apaça 'l sol  
derrera una nuyolada;  
si 'l mati fou bell, hermós,  
de dol se vestí la tarda,  
que un cos rodola en la vall  
y cau malmés á mas plantas.  
¡So mort! exclama lo rey  
y pe 'l mitj de mon brancatje  
sento creuhar no sé qué  
ab un suau remor d' alas.  
Sots meu, has volgut finir  
sota l' arbre de la patria,  
á mos peus lassat y mort,  
¡Deu de la justicia, gracias!  
Una ratjada de vent  
feu tremolar mon fullatge  
que caygué demunt en Joan  
pera ferli de mortalla»  
callá lo roure y un tró  
feréstech, ab forsa esclata  
en tant que un llamp del Infern  
malmet sa soca pollada;  
cau la pedra avall, avall,  
ab soroll que fa basarda,  
lo roure també cedeix  
ajup sa soca y brancada,  
que al rodolá' apar del Rey  
l' ombra gegant y fantástica.



## L' ALBAT

POESÍA PREMIADA EN LOS DARRERS JOCHS FLORALS DE VALENCIA

¡Angelets al cèll

Ple de vida y salut, va capgirarse.  
Anit maligna febra li vá entrar,  
y al llit del malaltet al acostarse,  
lo cap ductós lo metge va rodar.

¡Ay! dend' aquell moment la sempre alegre  
barraqueta qu' en l' horta es niu d' amor,  
com lo sol al passar un núbol negre,  
cuberta es veu de boires de tristor.

Y, entre gemechs y plors que 'l cor partexen,  
la maré y l' avia en son silenci mut,  
un ciri al Sant del poble li oferexen,  
si al petitet li torna la salut.

En terra agenollades, sembla molta  
la fé que les dos tenen en lo Sant;  
més éll sos fervorosos pregs no escolta.  
y está la criatura agonitsant.

La enfermetat l' acora. ¡Es molt gran pena,  
sens trobarli remey véurel patir!  
Més ¡ay! ¿S' haurá ja mort?... Encára alena!  
¡Encara se li sent lo pols glatir!

Contra son pit sa mare l' acarona;  
 ab l' afany de salvarlo res li dol,  
 y ab los besos y abrossos que li dona,  
 sembla que, folla, reanimarlo vol.

Ab los ulls entelats, ja no respira,  
 l' aleteig de la mort s' ou per l' espay,  
 s' alsa ab ella lluytant, de la cadira,  
 y abrossada á son nen, llansa un trist ¡ay!

Ya paraules no tenen les vehines  
 que de la mare calmen l' amarch plor,  
 y del dolor clavantli les espines,  
 a l' aleta li arranquen de son cor.

Geladet com la neu, blanch com la cera,  
 ja los estels no brillen de sos ulls:  
 sols la mort no ha tocat sa cabellera,  
 y son com lo fil d' or sos cabells rulls.

¡Pareix un Jesuset! Sa hermosa cara  
 tenia les faccions d' un serafi,  
 y menjántselo á besos, ahir encara  
 l' encant era d' aquella que 'l parí.

—«¡Bisbe, princep, virrey,—sa mare día,—  
 rey d' Espanya será, será un santet!»  
 pero Deu que prop d' ell tándrel volia,  
 Al cél se l' ha emportat, y ángel l' ha fet.

Ja amortallantlo están! Sa roba usada  
 pósenli abans que 'l fúnebre ataviu,  
 y en altra qu' en la caixa te guardada,  
 vol la mare qu' es vista á son meniu.

—«Jaseu, poséuli—diu—la roba nova  
 la roba qu' en les festes vá estrenar;  
 ¡ay! fillet de mon cor! Sols ja eixa roba  
 es tot lo que ta mare et pot donar.»

Al difuntet les mans li pleguen, closen,  
diamants en sos joyells, sos ulls gentils,  
y una corona en lo frontet li posen  
de violetes teixida y de gesmils.

Blanch, con son animeta, qu' al cel vola,  
l' han vestit les doncelles l' habitet,  
y demunt de la blanca tobollola,  
blanch es, ab llistes d' or, l' atahutet.

Damunt la taula encenen quatre ciris  
ab arendeles de paper risat,  
y l' adornen de roses y de lliris,  
quals flairors eixir semblen del albat.

L' albat, qu' *Albat* se diu per excelencia,  
bé lo nom que li donen se mereix,  
puix estel del matí de la existencia;  
brilla un instant y en l' *alba* desapareix.

S' ha quedat somrisent, com si els diguera  
als que mirantlo están: —«¡Vingau ab mi!»  
¡Cascú de sos petits companys volguera  
tant apanyat com éll voreu allí!

Encandilats los nens que ab éll jugaven,  
cridenlo y no respon, y ab sos accents,  
á la afligida mare ¡com li claven  
satgetes en lo cor los ignocents!

Cridenlo y no respon. Radiant y pura  
s' en ha pujat son animeta al cel,  
y de la Santa Verge ja en l' altura  
l' infant coquetes reb en sucre y mel.

Son pare, mentres tant, ja tanta pena  
resistir no pot més, fuig com un llamp,  
y, com l' esclau que trenca sa cadena,  
sense saber ahont, corre pel camp.



Rendit, per fi, s' arrima al tronch d' un arbre,  
sospira per lo seu perdut tresor,  
y, ablanit lo seu cor, que no es de marbre,  
romp, al vores asoles, en un plór.

Indiferent natura se li antoixa  
que d' éll se fisga, quant alegres trins,  
sense fer alt ni baix de sa congoixa,  
canten los rossinyols y teuladins.

Ab la creu parroquial, venen per l' horta  
lo rector, l' escolá y l' acolitet;  
de la barraca apleguen á la porta,  
y un cant de gloria entonen al mortet.

S' apagnen d' aquell cant les veus estranyes,  
fa lo prebere al nen la bendició,  
y al anàrsen:—«¡Ay, fill de mes entranyes!»  
Cridar s' ou á la mare en un racó.

L' ávia qu' en ell lo seu mirall tenia,  
veu, somicant, endurse aquells despulls,  
y un' bes li dona al net, á qui volia  
molt més que á les ninetes dels seus ulls.

Porten l' atahutet quatre doncelles,  
qu' á soterrarlo al cementiri van,  
y á lo lluny, poch á poch, les notes belles  
d' una sentida música es desfán.

Y mentres se 'l enduen les fadrines,  
deixant presa á la mare d' amarch dol,  
ab ses dolces paraules les vehines,  
en vá fan per donarli algún consol.

Desmayada en sos brassos la sostenen,  
y oblidarlo no pot al retornar;  
vuit mirant lo llitet, ganes li prenen,  
y es fá la pobre á trossos de plorar.

Esforsantse en borrar de sa memòria  
al que acaba de endúrse-li la mort,  
—«¡felis—li diuhen—ell qu' está en la gloria!  
¡Tin més conformació! ¡Feste un conort!»

Llàgrimes de dolor tos ulls no empanyen,  
calma, dijosa mare, ton anhel,  
qu' en cada infant qu' es mor, sos pares guanyen  
un escaló pera pujar al cel.

CONSTANTÍ LLOMBART.





## LA GERMANA DE LA CARITAT

Poesía premiada en los *Jochs Florals* celebrats en la Hábana  
als 28 de Novembre de 1887 y endressada á Donya María Vilanova de Domenech  
en penyora de distingida consideració y respectuós afecte.

¡Miréula! Arréu voltada per cercle de llum bella  
Portant sempre en sos llavis lo prech ó bé 'l conhort,  
Com en sos llavis porta l' olor de la poncella  
Quant vá per mel, l' abella,  
Volant de flor en flor.

Miréula com practica la Caritat divina  
Que vá encarregá als homens lo Mártir de la creu;  
Miréula com ne sembra per tot allá 'hont camina  
Llevor, que, quant germina  
Fá créures en un Deu.

Ella es l' angel puríssim que devallá á la terra  
Per' dar consol y ajuda á tots per un igual,  
Acut á la masía, ó al plá, ó al alta serra,  
Sens' ferli por la guerra  
Ni 'l pútrit hospital.

Sa Patria es allá 'hont s' ouhen mes queixas llastimeras  
Puig sent del cel vinguda no té fixat lo vol,  
Per ella no hi há rassas, ni pobles, ni senyeras,  
Com no coneix fronteras  
Lo cèlich raig del Sol.

Ella es la papallona que constantment ne gira  
Entorn la flama ardenta que son esprit consum,  
Per caritat al pròxim dintre 'ls perills se tira  
Llohantne, mentre' espira  
Sa abrusadora llum.

Es santa papallona que per missió divina  
Dant, si es precís, pe 'ls homens llur vida y sanch y cor  
Lo grat perfum desprecia y sols per' llà 'hont camina  
Vá arreballant l' espina  
Y hermozejant la flor.

Es ella mansa ovella disposta al sacrifici,  
Es iris de bonansa, es tortra sense fel,  
Es afanyosa abella qu' ab desusat desfici  
Ni 's sent del cruel silici  
Si 'l rusch vá omplint de mel.

Es olorosa malva d' abnegació cristiana  
Que de perfums omplena lo pen que l' ha xafat;  
Es en sos actes sempre sublim, piadosa, humana,  
Per çó li diu Germana.  
La Santa Caritat.

Per çó la veyém sempre solícita y afable  
Per tot 'hont la mort clava son endolat penó  
Sens' que son pas deturi lo càlcul poch lloable  
De si aquell miserable  
Té un' altre religió.

No fá com sas germanas las monjas ab clausura  
Que fins als pares deixan y ab dols reculliment  
Mentr' ellas á dins pregan, no senten l' amargura  
Ni 'ls ays de desventura  
De fora del convent.

L' amor qu' ella dú al pròxim es mes sublim encare  
Que 'l qu' una mare porta á sos estimats fills,  
Puig que tant sols la vida *pe 'ls seus* dona una mare  
Mentre' ella á tots ampara  
Sens' ferli po' 'ls perills.

Pera 'l qu' afina en guerra, Germana es bondadosa,  
 Es neta pera 'l avi que de vellesa mor,  
 Pera 'l desvalgut orfe n' és mare carinyosa,  
     Cuidant sempre amorosa  
     De dú l' ánima á port.

¡Molt bé, noble Germana!... L' Humanitat t' admira  
 Y 'l Cel texeix coronas per premi á ta virtut;  
 Per çó 'l Trovador are qu' ab ta bondat s' inspira  
     Fará á bossins la lira  
     Qu' ayrarte no ha sabut.

¿Pero que per ventura n' hi há al mon una per ferho?...  
 ¡Ah, no! Sols la dels angels qu' anyoran ton regrés:  
 De ma pretensió folla perdó á tos peus espero  
     ¡Oh, Verge!... ¡Jo 't venero!  
     ¡Perdónam si t' he ofés!

¡Perdónam 'l qu' en alas de boja fantasia  
 Hagi intentat sisquera tocar ton sagrat nom!...  
 ¡Recórdat qu' aquell Màrtir qu' en tot préns tu per guia  
     Quant en la creu moria  
     Vá perdoná á tothom!...

RAMON SURINYACH BAELL.

Barcelona 1887.





## LAS FESTAS MERIDIONALS DE FRANSA

DISCURS D' EN FEDERICH MISTRAL



AS grans festes literaries y artísticas meridionals de Fransa, organissadas á París per las societats *La Cigala*, *la Sartan* y dels Felibres, s' han celebrat aquest any á Orange, baix lo Comit  del qual M. Ripert era president.

Deixar m de parlar de las festes, fochs, torneigs literaris, representacions teatrals etc., que durant alguns dias han omplert d' animació y alegría l' antigua vila romana que ostenta encara hermosos restos de son teatro rom .

Parlar m de la verdadera festa anyal de la Provensa, celebrada en Avignon, de sa llengua, y literatura; fent coneixer als lectors de *LA RENAIXENSA* l' home qual nom es conegut, respectat y admirat en tofa Europa: Federich Mistral, la personificació mes viva, la m s alta, la més perfecta, la m s atraent de la rassa y gl rias meridionals.

Mistral, ab sa infantil modest a, volgu  sols tenir un puesto segonari en eixas festes de las quals los m s obscurs y m s allunyats dels seus sat lits han volgut ab ostentació ocupar lo primer rench y posarse en plena llum. Lo gran poeta volgu  sentarse, no en sitial presidencial, mes si en humil cadira, al centre de aquella taula de la Santa Estela que aplega al seu entorn, los seus admiradors de mes competencia y convici , los seus col-laboradors mes afanyosos y mes útils, sos deixebles mes estimats y amichs verders.

Lo banquet de Santa Estela se celebra cada any lo 21 de Maig, pera commemorar la fundació del Felibritge, puig que 'l primer se feu en aqueix mateix dia de 1854. Aquest any, per causa de las Festas Meridionals, havia sigut aplassat al 13 d' Agost.

Ja se sab en que consisteix la *ceremonia* principal d' eix banquet fraternal que 's diferencia de ápats y fartaneras oficials presididas per un Ministre, diputat, ó president d' un Certámen agrícola. A postres, la preciosa copa d' argent cisellada, regalada als felibres per los poetas cataláns, circula de má en má; cada convidat, després d' alsada la copa y remollats sos llabis, deu pagar son tribut del festi intel·lectual que comensa alashoras, sia per un toast ó brindis, discurs, cansó, oda, sonet, una frase, un vers, per fi, un mot solzament, mes que vinga tant del cor com de l' esperit.

La comparició y lo circular la copa es sempre inaugurat per lo cant de las coplas alegres composadas per en Mistral, y qu' ell mateix entona quan ha acabat lo seu discurs.

Es sota la poética, fresca y ombrívola arbreda de la illa de la Barthelasse, arbreda sagrada de las Musas provensalas, qué aquest any s' ha celebrat lo conyit dels felibres. Tenim vera satisfacció de poguer comunicar als nostres lectors la traducció literal de la patriótica y deliciosa al·locució del gran poeta, que sembla feta per un dels nostres entusiastas catalanistas. Los felibres provensals reclaman, com nosaltres, per llur terra, llibertat y autonomia; reivindican llur dret en parlar la llengua provensala y en ferla apendrer en las escolas. .... Mes deixém parlar l' autor de Mireyo.

#### DISCURS D' EN FEDERICH MISTRAL

Després de saludar aquell fantástich palau dels Papas, quals maicisos y negres murs s' enlayran, en front dels convidats, d' allá del Ródano; y després de pagat lo tribut d' homenatge á la estimada memoria de Teodor Aubanel «en aquesta illa que sembla encara estre-meixers del recort de sas cançons que las cigalas 'ns repeteixen» en Mistral digué:

##### *Senyoras y Senyors:*

Lo que fa tan agradable y tan fertil nostra benvolguda Fransa es eixa diversitat de rasses y territoris, de costúms, de vestiduras, de construccions y de llenguatge, que la varían del tot, y que avans

la variavan molt mes encara. Todas las diferencias ó las particularitats que la naturalesa junt ab la historia han marcat ó gravat en las provincias germanas, son altras tantas arrels que enforteixen l'arbre; son altres tants elements que n' enriqueixen la saba, veras fonts que alimentan sa vida, sa verdor, sa gentilesa; sí, son altres tants llassos que lligan á la Fransa los pobles que hi viühen, y altres tantas virtuts que la mantenen immortal.

Mes,—ara vé lo punt agút,—se troba en Fransa una classe particular de gent que fa cent anys s' ha molt multiplicat, la qual, pera aplanar las vias al centralisme, com si diguessem al despotisme, ó per un somnit de uniformitat mesquina, s' obstina á volguer castrar de totas maneras llur desenrotllo, la joyosa florida de las brancaes d' aquest arbre.

Una classe de petits senyors, que tenen los ossos buyts de moll (*demesoulado*); portant tots igual vestidura com si sortís dels magatsems del Louvre, qual motllo, pera pastar llur cervell, serveix per tots; ab una paraula, una Fransa feta de tal manera que quan allá, á Paris diühen *oremus*, tots responen *amen*: veus aquí l' ideal de aqueixos vils payfarts (esqucho-melets.)

¿Voléu saber com fan, pera lograr mes aviat llur intent de boig ó malintencionat? Cercan de més á més á arrancarnos del cor la fibra més íntima de nostra personalitat, qu' es la llengua maternal.

Felissent quan cridavan que la pobreta era ja morta; y quan los burgesos, los entonats, y los imbécils, la tiravan ab lo peu per aquí enllá, com un trasto inútil, de prompte ja ho sabeu, ha eixit de terra, per lluytar y resistir, l' ull viu y agitant sas alas, lo Géni autócton que 's diu Felibritge.

Donchs per los que desconeixen la gran importancia moral del Felibritge; lo mateix que per aquells que no volen compendre l' abastardiment, lo mal que produheix en un poble l' abandó de sa llengua, aném á citar un exemple.

Aquesta primavera, un dia, tornavam de Sant Remy, y tot devallant al través dels orts, aquells orts frescos de Sant Remy, tant ben conreuhats, tant ben cuydats pels llurs *masiers* (hortolans;) aquellas ninas morenetas, de peus nusos, que 'ls arregan; y que 's veühen riurer amagantse darrera 'ls xiprés; seguint un viarenny, com vos dich, 'ns topárem ab dos jovenetas que venian d' escola.

—Y donchs, ninetas ¿us entornéu á casa vostra?

—Oui, Monsieur, (si senyor) me respongueren en francés.

—Sereu pot ser d' algun más del mitg de las hortas?



Oui, Monsieur, nous restons à la campagne. (Si senyor, vivim al camp).

—Y vostres pares ¿qué fan?

—Ils sont jardiniers, Monsieur (senyor, son hortolans).

—Ah! vejám!... ¿qué parléu sempre en francés com ara, bell jovent?

—Toujours, Monsieur... à l'école, vous saurez, on nous defend de parler patois (sí, senyor, sempre... à la escola heu de saber que se 'ns prohibeix lo parlar en patués).

—Aduch quan seu al carrer?

—Oui, même dans la rue, (sí senyor aduch al carrer).

—Y també quan seu á casa?

—Même dans nos maisons, (y també á casa).

—Donchs parléu francés a vostres pares y mares?

—Oui, nous parlons français á nos papás et mamans, (sí, parlem francés á nostres papás y mamás).

—Y vostres pares, ells també us parlan francés?

A eixa pregunta las jovenetas se posaren á riurer.

—Oui... digué una d' ellas,... Seulement ils lui donnent de fameux coups de pied, (sí; sols que li clavan bonas cossas).

—Bona gent!... Pero, vejám: ja que seu hortalanas y que sovint deveu sentir á parlar d' hortalissa, pera dir un *concardoun*, en francés ¿com diriaho?

Las ninas escolanas se miraren una al altra, diguent:

—Cela on ne nous l' a pas appris. Aixó no 'ns ho han pas ense-nyat).

—Y los *jaioubaneto*? las *figas bourjassoto*? las *cebo renadiro*? lo *ba-jan*? lo *cachat*... Com se 'n diu en francés?

Pss!... feu la més gran, d' un ayre pretenciós... Tout ça sont des choses que nous ne voulons pas savoir... Quand nous aurons notre brevet, nous ne serons pas si becasses de nous faire jardinières. (Tot aixó son cosas que no ho volém pas saber... quan tindrem nostre titol serém pas tan totxas (becadas) de fernos hortalanas.)

—Y llavors ¿qué faréu?

—Oh! Oh! nous quitterons ce pays ci où l'on a un mauvais accent (oh! oh! nos n' anirém d' aquest país hont se té tant mal accent.)

—Y hont aniréu, ninas aixeridas?

—Nous irons á Lyon où l'on parle français que ça fait plaisir d' entendre; et puis nous nous ferons receveuses des Postes ou bien institutrices. (Anirém á Lyon hont se parla francés que dona gust sentir;

y després 'ns farém directoras de Correos ó bé mestressas d' escola.)»

Aquí teniu senyors y senyoras un document plé de vida que havém cullit en eixa terra de la boca ignocenta de duas pagesetas, en eixos jardins de Sant Remy, allà, en mitg d' aquell poble tant provençal tant alegre, d' ahont ha eixit lo bondadós y popular Roumanille. Sí, ell mateix 'ns ho ha contat senzillament, ab son llenguatge rústich;

En un mas que s' escound au mitan di poumié,  
un béu matin, au temps die iero,  
sièu na d' un jardinié me d' uno jardiniero  
dins li jardin de Saint-Roumié.

Si, estimat Roumanille, tu, fill de pagés com jo, mira; aquí tenim la llevar que abuy dia naix de eixas terras biblicas, abont anavam á cullir, tú las margaridoyas, jo l' amor de Mireyo!..

Estranyeuse, donchs, que nostres jardins ja no agradin á llurs jardineras; y que tants bonichs préssechs se podreixin al arbre; que hi hagi tantas noyas solteras que no trobin casador; que 'l pais se vagi despoblant; y que, per una lley invencible y fatal, vinguin piemontesos, genovesos, italians á reemplassar en Provensa los fills de la terra que ja no volen mes conrehuar; los fills de nostres pescayres que ja no volen anar á mar; los fills de la classe treballadora que volen viurer com uns senyors!

Mes, com podriam esser un xich parcials tocant eixa cuestió, escoltéu lo que diu un membre del Gran Consell de Instrucció Pública, Mr. Michel Breal, en son llibre titolat: *Quelques mots sur l'instruction publique en France.*»

«Lo deixeble qu' entra á la escola parlant lo seu patués es considerat com si res portés ab ell; aduch sovint se li fa cárrech de lo que hi porta, y s' estimarian més que no parlés que sentirli aquell parlar prohibit del qual té costúm. No hi ha res de pitjor, ni erro més esgarrafal que eixa manera absurda de tractar los dialectes. En lloch de perjudicar al estudi del francés, lo patués n' es l' auxiliar mes útil. Se coneix sols be una llengua quan aquesta s' apropa d' un altra del mateix origen... Ensenyéu lo francés si be respectant lo dialecte natal; lo deixeble se sentirá tot orgullós de pertanyer á sa provincia y 'n estimará molt més la Fransa, sa patria »

Afegeix encara:

«Molts han sigut presos com jo d' un sentiment de sorpresa al enrahonar ab gent que han rebut la instrucció de nostras escolas de

ensenyansa. Dirias que llur existència moral ha sigut desarrelada; ja no pertanyen mes ni al camp ni á ciutat, ni á poble ni á la burgesia; estranys á llur terra, cercán llur patria en la empleomania administrativa ó be en las filas del exercit. Es perxó que s' veuhen abandonar llur comarca, llur país, llur terra assimilada per ells á las demés de Fransa. Una instrucció descolorida y uniforme n' ha fet uns agents de la autoritat central.—

Donchs, senyors, ja ho veyeu! nostrá pretensió de fer respectar la llengua provensala en nostras escolas no es pas, com ho pretenen los enemichs del Felibritge, una idea retrógrada ni antifrancesa. Molt al contrari es l' únich medi de conservar y espargir per tots los punts y recóns de la terra de Fransa aquella estimació, aquell entussiasme provincial y comunal qui sols pot donar la vida á la provincia, com doná en lo temps passat la llibertat á la Suissa, l' independència á América, la renaixensa á Italia y lo pontificat de tota gloria humana á la maravellosa Grecia.

Oh! vosaltres esperits aclarits, esperits extensos, homes d' Estat y de Govern, homes de cor y d' energia, qui veniu abuy pera veurer, qui podeu abuy saber lo que demaném los felibres, ajudeunos en eixa tasca de renovació y de franquesa nacional!...»

Mistral acaba suplicant als artistes, poetas, sabis, literats qu' han vingut á presenciar las Festas, á juntar llurs esforços als esforços patriotichs de llurs majorals y dels partidaris del renaixement meridional.

Coupe sainte	Copa santa
Et debordante	y vessanta
Verse á plein bords	Ompla del tot
Verse á foison	ompla més, més
Les enthousiasmes	los entussiasmes
Et l' energia des forts!...	y energia dels forts!...

La cansó de la còpa es cantada en chor per tots los convidats, en mitj de frenétichs aplaudiments, en honor del discurs del Mestre; y la festa de la intel·ligencia aixis comensada enlayra los cors; mentres los fochs sobre 'l Ródano transforman los marges del gran riu y dels seus dos ponts en negre formigueig humá.

En la reunió tinguda pels majorals, lo consistori del Felibritge ha sigut renovat.

Roumanille lo pare del renaixement provensal ha sigut nombrat

*Capoulié*, que vol dir president general, reemplassant á Mistral qui s' ha obstinat en refusar una tercera confirmació de sos poders.

Han sigut nombrats Vice-presidents:

Per la Provensa, en Federich Mistral.

Pel Llengua d'oc, M. Louis Roumieux.

Per la Aquitania, M. Costela.

Han sigut nombrats sindichs ó presidents de mantenedoria.

Per la Provensa M. Marius Gerard.

Pel Llengua d'oc M. Federich Donnadiou.

Per la Aquitania M. le comte de Toulouse-Lautrech.

Després de llegida aqueixa relació y sobretot l' admirable discurs de 'n Mistral ¿no es veritat que un se sent á remourer las fibras del cor? Nostres germans de Provensa lluytan com nosaltres per la reivindicació de llurs llibertats y de llur hermosa llengua qu' un Govern centralisador y despótic voldria ofegar! Tant á Fransa com á Castella hi ha intel·ligencias obtusas, ignorants que 's crehuen que la llengua provensala y catalana son un patués que deshonra la nació... imbécils!... que llegéixin lo discurs del gran poeta de Provensa!... que llegéixin Mireyo y l'Atlántida, y se convencerán que las duas llenguas germanas son tan ricas, com la francesa y la castellana! Mes, pera férloshi entendre seria, per llur pobre magi, demanar peras al óm ó volguer enfonsar un clau per la cabota

Sí, germans nostres de Provensa, no us canséu de lluytar; nosaltres farém lo mateix; lo pervenir es nostre; no perdém may la fé: *Co-ratge! Avant! y sempre avant.*

C. BOSCH DE LA TRINXERIA





## AMOR

Amor, sol de ma vida,  
florit oasis de mon llarch romiatje,  
mon ànima ferida  
per humanal ultratje  
¡com se daleix al contemplar ta imatje!

Ton nom ¡com m' il-lumina  
escrit ab lletres d' or en la estelada!  
Constelació divina,  
só Esposa enamorada  
per l' anyorat Espós ¡ay! desterrada.

Estrellas qu' á sa vora  
canteu de sa gran obra l' armonia  
digauli si ja es hora  
de que son bés d' aymía  
li puga retornar l' ànima mía.

E. MOLINÉ Y BRASÉS.





## LA JURA DE LA CONSTITUCIÓ

Lo dia 12 Mars de 1820, se publicá la Constitució espanyola en esta Vila de Figueras, habentse llegit en alta veu en la Parroquial Iglesia de dita Vila antes del ofertori ahont acudiren totes las Autoritats civils y militars y tots los Prelats del Monastir de Sant Pere de Rodas, y dels dos Convents de Franciscants y Caputxins, y un gran concurs de gent que assistí en aquella funció, y despres d' haberse llegit, y concluit l' ofici solemne que 's cantá, se jurá sobre un missal frente l' altar major. Habent posat la má sobre dit missal, cada autoritat, lo Rectó los hi preguntá á cada una de per sí:

—*¿Jurais por Dios y por los Santos Evangelios guardar y hacer guardar la Constitución política de la Monarquía española, sancionada por las Cortes generales y extraordinarias de la Nación y ser fiel al Rey?*

A lo que respogueren:

—*Si juro.*

Igualment feu la mateixa cerimonia á tots los concurrents, y respogueren: Sí juro,

Despres de concluhit l' ofici se cantá 'l *Te-Deum* en acció de gracias, y tothom se'n aná á la Plassa ahont estava colocada al mitx d' ella una estàtua qu' era la figura de la Constitució portant un llibre en una má, habentla adornada ab diferents olis de color, y tots los

balcons ben arreglats cada un segons sas forsas tant en la Plassa com en tots los carrers.

A la una se donà menjar á tots los pobres en la citada plassa ahont concorregueren moltissimas personas de totas edats y sexo, y despres de haver donat lo dinar als dits pobres l' Autoritat civil, junt ab diferentas personas tant civils, militars, com los Abats del dit Monastir y los dos Guardians dels citats Convents tingueren un gran dinar en la Sala de la Plasseta, y allí 's digueren diferentas décimas, y altres cosas, y se pronunciá lo següent:

—*Notar defectos es cosa muy fácil, y estar sin ellos es imposible.*

A las set de la nit se il·luminaren los carrers, cantant cansons patrióticas ab música; de modo que tothom feu tót quant pogué sobre l' objecte del dia.

Y lo Castell feu salvas en lo modo acostumat.

(*Del Dietari d' un curiós figuerench.*)





## L' ANGEL GUARDIÀ

DE LA MOLT NOBLE VILA DE PERPINYÀ, Y L'INDULGENCIA ANOMENADA  
DEL «PERDÓ DEL ANGEL.»

De las ciencias y costums populars de la nostra terra, casi bé totas ellas religiosas, ne guarda piadosament lo recort lo clero rosse-lonés; aixís es, y ab molt gust ho fem constar, los catalanistas de Fransa contan ab ells, mossen Boher, canonge, poeta varias vegadas llorejat; mossen Bonafont, lo «Pastorellet de la vall d' Arlés;» mossen Boixeda, capellá del Colegi, poeta molt preubat; mossen Rous, lo sabi y alegre poeta de «Catalanes» y «Catalanadas»—Donchs, hem llegit dins la «Semaine Religieuse» de la nostra diócesis de Perpinyá, l'apuntació histórica qual traducció enviem á LA RENAIXENSA.

Nostres pares nos han contat que dins un temps remot y ja molt llunyá, los ciutadans de Perpinyá se morian de la pesta, y que foren lliurats d' eix mal, gracias á la intervenció miraculosa d' un Angel:

«Angel del cel embiat, com piament tothom creu» (goigs del Angel).

De generació á generació, de pare á fill seguidament, se conservá la tradició del acte verament meravellós del angel, y del agraphiment que, per tan gran salvació, li tenia obligat la vila de Perpinyá.

Fins á la Revolució de 1793, fins donchs que 's tanquessen las iglesias, la vila de Perpinyá celebrava cada any, lo 16 de Maig, cum-ple-any de sa lliuransa, ab unas festas solemnes, com á mostra d' alabansas públicas al angel poderós. Se feya una novena de funcions religiosas, y 's guanyava l' indulgencia acordada pel Sant-Pare, á sollicitut dels consúls de Perpinyá.

No eran los sols testimonis de fé y gratitut de la població: lo 16



Maig, una missa solemne era cantada dins l'antigua iglesia de San-Joan, al altar dedicat al angel per la regoneixensa dels perpinyanesos; las pregarias compostas per eixa festivitát, se trobavan dins los vells missal de la diócesis d' Elna baix lo títol de *Missa del Angel protector de la noble vila de Perpinyá*.

Al vespre, una prédica era feta á la gentada que ab gran reculliment omplia l' iglesia; lo predicador havia que dir lo poder del Angel, com á ministre del Senyor, y tenia que recordar lo miracle que havia salvat la població d' una pérdua complerta. La festa s' acabava per una professó que recorria totas las parroquias; un capellá benefical hi duya la bandera del Angel. Los molts ilustres cónsuls de Perpinyá, vestits de llurs robas rojas dels dias festius, las incorporacions religiosas y civilas, y lo clero de la vila, presenciavan eixa professó.

Per fi, pera recordar y glorificar l' acte del Perdó del Angel, s' havia compost uns *goigs*, ó cantich en llenguatge popular que contavan per la menuda com s' era verificar dit miracle, y que deyan lo nom y l' estada de la persona lliurada del mal.

Despres de la Revolució l'altar del Angel se trová destrossat; l'antigua volta de San-Joán, hont era edificat, fou deixada per l' iglesia nova (del mateix nom). Un dels rectors de San-Joan reculli part de la tradició: de las acostumadas pregarias y funcions del 16 de Maig, ne guardá l' indulgencia anomenada del *Perdó dal Angel*, y demaná que 's concedís a l' iglesia nova, tal ho havia sigut per San-Joan-lo-Vell. Eixa indulgencia existeix encare del tot, y 's pot guanyar pel 16 de Maig.

Heus aquí lo que queda avuy dels festeigs que nostres pares celebravan ab tanta alegría com devoció; puig no s' ha d'olvidar que lo dia 16 de Maig era llavors dia de festa anyal. Tots los ciutadans que tenian encarrech públich ó d' autoritat hi participavan; era una honra pera ells, y 'ls Consúls de Perpinyá eran dels primers á volguer guanyar l' indulgencia del Perdó de l' angel:

«Tots ab cor humil pregunen» (goigs del Angel).

Donchs es un deber, pera los perpinyanesos que hajan conservat dins lo cor la fé de llurs avis, pera los fills de 'ls que l' Angel guardá de la pesta, tenir present á la memoria lo recort d' eixa tradició y fer públicas alabansas al celestial Protector.

Los que creuhen al poder dels Sants-Angels, pregarán lo gran benefactor de la vila de Perpinyá, la tinga sempre baix sa protecció y fassi que 'ls seus ciutadans hajan abundancia de bens espirituals y temporals.—J. D.



## CANT À LA REYNA

Premi de la *Flor Natural* en los darrers Jochs Florals de Valencia.

Desperta ¡oh reyna hermosa! que ja lo día assoma.  
Deixa eixe llit de roses de falaguer aroma,  
Abont dolçament reposes, regina del meu cor,  
Que jo porte à tes plantes lo cant que 'l seny inflama,  
Lo cant que vuy t' endresa mon ànima que t' ama  
Y vá en les rotjes fulles d' aquesta hermosa flor.

Desperta ja, sultana, que l' auba riallera  
Ja esten son mant de perles per la blavosa esfera  
Portant son raig puríssim á t' amorosa llar;  
Y ja es veu que darrera de l' auba plaherosa,  
Assoma entre les boires la llum clara y hermosa  
Del sol ardent que s' alça de la tranquila mar.

Desperta ja, regina, que 'l vent de l' enamada  
Ja besa les flors belles qu' esmalten la esplanada,  
Y ja s' ou en les branques lo cant del rossinyol;  
Desperta, que ja volen les blanques papallones,  
Y 'l vent porta en ses ales, sospirs de aquelles ones  
Que moren en la platja mirant fogir al sol.

Aixecat ja, que venen los vats qu' en tú s' inspiren,  
 Aquells que al admirarte eternament sospiren,  
 Y en ta mirada hermosa inflamen l' esperit;  
 Aquells que l cor plé duyen d' amor, fé y poësía,  
 Y á tot hora lluytaven per conquerir un dia  
 Aquesta hermosa rosa que vá á adornar ton pit.

Aquesta flor vermella, qu' entre ses fulles porta  
 L' historia benbaurada d' aquella etat ja morta,  
 Qu' encara viu y alena así en mon cor nafrat;  
 Aquella hermosa historia que vuy en la tomba alçantsé  
 Pel cel d' esta ribera alegre va aixamplantse  
 Y 'l niu fá baix les ales del negre Rat-Penat.

Aquesta hermosa rosa, la jòya mes prehuada  
 Que 'uy alcançar desitja mon ánima abrasada  
 En foch d' amor, fé y patria joh, reyna del meu cor!  
 Aquesta hermosa rosa dels bells jardins de Edeta,  
 Que porta entre ses fulles lo dolç cant del poëta  
 Qu' et dona en ella un reyne, que may s' abat ni mor.

Aixecat ja y endressat al trono que t' espera.  
 Munta aclamada al soli y dende allí, encisera,  
 Lo foch de tes mirades llumene mon destí,  
 Puix tú eres, oh regina, la musa delitosa  
 Qu' als trovadors inspira d' aquesta terra hermosa  
 Ahont jauen les despulles del poble llemosi.

Que tú serás y fores la flama que allumena  
 Lo seny de nostres sabís, y estel serás y mena  
 De les victories santes de l' art y de l' amor;  
 Puix baix d' aqueixe trono, ahon vuy te veig seguda,  
 L' historia es veu escrita d' aquella etat perduda  
 Que vuy traú á la vida lo cant del trovador.

Tú eres la tendra musa per qui Ausias March un día  
 Al vent doná les trobes de dolça melenjia,  
 Portant la seua gloria per tot lo mon sencer,  
 Eres la fé que salva y en nostre cor s' aferra,  
 Aquella ardenta flama per qui lo crít de guerra  
 Llançá á la Fransa altiva lo pobre Pelleter.

Eres, per fi, oh regina, la flama benehida  
Que al Cit y á Vinatea y á Jaume doná vida,  
Eres lo cert emblema de lo gloriós passat;  
Eres la santa image que 'l cor de l' hom alenta,  
Puix dus en ta mirada, com raig del sol ardent,  
Lo foch de fé y de pátria, d' amor y llibertat.

Per ço vinch á fes plantes y humil ma veu t' endresa  
Aquesta dolça trova de l' ánima despresa,  
Ahont vá l' amor puríssim que viu dintre mon pit,  
Amor inmens que inspira ta imaje peregrina,  
Que sembla hermosa estrela de llum blanca y divina  
Que eternament llumena les ombres de la nit.

Per ço vinch vuy á tes plantes, regina benhaurada,  
Portant les tristes notes que l' ánima anyorada  
Volgués que foren cántichs de ver y patri amor,  
Hont reflectar poguera la fé que 'l cor abrusa,  
Y entre les blanques ales de falaguera musa  
Putjara fins les grades del trono del Senyor,

No la rebujes, reyna, que en esta dolça endeja,  
Va 'l foch d' aquella flama que vuy encara espurneja  
Donant sos raigs de gloria al segles que vindrán;  
Raigs, qu' en los plechs de l' ayre que crehua l' esplanada,  
La nostra hermosa historia, aquella historia aymada,  
Durán á totes bandes pe 'l mig de la mar gran.

Guárdala sempre, hermosa, junt á ton cor puríssim,  
Niu de sospirs y besos dels angels del Altíssim;  
Vá en ella de la patria la noble inspiració;  
L' amor que 'l pit abrusa, la fé que 'l cor inflama,  
Y aquell valencianisme, ardent y rotja flama  
Que encar llumena dolça lo cel de esta regió.

Y quant les tristes ombres del segle que devalla,  
Cobrixquen nostres glories semblant negra mortalla  
Qu' envolta pera sempre aquell gloriós passat;  
Quant vetjes que la patria se mor esbalaida,  
Que fé y amor s' allunyen buscantne nova vida  
Y estés sobre 'l niu vetjes lo pobre Rat-Penat;

Aixecat d' eixe trono, devalla per la terra,  
Portant aquesta rosa desfeta en ta ma esquerra,  
Y al temps qu' en l' altra ofegues lo crit de lo teu cor,  
Ves derramant ses fulles per tota la planura,  
Y quant s' aixequa l' auba de dintre la mar pura,  
Vorás com cada fulla se torna en una flor.

Vorás com eixes roses, bledancs y enciseres,  
Obrin son tendre cálzer joyoses y rialleres,  
Donant al vent de patria s' aroma virginal;  
Aroma, que, extenentse per esta noble terra,  
Fá naixer altra volta la fé que ja 's desterra;  
L' amor per este poble dues vegades lleal.

Y en cada fulla seca d' aqueixes roses noves,  
Lo nom d' esta Valencia vorás com escrit trobes  
Tenint per fons les tintes de l' auba que sonriu;  
Puix mentres hagen roses com esta hermosa rosa,  
L' historia de ma patria jamay caurá en la fosa,  
Que dintre de son cálzer fá 'l Rat-Penat son niu.

PERE BONET Y ALCANTARILLA.





## LA MORT DEL CONQUERIDOR

LLEGENDA DEL SEGLE XIII

### L' ULTIMA VICTORIA (1)

Consternada està València:  
¿Qué té la jòya del Ciu?  
Tancats los alberchs se vehuen,  
Tothòm pels carrers va trist;  
¿Dirías qu' en cementèri  
La ciutat s' ha convertit!  
Quedes les fonts no mormolen,  
Ni entonen les aus sos trins,  
Ni un remor per maravella,  
Lo silenci interrompíx,  
Puix ni encara en les esglesies,  
Ahon se resa dia y nit,  
Resònen de les campanes  
Los acostumats repichs.  
Pàlit lo sòl va ponentse  
Com quant lo Senyor morí,  
Y com si dol se posara,  
Lo cèl de núbols se vist;  
Puix tal com si la natura

(1) Aquesta inspirada poesia forma la quinta part de la hermosa llegenda *La mort del Conqueridor*, escrita per D. Constantí Llombart, y premiada en los últims Jochs Florals celebrats per *Lo Rat Penat* de València.

Capaç fora de sentir,  
 Sembla que angoixa sofrisca,  
 Sembla qu' estiga patint.  
 Joves, vells, hòmes y dònes,  
 Pel conflicte esbalaits,  
 A un mateix punt s' encaminen  
 Capficats y pensatius.  
 Tots al real palau s' endressen,  
 Y, en quant se tròben allí,  
 Uns als altres se pregunten,  
 Desitjosos d' inquirir  
 Notícies qu' al pòble en pesa  
 Tenen l' ànima en un fil,  
 Puix per igual interessen  
 Als més grans qu' als més petits,  
 Ja que tots, branques d' un arbre  
 Al qu' una savia nodrix,  
 Un mateix còr deuben tindre,  
 Y tindre un mateix esprit.  
 Mes, ¿qué ocuerrix en Valencia?  
 ¿Qu' es lo que á son pòble aflix?  
 Cap al vèspre es ja, y la plassa  
 Del real paláu se va omplint  
 De ciudadàns, duenyas, patjes,  
 Frases soldats y morischs,  
 Que bregant se despernegan,  
 Demostrant son afany viu  
 Per saber dins de la regia  
 Morada lo que occurix;  
 Y en tant qu' en l' alcácer vehuen  
 Als magnats entrar y eixir,  
 Plens d' impaciència y d' envetja  
 Llevar volgueren del mig  
 A la guardia d' almugàvers,  
 Qu' á ells lo pas els impedix,  
 Mes esperant saber nòves  
 Passarán allí la nit,  
 Tal com si muts estigueren,  
 Sense llançar ni un sospir,  
 Puix lo pòble de Valencia  
 Qu' algo sap, y s' estremix,  
 No per temor, per respècte,  
 Ni á dir *xut* s' ha d' atrevir.  
 ¡Pòbra Valencia! ¿A ton pòble  
 Qu' es lo qu' en lo còr l' aflix?  
 ¡Tan malalt lo rey En Jaume  
 Aplegá d' Alcira ahir,  
 Que ja sòls de deu salvarlo  
 Pòt lo poder infinit!

¡Tan malalt y vell s' encontra,  
Que, segons tot lo mon diu,  
Dubten los fisichs que puga  
La enfermetat resistir!  
Fòrt l' ancia fon com un ròure,  
Coluna fon de granit;  
Mes sixanta nòu anys conta,  
Y tot lo temps ho rendix.  
Valencia, qu' en ell delira,  
Creu que ja no 'l vorá viu,  
Y entorn del palau, sancera  
La nit passarà sofrint,  
O derramant en los temples  
Ses llágrimes fil á fil,  
Pera que Deu al monarca  
La salut li torne al fi.  
Y entre tant sens una estréla  
Pahorosa avança la nit,  
Y altra claror en la fosca  
Plaça no se distingix,  
Qu' es divisen allà dins,  
Y de les cambres reflecten  
Pels cristalls de colorins,  
Ahon, de quant en quant, les ombres  
Dibuixen ab sos perfils,  
Personatges qu' entren ó ixen,  
Y ab sos moviments distints,  
Per los finestrals revèlen  
Que la mòrt ha entrat allí.  
¡Valencia! ¡Pòbra Valencia!  
¿Qué tens? ¿Qué te succeheix?  
¿Qu' es lo que tant t' acongoixa?  
¿Qu' es lo qu' en lo còr t' allix?  
Ton pòble en la plaça vetla  
A altes hores de la nit,  
Y acás sens donarse conte,  
Per intuició ó per instint,  
Vagament es qu' endivina,  
O millor dit, presentix,  
Eixos moments misteriosos  
En qu' al Suprem obedint,  
La mòrt, que tot ho capgira,  
La mòrt, cumplint son destí,  
Solemnement del pervindrer  
D' un gran reyne decidix.



Era de Joliòl una nit fosca,  
 Fea d' estiu caliginosa basca,  
 Negres y espessos nubols endolaben  
 Del ample firmament la vòlta blava.

Lo viver de la gent per punts creixia,  
 Ja estreta pera tants era la plaça,  
 Y era en l' immens concurs còsa admirable  
 Que la quietut no haguera qui torbara.

Tots ab curiositat, plens d' ansia, esperen  
 Saber dins lo palau qu' es lo que passa;  
 !Quant imponent! ¡Conmovedora escena  
 La qu' entre tant lòch te en la regia cambra!

Baix los plechs de vellut dels cortinaljes,  
 Lo rey, assossegat, la mòrt aguarda,  
 Y ja ni pendres vòl les medicines  
 Que pròximament hi ha sobre una taula.

Donant tètrica llum al daurat tetjo,  
 Del rich artesonat penja una llantia,  
 Que, ab sos groguenchs fulgòrs, trista allumena  
 Lo cadavèrich ròstre del monarca.

Sobre un reclinatòri, dins d' un triptich.  
 Gòtich treball de primorosa talla,  
 Hi ha una devòta imatge de Maria  
 Ab dúes viròlles d' òr allumenada.

¡Es la Verge del Puig! La santa Verge  
 Qu' un felíç jorn del rey fon encontralla,  
 Y á qui postrat lo bisbe de Valencia  
 Pera l' august malalt salut demana.

Muts al pacient los circumstants oviren,  
 L' anciá, de quant en quant tus y pantaixa;  
 Pròp te á son confesor, pròp te á sos meljes  
 Qu' han perdut de salvarlo la esperança.

Sos fills, los dos infants, gens no abandonen  
 Lo puesto ahon lo seu deurer els reclama,  
 Y els dos, junt al capsal, taut l' un com l' altre,  
 Atents están á fer lo que 'l rey mana.

A fills, filles y nets, qu' entorn d' ell mira,  
 Reposat dirigintlos la paraula,  
 Evangèlichs consells, máximes santes,  
 Com la millor herència, els recomana.

L' august malalt serva en ses darreries  
Cabal lo seny, la inteligencia clara,  
Y en son destí pensant de l' altra vida  
La mòrt ràpidament veu com avança.

Seré l' ha vist de pròp tantes vegades,  
Qu' indiferent mirant com l' amenaça.  
Plé de resignació, sembla que jugue  
Ab lo gelat acer de sa guadanya.

Ja, resollant, ha entrat en l' agonia,  
Ja tot se li enfosqueix, ja lo llit palpa,  
Y beneix á tots, y els braços creuha,  
Y algo pareix que vullga dir encara.

Alça la vista al cèl, y obrint los llabis,  
Com Jesús en la creu, tranquil exclama:  
— ¡Tingau, Deu y Senyor misericòrdia!  
¡En vòstres mans comane la meu ànima!—

Dobla suaument lo cap com si dormira,  
Ronca son pit, que febles gemechs llança,  
Ert estira lo còs, minven ses ansies,  
Y un sospir exhalant sos blaus ulls tanca.

Sembla que del Empir angels purisims,  
En quant l' últim alé la rey exhala,  
Himnes baixen cantant, chòrs d' alegria,  
Y al cèl volant s' en pugen la seva ànima.

Los célichs cants de glòria s' extingueixen,  
Plena d' aroma y llum deixen lo estança,  
Y, al anarsen, tot queda en lo misteri  
Com quant lo sòl en l' horisont s' apaga.

Dames y caballers, agenollantse,  
Llavors resen pel mòrt una pregaria;  
¡Tots lo fúnebre llit plorant rodetjen!  
¡Dormit sembla qu' está! ¡Ja en pau descansa!

¡Ha mòrt lo rey en Jaume! Ha mort l' insigne  
Conqueridor qu' als mòros aterraba;  
Aquèll que destroçant la Mit llnna,  
Per tot arrèu alça la Creu sagrada.

¡Ha mort lo rey En Jaume! A ¡uèll invicte  
Rey qu' ab l' acer flamíger de sa espasa,  
Per son bras arrancar sabé tres regnes  
A la invílida raça musulmana.

Valent guerrer, guanyá trenta batalles,  
 Croniste fon, com César, de sa fama,  
 Fundá, pictós cristiá, dues mil esglesies,  
 Y sabies lleys y furs dictá á la patria.

Magnánim, generós, misericòrde,  
 Y de gentil presència lo monarca,  
 Perfècte caballer, fon radiant astre  
 Que allumená esplendent la Etat-Mitjana.

Per çò l' infaust succés en quant conega  
 Valencia, la ciutat que l' idolatra,  
 Plorarà, sens conhort á aquell que dia:  
 «Als reys que' als pòbles amen, Deu los ama.

¡Ha mòrt En Jaume en sa ciutat volguda!»  
 ¡Tingalo Deu en sa divina gracia!  
 ¡Cristianament guanyá la glòria etèrna!  
 ¡Sòls ja aquesta victoria li mancaba!

Altra millor no n' alcançá en sa vida,  
 Triomfá, per fi, del mon en la batalla,  
 Y entr' els benavirats, ja pera sempre  
 Viurá del cel en la regió més alta.

¡Ha mòrt lo rey! La desgracia  
 Pronte entre 'l pòble cundix,  
 Y per tot arreu 's escolten  
 Plòrs, gemechs, clamors y crits,  
 Que ben clarament expresen  
 Lo dolor qu' está sentint,  
 Al mancarli lo monarca  
 A qui tant té qu' agrair.  
 Mentres tant, lo real cadavre,  
 Com si estiguera dormint,  
 La servidum silenciosa  
 Estés ovira en son llit,  
 Ab son argentada barba  
 Y son rosat cabell fi,  
 Qu' en daurades, llargues clenjes,  
 Sos amples muscles cobrix,  
 Com si la mare natura,  
 Qui era En Jaume comprenint,  
 Rich mantell d' òr, ans de náixer,  
 Ja li haguera concedit.  
 Hi ha en sos llabis dols mig riurer,

Hi ha algo en son semblant sublim,  
Y en son front cèrta unció mística,  
Pur reflet del paradís,  
Que, ab sa santitat, respècte  
Y veneració infundix.  
¡No 's coneix que finit haja!  
¡Més que mòrt, sembla estar viu!  
Caballers, dames y patjes,  
Nafrats pel dolor, transits,  
La pèrdua del rey llamenten  
Com la d' un bon pare els fills  
Y á sa familia aconsolen,  
Y fins la trahuen d' allí,  
Ab los conòrts enfortida,  
Que pera 'ls còrs afligits,  
Son en tan terribles casos  
Un calmant, un lenitiu.  
Rodejat de sa mesnada,  
Y en l' apariència tranquil,  
¡Sòlament l' infant En Pere  
No vòl de la cambra eixir!  
Son fons sentiment domina,  
Son dolor mal comprimix;  
Mes á lo millor la pena  
No podent ja resistir,  
Mira al difunt, y la cara  
Girant, com avergonyit,  
Ab ses llágrimes demòstra  
Que també los reys son fills.  
Un confús remor de sobte  
Baix en la plaça s' ha ohit,  
Al qu' espantosa cridória  
De la multitud seguix,  
Com de pròxima tempèsta  
Los atronadors rugits:  
Y en quant l' infant s' en adona,  
Son sitial deixant d' un brinch,  
Per un finestral aguaita,  
Y apenes si descobrix,  
Al mateix peu del alcácer,  
Lo mónstre bellugadiç,  
Qu' envòlt entre les tenèbres,  
Ab sos udòls y bramits,  
Amenaçant, romprer òsa  
Lo silenci de la nit.  
¡Qué més mónstre, ni més fera  
Qu' un pòble quant s' embravix!  
En Pere alló no s' explica;  
Mes prompte aplega l' avis

De que Mentesa s' encontra  
 En poder dels enemichs  
 Y qu' en son castell y vila  
 Los mòros s' han establí,  
 Gracies als traydors qu' ajuden,  
 Mals cristians, als sarrahins.  
 Furiós l' infant, tirant xispes,  
 Al dormitòri es dirig,  
 Ahon ja, entre blandóns encesos,  
 Y ab lo blanch hàbit que vist,  
 Gelat está de son pare  
 Lo cadavre geganti.  
 Davant d' ell un moment resa,  
 Mentalment se despedix,  
 Un bes en lo front li dona,  
 Bull sa sanch, glatix son pit,  
 Y ab solemne veu exclama:  
 —¡Pare y rey! M' en vaig; partixch;  
 Mes vòstres precèptes jure  
 Religiosament cumplir!—  
 Y de la Sèu de Valencia,  
 Que Santa Maria 's diu,  
 Soterrar mana á son pare  
 En un sepulcre interi,  
 Ahont sos despulls se conserven  
 Mentres tant ell combatix,  
 Y en son regne pera mòstra  
 No deixa ni un serrahi.  
 Llavors, empunyant l' espasa,  
 Que l' espant fon dels muslims,  
 Y que va rebre en Alcira  
 De son pare benchit;  
 Coratjós l' infant En Pere,  
 L' acerat *Ticó* brandint,  
 Als caballers y richs-hòmens,  
 —¡Llamp de Den!— cridant els diu —  
 ¡Ara .. al castell de Montesa!  
 ¡Ara... á véncer ó á morir!—

CONSTANTÍ LLOMBART





## NOTAS SASSARESAS

COM MENJAVA SÁSSER AL SIGLE XVI



o poble sassarés no 's contentava ab lo modest formatje y *carta de música*, ó pá moro, que constituía l'ordinari dels montanyesos de Sardenya. Costúms més civils, hàbits de major luxu, necessitats més perentorias, feyan reclamar á una als habitants de Sásser que per cap rahó quedessen desprovistas sas carnicerías. Si un accident qualsevol arribava, com per exemple una carestia de bestiar, pujavan al cel las queixas d' aquells vehins, y son Comú no tenia altre remey que acudir al Virrey en demanda d' una provisió que posés terme á la necessitat. Tal succehí en 1570, ab motiu de careixer de moltons, per qual motiu lo Lloctinent de la Isla dictá la provisió següent:

Lo Marqués de Aytona.

Ll. y C. G , etc.

Noble governador y refformador del cap de llugudor amat conseller de sa magestat com sia que havem vist lo quant se patex de carn en la ciutat de sassar y axi conve provehir la vos diem perço y manam que encontinent les presents vos seran presentades fassau repartiment en les encontrades de aquex cap de quatre milia moltons los quals cada hu oficial en sa juridicio los hagia de repartir entre los vassalls per igualdad y no agraviar á ningu feta dita repartimenta entregueu dits moltons en poder de la persona o persones que vos

assegnalareu y hagia de pagar aquells al preu per nos taxat en la real pramatica y de la mateixa manera los hagia de tallar y vendre al poble y no fassan lo contrari si la gracia regia teniu cara. Dat. en oristani a xxviii de abril MDLXX.

El Marques de Aytona.

Al noble amat conseller de sa magestat lo noble governador y refformador del cap de sasser y llugudor.

Quatre mil moltons d' un cop, podian treure de gana á molta gent, tant més quan son preu no era car en aquella época. He trobat una tassació feta per lo Governador y reformador del Cap de Sásser y Logudor á 24 d' Abril de 1596, per la qual regia la següent tarifa:

Moltons de duas dents, á setze sous cada hú.

Id. de quatre dents, á vint y dos sous.

Id. de sis dents, á vint y sis sous.

La moneda á Sardenya tenia en aquell temps igual valor que la catalana.

La provisió de carns de la ciutat havia sigut tolerablement reglamentada. Eran lliures los propietaris de bestiar de portarlos á la ciutat pera son consúm, y ademés lo govern obligava á vendre al Comú la cantitat de cinch centas vacas y mil moltons, pera 'l cas de que 'l comers particular no provehís suficientment la plassa. En ella hi havia duas carnicerías, una tinguda pel Municipi, y un' altra dependent de la Inquisició que, inútil es dirho, sempre tenia la carn millor.

Naturalment en los cassos apurats, es á dir en las carestias, á tothom faltava la carn, y primer que ningú al Comú que 's quedava fins sens la repartició governamental. Llavors venian los apuros, y las reclamacions, que generalment sempre eran ben atesas. Si 'ls particulars moguts per lo desitj d' especular no conduhian carn á Sásser, se 'ls obligava á portarla per medi d' un repartiment en lo qual fins eran fixats los pobles que devian contribuir á la derrama. Tal se desprén de la següent ordre dictada en 1596 per lo Virrey Comte de Elda, y que per ser inédita (com tots los altres documents d' aquestos articles) publico á continuació. Diu aixís:

Lo Comte de Elda.

Lloctinent y Capita General, etc.

Nobles y magnífichs barons heretats regidors ofissials lloctinents majors jurats prohomen y bons homens de les encontrades baronies

y villes del present cap al qual o als quals les presents seran presentades y se esguardaran salut y dilectio. Sapiau com los magnífichs Consellers desta ciutat han comparegut devant nos y nos han representat la necessitat en que esta ciutat se troba y lo quant lo poble de aquella ha patit y patex per raho de no haverlis dat la tacha que la regia cort acostumava donar de sinch centes vaques y mil móltons y que perço fossem previstos provehir a que ditta ciutat fos de carn provehida y nos considerat la falta que hi ha de bestiar havem provehit que cada any y fins tant per nos hi sia altrament provehit se donen a dita ciutat dos sentes vaques y axi diem y manam al noble governador de aquest cap que instat y request sia per dits Consellers despedesca les provissions en la forma acostumada per la cobranza de aquell les quals dos sentes vaques havem repartit de la manera següent ço es ossilo dos vaques anglona sinch poagre sinch meilogo tres oppia tres siligo sis Montagut trenta quatre bitti vint gosiano vint y sinch nuaro vint y sinch orani vint macomer vint costa de valls vint jave y cossaine deu iterii y uri sis y montilleo sis que fan la dita suma de dos sentes vaques diem provehim y manam a vos altres y cada hu de vos en sa jurisdicció que dins espay y termini de dos dies del die de la presentació en avant comptadors fassau y hajau fet tasa y repartiment de dites vaques entre tots los amos de bestiar ab tota igualtat y sens exemptio ni respecte de ningunes persones les quals vaques sian bones segons se solen donar a la carnesserie del sant offissi y dits consellers... per ell sera han tinguts y obligats pagar aquells en les matexes encontradas a set lliures cada vaqua conforme es stat tasat per la real pragmática en... repartiment fareu hi entren les vaques dels familiars del sant offissi de..... de vosaltres y dels escrivans y fet aquell y juntat dittes vaques fareu se li donen en la part mes comoda y prop desta ciutat. Les quals coses effectuaren tota consulta y dilació cessant y en cas de contravenssio ex nunc pro tunc vos manam comparegau dins altres dos dies precisos y peremptoris comptadors del dia de ditta presentació personalment y no per procurador ni escusador.... ni assignats a tal lo real fisch puga fer sas parts y pugam provehir juridicament y axi be tramesca assi los amos del bestiar que seran renitents en donar ditta tasa trets y segurs en éstes reals presons y passat dit termini axibe donam llicencia y facultat al portadors de les presents que estiga a dictes de vosaltres sempre que per culpa y negligencia vostra reste de cobrar dit bestiar a raho de trenta sous lo die per los quals vos puga fer execucio y ultra de aço que axi be puga fer lo repartiment y pendre la tasa de dites



vaques ab asistencia y entervensio de quatre homens principals del lloch ultra cominació que fentse per vosaltres lo fontiarý que encontinent hi provehirem ab transmissio de alguazir o procurador a vos tres dietes y despeses propries per esservos lo demunt dit effectuat restituint la present al pòrtant no fassau lo contrary si la gratia real teniu càra y la pena de dos sentys ducats que ab les presents vos imposam voleu evitar. Datt. en Sasser a VIII de Jener MDLXXXVI.

El Conde de Elda.

Provisio pera que doneu les dos sentes vaques a la ciutat.

Vt. Soler Rj.

Tot estava ben reglamentat en aquells temps, que, potser eran menos dolents de lo que solém figurarnos. Després de las anteriors provisions sobre la carn, se 'n prengueren d'altras respecte á las llegums y vegetals que 's produhian en lo mateix terme de la ciutat. Era precís que la vida fos barata, y cap motiu justificava una alsada de preus en los articles alimenticis, que hauria significat la miseria y la fam del poble. Per aixó, entre altres que 'n conech, citaré sols una curiosa provisió expedida en lo mateix any anterior, per lo Governador del Cap de Sásser prohibint que s'agabellassen las favas, que llavors venian á representar lo paper de las nostras palatas.

Diu com segueix:

Lo Rey de Castella, de aragó y sardenya.

Ara hojats que hús notifica mana y fa asaber don francisco de sena Conseller de la S. C. R. Magestat del Rei nostre senyor e per aquella Governador y Reiformador del present cap de sasser y llugador á tot hom generalment de qualsevol grau nació o condició sia que per quant per esperiència se ha vist en altres agnades y en la present se veu encara que començe ara la recolta que per culpa y causa de moltes persones que han agabellat y agabellan cada die les faves han crescut de preu de manera tal que si no se hi posas lo remei necessari vindrian a crescer en tal preu que encara que lo present any se ne hagia cullit en abundansia no sen trobaria a comprar per ço lo dit don francisco de sena 'hordena persibeix y mana a tot hom generalment de les sobredites condicions que no gosen ni presumescan de die ni de nits palésa ni amagadament comprar faves mes del que tenen mester per lo victo y provisio de llur casa sots pena de perdre les faves que demés hauran comprat y de sinquanta ducats de les

quals faves y pena ne tinga una part lo acusador y sera tingut secret y l'altra part lo ospital de santa creu y la restant terçera part lo jutge que fara la execucio y aço ha manat fer á supplicacio dels Consellers desta Ciutat y atal per ningú ignorancia allegar se puga mana lo dit don francisco de sena la present crida esser publicada per tots los llochs acostumats de la present ciutat y guardesse qui guardasse ha.

Dat. en Sàsser a xviii de Juliol M. DLXXXVI.

Don Francisco de Sena

Vt. Ferralis Assor.

Leo Pompero not. et scriba pro galcerando francisco lledo et cendrelles.

Tots los anteriors documents son custodiats en l' arxiu del Municipi sassarés. Bé valia la pena de donarlos á la llum, ja que revelan una de las manifestacions més íntimas y curiosas de la vida d' aquell poble

EDUART TODA.





## À RAFEL CALVO

Poesia llegida en la solemnitat celebrada pera honrar la memoria del malaguanyat actor en lo Teatro Calvo-Vico 'l dia 16 del actual.

Joventut, flameig bullent,  
celistias del sentiment  
qu' estátich deixan l' esprit...  
Irada per tanta sort,  
se despacientá la mort  
y 'l jorn torná en negra nit.

Era ahir qu' encar' amant  
de la Gloria y febrejant  
per' rendirli més tribut,  
lo miravam ab anhel  
pugnar contra *Mar y Cel*  
vencent més com més ventsut.

Comanant l' altiva nau,  
amor lo tornava esclau  
de la que trencava vots  
per morir ab lo donzell,  
y al esclavisársen ell,  
esclau d' ell nos feya á tots.

Ferm, inspirat, prepotent,  
bras de ferro, cor ardent,  
esculpia sos dictats;  
volant d' un altre abim,  
era 'l girifalt sublim  
que 's gronxa en las tempestats.

Contra dels vils inclement,  
son geni, onatge furient,  
no tenia aturador:  
de penya en penya bronzint,  
sóls l' anava amorosint  
l' arena... porque es amor.

Atreya ab mágich poder  
al encarnar en son sér  
passions de forsut relleu;  
y 'l públich feya escriuir  
imposantli á son albir  
la Fatalitat ó Deu.

¿Per qué deixá la ciutat  
hont son Teatro fascinat  
per tant dalé poderós  
l' adorava ab frenesi?  
¿Per qué no 'l va deteni'  
pressentiment esglayós?

¡Ay! Enmudí 'l fat crudel!  
Anegat en plors de fel  
y entre sombras pantejant,  
va aniquilarlo 'l dolor  
que més s' ageganta al cor  
quan troba cor de gegant.

¡Pobre pare desvalgut!  
¡Pobr' orfe d' angel volgut  
que no podia assolir!  
¡Qu' estrany que, al mirarse sol,  
l' immensitat del seu dol  
lo fes raure al cementiri?

Sí: allí reposa; allí jau  
com lo gladior que brau  
no reculá ni un moment...  
Mori lluytant: héroe fou...  
¿Qui al pensarhi no 's con mou?  
¿Qui no 'l plora amargament?

Plorémlo, sí: nostre plor  
sía l' esclat d' un dolor  
qu' ompla 'l prosceni d' esglay;  
mes, honrant sa excelsitut,  
fém que ab l' artista caigut  
l' Art seu no caigue jamay.

JOAQUIM RIERA y BERTRAN.

Barcelona 15 de Setembre de 1888.





## DUAS LLEGENDAS

### LOS AMORS DE SANTA GERTRUDIS

(LLEGENDA DEL RHIN)



la vora del Rhin vivia una noya de tanta hermosura, que tenia anomenada per tota la terra; la qual se deya Gertrudis.

Un cavaller de llunyas terras senti á parlarne y se 'n vingué d'ellas pera concéixela, y 'n fou tant prendat que s' enamorá d' ella.

Mes la noya sols pensaba en lo cel y en ser grata á Déu Nostre Senyor á qui volia ab tota l' ánima, y pera servirlo, 's llessá á fer caritats, que no vivia per altre cosa, é hi esmersava tota la sua fortuna.

Lo cavaller la seguia embadalit, y quan un dia la vejé trista per haver acabat los diners y no tenir medis pera socórrer als pobres, li oferí la sua bossa y ella va acceptarla.

Heus'aquí que anant creixent en fé, s' esdevingué un dia, que 'l cor de Gertrudis esclatá de plé á plé en son amor á Déu y 's feu monja del convent de Sant Joan.

Lo cavaller n' hagué gran sentiment, mes fou aconhortat pensant qu' ella era ditxosa; y ab tot respecte se 'n aná al convent y demaná á Gertrudis, si apesar de ser monja y tot, li donaria permis quan ella per son institut anés á exercir la caritat, de acompanyarla.

Y Gertrudis ne fou contenta, com que li digué que sí. Y era bonich véurer á una pobre monja portant tot un cavaller com á bosser seu y córrer aixís de casa en casa portant la felicitat y ditxa.

Y abdós eran felissos. Mes la miseria era tan grossa que aviat la bossa del cavaller fou vuída.

Llavórs ell se desesperá nó per los dinés, que en res volia, mes si, perque ja no podria acompanyar á qui era la sua ánima.

Se 'n aná al convent y 's despedí de Gertrudis, dihentli que grossos quefers l' obligavan á entornarsen á sas terras, que tan llunyanas eran, y que pot ser ja més no tornaria.

Y en sent á horas vespras, muntá á cavall y deixant al corcer la brida solta, se 'n aná sens albir propi, cap allá ahont eix volia.

Y heus' aquí que á la mitja nit passava per una boscuria molt feresta é isarda y al tocar las dotze horas, punt per punt, li isqué un home lleig y estranyament vestit, qui ab veu tota orgullosa va dirli:

—¿Qué teniu, lo senyor cavaller, que á eixas horas anau per llocs tan salvatjes y lo dolor es á vostra cara?

Lo cavaller se 'l mirá y no li torná resposta. Mes ell prosseguí:

—¿Haveu potser menester de riquesas? Signeu eix pergami y es á vostras mans la fortuna, sols exígeixo de vos que en cambi me dongau la vostra ánima. Als set anys, dia per dia, sigueu aquí la mateixa hora.

Lo cavaller duptá més se li esdevingué un pensament y va decidirlo. Ab diners tornaria á veure á sa estimada y podria servirla.

Ab la espasa se ferí un dit de la má esquerra y á la llum d' un foch follet signá lo pacte. Lo diable esclafí en una grossa rialla y va desapareixe.

Quan lo cavaller fou á sa casa trobá tantas riquesas com volia, y se 'n torná altra volta cap á la vora del Rhin, envers Gertrudis á oferirli la sua bossa.

Ella, ab sa set de caritat, va acceptarla. Y tornaren, ella, una pobra monja seguida de tot un cavaller fent caritat á dojo, que tothom la benehia.

Mentres tant, los anys corrian qu' era una feresa. Y arribat lo terme fatal, lo cavaller se 'n aná al convent y 's despedí de Gertrudis, dihentli que grossos quefers l' obligavan á tornar á casa seva.

Gertrudis que savia tot lo que li passava, li demaná que com á despedida li aceptés una copa d' un licor que ella tenia, de lo qual lo cavaller ne fou content; y ella, omplint aquella, invocá á Déu y li doná á beure en honor de Sant Joan, de son amor envers ella, de sas piadosas obras.

Ell se posá de peu y alsant la copa enlayre, envers tals invocacions, tot d' un glop se la va beure.

Y en sent horas vespras muntá á cavall, y deixant al corcer la brida solta, se 'n aná sens albir propi, cap allí hont eix volia.

Y heus'aquí que á las dotze horas, punt per punt, quan tocavan, en mitj la boscuria isarda, se li aparequé lo dimoni, de forma lletxa y estranya, qui aixís que 'l va veure esclatá en grans crits, ab veu enrogullada, tot dihentne:

—Malehit de mi que res puch, Santa Gertrudis, á qual honor haveu brindat es ab vos; la veig á detrás vostre. Sa gracia 'us ampara, feula fugir. Malehit de mí!.. ¡Malehit de mí!..

Y tot dihent aixó ab gran sospresa del cavaller lo dimoni va desaparèixe.

Lo cavaller era salvat. Se 'n aná á casa seva, en la que trobá encara moltes riquesas, que seguint los consells de la Santa, empleá en obras piadosas, y se 'n entrá á un convent, ahont acabá sos dias en exemplar y santa vida.



## LO JURAMENT EN VIDA Y EN MORT

(LLEGENDA VENECIANA.)

Eran dos enamorats que s' estimavan ab tota la seva ànima. Empero sos pares se tenian odi mortal, y al saber son amor los prohibiren absolutament que tinguessen cap mes tracte.

Llavoras, ells tingueren de veures y enrahonarse de nit. Ell compareixia al peu del balcó, y ella, surtint, departian fins altas horas de la matinada.

Una nit, ell li va dir:

—Júram estimarme en vida y en mort.

—Jurémho, va dir ella.

—Y abdós juraren solemnement estimarse sempre més, tant en vida com després de morts.

Heus aquí que una nit, al entornarsen ell cap á casa seva, passá per un carrer ahont va ensopegarshi haverhi forta brega, y tot apartantsen, un dels contendents cregué qu' era un enemich que fugia, y lo travessá de part á part ab la sua espasa.

A l' endemá ningú gosá dirho á la noya; y al venir la nit, ella surti al balcó y compareixent lo jove enrahonaren fins á l' hora acostumada.

Y cada nit succehia lo mateix, mes la noya estava cada dia més trista y enmalaltida.

Per fi n' hagueren esment sos pares y ho consultaren ab lo pare confessor.

Aquest va cridar á la noya y li preguntá si estava enamorada y si s' estimavan molt ab lo seu promés.

La noya li va contestar que sí.

—¿Donchs per qué cada dia estás més trista?

—No ho sé, pare.

—Déixal filla meva, potser no 't convé.

—¡Oh, pare! no 'l puch deixar, nos estimém massa.

—¿Molt?

—Tant, que fins havém jurat estimarnos en vida y en mort.

Quan lo confés senti aixó se quedá tot pensatiu. Al cap d' una estona digué:

—Bé filla meva, jo 't prego que 'l deixis.

La noya se posá á plorar. Mes ell li feu tan y tan bonas reflexions, que per fi ella prometé confiar-se á la sua voluntat.

Quan s' esdevingué la nit, lo capellá cullí una estola y 'l llibre d' oracions y se 'n aná á casa de la noya. Esperá que 'ls dos enamorats s' enrahonessin. Llavoras eixí al balcó y posantse la estola al coll comensá á llegir lo reso de difunts. Y 'l jove llensá un gran suspir, y s' aná esvahint, esvahint com una sombra fins que de ell res se va veure.

—Veus, filla meva, aquest no era 'l teu estimat, perque ell va morir; era la sua ánima que no trobava repós per lo jurament que t' havia fet, com tu t' anavas corsecant, fins que haurias sigut morta. Deixa en pau als morts; no juris may per més enllá d' eixa vida.

FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS.





## À UNA PONCELLA

¿Que hi fás aquí, poncelleta,  
coll-torsada als raigs del sol,  
y á tot-hora gronxadeta  
per l' amorós ventijol?

¿Perqué amagas ta hermosura  
si quan apunta 'l mati  
ja galejan ta dolsura  
los papallons del jardí?

¿Perqué ton calzer de grana  
no desclous al sol ixent,  
com la rosa, ta germana,  
que rebé son bés ardent?

Descloute, poncella hermosa,  
y al veure al amor venir  
de ta cambreta desclosa  
brotará un plor y un sospir.

Los suaus y purs aromas  
qu' en ton cor deus estotjar,  
com un esbart de colomas  
tot l' espay han de creuhar.

Serás dels clavells la enveja,  
de las rosas la mellor,  
y del papalló que 't veja  
serás lo somni d' amor.

Quan ta xamosa florida  
lo sol esmalti ab son bés,  
gosarás esbalahida  
gronxada ab llevissim brés;

De dols plaher en las alas,  
en lo teu front verginal  
s' aplegarán novas galas,  
t' anyorarà nou esmalt.

y l' abella bronzidora  
que ja espera ton esclat,  
mormolará cants y al-hora  
besarà ton sí enmelat.

.....  
¡Ay rosada poncelleta!  
floreix prompte, 'l gesamí  
are diu, á ma voreta,  
qu' ets la reyna de jardí.

E. MOLINÉ.





\*  
\*  
\*  
¡Y que es bella la vesprada  
al costat de la estimada  
en los jorns del tebi estiu,  
'escoltant demunt l' herbatge  
del auCELL lo dols llenguatge  
mentre amor als dos somriu!

¡Que es jolium la pradera!  
Lo rocam de la riera  
fins es flonjo, trepitjant,  
si vos miran dos estrellas  
y en las vostres dos mans bellas  
s' entrellassan boy jugant.

¡Que es hermós tot quan rodeja!  
Lo rieró que serpenteja,  
de la font lo raig d' argent,  
l' ombra fresca del brancatge,  
l' oreig dols entre 'l fullatge,  
tot es bell, tot es plascent.

Mes, qué es trista la vesprada  
quan hi manca la estimada  
y un se trova sol-y-vern,  
ja pot haberhi praderas,  
boscatges, fonts y rieras  
que per tot regna l' hivern.

JAUME NOVELLAS DE MOLINS.



## NOTAS SASSARESAS

A mon bon amich lo distingit escriptor Enrich Costa, Cronista de la ciutat de Sàsser en lo Regne de Sardenya.



OLT sovint, estimat amich, he recordat á vostra terra desde la meva. ¡Se pareixen tant! 'Fosas las duas en lo mateix motllo, part de una nacionalitat feta á tros sos per la política, tenint un passat comú de glórias, y no sé si m'atreveixi á afegir també un present comú de desgracias, tot sembla juntarlas en la unió de nostres sentiments. Estimo á Sàsser y á tot son *Cap de dalt*, casi, casi com vos estimariau á Catalunya si per aquí vinguesseu alguna volta. Y cregueu que aixó fora un aconceixement per tots: per mos amichs de aquí, que 's lligarian ab relacions directes ab vos, lo fi satirista, l'elegant poeta, lo novelista de color més local que té la Sardenya y potser la Italia: per mi mateix, ja que per ara tants cops com vull donarvos estreta abrassada, tinch que fer cinch dias de viatge y arrostrar los perills de la mar en aquellas parodias de vapors arqueologichs que s' anomenan lo *Flavio Gioia* ó l' *Alessandro Volta*.

Sovint, bé ho recordareu, nos havém juntat á Sàsser regirant sos reconets, veyent sos monuments, passejant per sos voltants, ó també abusant de la escesiva bondat de nostre excelent amich Vallero pera escorcollar los vells papers del palau municipal. Viviam en eixa atmósfera sana dels recorts passats que sols dona disgustos retrospec-

tius, molt fàcils de passar; y teniam igual curiositat per saber las cosas vellas y olvidadas de la terra, vos pera incloure las en vostra magnífica obra de historia local, y jo pera reunir un dato més als que deuen formar lo conjunt de l' estudi de nostre govern en la hermosa Isla sardenyesa. Uns cops nos entristirem ab las troballas fetas, y altres cops riguerem, que de tot se troba en eixos vastos arsenals de 'ls arxius y 'ls monuments: més á fi de comptes nostra vida fou distreta, y hé mereix un recort avuy que la distancia ha vingut á interrómprela, pera Deu sap quán continuarla.

Fent aquí liquidació de papers, he trobat varias notas sassaresas que potser vos serán desconegudas. Y per tal motiu vaig á ordenarlas, y vos las serviré juntament ab altres apreciables amichs meus, que tals ho son los lectors de *La Renaixensa*. Ells també tenen curiositat per investigaar vostra Isla, que casi ha sigut una revelació per nosaltres. Vos coneixiam molt poch: més ara comensém á estimarvos més, desde que ja no son secretas per nosaltres ni vostra vida d' ahir ni vostra manera d' esser d' avuy. Y en últim terme, vos mateix preferireu rebre, en lloch d' una carta manuscrita, una carta impresa; aixís la llegireu millor.

Distribuiré las notas per materias, puig juntas formarian un tot desgavellat y foren massa llargas. Y ya que es precis donar la preferencia á algunas, serém respectuosos ab la religió, y comensarém ab las que á ella 's refereixen.

Dich mal; no tractarém de la religió, sinó dels religiosos, y encara de entre ells sols parlarém dels frares. No vull ficarme en las eternas questions entre 'ls Arquebisbes de Sásser y de Cáller sobre qui devia ser lo *primat* y qui era 'l més antich: y ademés no ha arribat á ma noticia que Sant Gavi y Sant Elissi hajen fet las paus. Relatém tant sols lo que ocurria als convents.

¡Quants n' hi havia á Sásser! Al comensar lo sigle xvii, las murallas de la ciutat tancavan los següents:

#### *Convents de Frares.*

Franciscans de Belem  
Observants.

Agustins.

Servitas.

Jesuitas.

Caputxins.



Predicadors.  
Carmelitas.  
Mercenaris.  
Trinitaris.  
Franciscans de Paul.  
Germans menors.  
Escolapis.  
*Convents de Monjas.*  
Clarissas.  
De Santa Isabel.  
Caputxinas.

Y si com aquesta llista no fós prou respectable pera una població que escassament tindria vint mil ànimas, encara en 1633 se fundá lo convent de Sant Domingo. Eixos convents no 's limitavan á la oració y á la penitencia: feyan també molt bonas obras. En ells se seguian los estudis comuns de la época, y á fi de regularisarlos, en 1550 lo Comú fixá dos sous de vint lliuras anyals á dos religiosos pera que ensenyessen teología positiva, sagrada escriptura y llógica. Además, desde 'l 1538 foren famosas las escuelas de teología desempeñadas per los Jesuitas. Un altre convent tenia á son carrech l' hospital de pobres. Tothom feya lo que podia, inclús lo Municipi, que tots los anys repartía una suma de trescentas lliuras sardenyesas entre las comunitats religiosas de la ciutat.

Las cosas no anavan sempre bé, que no endebadas eran homes aquells centenars de frares que devian ser l' orgull de Sásser. Una volta, lo dia 15 d' Abril de 1686 precisament, fou robada la custodia del convent de Sant Agustí, y pera major sacrilegi, las sagradas formas quedaren esparramadas per l' altar. Los lladres desaparegueren sens deixar nota de son domicili, y en vá foren buscats.

Mes grave era encara lo que 's descubrí en 1644 y doná origen á un famos procés contra los nobles Gavi Salvañolo y Diego Sardo, y 'l frare Mareh Cossu. Aquestos tres apreciables subjectes s' havian associat pera fer moneda falsa, formant una companyia industrial que arribá á contar 23 ó 24 personas. La moneda 's feya á Gallura, més lo frare la portava á Sásser amagada en la neu que d' allí baixan al istiu, y la depositava en los convents de Belen y de Sant Pau, aixís com en la colegiata de Sant Gavi de Port Torres: en quals llochs sembla que també trobavan asil segur los moneders. Y finalment sembla que en la falsificació hi estaban compromesos altres regulars



y seculars, quels noms no pogueren descobrirse. Tot aixó consta en lo procés que vaig tenir entre las mans.

Y are deuré fer constar un fet grave en sí, pero esplicable. Una ciutat que tenia tants convents, estava exposada á que en algú d' ells s' hi fiqués lo diable: y tal succehí ab lo de Servitas de la Mare de Deu, avuy encara existent, si bé sense frares, en un extrém de Sásser. Y per més que dono toms á la ploma acabo per creure que lo millor será no fer cap comentari, y transcriure literalment lo text de una comunicació enviada per lo Municipi sassarés al Pare General dels Servitas á Roma. Está en castellá y aixis la deixo, junt fins ab sa ortografia, ja que aixis fá de mes bon llegir á aquells que encara s' espantan de las crucesas de la historia.

Es com segueix:

Sobre poco mas de 30 años que biven en esta ciudad los Religiosos de la horden de Ntra. Sra. {de los Siervos, y nunca han dado satisfacion dellos mismos ni han bivido con la modestia y devocion devida, antes en aquel conbento entre los frayles ha havido discordias y pependencias casi continuas, de que la Ciudad está escandalizada; y esperando la enmienda, en bez della vemos aquella casa hecha cueva de ladrones porqué acogen en ella bandeados y personas facinarosas, de manera que en lugar de devociones hay juegos, gula y Ramcras, que es dar mal exemplo á los demás Religiosos y es causa esta desorden que quita la gana á que los Ciudadanos acudan como debrian á aquella Iglesia y den la limosna que es menester para sustento de los pobres frayles, y assi biven como soldados desgarrados; de suerte que estas razones hantedichas nos ha movido darle parte á V. Pd. Rma. para que ponga el remedio necessario á mal tan grande por lo que como á nosotros que governamos esta Ciudad toca representarlo á V. P.<sup>a</sup> Rm. le suplicamos sea con brevedad por el peligro en la tardanza que de otra manera será menester acudir á su Sd. para que mude la Religion de aquella casa.

El que esta dará á V. P.<sup>a</sup> Rma. es el Padre Gracian, Religioso de la misma horden con quien sabrá V. P.<sup>a</sup> Rm. mas por estenjo la necesidad de reparo que hay en aquella casa, á quien se puede dar crédito. Guarde n.<sup>o</sup> Sor. á V. P.<sup>a</sup> Rm. muchos años en su santo servicio. En Saçer á 12 de Octubre 1623.

De ma part sobrarian los comentaris. Ja 'ls fareu vos amich Costa, quan vos ocupeu d' aquest assumpto. Y fins á un altra carta, que per avuy ja n' hi ha prou.

EDUART TODA.



AL EMINENT POETA CATALÁ É INSIGNE HOME D' ESTAT

EXCELENTÍSSIM SENYOR

D. VICTOR BALAGUER

A tu, honorable poeta, que l' arpa de la terra  
polsares, com la eólica polsara 'l temporal,  
á tu que, al vent donares tants cants de amor y guerra,  
vé avuy lo mot á darte ta pátria d' immortal.

Avuy, perque avuy gosas l' amor de Barcelona,  
ta terra benvolguda, ton amorós bressol,  
lo lloch ahont, ab ton geni, teixires la corona  
que 't fou, allá en Castella d' anyorament consol.

Oh! Jo 'ls recordo encara los lays ab que guanyares  
los llors de la garlanda que 'ns mostras verdejant:  
¡Aquells braus Cants á Italia ab que al mon encisares!  
¡Aquells d' amor, planys dolsos, que sempre 's sentirán!

Mirall vivent y exemple de com déu la poesia  
ser norma de noblesas y amor del caballer,  
cantant sols la hermosura, en lluyta noble, un dia  
guanyares lo mestratje millor del Gay saber.

Lo primer mestre fores, donant, ab ta grandesa,  
la pauta de com deuen cantar los Jochs Florals,  
y á tu debem l' exemple dels clams de la bravesa,  
com déu la mar á l' ona l' udol dels temporals.

A tu deurán, gojantsen, las terras catalanas,  
l' haver sentit en llengua dels séus tos lays primers,  
quan tu 'ls hi recordares llurs glories jovensanas,  
aprop del mar, ó á l' ombra dels dólsos taronjers.

Historiador y poeta, polítich y estadista,  
tu combinar lograres lo seny sempre ab lo cor;  
y sempre foren nobles tos clams de publicista,  
volguent mes per ta patria que no per tu, ton llor.

Deslliurador del poble volgueres ser ab honra,  
y ho fóres quan ta patria domini 't va donar,  
llavors trencant argollas, que 'ns foren greu deshonra,  
la llibertat portares allá d' allá del mar.

No 't va bastar encara tant bé y tanta grandesa;  
que 's propagués volgueres la gloria y lo talent,  
y en Vilanova alsares al Art y a la bellesa  
y al noble afany dels sabis un digne monument.

Poema hermós de pedra hont va grabar ta gloria  
la escarpra que á la roca los cayres va donar  
aquest será lo llibre hont llegirán ta historia  
aquest lo cant que un dia t' ha d' immortalisar.

Adéu, poeta insigne, cor generós y noble  
que lluny de senti enveja del mérit que no es téu  
lo vols y ferm l' amparas. Adéu cantor del poble  
y anys llarchs de pau y vida donarte vulga Déu.

Avuy en lo prosceni del Teatre de ta terra,  
dels téus, dos poemas trágichs has vist representar  
no 't basti aquesta gloria y vegi 'l món que s' erra  
quan creu que en nostra parla ja més no has de cantar.

Torna á nosaltres, torna, tu que ets prou noble y digne  
per mirá ab goig la gloria, com al despreci l' or,  
y aixis lo món te vegi tant estadista insigne  
com astre de ta pàtria y poeta de gran cor.

Deurás ara, al deixarnos, tornarten á Castella  
y entorn del soli regi deurás parlá ab los téus.  
Recordat de nosaltres y de ta pàtria bella  
y digals com fan llástima los nostres dolors greus.

Se 'n va, se 'ns mor la pàtria. Jo ho vinch ara de veure,  
la hermosa Catalunya per punts se 'ns va morint.  
Lo tronch del últim roure, serrat jo l' he vist jeure  
y he vist destralejarlo després per sos butxins.

Quan á Castella arribis á tos companys explicaho;  
esquinsalshi la vena que 'ls cega á tots los ulls;  
lo que de veure acabas á que no 's vegi aplicaho;  
va massa la nau nostra per entre fanch y esculls.

Explicals com tu 'ls porxos has vist de la masia,  
per no poderse véndrer, atapahits de blat;  
com lo pagés se 'n torna, de braus y xays sent guía,  
plorant que no 'ls hi volen á fira ni á mercat.

L' amor als altres pobles, idea es redemptora  
que qui ab noblesa senti deu sempre practicar;  
mes no pas tant que 'ns cegui l' ideal que 'ns enamora  
y avans que als fills dels altres als séus han d' estimar.

Las fabricas se 'ns tancan; callats, no traquetejan  
ni los garbells á l' era, ni al ombra los telers,  
y mentrestant, gaudintsen los nostres ports franquejan  
prenyats de fruyts y robas de barcos estrangers.

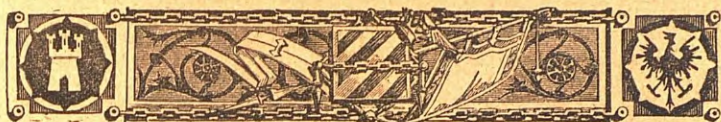
Oh! Digals que no oblidin que be pot vindre 'l dia  
en que 'l pagés no estimi las brancas de la llar,  
ó en que la llensadora no corri com corria  
per entre 'ls fils que gloria y ditxa nos van dar.

Explicalsho, y si logras sos nobles cors conmourre  
y al fi esquinsar la vena que cega los séus ulls,  
deurá á tu Catalunya que 'ns hagin volgut oure  
y que per tu se salvi del dany de tans esculls,

Llavors á tos esforços potents de brau atleta,  
deurá ta patria bella son bé y son esplendor,  
y ser pots, arrancantli del cor mortal sageta,  
á mes de nostre poeta, lo nostre salvador.

FREDERICH SOLER.





## BENVINGUDA Y COMIAT

Al distingit felibre lo Sr. Baró Carlos de Tourtoulon.

Aquí 'l tenim amichs! Es germá nostre  
que adora de la Patria 'l sant tresor;  
abuy partim ab ell lo nostre sostre  
si fa temps hi partirem nostre cor.

Del *Gran Rey* ell nos conta las mil gestas  
que fan á nostre poble enorgullir,  
y ab l' exemple de guerras y conquestas  
nostre cor catalá sab fer glatir.

Ell evoca la sombra magestüosa  
del Rey qu' en Montpeller tingué 'l bressol  
y que avuy al mirar sa herencia hermosa  
gosará al menys un dia sense dol.

Ell estreny de sa llar, casal de nobles,  
uns llassos que 's desfeyan poch á poch;  
y agermana ab sas obras á dos pobles  
tan grans com Catalunya y Llanguedoch.

Nostra llengua qu' estima y que venera,  
trova alberch en son digne *Mon Llatí*;  
y nostra musa tendre y falaguera  
li té lo cor robat y 'l fa senti'.

Cada any quan brilla 'l sol y vá 'l felibre  
com auraneta lluny del lloch payral  
ell també ab veu que dintre del cor vibra  
fa sentir sa *Lauseta* sens igual.

Nostra llengua es també *Lauseta* ayrosa  
*aucèl de libortal*, que vola ardit;  
com ella, per la mà de Deu gloriosa  
lo casal hont se parla es benelit.

Benvingut y á reveure noble mestre!  
á Montpeller te 'n tornas y 'm sab greu;  
la encaixada que 't don' ma pobre destra  
voldria que no fos un trist adeu.

Més qué hi fá? si hem de veure'ns al gran dia  
quan lo caliu d' abuy sia viu foch;  
¡llavors t' abressarém ab alegria!  
¡y nostra pátria lliure al Llanguedoch?

BONAVENTURA BASSEGODA.

5 Octubre 1888.





## L' ATMETLLER

Poesia premiada en lo Certámen celebrat en Arenys de Mar als 16 d' Agost de 1888.

¡Si n' ha passat de temps! y 'm sembla encara  
qu' era tot just ahí,  
quan era jo haylet y, fent gatzara,  
trecava arreu per l' hort y pe'l jardí.

Ab la que fou després ma aymada esposa  
jugavam al ensèmps;  
llavors ho véyam tot color de rosa...  
¡dixosa edat y més ditzosos temps!

¡Ab quín delit als arbres m' enfilava,  
cercant ab viu afany,  
per entre lo brancatge que 'm voltava,  
la fruyta primerenca d' aquell any!

La meva companyona, ab sa maneta  
signava la mellor,  
y, al caure, la cullía en sa faldeta,  
partíntnosla després ab ver amor.

Juntarnos á jugar sempre soliam  
sota 'l vell atmetller;  
era dels arbres lo que més voliam,  
ell com un bon amich venia á ser.



Recordo un jorn que, descuydats, tot d' una,  
 la pluja 'ns hi atrapá;  
 no 'ns valgué son fullatge ni una engruna,  
 ¡com várem riure! ¡y com nos vam mullar!

Poch temps després, tot un fadrí jo n' era,  
 ella era un pom de flors  
 y, abdós, sens adonárnosen sisquera,  
 passárem de los jochs á los amors.

Sota l' atmetller fou que, á cau d' orella,  
 vaig dirli, avergonyit,  
 «ma dolsa amor: t' estim'» y sentí qu' ella  
 deixá un sospir de goig sortir del pit.

¡Quants somnis de ventura y de esperansa  
 sentí 'l bon arbre aquell!  
 y lo nom de ma aymada, en recordansa,  
 grabat quedá en lo tronch, per mon coltell.

¡Oh jorns, los més felissos de ma vida!  
 per sempre us he perdut.  
 ¡Com us anyor mon ánima entristida,  
 mon cor que sagna pe'l dolor rebut!

.....  
 ¡Si n' ha passat de temps! De ma estimada  
 m' allunya la dissort,  
 de ma ditxa, envejosa, tal vegada,  
 me l' ha presa, crudel, la fera mort.

Dés llavors, cada jorn, ab ma filleta,  
 visito l' atmetller,  
 no pot ella compendre ¡la pobreta!  
 quin consol axó 'm dona y quin plaher.

Lo nom que en lo vell tronch grabat havia  
 está mitj esberlat,  
 més lo lleigeixo clar com ans solía,  
 que de mon cor jamay s' esborrat.

Cada any l' arbre primer que trau florida  
es lo vell atmetller;  
apar com si volgués, dés l' altre vida,  
darme ma esposa lo recort primer.

Las blancas flors que son fullatge adornan  
son de ma historia 'ls fulls;  
tots, un per un, á ma memoria tornan  
y sento 'l plor que 'm vol brollar dels ulls.

Y ma filleta diu, tota sorpresa  
al veure 'l dolor méu,  
«¿per qué 'l mirar las flors us don' tristesa?  
¡bellas com son! ¿per qué, pare, ploreu?»

«Aqueix arbre, que á mí tant m' enamora,  
es que no us plau potser?»  
—¡Oh! sí, filleta, sí; mon cor l' adora:  
Déu me conserve sempre l' atmetller.—

—Quan sigas gran, per ell vetlla sens treva  
y guarda'l de tot mal;  
á aqueix arbre que estim' ¡oh, filla meval  
no vullas may que 'l toque la destrall!—

JOAN MANEL CASADEMUNT.





## LAS DUAS GAVINAS

Poesía premiada en lo Certamen literari celebrat en Arenys de Mar, en 16 de  
Agost de 1888.

Després de fer l' aleta, arran, arran d' onada  
enmirallantse abduas en la blavenca mar,  
van darse, unas gavinas, la mes tendre besada  
y al peu del Mont- Calvari s' anaren á posar.

Y allí, al cim d' una roca que 'l sol ixent daurava  
lluhian totas duas sa angélica blancó,  
y mentres á sas plantás ab fúria s' estrellava  
lo mar, digué la jove: —Ay mare!... ¡Quina pó!...

Talment sembla que l' ona bramuli esferahida  
y en eix rocám s' estrelli ab ira sens igual:  
¡Anémsen, la mareta!... ¡Anémsen desseguida!...  
tinch por qu' en eixa costa trovéssim algun mal.—

—No temis no, ma filla, (li replicá la vella)  
qu' en eixa costa trovis cap mal enterament,  
puig anch que la desgracia l' abat, y l' atropella,  
lo péndrer la revenja no es propi de sa gent.

Per có es que la saluda quan surt, la Llum divina,  
y ans que 'l restant d' Ibéria la pugui disfrutar  
reb sa besada hermosa la costa llevantina  
hont jau l' antigua Iluro y 'l noble Arenys de Mar.

Arenys, es aquest poble, que, blanch com nostre pluma,  
sembla talment l' estatge d' angélichs serafius,  
y mentres á sas plantas, lo mar dú monts d' escuma  
per l' altre part, la terra, la enjoya ab bells jardins.

Un jorn se disputáren aquesta hermosa perla  
que fou joya d' Espanya y admiració del mon,  
lo mar, perquè volía, per sa corona, haverla,  
y per poguer lluhirla, la terra, en lo seu front.

Y, conta, filla méva, siguent tant cobdiciada,  
quin goig, quin pler, quin somni, no havia de lograr;  
d' Arenys de Munt, apenas, sigué á 'n aquí arribada,  
ja hereva fou de terra, y reyna fou del mar.

Las hortas se li ompliren d' espléndidas cepadas  
qu' en la tardó escorrián son néctar pé'ls cellers;  
de flors de totas menas senzillas y embaumadas:  
y d' oliveras ricas y de galans llozers.

Y entre tants verts, lluhía — com en la nit serena  
llubeix de las estrellas la hermosa brillantor —  
lo fruyt daurat, que 'ls ayres de grat perfum omplena  
del taronger qu' encisa, xamós y tentador.

En tant, boscos inmensos de pins abets y róures  
arréu destralejavan los llenyaters més braus,  
y en eixa platxa estaban, sens may poguérssen mónres,  
los calafats més aptes, per convertirho en naus.

Pero la mar superba, veyent que las montanyas  
no sols li daban fruitas y fustas excelents,  
sino que més heroicas s' obrián las entranyas  
pera oferirhi ab joya metalls y altres presents,

Vá eudúrsen d' eixa costa, bramant engelosida,  
y en los vaixells mateixos qu' havían construhit ells.  
als fills de més coratje per esposar sa vida,  
y 'ls retorná á sa Pátria ab forasters joyells.

Y ab enfilalls de perlas y joyas coralinas  
veníán á portarhi, sos fills, preuhats tresors,  
y anavan y venían las naus... com las gavinas  
á collas y lleugeras, donant honesa als cors.

Tot era aquí alegria, y 'ls cops del llenyatayre  
y los seus cants de festa portats per lo terral,  
repercutian dintre dels Astillers, dant ayre,  
al bras del mestre d' aixa y á sa potent destral.

Tot era aquí alegria: tot abundó y llarguesa;  
 tot era goig y festa pé'ls boscos y astillers;  
 y si la gent de terra guanyava una riquesa,  
 també 'l mitjot omplian los nobles mariners.

¡Quin temps aquell, ma filla!... Si 'l llibre de la Historia  
 no esborra las proesas ab lo trascurs dels anys,  
 la costa llevantina deu sérhi ab raigs de gloria,  
 puig fou l' orgull dels propis y enveja dels estranys.

Y ja deu sérhi inscrita de data molt llunyana  
 puig ans que Arenys fos poble ja 's feyan aquí naus  
 que lo terror sembrávan per entre l' host Romana  
 y qu' als Cartaginesos ván convertí en esclaus.

Aquells triréms horribles que á Roma amenassávan  
 y que la gran Cartago ván ajudá á destruí,  
 tots eran de la fusta que 'ls fills d' aquí tallavan  
 y en eixa costa hermosa se váren tots construí.

No estranyis donchs ¡ma filla!... senti que las onadas  
 que humils besan las plantas d' Iluro y de Canet,  
 bramulin ab feresa, al escupí indignadas  
 als vils Cains qu' ab ira sos astillers han tret.

Mes... ¡ay!... per' ensorrarlos... no ho feren cara á cara,  
 tinguéren de valguerse del ponentot malvat  
 que, ab l' odi y gelosia fan regolfar encara  
 siguent d' aquestas costas l' assot encarnissat.

Pero... ¡que no s' adórmin!... puig si 'l llevant avansa  
 y véns la ponentada que tants dolors ha estés,  
 aixíns com d' eixa costa las aus ne féem lloh nsa  
 — puig son passat de gloria bé 'n val la recordansa —  
 las aus d' aquella terra..... no hi tornarán may més!

RAMON SURIÑACH BAELL.





## L' AMICH DEL MALALT

### I

De bat á bat mas finestras  
cada matí li obro al sol,<sup>1</sup>  
que corre á dar-me 'l bon dia  
cenyint ab sos raigs mon cos.

Antich entrant de ma casa  
va y ve després per 'lla hont vol:  
ja s' enfila fins al sostre,  
ja s' amaga pels recóns.

Ja sobre ma taula 's fica  
per mitj dels llibres curiós;  
lo cer brunyeix de mas plomas,  
de mon tinter vell trau or.

Manyach á mos peus s' ajoca  
si m' assento, y res le 'n mou;  
devant mos passos si m' also  
de llum tapissa 'ls rejols.

En l' ayre sens darse treva  
destrena y trena balls nous,  
compassats giravoltantne  
mil átomos d' argent en pols.

Y 'ls quarts y las horas fugen,  
y mon sufriment s' adorm,  
mentres lo sol acompaña  
ma soletat ab sos jochs.

## II

Al cayent de cada tarde  
de parets y de recóns,  
de mos llibres y mas plomas  
va lliscant poquet á poch.

S' esblanqueheix y s' entela  
sa vidriosa claror;  
sos raigs esllanguits se glassan  
com las sangs en un cos mort.

Ja no 's mouhen, ja no giran,  
per fer y desfer balls nous,  
en l' ayre sens darse treva  
mil átoms d' argent en pols!

Una ratlla esgroguehida  
que s' arrapa á un finestró  
es en breu tot lo que 'm resta  
d' aquell mar d' alegre sol.

A enviarli l' adeu últim  
surto á la finestra jo,  
ell al cim de la montanya  
s' atura un instant... y 's pon!

Mes l' endemá, aixís que 'm llevo,  
mogut y gay com un noy  
torna fidel á distreure  
ma soletat ab sos jochs.

LL. LOPEZ OMS.





## CONTRAST

Desitj d' immensa gloria;  
plahers verges encara;  
murmells de fonts fresquívolas.  
remoreigs de las auras:

Celistia matinera;  
jardi de flors variadas  
que los perfums més dolços  
desprenen de sos cálzers;

Cantars d' aucells que volan  
cercant á sas companyas;  
llums dels estels que brillan  
en nit d' estiu que esplaya;

Gotas de llum caygudas  
del sol que atrau los astres;  
suspirs d' amor puríssim  
ab que l' esprit se banya;

Notas com doll de perlas  
que 'l geni treu del arpa;  
inspiracions nascudas  
al foch d' una mirada;

Fe cega en lo increíble;  
colom de plomas blancas  
que solca espays sens limits  
hont los esguarts no alcansan;



Caliu de goigs que prompte  
 en grans passions esclatan;  
 sonrisas que al fi engendran  
 patons que abrusan l' ànima;

Tebia claror de lluna  
 que 's bressa en las onadas...  
 La vida aixó es del home  
 al desplegar sas alas.

Recorts de ditxas mortas;  
 marcidas esperansas;  
 claror de cap al vespre;  
 torrent de tristas llàgrimas;

Fallas de roser secas  
 que 'l vent per terra escampa;  
 arpa per sempre muda  
 ab las cordas trencadas;

Brasas que 's tornan cendras,  
 hivern que gela l' ànima;  
 camp erm hont sols s' hi aixecan  
 las osseras dels arbres;

Fonts pera sempre aixutas;  
 oreig glassat sens flayres,  
 cervell sens cap idea;  
 fosca buydor que esglaya;

Espay cubert de boyras  
 que la llum del sol tapan;  
 dupte d' un altra vida;  
 vritats que desencantan;

Estels brillants un dia  
 que poch á poch s' apagan;  
 sanglots que al cor arrenca  
 lo mal de l' anyoransa;

Notas que van perdudas  
 fonentse per los ayres;  
 baf que la terra l lensa  
 cuberta de cadàvers;

---

La nit, la sombra eterna  
que per l' horisó avansa...  
La vida aixó es del home  
quan va plegant sas alas!

---

¡Ditxós!; ¡Ditxós qui arriba  
á fert lo curt viatge  
del bressol á la tomba  
sens perdre la esperansa!

SIMON ALSINA Y CLOS





## ANYORANSA

Tornau Jesuset, tornau,  
que só encara vostra aymía.

J. V.

D' ensá que m' heu deixadeta  
que no faig sinó plorar,  
mon desitx que al cel volava  
ha caygut fret, aixalat;  
y fins estrelles amigues  
que 'm somreyan desde dalt,  
s' amagan per no mirarme  
¡qué trist es no ser aymat!  
Si no surt lo sol jo 'm gelo,  
si no surt lo sol me 'n vaig.  
De dia tot ho veig negre,  
de nit no puch reposar,  
no tinch aspra que 'm sostinga,  
no tinch brassos hont llansám.  
Si no tornau, amor meva,  
si no tornau, ¿hónt me 'n vaig?

MERCÉ ANZIZU VILA.





## ETERN

Fa sigles y sigles  
rodavan ensemps  
tot fentne sa via  
dos astres, pels cels;

y un dia encontrantse,  
aixís digué un d' ells:  
—Se pert la meva órbita  
enllá dels estels;  
;en nostra carrera  
may més nos veurém!  
Y 'ls dos s' allunyaren  
mormolant: —may més!

---

Passaren llarchs sigles  
perduts per lo cel  
y un dia ovirantse  
dels cels al través,  
aixís mormolavan,  
cansats de sa lley:

—Què llarga es nostra órbita,  
qué llarch es lo temps!  
¡Sempre eixa carrera,  
sempre eix rodá' etern!

Y desd' alashoras  
mormolan arreu:  
—Sempre eixa carrera,  
sempre eix rodá' etern!

F. X. DE PRATS.





## LO SOMNI DE SANT JOAN

Llegenda del Sagrat Cor de Jesús, per Jacinto Verdagner. — Traduhit en francés per Justin Pepratx. — Ab un prólech de Jaume Boixeda. Perpinyá, Tipografia de Cárles Latrobe. — 1888.



CABÉM de llegir la hermosa traducció de una de las obras mestres de nostre llorejat poeta catalá, en Jacinto Verdagner, per en Justin Pepratx, lo sabí y entusiasta catalanista rossellonés qui escriu ab igual mérit la llengua catalana com la francesa, l' eminent traductor de l' *Atlántida* qual traducció en versos francesos ha sigut tan apreciada que ha arribat ja á la segona edició.

Lo nou llibre que 'ns presenta en Pepratx va precedit d' un prólech escrit en francés per un altre catalanista tan sabí com modest. Mossen Jaume Boixeda es un catalá del Rosselló que pertany á la ilustre colla dels conreadors de nostra hermosa y rica llengua. Per ells, literariament, no hi ha Pyrineus; som tots germans; no hi ha obstáele que 'ns impedeixi estrenye'ns la má ab tota efusió de cor; parlan catalá com nosaltres, y quan tenen la ditxa de poguer saborejar obras de cap de brot de nostres literats y poetas com las de 'n Jacinto Verdagner, llur entussiasme no te límits.

La traducció de l' *Atlántida* per en Pepratx es de gran mérit; y ara la traducció que 'ns ofereix del *Somni de Sant Joan* es una altra

página resplendent que fa conèixer més encara la hermosura del poema de 'n Verdaguer.

Lo prólech de Mossen Boixeda es admirable, realsa l' esclat incomparable de la poesia del autor de *Canigó*.

Nos ha tant agradat qu' hem volgut traduirlo pera ferlo conèixer á nostres lectors; ben segur que serán de nostra opinió.

C. BOSCH DE LA TRINXERÍA.

## PRÓLECH

En Jacinto Verdaguer, l' autor de l' *Atlántida* y de *Canigó* es universalment conegut y admirat. Los seus dos grans poemas catalans han sigut traduhits en totes las llenguas literarias d' Europa.

En la trama de sos poemas s' hi barreja un teixit d' un brillo, frescor y suavitat incomparables. A sobre un fondo d' estructura, sens exageradas complicacions, fa correr infinita varietat de formas, com las múltiples variacions que l' artista sembra en una frase musical. Fà voluntariament cas omís de pintarnos las passions, las lluytas, los conflictes, que tenen per teatres lo cor humá. Mes quan eixos conflictes, eixas lluytas se manifestan exteriorment, y que la oposició dels interessos, las hostilitats dels sentiments excitan los homes, ells ab ells, las armas á la má, en Verdaguer llavors se torna un pintor de batallas admirable.

La seva paleta reproduheix los diversos aspectes de la naturalesa ab igual relleu y riquesa inagotable de tons y colors.

Sas composicions tenen per cuadro l' Océa que tant sovint ha recorregut, com també los Pyrines quals cimalls ha visitat.

Totas las veus que pujan dels abismes dels mars com las que se alsan dels fons de las valls envers los cims enlayrats, lo poeta las ha sentidas, y los seus versos, com eco fidel y sonorós, las fan vibrar á nostre oido embadalit, ab llurs magestuosas armonías y delicadas modulacions. Son ritme 's plega ab facilitat maravellosa á totes las

exigencies: retruny ab la tempesta, bramola ab los torrents, bota ab la cascata, xiula ab los vents, sospira ab lo ventlïol, mormola ab lo regueret, brunzina ab l'abella, zumzeix ab l'insecte amagat dins lo càlzer de las flors. Los varis espectacles que la naturalesa desplega á las miradas del observador, lluny de cansarlo lo cautivan y l'encisan; tals son los cuadros de 'n Verdaguer; la mirada se 'n aparta ab recansa y sempre ab desitj de revéurerlos encara.

L'admiració que ressentim per eixas grandiosas y hermosas creacions es justificada. Y no obstant hem de convenir qu' en la obra del ilustre poeta catalá tenim marcada predilecció per composicions, sino de menos estesa volada, si de més enlayrada inspiració.

Las veus de la naturalesa tenen sens dubte sempre nous atractius, y es difícil deixarse d' escoltar *lo que la flor diu á l'estrella*, mes, es també molt més suau d' ohir lo que Deu diu al ánima, lo que l'ánima remoreja als oïdos de Deu.

Donchs ¿qui podrá com lo ministre de Deu reproduhir las paraulas d' eixas conversas misteriosas tot conservantlashi llur fesonomia divina? Dolsos prechs, tendres renys, sollicitacions apressuradas que del cel baixan á la terra; sospirs d' amor, llans d' agrahiment, planys del repentir que de la terra pujan fins al cel; cap com ell está en situació de comprendrels y donárnosen fidel reproducció. Lo sacerdot es lo representant de Deu, lo mandatari acreditat per ell prop de las ánimas y també l'intermediador oficial de las ánimas envers Deu. Sab sa voluntat y llurs necessitats, y d' aqui vé que parla lo llenguatge més adequat pera ferlas coneixer. Y si, á més de sacerdot es poeta; si dona á la poesia que 's desprén de la naturalesa una aureola lluminosa creada per sa imaginació, la ilusió es allavors complerta: un podria creurers esser l' associat felís de las ánimas privilegiadas ab qui Deu conversa sovint al cim del Calvari y á voltas al cim del Tabor. Donchs, en Verdaguer es sacerdot y un sant sacerdot. Be prou se coneix ab certs pudors sacerdotals quan se llegeixen los seus escrits profans; be prou se veu y se sab quan se savorejan sos escrits religiosos. No tenim pas necessitat de repetir qu' es poeta; los que coneixan las sevas obras lo comparan als poetas de més fama.

No 's deu donchs extranyar si sos *Idilis* y *Cants Mistichs* tenen tant meravellós atractiu pera lo gran número dels seus lectors; puig gosan de moltíssima consideració de l'altra part dels Pyreneus. En Milá y Fontanats, un dels més ilustres promotors del Renaixement catalá ha escrit lo prólech d' eixa publicació; en Menendez Pelayo los ha celebrats en plena Academia espanyola; diaris y revistas los hi han



consagrat articles dels més elogiosos, afirmant que podian compararse é igualar las més hermosas inspiracions dels Mistichs de més renomada de la Península.

Es ab sentiment d' admiració encara molt més viu, manifestat per un igual concert d' elogis, que ha sigut apreciada la última obra de 'n Verdaguer. *Lo Somni de Sant Joan*, de la qual l' elegant y fidel traductor de l' *Allántida* (1) ofereix la traducció als lectors francesos.

Se diu que l' autor, lo mateix que'l Pare, en lo Verb Encarnat, ha posat en ell totes sas complacencias.

Ho creyém sens reparo.

Celebrar las doluras y magnificencias del amor divi, simbolizadas pe'l Cor de Jesús; reproduhir, resumintlas, las aspiracions de las ánimas superiors, estrellas de primera grandaria del Cristianisme, envers aqueix Cor Sagrat, sól d' hont emana tota claror y tota llum espirituals; fer veurer á totes las miradas, posada entre cel y terra, eixa escala misteriosa sobre 'ls grahons de la qual se crehuan los testimonis d' amor, comunicantse entre l' home redimit y lo Deu que lo redimi; sols una ploma sacerdotal podia pretendrer á produhir aytal obra y atraurer d' un modo tan irresistible un poeta doblement cridat, per vocació natural y per estat, á extendrer sas alas en las regions superiors y á cercar sas inspiracions en los cims enlayrats.

Y no obstant, eixa obra oferia més d' una dificultat.

Una vegada exposada la composició, calia recordar los grans fets evangélichs, la Eucaristia y lo Calvari. que son la justificació d' aquella paraula de Sant Joan lo evangelista: *Després d' haver estimat los seus qu' eran en lo món, Jesús los estimó fins á la fi...* y sens fi. Es lo tema de la hermosa poesia titulada *Lo Cor Obert*. Calia després designar, en la historia de la santedat los personatjes quals actes y escrits havian sigut una esclatanta manifestació de llur amor pe'l Deu fet home. En la impossibilitat de trobar una enumeració complerta, la obra exigia una denominació perfecta. En Verdaguer l' ha trobada, y en eixa espléndida galeria d' ánimas superiors enamoradas del amor divi, que s' extén de sigle á sigle, sens solució de continuïtat, desde la benhaurada Verge Maria fins á la benhaurada Margarida, seria difícil senyalar una falta important ó be greus obllits.

Pero, en la expressió d' eix amor, triada lliurament pel poeta, ¿podria aquest variar la fórmula?

(1) *L' Atlantide*, poème catalan traduit en vers français, par Justin Pepratx, deuxième édition.—Paris, chez Hachette.

No hi ha dubte qu' eix sentiment es sempre idéntich á si mateix, y com ho ha dit admirablement, lo P. Lacordaire: *L' amor no té més qu' una paraula que per tant que 's repeteixi no es may la mateixa;* y donchs, si l' amor es no més un, no hi ha dos amors que's semblin, y la paraula que l' expressa, idéntica per tots los llabis, ressona al oído ab modulació diferenta. Tots los sants han derramat llurs suáus efusions als peus del divi Mestre; pero llurs efusions han revestit tantas formas com las calificaciones que l' apostol St. Pau 'ns ha donat de la súblim virtut: la Caritat.

Donchs, eixas tintas tan múltiples com delicadas, nostre poeta las ha perfectament compresas y superiorment expressadas. Ha sabut separar, com diuhen, abuy lo *característich* del amor de quiscun dels sants quals noms ostenta en sas páginas, y 'ns 'l presenta ab relleu tant marcat que l' ull menos exercitat deu tot seguit reconeixel. Es inútil demanar de qui son eixas paraulas, son sens cap dubte de St. Agustí, St. Bernat, Sta Teresa y St. Vicens de Paul.

Fetas eixas consideracions pot ser sería útil indicar lo motiu que determiná escriurer lo *Somni de St. Joan* en tres periodos, y perquè s' ha posat, per exemple, lo cant d' amor de María Santissima baix la rúbrica: *celístias*. ¿La devoció al Sagrat Cor de Jesus no deuria pel cas trobarse ab tota sa amplitud y tot son esclat en lo Cor immaculat de sa Mare? No hi ha dubte. Pero no entrava en los designis de la divina Providencia lo promouere, desde 'ls primers sigles del Cristianisme, una especial devoció pera lo simbol sagrat del amor de Deu envers los homes, quan més, lo adorar Nostre Senyor clavat en creu, ó bé dins l' Eucaristia, es pagar també homenatge al seu Cor divi. Puig hi ha tal crehencia, revelada desde 'l principi, que ha degut ésser clarament manifestada sols en lo curs dels sigles, com també tal particular devoció qual práctica ha pogut esser diferida.

S' ha dit en l' orde polítich: la paraula pertany als pobles; dirém nosaltres en l' orde religiós: la paraula pertany á la Iglesia y l' hora á Deu. Ademés l' autor ha resolt eixa dificultat en los versos que terminan sa obra:

— ¿Voleu que diga als mortals  
ab quin amor Deu los ama?  
¿Voleu que 'ls mostre aqueix Cor  
com son niu á la niuhada?  
— De mostrarlos aqueix Cor  
oh! Joan, no es hora encara;

com arbre l' Esglesia creix  
 com arbre vora les aygues;  
 mes per sostenir eix fruyt  
 no te prou fortes les branques,  
*Verbum caro factum est,*  
 digas als homens, per ara:  
 be poden passar mil anys  
 meditant eixa paraula.  
 Aprés de mil anys de nit.  
 del meu Cor sortirà l' alba;  
 aprés de l' albada 'l Sól,  
 lo Sól de la Gloria santa.  
 Batrà 'l Cor de tot un Déu  
 al pit de la raça humana;  
 son realme serà 'l món...  
 però son trono l' Espanya...—

No tenim pas de recomanar lo merit que té la traducció del *Somni de St. Joan*. Es la obra d' un literat qual bon exit ha coronat sos treballs y quals coneixements en las duas llenguas francesa y catalana son igualment apreciats ensá y enllá dels Pyrineus. No es ell certament que 's podria acusar d' haver fet de la obra de 'n Verdaguer, una traducció infidel; puig es de tal exactitut que un critic eminent l' ha difinida de *matemàlica*, conservant tota la gràcia, la frescor y l' aroma del original.

Y ara, estimats lectors, més ó menos bé, he acabat. Que 'm creguén ó nó, ab bona fé us dich que si voleu donar ab coneixement al autor y al seu piadós intérprete la justicia que 's mereixen, *preneu y llegiu*.

JAUME BOIXEDA, PREBERE.

Per traducció:

C. B. DE LA T.





## HIMNE Á LA VERGE DE LA MERCÉ

COMPOST PÈRA LA SOLEMNE CEREMONIA DE SA CORONACIÓ

*Estel de Barcelona,  
Reyna de la Mercé,  
al poble que'us corona  
doneuli amor y fe.*

Qué tristes sou, presons de Moreria,  
pel cristiá que hi viu y mor esclau!  
Á son päys qui 'l tornarà, oh Maria,  
pobre catiu, si Vos no l' hi tornau?

Veuen baixar del Cel la Sobirana  
Jaume primer, Nolasch y Penyafort;  
de redemptors un' Orde los demana  
per traure esclaus dels llaços de la mort.

«De mos coloms cubriulos ab la vesta,  
damunt son pit les Barres y la Creu;  
jo de virtuts coronaré sa testa  
y vessaré dintre son cor lo meu.»

Bréssals, oh mar, espill de nostres glories,  
deixa volar los héroes catalans.  
ab son valor guanyaren grans victories,  
sa caritat les guanyará mes grans.

Mártir d' amor l' apóstol se desterra  
y enllá del mar al pobre esclau li diu:  
«Vola en ma nau á ta anyorada terra,  
jo en tos grillons me quedaré catiu.

Ton fillet mort ha reviscut, oh mare,  
la esposa veu ressucitat l' espós:  
vina, orfanet; vina á abraçar ton pare,  
lo bon Jesús vol abraçar als dos.»

Mare, d' esclaus la terra encara es plena,  
d' esclaus del mon, del vici y del plaher:  
son vostres fills, trenqueulos la cadena,  
qu' es trist morir esclau de Llucifer.

De terra y mar Estrella guiadora,  
brilleu tot temps de Barcelona al front,  
dels catalans siau la Salvadora,  
Vos que heu donat lo Salvador al mon.

JACINTO VERDAGUER, PERE.





# LO REGIONALISME EN LA NACIÓ

## INTRODUCCIÓ

Determinar lo concepte ab que deu apreciarse 'l regionalisme es qüestió molt important en l'actualitat, y clarament ho mostra la direcció que, de algun temps á aquesta part, prenen per tot arreu los estudis sociològichs y polítichs exemps de generalisacions y la reacció que, envers lo concret, lo pràctich y positiu, se nota en los pobles y 's reflecta en los Governos y en las Assembleas polítichs. Quants s'ocupan en la cosa pública ab sá criteri y miras trascendentals; lo mateix los que militan en las escolas progressivas, com los que ho fan en las conservadoras, s'afanyan en estudiar las qüestions baix lo punt de vista etnològich, y, al assentar conclusions, tenen molt en compte las aptituts naturals, las tradicions, l' historia y 'ls interessos particulars de cada regió. Los pobles, per altre part, no ja en los sobreximents revolucionaris, si no en las manifestacions normals de l' opinió, protestan y lluytan contra las centralisacions administrativa y política; contra la absorció dels Estats petits per los grans; de las provincias per la Nació, y de las vilas petites per las ciutats populosas. Las nacions viuhen avuy baix l' amenssa del particularisme. Ell apareix en los Imperis de Alemania y Austria, en Bèlgica, en Inglaterra, en Russia y despunta en Italia al temps que desapareix la generació que, per fins merament polítichs, creá l' unitat. La qüestió de Orient, ab

los seus diferents caràcters, apesar dels interessos estranys que 'n ella s' agitan. se va redubint á una lluyta de pobles opresos que sospiran per viurer independents y ab relació á la seva manera natural de existencia, apartats de l' absorvent influencia de las grans nacions.

#### CONSIDERACIONS GENERALS

La organizació del Estat modern es, cada dia, un problema més difícil de resoldrer. Al temps que 'ls pobles avansan en cultura y en riquesa, apareixen nous elements constitutius de dret públich y privat, nous interessos que 'l Estat deu garantir y fomentar ab los recursos que la lley li dona. L' autoritat y la llibertat, lo dret de tots y 'l de cada hù, las aficions absorvents propias de tot governant, y las aspiracions autónomas naturals en lo governat, han sigut sempre objecte de debats en lo terreno especulatiu, y avuy se plantejan en lo terreno constituyent. Armonisar aquets interessos diferents y oposats; reduhir á lo licit las sevas demandas; establir prudents transaccions entre lo practich y lo ideal, es lo fi primordial del Estat. Per aixó es perillós empenyarse en governar avuy als pobles baix la norma d' un criteri estret y tancat, sistemàtic y ab prejudicis d' escola: no 's pot fer en lo social ni en lo religiós, ni en lo polítich, ni en lo económich. L' estat de progres á que han arribat las nacions, la munió de interessos que entran en la lluyta, enxamplan l' acció dels governs, li donan nous drets y nova forsa; pero es causa també de que apareixin novas aspiracions particulars que minan y contrarian l' acció del poder públich. Ja no es atmés l' absolutisme del Estat, ni sisquera per la creació y conservació de las grans nacionalitats, y es ja molt discutible que sian aquestas un factor d' avansament moral; ni ellas acarian ja los somnis dels filosofhs y filántropos que 'n las grans aglomeracions de pobles, regits per lleys iguals, han buscat la realisació de la paternitat universal de la especie humana.

Aquell cosmopolitisme posat en moda desde 'l comensament de aquest sigle y més encara desde l' any 1848, va desapareixent cada dia. La formació de las grans nacions, per mes que s' aprofitin entitats de gran forsa, com l' unitat de rassa, de historia, de creencias religiosas y llenguatje y las fronteras naturals, no dona resultat: cuantas probaturas s' han fet modernament, no han servit més que de planter de

guerras y pera crear l' actual, insostenible estat de la pau armada. Los pobles moderns se decantan resoltament á constituirse, á organitzar-se tan sols per la defensa dels interessos á tots ells comuns, y deixant completa l' autonomia de las provincias ó regions en tot lo que no afecta al benestar general.

## REGIONALISME

Regionalisme, en la terminologia política dels nostres temps, no es més que una acepció del particularisme, entenentse lo particularisme en lo sentit recte y natural de la paraula: la afició á lo qu' es propi, genuí, íntim del ser, axis se digui aquest, individuó ó 's denomini poble ó regió; significa per lo tant: la conservació de eixas qualitats—en l' amplitud possible—dintre de la societat y del seu orga l' Estat. Quan se volen establir diferencias essencials entre 'l regionalisme y 'l particularisme sols se consegueix enfosquir la cuestió. Son duas escepcions de una mateixa idea, pero tant relacionadas, tant lligadas que pot dirse, no 's concibeix l' uua sense l' altre.

Lo regionalisme no es en política una creació nova, per mes que sigui relativament nova aquesta paraula: ha existit, existeix y existirá sempre de una manera més ó menos visible y manifesta en todas las nacions. La ciencia sociológica ha inventat y seguirá inventant, sistemas, formas de govern: regularisarà diferentment l' exercici del dret, sempre quedarán no ja en cada nació més ó menos unida, si no que també en cada comarca y fins en cada centre de població de eixa comarca diferencias notables en los seus ideals en las sevas aptituts y costums. A més hi haurá sempre en l' economia social diversitat de interessos, y mentres aquesta diversitat existeixi, existirá 'l particularisme y, per lo tant, lo regionalisme.

Pera 'l sosteniment de la téssis plantejada, considero inútil recórrer als exemples històrichs. A l' Historia, sens falsejarla, se li fa dir lo que 's vol, segons es l' enginy y l' eloquencia del que á ella acut, y avuy es cosa fora de dupte entre quants en los travalls d' investigació 's paran més en lo fons que 'n la forma, que 'ls arguments de pur raciocini, de carácter positiu y práctic son los que més ilustren y més facilment portan la convenció á l' esperit. A la rahó tant sols m' aferro, y al expressarla procuraré ferho de una manera clara



y sencilla, fugint del tecnicisme pretenció y en lo possible, de tot lo que á erudició se sembli. Examinar lo particularisme en lo social, en lo polítich y en lo económic: deduir del exámen las bases de un sistema adaptable á l' entitat que 'n diem nació, podrá esser un treball profitós pera resoldrer, atesa la deficiencia humana, lo difícil problema de armonisar, en la llibertat y en la justicia, las contradiccions naturals, enaltir la patria y conservar la seva unitat, sens perjudici de l' autonomia regional y de la pau pública.

Las nacions, baix l' aspecte etnològich ó sia atenént als usos, costums, llenguatje é historia, apareixen, naturalment, entitats diferents y, en cert modo, aisladas. Aquestas divergencias, aquesta separació constitueixen las regions. Y ¡fenómeno singular! Quant més de relleu se mostran aquestas diferencias, més se pot dir que 'l conjunt, que la nació viu la vida del dret y de la llibertat, ja que ellas implicant ó suposan lo reconeixement legal de las condicions naturals de existencia. La unitat d' una nació en lo polítich y administratiu, encara que estiga subjecte á termes rasonables, suposa sempre merma en lo dret individual y en lo colectiu, merma inèvitabile atesa la fatalitat de la condició social del home que no pot realisarse si no á costa de la llibertat natural.

Es principi capítal del regionalisme l' existencia de la varietat en la unitat. Inútil considero fixarme, sisquera breument, en la rahó de aquesta existencia: lo que importa, per lo fi que perseguim, es veurer com la varietat condueix á la unitat. Axis com en la familia primer y en lo Municipi després, per impuls natural s' acostan, se barrejan y forman estret conjunt los caràcters y 'ls interessos individuals diferents y sovint oposats; axis també la regió, que no es més que una familia ó una colectivitat, deu decantarse y naturalment se decanta á barrejar-se y á fonders—sens per aixó perdre la seva personalitat—en la nació; y ho fa, no moguda per un motiu convencional y voluntaria, com seria si atengués únicament á la conservació de la unitat territorial que constitueix la nació, si no que aspira á que las ideas, las costums, las lleys, las institucions juridicas y fins l' idioma, tot lo que considera bo y aplicable, s' infiltre s' acomodi y prengui, lo que s' en diu, carta de naturalesa en las regions germanas sevas y per ellas se conrehi y desearotlli. Clar que aixó no es possible sense que hi hagi oposició y lluyta; pero aquestas, concretadas sempre, com deu suposarse, á l' esfera legal, lluny de esser un mal será un be, lluny de esser un motin de discordia y de separació con alguns ténen, ho serán de concordia y de unió. De la lluyta resultarán vensuts y vence-

dors: l'esperit de aquella regió que 'n lo que no li és exclusiu é inseparable, se mostri mes expansiu, mellor reflecti las necessitats del moment històrich, mellor solució ofereixi al problema plantejat y que mes afecti los grans interessos de la nació, aquell s'imposarà necessaria y fatalment. Aquest fenomen deu considerarse com nna manifestació del dret natural en cada regió, y deu exercirse ab energia y reclamar-se ab dalé, quan detentat se vegi.

Lo regionalisme es propi dels pobles individualistas, y contrari al socialisme. Tota manifestació de vida regional suposa propia iniciativa, confiança en si mateix y apartament de aquella tutela que, no pera ser necessaria en alguns casos á fi de mantindre l'imperi de la justicia y 'l dret contra las manganxas del fort, deix d'esser senyal de inferioritat y fins de esclavitut. La conservació del Estat fort, del Estat totpoderós es, en los temps d'ara, un perill per l'ordre social. Si 's segueix ensenyant als pobles que, desde dalt se pot fer y desfer, y que 'l Estat no es resultant de totas las forsas y energias regionals lliurement manifestadas si no quelcom artificial, producte de la habilitat ó de la forsa, los que avuy protestan de la organisació social, aspirarán, ab mes ganas encara que avuy mostrian, á apoderarse de la governació del Estat y á imposar desde ell las solucions radicals y totas las utopias de las escolas comunistas. Lo perill existeix, y sols pot conjurarse fomentant l'esperit regional; aquest encara en lo cas de un cataclisme en la societat civil representada en l'Estat, conservarà en peu construccions solidíssimas que podrán esser aprofitadas per la reconstrucció del edifici. S'ha dit, y molt acertadament, que quan la llibertat y l'autoritat, l'orde y l'armonia existeixen en la familia, existeixen també en la vila, ciutat y regió y, per lo tant, en l'Estat, y no deu oblidarse que l'aniquilament de las energias de las parts per lo centre, constitueix una vera tirania: «tirania que com observa Proudhon, ab intenció maligna, «si avuy exerceix la classe alta ó la mitjana, demá podrán exercirla los descamisats.»

De aquí, de la necessitat de respectar l'iniciativa de las regions, prové que tota lley positiva de caràcter general en una nació, tingui que estar en lo possible, en armonia en la manera d'esser, ab las necessitats, tradicions y, en cert modo, ab las ofuscacions regionals. Aixó, per lo tocant y molt especialment á la vida y desentrotllo de las institucions de dret civil ó, millor diré privat, es indispensable. En aquest punt es abont son més irritants las imposicions del poder central y 'ls atreviments del legislador inconsiderablement reformista. Un poble s'avé sens gran resistència casi sempre á sacrificar institucions poli-

tics per arreladas que ellas estiguin en las sevas costums y en la seva consciencia; s' amotlla facilment á las innovacions que sols afectan als drets del ciutadá: pero no es axis en quant las novetats se refereixen á l' adquisició, possessió y transmissió de la propietat y á la organissació de la familia. De aquí prové que 'n las qüestions relatives á l' unificació del dret civil, l' esperit regionalista apareixi més potent que 'n cap altre que afectar-lo puguin. Y es natural que axis sia: es natural que 'n aquest cas, més que en molts altres, tota imposició revesteixi caràcter de injusticia; porque no hi ha rahó superior que l' aboni; porque la varietat legislativa, en lo civil, no afecta de una manera directa als interessos generals de la Nació: la l·legislació particularista en aquest cas, sols afecta als pobles que l' acceptan com á bona, á la regió que la sosté per amor á lo tradicional ó per interés propi; no á las demés regions que la resisteixen.

Cada poble ó cada regió que te individualitat històrica ha, naturalment organissat lo dret civil conforme als seus caràcter y necessitats. Lo dret civil catalá, per exemple, s' inspirá en la llibertat: lo castellá, en l' autoritat, y essent las nostras institucions, y molt especialment las nostras costums juridicas, diferents de las de Castella, resulta una organissació també diferent en la familia y en la propietat: organissació que podra ser per molts considerada defectuosa; pero que ella s' enmotlla admirablement á la nostra mena de pensar y á las nostras necessitats econòmicas y mellor encara encaixaria, si en plena possessió de la nostra autonomia en aquest cas especial, poguessim darli la mobilitat que 'ls avensos de las ideas juridicas y las necessitats de la moderna societat fan indispensables.

Solsament en un dels aspectes del dret privat ha de ferse una excepció; en lo dret mercantil. Lo comers es essencialment cosmopolit: es, de todas las activitats humanas, la menys propensa á las afeccions del regionalisme y de la patria. Lo comers no sols té caràcter nacional, sino universal, y per lo tant, es de competencia exclusiva del Estat intervenir en la formació de las relacions de dret que han d' armonisar los interessos en casi todas las desavinensas. No seria possible al comers, atenent la extensió que avuy té, si la l·legislació porque 's regeix, no fos comuna á tota la nació y no 's decantés á universalisarse. Aquesta l·legislació afecta á la propietat més movable que 's coneix. La civil—baix l' aspecte á que 'ns havém referit—afecta á la propietat fixa é immoble, la menys apropòsit pera promou- rer qüestions litigiosas fora del àmbit de la regió. La diferencia entre una y altra, com se veu, es gran.

Lo regionalisme entranya també la cuestió econòmica ó sigui la aranzelaria, que desde la meytat del present sigle tant preocupa al Govern de totes las nacions civilisadas. Per causa del clima, aptituts especials dels seus habitants, topografia y altres, hi ha regions que viuhèn, pot dirse, lligadas á la existencia de certas classes de producció, de las quals no poden apartaree. Al Estat, per los medis que la colectivitat posa en sas mans, correspón veillar per lo desenrollo dels interessos nacionals, toca també, constituirse en protector dels interessos especials de cada regió, tant més quan d' ells depén la sort de la mateixa. En aquest punt, l' Estat deu facilitar lo trasport de las mercaderias desde l' un al altre extrem del territori de la Nació: deu fer convencions internacionals que apartin los embrassos posats al comerç; adquirir colonias ó conservar las que te per l' objecte principal de crear en ellas mercats pera la producció sobrant; y á més, quan las circumstancias ho exigescan, quan l' interès de la patria ho aconselli, deu amparar aquesta producció per medi d' augmentos en los impostos que 's cobran en las Aduanas á la entrada dels articles de producció extranjera: deu ampararla contra la competencia que poden ferli los productes d' altres nacions que crean y cambian en condicions més ventatjoses. Aquesta obligació no deu sacrificarse may á un interès dinástich de partit ni á las opinions particulars dels governants y menys que may deuen los governs desatendre aquesta necessitat, avuy que 'l que més lliga á las regions ab la Nació, son los interessos materials. Que 's trenqui aquest llas, y la unitat territorial del poble que més ferm la tingui, correrá perill d' enfonzarse. Una regió que 's considera ab vida propia, pot resignarse á ser part d' un tot al qual no li uneixen ó li uneixen fluixement, la historia, la legislació, las costums y 'l llengualje; pero aquella resignació se farà dificultosa y fins impossible quan d' ella ne resultin molt perjudicats los interessos materials que son condició de vida per aquell á qui s' exigeix tal sacrifici.

Pero al mateix temps cal lindrer present que no serveix al regionalisme qui creu que aquest, axis en las ideas com en los interessos, deu inspirarse en aquell exclusivisme estret que facilmente conduceix á l' indiferencia vers á tot quan no toca á la vida de la regió. Qui de tal manera pensa y obra, nega 'l principi generós y noble en que s' inspiran las relacions dels pobles verament civilisats. Aixis com se diu y es veritat, que qui no estima á sa familia no estima al seu poble, pot dirse que no ama á la comarca en que aquest poble s' assenta, qui no sent afecte vers la nació á la cual está lligada la comarca per

los vincles de identitat de origen, rassa, historia y demás. Baix aquest aspecte, 'l regionalisme ha de esser expansiu y á més, propagandista: lo be que conquista un poble per medi de la seva activitat ingénita: las ventatjas adquiridas per l' exercici de la seva autonomia, deu— dintre de las lleys generals de la nació —desitjar que s' estengui als demás. No deu lo regionalisme aislarse, no deu viurer sols per sí mateix, ni menos alimentarse de la malvolensa vers las altres entitats que viuen en condicions diferents de las en que ell viu. No deu esser baix aquest concepte, de ellas adversari, si no émul. Una regió será més digne de apreci devant de la patria comuna, cuan més rica, més pacífica 's mostri. Lo poble, ciutat ó comarca que doni més probas de civisme, la que doni més fills benemérits, aquella será la més *regionalista*. Y no cal dir que aquesta doctrina deu aplicarse també al individu. Lo més patriota—extesa la paraula en recte sentit—será 'l mellor dels regionalistas.

Aixó no es obstácle al respecte ab que deuen mirarse certas exageracions del afecte local ó regional: perque, per més axiomátich que sigui lo precepte de que tots los interessos llegítims son solidaris, no pot negarse que en tots los ordes de la activitat humana, lo mateix en lo social que en lo polítich y l' económich, n' hi ha que apareixen aislats, que naixen, se desenrotllan y compleixen los seus fins, sense afectar ab mida apreciable, la vida dels demás. Deu respectarse prudentment l' excludivisme d' aquestos interessos. Si no per justícia, deu ferse per equitat ó per conveniència y per lliurarse de mals majors. Aixís com hi ha esperit de classe en la societat civil, esperit professional en los que 's dedican á las arts lliberals ó be manuals, y esperit de cos en l' exércit, hi ha esperit regional en las nacions; excludivismes y apassionaments sovint censurables, pero que determinan corrents poderosas en la opinió pública que no deu mirar ab indiferència tot govern previsor. Poden y deuen los poders públics encaixonar tals corrents; pero sempre ab lo propòsit de no obstruir las fonts que las alimentan. May deu olvidarse que la vida regional es la vida de la Nació.

J. GUELL Y MERCADER.

(Seguirá.)



## LO REGIONALISME EN LA NACIÓ

(Continuació.)

Lo regionalisme no deu ésser indiferent á la política ni deixar de interessarse per las cuestiones de carácter general que, ab més ó ab menos altesa de miras y honradés de procediments, s' agitan entre 'ls partits que 's disputan la possessió del poder públich. Erran y erran llastimosament aquells que, aburrits devant del espectacle que presenta la política que s' en diu militant, abominan per igual de tots los polítichs, no 'ls reconeixen cap mérit, y confonen en un mateix anatema als partits, als principis constituyents del ordre social y als sistemas que aquests partits defensen. Es trist veurer sovint á gent de válua, fer gala del escepticisme pera tot lo que passa fora del cercle dels interessos morals y materials de la regió en que viuben, no mirar més enllá y fins desdenyar lo que, moventse en altres esferas, pot ésser favorable ó perjudicial als mateixos interessos regionalistas. Es aquesta una ofuscació del enteniment digne de forta censura, y ho es especialment en los temps que corren, quan las exageracions del principi centralizador en la administració, fan necessarias las energias dels elements que viuben allunyats del punt ahont los atentats se perpetraran. Molts regionalistas parlan y 's queixan de usurpacions de facultats, quan en realitat aquestas facultats son per ells mateixos abdicadas. Interessarse, péndrer part activa en las qüestions de interés comú á tots los pobles de la nació, no sols es un deber de ciudadá,



si no que es una condició necessària à la vida regional. Ni sisquera ab motiu ó ab pretext de protestar de las lluytas petites y personalíssimas à que sovint se reduheix entre nosaltres la política, deu lo regionalista mostrarse indiferent respecte als assumptos de interès general de la patria.

Y per acabar aquesta exposició doctrinal del caràcter genuí del regionalisme, digám que en casi tots los pobles moderns al tractarse dels defectes y deficiencias del sistema representatiu ara en us, se acaricia la idea de que cada ordre d' interessos tingui en l' organisme del Estat una representació especial. Aixó es una manifestació del esperit regionalista. Lo sistema de uniformitat en la representació nacional afalaga al primer cop de vista 'ls instints igualitaris: una la nació, un mateix caràcter à tots los seus representants. Res més senzill; pero rés també menos apropòsit pera que la lluyta inevitable, cada dia més viva, dels interessos oposats, pugui resódrers en solucions de concordia en lo terreno jurídic.

Dificultats y molt grans hi ha pera que tots los interessos lligíms tinguin representació especial en las Corts; pero no per aixó devém desesperar que à tal s' arribi. S' ha dit que es un pas en lo camí que ha de recórrers, la presencia en lo Senat espanyol, de la representació de l' Iglesia, l' Universitat, las Academies oficials y las societats d' amichs del país, y que no trigarán en demanar tindrer igual representació las Cambras de Comers, las societats obreras y las de agricultors. Per més que no está exempta d' inconvenients aquesta tendencia es més acceptable que la que demana tornar al antich Estatament de procuradors del Regne, à las Corts dels tres brassos. Intentar aixó darrer, sería avuy un anacronisme, una aspiració mancada de realitat en la vida moderna. Los morts no ressucitan. Ni 'l clero, ni l' aristocracia, ni la classe mitja, tenen avuy lo caràcter que antiguament tenian, ni representan, com à entitat social, los interessos que avans representavan, ni influheixen aisladament, ni casi junts, en la marxa dels successos polítichs. Forsa será buscar la personalitat de las activitats especials del país en altres órdes de l' existencia social, y pera acostarshi, pera realisar si no lo mellor, lo menos mal, res més arreglat à la naturalesa dels interessos y de las ideas que ara més s' agitan, que buscarlo en la entitat moral y política que, en conjunt, representa cada una de las regions que componen la Nació. Com y quan deurá y podrá ferse, no es en aquest lloch ni es propi del tema de aquest senzill treball determinarho. N' hi ha prou ab dir que sense alterar gran cosa l' organizació de la moderna representació

nacional, la necessitat de variar la manera de ser del Diputat á Corts s' imposa, y ara ó més tart haurá de satisferse.

## LA PATRIA

Ningú ignora 'l sentit usual d' aquesta paraula y la acepció verdadera que té en nostre idioma; pero no sempre s' aplica be. Succeheix ab l' idea de patria lo que ab la d' Estat. Aixís com hi ha escolas filosóficas, ó millor, partits politichs que confonen l' Estat ab la societat, l' orga del dret ab lo dret mateix, hi ha qui creu que la Patria y la Nació son, escencialment, una sola cosa. Y la Patria en lo sentit recte de la paraula, no significa la nació: la Patria 's conté en la Nació, com l' Estat se conté en la societat; pero 's concebeix aquesta sens aquell, com se concebeix la patria sense la nacionalitat. No dirém res nou recordant que en l' antigüetat y fins en temps relativament moderns, la patria era la llar de la familia; quan més era lo poble ó be la comarca en que 'l home naix y guarda, ab las afeccions de familia, los recorts de l' infantesa y las cendras dels seus majors. Després, al associarse 'ls pobles, al formarse las nacions y al organixarse la defensa dels interessos colectius, l' idea de patria apareix ab aspecte més ample, més general, pero també 's debilita en la significació genuina; perquè, com ningú ignora, lo sentiment afectiu—sigui ab relació á las cosas, sigui concretat á las personas—pert en intensitat lo que guanya en extensió, quan se generalisa. Aixís veyém que, fora raras escepcions, quants pregonan un patriotisme molt expansiu y diuen que al interés de la comarca deu sacrificarse sempre la ciutat: al interés de la nació, la comarca y al de l' humanitat, la nació; y s' engalanan ab l' hermosa divisa: «la patria es lo mon,» son ilusionistas que viuen fora de la realitat, y, més sovint, egoistas que disfressan ab un humanitarisme exagerat lo rostre avergonyit de no tenir abnegació pera lo compliment dels debers penosos que 'l verdader patriotisme imposa. Lo cosmopolitisme podrá ésser una virtut, pero es una virtut infecunda.

Convé, donchs, no generalisar l' idea de Patria. Segons l' acepció ab que ella 's pren, es molt relativa; y, si no 's para atenció, sovint se converteix la patria en un ser abstracte, en una paraula sonora. La patria ha d' ésser cosa real, fixa, concreta y, en lo possible, immutable: sols aixís pot ésser objecte d' una estimació positiva y constant; y si en absolut se vol significar que la patria es la nació, com las



nacions estan subjectes á moltes contingències, com cauhen y s' alsan, s' engrandeixen y s' aixecan, s' haurá de convindre en que la patria es una entitat de naturalesa feble, inconsistent y mudable, y la patria ha d' ésser una creació, tant ideal com se vulgui, pero en la esfera política, real y tangible, y, en lo que cab, eterna.

La patria, baix lo punt de vista de las ideas y de las necessitats modernes, no pot ésser altre cosa que la realitat del dret positiu aplicat á la nació; es á dir, l' element inmutable dels principis universals de justícia. L' home inhabilitat per la llei pera l' exercici dels drets civils y polítichs, lo que renuncia á aquest exercici, pot dir que no té patria. Per aixó 's diu, que qui 's rebela contra las lleys de la nació, se rebela contra la patria. Pretèndrer que la patria sigui solament lo conjunt del territori nacional, una expressió geogràfica adaptada al servey administratiu, es rebaixar lo sentit d' aquesta paraula. Ningú, per exemple, dirá ab propietat que 'ls polonesos, al alsarse contra Rússia, Prússia y Austria que avuy detentan lo territori d' aquella antiga nació, se rebelan precisament per causa de l' ocupació del territori, sino per la subgecció en que viuhem, per los usos, costums, idioma y lleys, á ells repugnants y estranys que 'ls dominadors han introduhit allí.

La patria es una y varia al mateix temps. ¿Quí nega ja la varietat en l' unitat, en lo social, en lo polítich, en lo económic, en lo literari, en tot? Es una llei natural que regeix y regirá sempre, que s' imposa en lo régimèn dels pobles, vulguin ó no 'ls teorisans sistemátichs. Tot lo que 's mou, tot lo que 's desenrotlla y trasforma porta en sí mateix lo divers, es més, porta lo contradictori; y no hi ha vida en lo ser que no produheix quelcom diferent de la seva propia forma. Podrá eixa diferencia no ésser escencial; pero es evident que existeix: suprimiula, y produhireu la deformitat en lo tot. Podrá un poble viurer baix l' imperi de lleys que ofeguín tota manifestació de lo que á aquestas lleys exstrictament no s' acomodi; podrá renunciar á tota iniciativa particularista: també viu l' home sense voluntat propia, també viu desmembrat y fins ab un sol pulmó, vida pobre y miserable. Los actes de relació en lo réimèn de las nacions no son arbitraris y capritxosos: son preestablescuts, y, si per efecte de circumstancies eventuais ó per errors sistemátichs se surten de l' órbita natural—cosa no sempre de fácil apreciació,—tornan á ella fatalment obligats per una forsa superior é irresistible.

La química ha designat ab lo nom de afinitat electiva, la taleya que mostran dos cossos á combinarse pera formar un nou producte

que resulta diferent, en cert modo, dels dos cossos primitius. Quan aquella afinitat no existeix, es en va que s'acostin, que's justaposin, que se soldin ó's barrejin los dos cossos: no produhirán res que tingui forsa dinàmica, que tingui vida. En cambi, quan l'afinitat existeix n'hi ha prou ab aproximar los dos cossos pera que s'uneixin y's compenetrin. Procuris, així a afinitat en l'element entre las regions, entre aquestas y l'Estat, y l'unitat nacional s'operará naturalment y será indestructible y eterna.

La patria es, donchs, avans que tot y per demunt de tot, lo lloch del nostre naixement, y, per extensió y d'un modo secundari, lo territori en que regeixen unas mateixas lleys de caràcter general, no imposadas per la forsa y que constitueixen lo dret públich. Per causa ó en ocasió de regir aquestas lleys, la nació té igual substantivitat que'l Municipi; un es lo ciutadà en la nació, un es lo vehí del poble. Per lo tant en lo tecnicisme polítich hem de acceptar per forsa, perque no seria possible entendrers d'altre modo, la paraula *patria* com sinónim de *nació*.

Pero aquesta doctrina de reconeixer únicament com á lleys de la nació las de caràcter general que informa'l particularisme ó regionalisme, es sospitosa de atentatoria á l'unitat de la patria. Tal sospita es infundada, y'l temor que ella inspira se sol exagerar sovint. Generalment una y altre no tenen més motiu que la tendència que al acreixentament de facultats té sempre'l poder públich y la natural desconfiansa que á la disciplina social inspira tot lo que se surt de la obediencia cega y resignada. Las manifestacions del esperit regionalista, per vivas que siguin, no deuen considerarse actes atentatoris á l'unitat de la patria. Si d'eixa viva y aixardor resulta avegadas que's passa la ratlla ahont acaba'l dret del regionalista y comensa'l del espanyol ó patriota, tinguis present que'ls pobles estan avuy en plena época constituyent, que aixís com totas las contradiccions de la voluntat se resolen en síntesis armónicas en la rahó, los apassionaments, la lluyta y fins las rebeldías en determinats cassos, son en lo régimen interior de las nacions, lley de vida. La vida, tant en lo individual com en lo colectiu, es equilibri movable. La patria, com tot, está subjecte á aquesta lley biológica: la patria no pot ésser immutable en lo que no es íntim y essencial. A la manera que'ls cossos mudan continuament la materia de que's forman per causa del moviment molecular y, no obstant, segueixen virtualment essent los mateixos, los organismes de la patria se gastan y's trasforman, y aquesta queda substancialment invariable.

À més convé fixar l'atenció en lo caràcter dels excessos de que parlém. Ells, casi sempre, sols significan força y vitalitat, convenciment de lo que 's pot y 's val, iniciatives providencials que naixen expontàneas y que, després de depuradas en lo combat y en la contradicció, acaban per imposarse al restant de la colectivitat y per la colectivitat, als Governos. Inspiració del interés regional, fill d'aquells apasionaments qu'alguns temen y censuran, fou lo moviment económic-proteccionista que esclatá en Catalunya l'any 1882: sóla y desvalguda quedá la protesta contra l'opinió, casi unànime, del restant d'Espanya; y, després d'haber estat per lo seu caràcter particularista condemnada y fins per facciosa y rebelde tinguda, ha acabat gracias á sa pròpia virtut, á la força de la rahó, de la llógica y de las circumstàncies, per imposarse á tot Espanya, sisquera sigui baix l'aspecte del oportunisme económic que, fins los més radicals de l'escola lliure-cambista, proclaman.

Repetimho: lo regionalisme no obstruïx l'àmbit en que naturalment han de múovers los poders centrals; no mina 'ls fonaments de la nació, ni es un perill per l'unitat de la patria; avans es tot lo contrari á aixó: reforsa aquesta unitat y la garantisa. La garantisa, molt especialment contra 'ls efectes perturbadors de las revolucions injustificadas, contra 'ls cops de força per apoderarse del poder suprém de la Nació, y la garantisa més encara, contra l'invasió estrangera. Figurémos una nació qual organisme regional está atrofiat per la quietut que, sistemàticament, se li imposa: unas provincias que han perdut la costum de vigilar los seus interessos, que careixen de aquell punt d'honor que 'l sentiment de la propia dignitat inspira, y que vinhen en aquella minoritat que 'ls fervents encomiadors del principi unitari demanan. ¿Qui negará que tals provincias han d'ésser forso-sament materia inerte, ánimas fredas quan se tracti d'aquellas iniciatives, d'aquellas audacias y resistencias que devegadas salvan á las nacions? Si tot ho esperan del poder central y aquest es poch expert ó es desgraciat en lo consell y en l'acció, l'efecte de la passivitat de las provincias será desastrós pera la patria. En l'any 1808, sols l'esperit regionalista, viu allavors encara en bona part del territori espanyol, va fer lo miracle de l'independencia: sols ell lliurá d'una gran vergonya á Espanya. Y quan ab alguna atenció s'estudia l'història del alsament de las nostras colonias del continent americá, se veu que lo que més influi en aquell desastre, es que 'ls virreys, gobernadors y Audiencias, no varen saber ó voler, en las primeras espurnas del incendi, dirigir y posarse al devant del moviment regionalista que

la notícia de la desastrosa caiguda de la mare-pàtria allí va fer esclatar.

Pero si 'ls apassionaments del regionalisme no han de fer por al poder central, tampoch los escúpols, la prevenció y l' alarma de aquest, deuen indignar sempre al regionalisme. Tal procedir de part del centre es, en cert modo, excusable. Tota personalitat moral ó jurídica que s' alsi per demunt del nivell ordinari, dona lloch ó motiu á que 's temi que abusi de la seva superioritat en benefici propi y agé perjudici. Una regió que 's mostri intel·ligent, rica y ben governada, es casi sempre sospitosa de poch sumisa al poder central. Pero la prudencia ensenya, regularment, als governs á no abandonar-se del tot á eixas desconfiansas; porque si tractantse d' individuó á individuó, lo convenciment de la superioritat conduheix sovint á l' enveja y á tota classe de malvolensas, en las colectivitats porta á las més grans injusticias. Bona es la vigilancia en lo poder central, pero no deu extremarse.

Lo regionalisme ó particularisme, no es, donchs, en cap de las manifestacions naturalment contrari á la nacionalitat. No ho es ahont la nacionalitat estigui arrelada, y, menos que 'n lloch, ho es en Espanya, perquè la nostre Nació, encara que composta de parts heterogéneas, no es producte artificial de l' arbitrarietat ni de la conquesta, ni de imposicions sistemáticas; si no de felissas conjuncions de fets històrichs y de circumstancies etnográficas, que creant interessos, lligantlos y barrejantlos, ha fet de l' unitat territorial y política condició de vida y d' avansament pera tots los pobles de la península ibérica.

Ni en los temps més crítichs de la nostra historia, quan motius més poderosos hi ha hagut pera extremar l' absorció de las parts perlo tot, se ha fet tal en Espanya. L' interès de la monarquia patrimonial y la conservació de l' unitat religiosa, feren, en los segles xvi y xvii, indispensable robustir al poder central; pero no 's conseguí juntar los antichs Estats, si no amalgamarlos en una especie d' Imperi. Recordis qu' aixís Cárles I com los seus successors de la dinastia austriaca, al combàtrer y véncer los alsaments y rebeldias de carácter més ó menos separatista que hi hagué en Valencia, Aragó y Catalunya, conservaren, en lo principal, los furs d' aquestas regions. Necessari fou l' atveniment d' una dinastia completament estrangera en Espanya, porque desde 'l centre se dictassen lleys contrarias obertament á la manera d' érsen dels antichs regnes, y 'l representant del Rey en la persona del corregidor perpétuo, trepitjés la tradicional independéncia del Municipi.

Ni aquell interès superior abona ja l' absorció de que parlo. Si un temps la monarquia y l' Iglesia, varen ésser motiu poderós y acceptable pera iniciar lo moviment d' exagerada concentració de la vida del país, avuy aquestas institucions, mereixent com mereixen tots los respectes, no son ja factors de gran potencia en la política. Los pobles se mouhen més per interessos que per ideas, y 'ls interessos avuy dominants en Espanya, los económichs, lluytan per viure y dessenrotllarse, á camp ras y fora de las apreturas propias de la centralisació no ja sols administrativa si no política. Si 's volgués sacrificar aquests interessos á un preconcebut propòsit basat en lo dogmatisme d' escola ó en la conveniencia de partit; si un mal entés orgull de dominació fes tossuda resistencia, perturbacions funestas per la pau de la patria serian inevitables. No es de témer que tal ocorri perque 'ls governs dels nostres temps no poden sustráurers sistemáticamente á l' influencia de l' opinió pública, y si l' instint del suicida no existeix en l' individuo méns encara 's concibeix en un poble.

Convé, donchs, no confóndrer l' unitat de la patria, ab la uniformitat política y administrativa. La primera es natural y perdurable: la segona artificial y subjecte á molts contingencias.

J. GUELL y MERCADER.

(Seguirá.)





## LO REGIONALISME EN LA NACIÓ

(Acabament.)

### EPÍLOCH

Comçretem ara breument. Lo regionalisme, considerat com a representació de grans interessos socials, es un problema plantejat en casi todas las naciones d'Europa, y un factor important que han de tindre molt en compte los governs. L'estadista que atentament en los termes d'aquest problema no 's fixa, que no veu lo seu caràcter transcendental, viu fora de la realitat.—Al apreciar lo concepte del regionalisme, lo fondo essencial del mateix y 'l caràcter que ha de revestir dintre de la unitat de la patria, havém estudiat lo general y lo particular en los elements constitutius de la societat y del seu orga, l'Estat: havemos fixat en las limitacions que, naturalment, tenen aquells dos elements: havém vist que 'l regionalisme, considerat baix l'aspecte polítich ha de decantarse als métodos senzills y pràctichs, ha de sométrers a un oportunisme flexible y patriótic, y ha de fugir de las vaguetats generalisadoras com també del exclusivisme sistemàtic, ja que lo individual, lo particular y lo vari, dintre de la veritable unitat nacional y de las prerrogativas del Estat, pot tenir legal manifestació en todas las formas de govern que garantisin las llibertats anomenadas necessàries y qu' avuy son ja lo fonament de todas las Constitucions escrites.

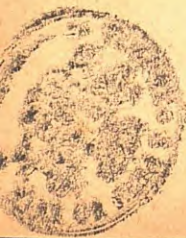
Havém fet constar que 'l particularisme es una creació naturalíssima, espontànea y que en las naciones ahont ella no existeix no

trigarà en apareixer perquè es una forma essencial de la llibertat; com la unitat del poder, en lo que es propi del Estat, no desapareixerà may perquè es condició indispensable de l' autoritat. Hem dit també que la unitat de la patria, no es més que la resultant de l' harmonia entre tots los ideals é interessos nascuts de l' especial manera d' ésser dels pobles que constitueixen la nació; ideals é interessos consagrats per la tradició y per l' afecte à la terra que 'ns ha vist naixer. Fora d' aquest concepte pot existir la unitat, pero sols la forsa pot imposarla y mantíndrerla.

Lo regionalisme es individualista y lliberal y es oposat [lo mateix à la dictadura d' un home sol, com à la d' alguns ó molts, y en determinadas eventualitats que, à unas més qu' altres amenassan avuy à todas las nacions, pot ésser la roca hont s' estrelli la onada invasora de la anarquia y de la disolució social.

Considerat ab relació à la unitat de la patria espanyola, no hi ha temor nacional de que 'l regionalisme atenti à aquesta unitat, à no desvirtuarlo atribuhintli ó donantli una significació que fins ara no té. No hi ha entre nosaltres un sol partit polítich, desde 'l més autoritari al més expansiu y lliberal, que no escrigui en la seva bandera las paraulas: «descentralisació administrativa» y alguns d' ells, y no per cert dels avansats, fins parlan de autonomia política sisquera sia concretantla uns als antics furs de las provincias bascas, Navarra y Catalunya y altrés à un Parlament pera Cuba. Y com la descentralisació administrativa ó no vol dir res ó significa l' explicit reconeixement d' una part essencial del regionalisme, tal unanimitat de parers en punt tant important, proba y posa fora de dubte que existeix la convicció íntima de que 'l regionalisme no es un perill per la unitat de la patria,

No ho es perquè de serho no hi hauria partit polítich, dels que defensen, per demunt de tot, aquesta unitat que, ni sisquera indirectament, fos regionalista. No ho es, perquè de serho no foren possibles las manifestacions que d' aquesta idea, en la esfera literaria, en l' artística y en la administrativa y econòmica-política, veyem en casi tota Espanya. No ho es, perquè aspiració molt marcada en los iniciadors del modern regionalisme, es unir lo passat ab lo present y 'l pervindre y lo passat, en todas las regions desde 'l Pirineu à Cadiz està lligat à la gran patria espanyola. No ho es, perquè en cap dels trastorns polítichs que hem tingut en lo present sigle, ni provincia, ni comarca, ni ciutat alguna ha probat may d' una manera seria y persistent separarse de la Nació: y no ho es, en fi, perquè 'l regiona-



lisme es la patria, es la Nació en si mateixa, perquè jamay, ni en los emps en que més sòlida y assegurada s' ha considerat la unitat del erritori espanyol, ni quan ha sigut major lo prestigi del poder central, ha deixat de manifestarse y ab garantías legals, lo regionalisme: que ell es font de vida pera totes las activitats socials, nervi de tota resolució heròica y lo únich estable y permanent en los trasbals á que la negra sort sembla haver condemnat á l' hermosa Iberia.

Tal es lo concepte del regionalisme en la Nació moderna: concepte reduhit al reconeixement de las lleys naturals é indispensables del orde social: de las institucions reguladoras del dret positiu, expressió genuina del caràcter de cada poble: de las costums, de las tradicions y del llenguatge: del sentiment individualista propi dels sers colectius que tenen historia y personalitat: concepte relatiu al reconeixement de la autonomia civil compatible ab tota organisació política y administrativa que no li sia contraria: al del dret de defensar los interessos peculiars qual importancia y rahó de justicia poden no ser compresos per lo restant de la Nació ó per l' orga d aquesta, l' Estat: al reconeixement, en fi, de la entitat etnogràfica é històrica en lo que no afecti als interessos lligitims de las altres regions ó entitats que constituheixen la totalitat de la nació.

Si han existit y existeixen manifestacions del regionalisme que van més enllá d' aquest terme; si en nostra Catalunya, per exemple l' esprit actiu y batallador, cedint á las vehemencias de la etat juvenil —en los poetas especialment— al caràcter altiú é independent propi de la rassa, qui sab si responén á provocacions insensatas, ha anat y va encara més lluny, y formula desitjos encaminats á rómprer la unitat del territori nacional, aquest no es lo regionalisme en l' acepció verdadera de la paraula: lo seu nom es separatisme, y 'l separatisme pertany á un ordre d' ideas y aspiracions que res tó que veurer ab lo que en aquesta disertació 'ns ocupa. S' abusa del vocable regionalisme donantli una significació diferent y sovint contraria, com s' abusa de la paraula llibertat, confonentla ab la llicencia; de la autoritat trasformanla en despotisme y de la ley, en capritxo y arbitrariedad del governant.

Qualsevulla que sian los extravios dels regionalistas, la unitat de la patria espanyola no perilla. Té aquesta unitat en lo cor y en la voluntat del poble arrels més fondas de lo que alguns creuhen, y té á més un abolengo més antich que el que s' origina del pur formalisme de las organisacions políticas y administrativas que han tingut y tenen las regions que aquesta unitat constituheixen. No será despro-



pósit afirmar que la unitat de la patria ibérica existeix desde 'l comensament de la nostra historia. Grechs y fenicis, romans, gots y alarbs, quants en tot ó en part, per curt ó llarch temps han conseguit véncer l'altivés dels aborigens de la península, y han barrejat ab la d'ells sa sang, poden haber realisat totas las divisions y separacions que 'ls accidents del terreno, lo curs dels rius, los usos, costums, la llengua y l'interés polítich, hagin fet necessaris: per demunt de totas las fitas de frontera posadas per los conquistadors, ó per los conquistats al recobrar l'independencia, lo mateix en la Etat antiga com en la Mitjana, ha aparegut la entitat moral IBERIA, ha sobresurtit ESPANYA: Espanya com á concepte de significació especial y ab marcada tendència á constituhir una nacionalitat, una patria en lo sentit que modernament te aquesta paraula.

Tots los daltabaixos, totas las trasformacions socials y políticas de verdadera trascendencia en l' historia de las regions de la península ibérica, presentan—com per voluntat providencial— aquest caràcter. A una, com vulgarment se diu, acceptá Espanya la civilisació romana: á una, va enmollarse á las institucions descentralisadoras é individualistas portadas per los invassors que del Nort devallaren: á una 's doná, quan l'irrupció dels alarbs; y, si no va empèndrer tota ella y á un mateix temps la tasca de la restauració ó de la reconquesta, conservá per arreu lo dalé de ferho, com ho proba la continua existencia dels *mozàrabs* en las regions dominadas durant set sigles per los fills del Profeta. Arrencant de la fundació dels regnes cristians després de la batalla de Covadonga, la tendència á la unitat política, encara que conservant cada regió las sevas lleys, llengua y costums, es general y constant. Si l'unitat no's fa, si en alguns períodos de la nostra historia, aumenta la divissió en petits Estats, es més per causa dels errors y capritxos dels reys, que per la voluntat dels pobles. Los pobles, —com sucché en Aragó després de la mort d' Alfons lo *Batallador* que repartí de estrambótica manera 'ls seus regnes — no complian lo testament si 'l testament habia de produhir la creació de nous petits Estats. Be pot sospitarse que Ferrán lo *Católich*, morta sa esposa donya Isabel, pensá en separar novament la corona d' Aragó de la de Castella, y pot ésser ho habria intentat si hagués tingut successió de la segona muller Catarina de Fox; pero es indubtable que 'l sentiment de la unitat nacional, ja llavors molt viu, no ho hauria consentit. Per demunt de tota classe de turbulencias políticas é interessos exclussiug de reys y governs, en tot lo curs de la nostra historia se veu surar sempre l'idea d' enaltir á Espanya y afirmar la seva existencia.—

Per Espanya y no per Castilla anaren aragonesos y catalans á lluytar y véncer en las Navas de Tolosa; per Espanya feren aquella atrevida algarada á Murcia y á la devesa de Granada; per Espanya ajudaren als castellans á la conquesta de Sevilla y á la de Almeria; y sempre en los grans perills, en las invasions de gent estranya, si de cop s' han separat las regions pera mellor defensarse del enemich comú, com veyém en los primers temps de la reconquesta contra 'ls alarbs y en la guerra de l' independéncia, contra 'ls francesos, prompte buscan ellas mateixas un centre, un poder que representi tota la nació, la unitat de la gran patria. Y en los temps d' ara, en las queixas, en las protestas y en las rebeldias de las regions contra 'ls governs que pertorban l' armonia entre 'l tot y las parts, aquestas regions recordan sempre que son espanyolas, que la seva sort está lligada á la de la nació en general; que ab ella en tot cas han de caurer y ab ella alsarse, y tals consideracions fan amainar los ímpetus més belicosas.

#### CATALUNYA REGIONALISTA

Per lo que 's refereix á Catalunya, contra la qual més s' extrema la desconfiansa y prevenció respecte als fins del regionalisme, porque aquest, baix tots aspectes aquí més se significa, no deu inspirar cuidido. Catalunya tant motejada de rebelde y separatista, ha estat sempre y es avuy la més genuinament espanyola de todas las regions que constitueixen lo territori nacional. Catalunya per alguns calificada de exclusivista y d' aficionada al aislament, es lo més generós y expansiu dels pobles. La vida en todas las naturals manifestacions, té en Catalunya doble caràcter: si per l' aspre y accidentat, es lo nostre territori, propi pera sostenir aquella fera independéncia que aïsla als pobles, en cambi tenim llarga extensió de costas marítimes, lo mar es essencialment comunicatiu, y per ell hem rebut sempre l' influencia innovadora, y per ell hem expandit l' alé del nostre geni per tot lo mon. Es Catalunya la més espanyola de las regions celtiberas, porque cap com ella ha vist posar á dura proba 'l seu espanyolisme. Sent sempre la primera, ha estat tractada com la última, y, durant sigles, com á país conquistat. Per causa sens dupte de l' oposició de caràcter é interessos entre Castella y Catalunya, pot dirse que fins fa poch temps no hem gosat dels beneficis de la unitat nacional, y en cambi

hem sofert totes las cargas. Lo règimen militar ha sigut durant molts anys aplicat aquí pera la conservació del orde públich. Lo recort de las arbitrietats despóticas dels Virreys y Capitàns generals, no s' esborrarà facilment de la nostra accidentada historia, Y encara aixís Catalunya per amor á Espanya, s' ha somés á la lley del vencedor, fentho fins á un punt que desdiu del seu ingénit caràcter. Foren necessarias las reiteradas provocacions, los ofensius desprecis dels ineptes ministres de Felip IV, l' ingratitude ab que aquest rey va correspondrer als costosíssims sacrificis que Catalunya feu pera mantindre com á provincia espanyola 'l Rosselló, pera que en la revolució de 1640 esclatés l' ira dels catalans temps ha comprimida; y esclatés, no contra Espanya si no contra 'l seu obcecat Rey y 'l ministre odiosíssim. Y, si ab no menos valentia, lluytá sola contra tota Espanya en los primers anys del sigle XVIII, va ésser la noble protesta del vensut no resignat, per la dignitat aconsellada, y va ésser també creyent defensar la llegítimitat en una qüestió dinástica y més que tot perque, ab lo seu instint polítich, preveya que 'l net del que orgullosament deya: «l' Estat so jo», no havia de mostrarse escrupulós en destruhir las pocas llibertats de qu' encara gosava Espanya.

S' ofen á Catalunya quan se diu que ella ha procurat sempre sustraurers als debers que, la naturalesa, vers á la patria comuna li imposa. No hi ha en la Historia d' Espanya una página gloriosa, una sola en la que no brilli 'l nom de Catalunya ó lo d' algú dels catalans ilustres. May deu olvidar-se. Los nostres passats no 's contentaren en recuperar dels moros lo territori, ni 's debilitaren en discordias civils, si no que la pericia y 'l valor dels comptes-reys, l' esforç dels fers almugàvers donaren á Espanya las Balears, lo Rosselló, la Cerdenya, Sicilia y Nápols y mancé poch pera donarli també Atenas y Constantinopla. Lo tresorer de la monarquia catalana-aragonesa proporcioná 'l diner necessari pera pagar l' espedició que descubrí l' América: catalans eran no pochs dels soldats que ab Colon s'embarcaren y catalá Margarit, lo gefe dels mateixos: catalans y aragonesos los caputxins que posaren los fonaments de la civilisació cristiana en lo Continent americá: catalanas algunas de las galeras que triunfaren en Lepanto: catalans los que en los turons del Bruch y en lo Muradal de Girona immortalisaren la patria; cuarenta foren los batallons que Catalunya oposá á l' host de Napoleon, catalana la cohort esforsada que tan alt deixá lo nom espanyol en Africa, y catalá l' héroe llegendari d' aquélla campanya. Y, quan darrerament fou necessari que Espanya dessangrada y empobrida fés un esforç suprérm per acabar la

guerra civil de Cuba, Catalunya, després d' haber donat los contingents en homes y diners que la lley disposa, enviá a morir en las febrosas aubaredas del trópich, a dos mil dels seus fills, y naviers, banquers y comerciants catalans aprontaren los barcos per lo transport dels soldats y gran part del or que fou indispensable per acabar aquella horrible lluyta.

Y, si de las glorias de la conquista y de la guerra, passem a las del treball y de la pau; com s' aixampla l' horisó y com s' abrillanta! Aquí es major encara lo aportat per Catalunya al patrimoni comú. La nostra marina, regna durant sigles del Mediterrani: lo nostre Códich maritim copiat per totas las nacions civilisadas; las nostres Corts, los nostres procers y tribuns; las nostres lleys civils y Constitucions basadas en la llibertat individual: los nostres Municipis, los nostres gremis, lo comerç, las arts, los oficis, l' imprenta introduhida a Espanya per Barcelona; la nostra propietat territorial en plé feudalisme, per lo contracte enfiteútich redimida, tot constituheix un monument de gloria per Espanya.

Y en las arts lliberals? Catalunya ab sos trovadors y poetas, fou la primera regió d' Espanya qu' endolsí lo carácter rónech dels pobles d' origen celtiberi en la Etat mitjana, y més contribuí a dissipar las boyras que entenebravan llavors als enteniments. Barcelona va ésser lo centre de la cultura d' Espanya—de l' Espanya cristiana per lo menos—en los sigles XII, XIII y XIV. No hi ha prínceps de quants figuravan en aquell temps que escriguin *Crònics* com las de 'n Jaume I y Pere lo Ceremoniós: no hi ha historiadors com Desclot y Muntaner y Puigpardines: ni sabis enciclopedistas, ni filosófs, ni físichs, com Eximenis, Ramon Lull y Arnau de Vilanova; ni novelistas que aventaljin a Martorell; ni lliterats preceptistas y poetas com Ausias March, Vidal de Besalú, Boscán, Ermengaut y tants altres. Y en los sigles a aquells posteriors, y en los temps moderns es tant nombrós l' estol de lliterats, jurisconsults, historiadors y artistes en tots los géneros que enalteixen Catalunya y honran a Espanya, que llarga tasca impropia d' aquest treball, seria recordar als principals sisquera.

En la esfera dels avensos materials no hi ha que parlar de Catalunya. Ella en tots los temps y singularment en los actuals, ha marxat y marxa al devant del moviment general d' Espanya. Per ella, per Catalunya, principalment es Espanya, baix lo punt de vista industrial. una nació europea. Ara mateix, ab motiu de la Exposició universal de Barcelona, Catalunya es lo pregoner de la grandesa d' Espanya per tot lo mon civilisat.

Regió que de tal modo ha identificat sempre sa vida ab la vida total de la nació: poble qu' aixís enalteix á la seva rassa y que en lo essencial té ab los seus afins tanta y tan estreta comunió d' idees é interessos, no deu ser sospitós d' abrigar propòsits separatistas, ni es licit dir que en las sevas tendencias particularistas, que en la dignificació que de la seva personalitat procura mostrar en tots los seus actes, s' hi anihin intents contraris á la unitat de la patria espanyola. Catalunya com tots los pobles que no s' enderrereixen en lo camí de la civilisació, es regionalista, com ho es Austria, com ho es Alemanya y com ho son Bèlgica é Inglaterra. Sentiment y aspiració ingenits, recort grat de millors dias, no farà de ells un arma de combat contra la unitat nacional: seguirá, sí; dintre de las lleys descentralisadoras demanantne altres que ho siguin mes, y treballará per ajudar á la evolució natural de las idees que portan á la autonomia y á la llibertat contra de l' absorció y contra una igualtat tiránica y absurda. Pero aixó ho farà, tenint sempre fixa la mirada en los grans interessos socials, en las tradicions gloriosas, en la pau, en la dignitat é integritat de la gran patria espanyola.

Y, si 'l fat advers fés que tornessin per Espanya los temps calamitosos dels governs dels Lermas y Olivares, y—lo que no permetí 'l cel, lo que jo no espero ni disitjo—deixantse portar una vegada més del seu geni, cedint á l'ira de la dignitat ofesa, de nou alsás Catalunya l' oriflama separatista, y, desesperada, tingués la trista sort de triunfar dels seus heróichs germans, y per la victoria s' enrobustís del actual decaïment moral que á tots nos avassalla, no seria no per viurer definitivament apartada de la llar de la gran familia espanyola; no seria per desmembrar lo territori nacional y alsar barrera d' odis entre Catalunya y 'l restant d' Espanya, menos seria encara per amanyegarse ab l' extranger: cauria en l' erro de la separació, pero cauria pantejant neguitosa ab lo ferm propòsit d' alsarse y esmenar la falta comesa, y s' alsaria, valenta, engallardida, transfigurada. extenent amorosa á las demés regions sos brassos, convidantlas á refer la nació, oferint á las provincias, sas germanas, elements de progrés y de riquesa; y, resolta é incontrastable, empendria la conquesta moral dels pobles de la península ibérica, infundint en ells l' esperit d' ordre, de previsió, d' estalvi, de treball y de cultura.

J. GUELL Y MERCADER.



## BARQUEJANT

Premiada ab la Flor Natural en lo primer certamen literari de Sant Feliu de Guíxols

¿Veus? Gronxa 'l bot del mar l' ona adormida,  
y la brisa marina, engelosida,  
esbulla de ton cap las trenas d' or;  
boguém despay, la vida de ma vida;  
boguém despay, la vida de mon cor,

Colpejada pels réms l' ona escumosa  
que gelosa se mor, perquè ets hermosa,  
nos esquitxa sas perlas á bossins;  
y del gargal la ratxa carinyosa  
empeny nostra barqueta mar endins.

¡Ja 'l sol s' es post! Lo dia bell espira,  
mentre 'l crepúscul vespertí delira  
per estendrer arreu son palit vel,  
y, lluny del lluny, en l' horisó s' ovira  
confondrers ab la mar lo blau del cel.

¡Aquí tot es immens! L' aigua del mar;  
tos ulls de foch, que abrusan al mirar;  
los astres voltejant pel firmament;  
la melangiosa llum crepuscular  
y d' aquets llavis teus lo dols accent.

Tot es hermós aquí, nena estimada;  
los sùtils plechs del aura enjogassada  
del llibre del amor semblan los fulls;  
la mar se creu qu' ets tú d' amor la fada,  
y lo meu cor se mira en los teus ulls.

Mentres besa ton rostre 'l fresch oratje  
y copia l' aigua en son clar fons ta imatge,  
jurém que sempre més nos hem d' amar:  
selli pur bés lo nostre prometatge,  
aquí, sota del cel y sobre 'l mar.

¡Qu' hermosa qu' ets! Ma ánima ab dolcesa  
fuig cap á tú, per ton encís sotmesa,  
com vola al cel entre espirals lo fum;  
la blanca lluna, en lo zenit sospesa,  
te fa un mantell de platejada llum.

¡Qu' hermosa qu' ets! Deesa d' hermosura,  
prenda del cor! Per tú tant sols murmura  
triatos mots de amor lo líquit element;  
per tú l lensa la flor essencia pura  
y s' omple d' astres mil lo firmament.

¡Qu' hermosa qu' ets! Deixa que aquí murmuri  
ton nom sempre estimat: deixa que 't juri  
un altre cop y cent, etern amor.  
Si may toca tos llavis lo perjuri,  
á tos peus me veurás glassat y mort.

¡Qu' hermosa qu' ets! A ton entorn, ma aymia,  
arrulla suau morint de gelosia  
la brisa que ab las flors sempre 't confón;

s' enlayra cap al cel ma fantasia  
y 's converteix en paradís lo mon.

.....  
¿Veus? Gronxa 'l bot, del mar l' ona adormida,  
y la brisa marina, engelosida,  
esbulla de ton cap las trenas d' or;  
hoguém despay, la vida de ma vida;  
hoguém despay, la vida de mon cor.

FRANCESCH MARULL.







Á LA MORT DEL MALHAURAT JOVE

## EN PIELAY M.<sup>A</sup> PASTELL Y NEGRE

De l' arbre de la vida, una ventada  
trencá una branca ahir,  
una branca tan tendre y tant gemada,  
¡qué trist es lo morir!

Trist es morir quan del amor en brassos  
se resta endormiscat,  
trist es morir y rompre 'ls dolsas llassos  
que 'ls pares han lligat.

¡Pobres pares! que lluny es l' alegría,  
que llarch lo desconsol,  
ja may més sentirán com algun dia  
la veu del rossinyol.

¡Pobres pares! que trista que es la vida  
quan manca 'l fill del cor;  
la sanch que brollará d' eixa ferida  
será un riu de dolor.

Plorau, plorau, germanas dissortadas  
la mort d' un bon germá,  
plorau, que 'l claveller de flors gemadas  
may mes refflorirá.

Plorau, amichs fidels de sa infantesa,  
ploraulo de bon grat,  
que 'l dol, l' anyorament y la tristesa  
avuy las mans s' han dat.

Lo poeta també plora y sospira  
ab amargor de fel,  
mentres diuhen las cordas de sa lira  
¡que Deu lo tinga al cell

JAUME NOVELLAS DE MOLINS.





## À CLAVÉ

Coristas; fora *Planys*;—de *Goig* es nostra festa;  
y en mitj de son esclat,—desterrém, oh companys;  
lo just dol que portém—y en nostra pensa resta,  
desde 'l jorn malhaurat,—de are fa ja quinz' anys.

Oh mestre, benvolgut—contempla á tos coristas;  
que tan vas estimar;—mira 'ls á ton entorn;  
son centenars d' obrers,— que tú feres artistas;  
que per *rendirt tribut*—s' agrupan en est jorn.

Canteu, *Ninas del Ter*,—al só de la *dolsayna*,  
alegri nostres cors;—avuy *De bon mati*;  
feu que fins *Cap al tart*,—ressoni lo ¡*Tintayna!*;  
que entona lo jovent—mentres và fent lo vi,

Teixiu, *Ninas*, teixiu;—*matísada quirnalda*;  
de nostre artístich *Maig*—ne sou las millors *Flors*;  
bel del *blanch cabridet*,—creuat en vostra falda,  
fa armónich del arbrat,—los verginals remors.

¡*Pescadors!*; gent del *juny*,—rems y volants deixeune;  
tú, *Maquinista* ardent;—para també tos malls;  
cassadors, font y bosch—y cassa abandoneune;  
que la *passada fan*—*forsuts riquets de Valls*.

Oh, *Núvia* del Freser,—vina á oferir ta *Toya*,  
 á un dels valents *Nets*,—de nostres guerrers braus;  
 que *La queixa d' amor*—son pensament enjoia;  
 y ab tú farà brasset—*La nina del ulls blaus*

Fadrinas del Vallés—Bellas Llobregatanas;  
 pera 'l geni immortal—la corona teixiu;  
 seguint la pátria llar—vindrán vostras germanas,  
 y l' acort d' aquest jorn—será mes expressiu.

Donzelleta gentil—que en mitj ta jovenesa,  
 sospirant per l' aymat—te mors d' *Anyorament*,  
 somriu; per un moment—deixa ta greu tristesa;  
 avuy que de Clavé—se 'n alsa 'l Monument.

Es qui per tot feu cants;— ab *Musa* en res estranya;  
 fou tan bon espanyol—com catalá preclar.  
 En son llegat hi ha—entre altres, ¡*Gloria á España!*  
*Contrabandistas* fermes—y *El Chinito* y ¡*Al mar!*

*Progrés, virtut y amor*—cantá com timbres nobles;  
 enarbolém ab goig—avuy los estandarts;  
 ab l' himne *Gratitut*—fem un sol chor cent pobles;  
 y l' eco portí pau—per camps, tallers y llars

Coristas, fora *Planys*;—de *Goig* es nostra festa;  
 y en mitj de son esclat—desterrém, oh companys;  
 lo just dol que portem—y en nostra pensa resta,  
 desde 'l jorn malhaurat,—que fa ja are quinz' anys.

JAUME CASAS PALLEROL.





## ¡QUE VOL LO COR!

Traducció

Perqué ama nostre cor sempre 'l misteri,  
y mes enllá dels mons desconeguts,  
mes amunt l' encontrada d' hont no 's torna,  
somia en lo planeta conmogüt!

Es lo torment esta ansia y es la ditxa,  
d' est cor que no 's coneix y ab mes dalit  
avant sempre, dihent va cada dia...  
¡Que 't falta pobre cor! ¡Ah! ¡l' infinit!

E. T.





## LOS VELLS CARRERS DE PERPINYÀ



principis d' aquest any, lo bibliotecari municipal de Perpinyà Sr. Pere Vidal, donava en la Associació política d' aquella vila una curiosa conferència sobre 'ls carrers antics que han desaparegut ó tenen canviats los noms. Es una nota catalana que no deixarà de tenir interès pera nostres lectors, y per aixó la insertém en extracte.

Varias padrinas se disputan l' honor d' haver batejat á la vila de Perpinyà: mes com eixas padrinas no son mes que legendarias, tenim pera qué refutar massa sas quiméricas pretensions.

En primer terme, 's troban los pastors de las Alberas que, després de l' incendi dels Pirineus (acariciat per lo poeta Jascinto Verdaguer), haurian construït sas cabanas y pletas en la ribera dreta de la Tet. Després sentim parlar d' un pastor de l' alta montanya, anomenat Pere Pinya, qui prés d' anyoransa en sa altura de 1750 metros, hauria escoltat á las onas murmurants de la Tet, deixantse portar per ellas fins á las riberas encantadas de la vila, ahont aixecá sa casa, rodejada d' un clos.

No ha existit may Pere Pinya. Lo nom propi de *Perpinianus* perteneix á un colonista romá que vá plantar sa tenda en lo mateix lloch ahont sigles més tart se construï la parroquia de Sant Joan.

Aquesta vella iglesia, encara en peu, pero amenassada de parcial demolició, data del any 1025 y no es lo temple més antic de Perpinyà. L' havian precedit dos altres monuments, un del sigle iv ó v y un altre

del XI. Aquest darrer subsisteix englobat en las construccions de 1025.

Lo primer document que menciona la vila es del any 927: dos actes, una de 934 y altre de 933, designan Perpinyà per son nom sol, mentres que fins allí l' havia precedit la denominació de *vila* comuna á tot lloch habitat.

En 1102 lo comte Guilabert fundá, á l' iglesia de Sant Joan, un capítol de 14 sacerdots: en 1118 la vila tenia ja certa importancia, y es casi cert que tots los barris que constituheixen avuy la parroquia de Sant Joan estavan coberts de casas.

La *Villa Perpiniani* anava engrandint son clos, en termes que los documents de 1152 parlan de murallas *novas* que tancavan la parroquia de Sant Joan.

En 1172 lo comte Guinard dona per testament lo Roselló á Alfons II d' Aragó. Llavors los murs arribavan fins al pont d' *en Bastit*. En aquest punt se trobava la *via novella*, probablement lo carrer que sortint de Sant Joan passava per terras incultas ahónt mes tart s' edificaren la Llotja, la plassa Laborie y 'l carrer Mailly.

Durant lo sigle XIII la vila 's completa: no 's fá mes que edificar, en termes que en 1230 ja no cap dintre 'l clos amurallát. En pochs anys se forman los barris y la Real. De 1240 á 1300 lo Puig se cubreix de casas, y Benedictins, Templaris, Franciscans, Agustins, Clarissas, Carmelitas y Jacobins edifican sos convents.

La vila 's converteix en capital del regne de Mallorca: prospera 'l comer; se crean fortunes; lo *Castell real* domina la vila, y 'l rey Sancho posa la primera pedra de la catedral en 1324. En aquesta época s' acaba una nova muralla comensada á darrers del passat sigle, que es la subsistent en nostres dias.

Un fet important se relaciona ab la iglesia de Sant Joan, y es la solemne entrada dels inquisidors en 1495. Lo corteig atravessá la vila y entrá en lo temple, ahónt un dels inquisidors doná á coneixer l' objecte que portava 'l Sant Ofici al Rosselló. Allí trevallá, encar que 'l contrari 's diga: en 1546 un jueu fou cremat viu per causa d' herejia, y més tart un dels inquisidors, plé d' ocupacions, se queixava de no poder acudir á son treball demanant que li donessen un suplent.

Los registres de Sant Joan mencionan també una professó ordenada per lo bisbe d' Elna en 1372 pera celebrar las matansas de Sant Bartomeu, y certas festas de bojos y bufons que llavors s' efectuavan. S' assistia ab máscara als oficis: se jngava als daus demunt dels altars; se bovia y cantava en lo temple. Eixas profanacions arribaren á tal punt, que un bisbe, després de molts amenassas, lo posá en interdicció.



L' hospital de Sant Joan, convertit en la Misericordia, data del any 1116: la bonica gabia de ferro de la catedral es del 1742. En lo velinat y devant la plassa d' Armas, (antigament *de la Llana*) se troba lo palau del duch de Noailles ahónt s' allotjá Lluís XIV en son viatge á Perpinyá l' any 1660.

Sortint de la iglesia per la porta lateral anomenada antigament de Betlém, s' entra en la capella del Crist acabada en 1543, en la qual hi ha una imatge molt anterior al renaixement. Per eixa capella se vá á una galeria plena de nitxos, antigas tombas de familias rossellonesas.

Seguint los carrers del Cementir de Sant Joan, del Forn de Sant Joan y de la Má de ferro, se troba un bell monument arquitectónich del sigle XVI convertit en círcul de la Unió, y edificat en 1520 per Bernat Sanxo, rich burgués de Perpinyá, fill d' una familia de teixidors. Casi al devant s' aixeca la casa Llamby, avuy casa Terrades, coneguda al sigle XVI baix lo nom de *Casa de las Comedias*, y donant al carrer *de las bruxas* (1768) y á la plassa després.

Se penetra en lo carrer del Pes de la farina, per arribar á la Fleca, aprop de la porta d' Elna. La primera Fleca datava del any 1293. En lo carrer de Sant Salvador existia 'l convent del mateix nom, y un xich més lluny, la *Font nova* en la qual una inscripció porta la data de 1406.

De la Font nova s' apercebeix la retxa del Museo, antiga universitat qual construcció remonta á 1759. Lo rey Pere IV d' Aragó creá la universitat de Perpinyá: son fill Joan I la inaugurá, y en ella s' ensenyavan dret civil y canónich, ciencias y arts.

Sortint del Museo se pren lo carrer *del Carme* pera arribar á son número 12, casa de Çagarriga, ahónt en 1793-94 celebrá sas sessions lo Tribunal revolucionari dels Pirineus orientals.

S' arriba á la plassa del Arsenal, ahónt los tallers y magatsems militars ocupan gran part del antich convent *del Carme*. Son claustre fou fet en 1333. Allí 's troba lo carrer *gran dels ferrers*, avuy carrer Lluçia, nom d' un patriota que apesar de perteneixer á una gran familia rossellonesa, seguí la causa de la revolució.

Passant devant la porta Canet, una de las millor fortificadas de la vila, se puja lo turó que conduheix á la iglesia de Sant Jaume, monument qual part mes vella data de darrers del sigle XIII. Allí hi ha un quadro del 1489 representant la Llotja de mar de Perpinyá.

De la plassa del Puig se baixa al carrer de Sant Francisco de Paula, ahónt hi havia 'l convent de Mínims anomenats «germans de la Victoria.» Aquest carrer es l' antich *call* que 'ls juheus habitaren desde 1242 fins 1493.



Lo vell convent dels Jacobins de la plassa de Sant Domingo, fundat en 1243, està ocupat per las oficinas y magatzems del cos d'enginyers militars: la iglesia es un monument important per sas dimensions y sa construcció. En una de sas capellas foren jutjats *los trabucaires* en 1846. Lo convent fou edificat sobre terras ocupadas per la casa de lleprosos, ja mencionada en 1172.

Lo carrer del bastó de Sant Domingo es l' antic *carrer dels Banys*, ahont los tintorers tenian sos secadors: mes tart s' establiren en la ribera esquerra de la Vassa, y son barri s' anomena *'l tint*. En 1302 Jaume I de Mallorca hi posá 'ls blanquers, dels quals li vingué lo nom de *Blanqueria*.

Del carrer de Sant Domingo 's passa á la font dita de *Na Pincarda* per estar apoyada en la casa d' aquest nom. Data de 1456. En lo vehinat se troba lo carrer de la Intendencia vella, aixís conegut per que la casa ahont ara hi ha un colégi fou ocupada per l' Intendent del Rosselló.

Per lo carrer dels Tres Reys y lo dels Marxands, s' arriba á la Llotja, d' ahont se veu lo Castellet que probablement data del any 1368. La plassa de la Llotja es l' antiga *Plassa dels ríchs homens*, que conserva encara la Llotja ocupada per lo café de Fransa. Aquest edifici s' anomená també *Llotja de mar*, y en son primer pis s' establí lo Consulat que desde l' any 1388 jutjava los asuntos comercials. La construcció de la Llotja fou autorisada per cartas reals de D. Martí, fetxadas lo 20 Setembre de 1397: llavors aixecantse 'l monument, d' ordre gótic florit. Baix Carles V en 1540 s' acabá l' edifici pel costat de Casa de la Vila. Aquesta Casa ja havia sigut engrandida en 1315, 1368 y 1402, y sufri novas restauracions en 1692 y 1693.

Devant d' eix monument se troban tres carrers ab los noms de *Paireyries d' En Nadal*, *Fabriques d' En Nabot* y *Paireyries cubertes ó majors*, que recordan la fabricació de draps y panyos tan important á Perpinyá desde 'l sigle XI fins al XVI. En lo carrer de las Fabriques d' En Nabot es notable la casa Juliá, que data del sigle XIV.

Lo que ara s' anomena *Antich palau de Justicia* fou l' edifici de la *Diputació local*, construhit á mitjans del sigle XV. En la fatxada se veuhen las finestras, divididas per elegants columnas. Las pedras del arch de la porta son molt grossas y ben ajustadas.

Arribem á la *plassa de la Boria*, en qual costat esquerra hi ha la Barre, antic *carrer de la Gallineria*, y 'l *carrer de l' Eula*, nom d' un convent que en ell estava edificat. Lo carrer del Teatre s' anomenava *carrer dels Juristas*, y prop d' ell se veu lo *Trauch d' en Arnal Battle*, nom d' un propietari que figura en varis actes del sigle XV.

Segueix lo carrer *dels Angels*, antigament nomenat *carrer Budeller* ó de la *Budelleria* perque lo rech que per son mitj passava havia netejat als tripayres de la plassa Nova. Lo continuá lo carrer de las *Costureras*, en qual fons se troba lo *portal del toro* y 'ls quatre cantons. L' actual carrer *Mailly* que 'ls forma, s' anomenava abans *carrer del Temple* á causa d' una casa de *Templaris* allí establerta desde 'ls primers anys del sigle XIII. La baixada que per allí segueix fou coneguda per *devallada del cavallet*, nom derivat d' un hostel que per mostra tenia un cavall. En 1631 s' allotjà en dit hostel una companyia de comichs espanyols qu' anava á la cort de Lluís XIII.

Lo *Portal de la Sal* ha sigut demolit: mes la *Plassa de la Sal* y 'l *Pont de la Sal* existeixen encara; si bé eixas denominacions son poch empleadas. La porta de la sal era de las murallas noves, y la que mes dintre de ciutat li corresponia en lo clos antich, s' anomená *porta dels mallols* y 's trobava ahónt actualment hi ha lo *pont d' en Bastit*. Eix Joan Bastit vivia en lo sigle XIII y tenia sa casa devant del rech comtal.

Se puja lo carrer de Sant Martí, succesivament anomenat de *Sant Francesch*, *dels Corders* y *dels Taronjers*. Aquest nom darrer li venia de tenir una doble fila d' aquells arbres, que matá 'l fret de 1709.

Lo barri de Sant Mateu se formá en lo lloch de la *Colomina d' en Bastit* y en las terras perteneixents als *templaris*, ab ell creantse com una nova vila fora de las murallas en la primera meytat del sigle XII. Vers la mateixa época també 's construïa en la *Colomina d' en Pere comte de Salses* (espai comprés entre la plassa Nova, lo carrer gran de la Real y la iglesia de Sant Mateu). Llavors arribaren los *pobres de la Misericordia* ó freres mercenaris (1228), fundant lo convent quals runas se veuhen darrera 'l quartel de Sant Martí. Al costat hi ha 'l *Ceré*, nom d' un antich moli de cera. Mes amunt, lo carrer *Dugommier* era 'l carrer gran de las *professons*, y en son angle hi havia la primitiva iglesia de Sant Mateu, demolida en 1640 per trobarse massa aprop de las fortificacions.

Molts carrers del barri de Sant Mateu han tingut los noms cambiats, tals com lo carrer de la *Vrilla*, lo de las *Comas*, lo de la *creu de Fusta*, *dels masells*, y altres. Couservan son nom los carrers de la *Llanterna*, de la *Pana*, y 'l *Pou de las Cadenas*.

Baix los comtes se fabricava moneda á Perpinyá, privilegi que li conservaren los reys d' Aragó y de Mallorca. Existeixeu encara los carrers de la *Porta gran de la Moneda*, y de la *Porta Petita*. Aquest s' havia abans anomenat *carrer del Estudi Major*. Lo carrer de la *Presó* se deya abans *carrer de las Molas*. Darrera seu hi havia lo carrer

de la Porta Major del forn de Santa Clara. Los claristas existian á Perpinyá, quan sa casa fou reedificada en 1522. En lo mateix barri hi ha lo convent de Santa Caterina de Siena, que data de 1612, y sa iglesia avuy está convertida en quadras. Lo carrer portava lo nom d' *en Avellanet*.

Lo carrer de la Presó conduheix al carrer *gran de la Real*, abans anomenat *carrer de la Freneria* perque en ella habitavan los freners y sellers. Al costat hi ha lo *carrer dels Anechs*. La *Plassa Nova* no mereix avuy tal nom. Un document de 1436 parla del rech comú ó *Rech real de Perpinyá*, y d' un molí de farina anomenat *Real*, prop de la *Plassa Nova del Peix*. Anteriorment era conegut lo carrer de la *Fusteria Nova*. Lo carrer de Sant Cristófol s' anomená *Fusteria Vella*.

Deixant á la esquerra la plassa dels Asses ó d' *en Mular* se pot visitar la iglesia de Nostra Senyora de la Real. Aquesta denominació li vé per ser vehina del castell real ó ciutadela. Estava ja consagrada en 1321, y té notables la pila baptismal del sigle XVI, alguns quadros de valor y la capella, á la dreta, de la Verge de la Soletat.

De la Real á la ciutadela sols hi ha un pas: aquest formidable conjunt d' edificis se compon de duas diferents parts: la torre, que es l' antic castell dels reys de Mallorca, y 'l clos fortificat los edificis construïts per Carles V y Lluís XIV. S' ignora la data de la construcció del castell, sabentse que no existia encara en 1275. En sa capella se troban las formas elegants dels edificis religiosos de darrers del sigle XIII ó comensaments del XIV. La porta es també notable per sa forma y las esculturas que la decoran. La gran porta d' entrada al clos fortificat, data del any 1577.

EDUART TODA.





## DEVANT DEL MONUMENT Á CLAVÉ

### I

Arbre de magestat t' alsa la terra  
glorificant un nom;  
t' adosera un cel pur, y s' extasía  
en tu la llum més clara del miydia,  
y ulls plorosos de ditxa 't veu tothom.

### II

¡Que rumbosa capsada coronante,  
tronch de nostre payral!  
Es lo fill del treball que al treball noble  
guià ab la fé dels mártirs tot un poble  
á la Virtut y als goigs del Ideal.

### III

¿Revivarás lo cant dels Almogàvers?  
¿Nostres braus Pescadors  
s' acoblarán per férten llurs cantadas?  
¿Retornarán las mágicas tonadas  
de las Ninas del Ter y 'ls Segadors?

## IV

¡Quin mal cor si no 's cercan y agermanan  
per rendirte tribut!  
¡Si, al oure com los cridas, no s' uneixen;  
si 'l recort del Apóstol escarneixen,  
oblidant sos accents de Graciatut!

## V

¡Quin dol, quina ceguera y quina infamia  
si arrivés á morir  
en llurs cors son dalé per la Bellesa,  
recayent en estúpida vilesa,  
fent la estatua que 'ls vetlla avergonyir!

## VI

¡Cóm plorarias, Patria que 'l miráres  
assedegat romeu  
escorcollant tas gestas benehidas,  
engarlandant ton front ab exquisidas  
Flors que salvá dels fanchs y de la neu!

## VII

Quánt de remordiment veyent coll-tortas  
sas viroladas Flors,  
guaytant desert son Montserrat purissim,  
no sentint ressonar lo cant tendríssim  
de sos gays Castellers y Vremadors!

## VIII

Forastera cohort de cants impúdichs  
enllotant los vergers  
de sa Musa gentil catalanesca!  
¡Cridoria aixelabrada y bordallesca  
l lensantla de las fargas y 'ls tallers!

IX

¡Ingratitud y afronta, en lloch de séquit  
de glorias sense fi  
á la memoria soberana y bella  
de qui brillá com somrisenta estrella  
que may lo despotisme va enfosquí!...

X

No será, no... Lo monument que s' alsa  
honrant al Mestre gran,  
si acatament de Patria al brillant geni,  
será símbol d' unió que may destreni  
la discordia aburrible y deshonorant.

XI

Germans, juntémnos tots vora del arbre  
reconfortanthi amor  
al cantor de la Patria renascuda...  
La estátua de 'n Clavé no sia muda:  
fassi á sa veu resposta 'l nostre honor.

XII

Ella dirá per sempre á la fillada  
com pot reconquerir  
la victoria dels Drets que tant anyora,  
si s' inspira en la idea redemptora  
que l' Apóstol un jorn li feu sentir.

XIII

Ell 'ns dira cóm, recordant las glorias  
que 'l Mestre recordá,  
ha de finir del poble l' agonia,  
caure 'l jou d' oprobiosa tiranía,  
lluhi esplendent lo dia de demá.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.



## ANYORANSA

(PREMIADA AB LA ENGLANTINA EN LOS JOCHS FLORALS DEL RAT-PENAT  
DE MONTEVIDEO, L' ANY 1887)

Que fora de cantar en llengua llemosina  
no 'm queda més plaher, no tinch altre conhort.

*Aribau.*

Lluny de la pàtria que tant adoro,  
d' aquella terra que fou mon cel,  
plens de tristesa, jo que m' anyoro,  
mos cants li envio d' amor fidel.

D' ensà de l' hora de ma partensa  
mon cor colpejan sentiments forts,  
y ab Catalunya fixa ma pensa,  
visch d' esperansas y de recorts.

Quan per sas aspras serras corria  
saltantne rocas y xaragalls,  
y la mirada lluny estenia  
per sas hermosas y alegres valls;

Quan de sas dolsas auras boscanas  
mon front deixava que se 'n gaudís;  
quan menyspreava riquesas vanas,  
sense adonarmen era felis.

Portat d'un' ansia ben neguitosa  
cayguí en mal hora per 'quets endrets,  
la llum deixantne del sol, hermosa,  
per las guspiras dels focs follets.

Ja 'l sech «pampero» que 'ls arbres mata,  
may assecarne podrá mon plor,  
ni tota l' aygua del rogench Plata  
podrá ofegarne mon greu dolor.

En terra estranya veig maltractada  
la rica llengua del «gay saber,»  
y fins la historia trovo ignorada  
de mon gran poble per l' estranger.

En vá es que busqui fassent ma via  
res qu' afalagui mos sentiments:  
com pres me miro qu' espera 'l dia  
de que finescan los seus torments.

Jo anyoro aquella santa campana  
que de mon náixer dongué l' avis,  
la que alenava ma fé cristiana  
parlantme sempre del paradís;

La veu de bronze qu' adolorida,  
¡ay! de mos pares plorá la mort:  
la que joyosa ha alegrat ma vida,  
la qu' entristida m' ha dat conhort.

Jo anyoro aquella, la payral casa,  
que de ma vida te 'ls millors fulls,  
las flors que naixen demunt sa rasa,  
qu' embadalían sovint mos ulls;

Aquella costa, la fondalada,  
la font, la vinya y aquell torrent,  
aquella fresca y alegre albada  
y aquell franch ésser que té la gent...



¡Tot!... y quan penso que me 'n allunya  
ma sort ingrata, y aqui 'ls perills  
puch córrer d' oure qu' á Catalunya  
fins la menysprean mos propis fills,

A la anyoransa que m' aclapara  
tinch d' afegirhi l' ansia crudel,  
qu' en esta terra no 'm deixa encara  
ma sang aymarne sense recel.

¡Ay, Deu no vulga qu' aquí á la vora  
per' mi comensi la eterna nit!...  
Vull que mos ossos quan sia l' hora,  
son repós tingan sense neguit.

Y si aquí un dia l' ánima entrego  
al QUI regula los fats humans,  
¡Oh! vull que 'm portin ¡fills, vos ho prego!  
prop de mos pares y mos germans.

JOSEPH MARÍA OLLER.

Buenos Aires, Deseembre de 1887.





## DESVARI

Palaus y bells jardins, rics mobiliaris  
adamascadas sombras y salons,  
temples d' art que de temps ja llegendaris  
hostatje van donar als millonaris  
senyors, duchs y marquesos y barons:

y joyas de valor y pedreria,  
y ceptres y coronas y sagells,  
y antiguas armaduras de valia,  
y rebuscats treballs d' orfebreria  
si de valor preuhats, encar més bells,

jo 't vinch á fer ofrena y presentalla  
si á ta estimada olvidas, jo t' ho jur...  
—Malbaja qui t' envia ¡Calla, calla!  
primer vull de la mort freda mortalla  
ans que olvidá' un amor tant noble y pur.—

---

Si aixó no es prou, del Cel jo t' ofereixo  
la estada que millor puga trobar;  
jo devant Deu, al home redimeixo;  
jo tinch poders del Cel, á Deu serveixo  
y aprop de Deu si vols, te puch portar.

Lo Cel ab tot son goig y benhauransa  
ab sos perfums d' incens, cantichs divins;  
amor més bell, sens fel, sens anyoransa;  
lo Cel tal com ton ayma l' esperansa  
ab verges y angelets y serafins.

Jo te 'l donaré així, si prest olvida  
lo teu cor lo seu cor y amas lo etern...  
—¡Calla! parla infernal y malehida;  
en va es lo teu templar, mon cor no olvida;  
si aymantla ofench à Deu, ¡donam l' infern!

JOAN FREIXA Y COS.





## EN LO FOSSAR

Quan sortia 'l sol joyós  
á ma estimada enterravan.  
Jo estava al fossar plorós  
per si acás la destapavan.

Me la deixaren besar  
per la darrera vegada;  
los llábis se 'm van cremar  
ab tot y estarne gelada.

No poguí conteni 'l plor;  
per més que m' aconhortavan:  
las ilusions del meu cor  
dintre la fossa enterravan,

. . . . .

Del marbre tinch gelosia  
que avuy guarde son repós.  
¡Quin jorn será aquell m' aymia!  
que 'ns hi podrá tancá 'ls dos.

R. G. Y R.



## EN UNA FESTA

No us hi vaig veure amor meva,  
tant qu' us cercava per tot.  
—¡Are ve!—cridá totduna  
la gentada ab gran remor,  
—¡Visca la reyna virtuosa!—  
y aplaudian com á folls  
—¿ha vingut? ¿ahont es?—jo deya  
(¡cóm batia lo meu cor!)  
y ma cara esgroguehida  
que anyora un raig amorós  
de sobte s' illuminava  
ab un esclat de rojor;  
—¿ahont es? no la veig...—miréula!  
Visca, visca, feyan tots...  
mes ab l' ánima entristida  
tinguí que ofegar mon goig  
al veure entrar á una reyna  
que no era la del meu cor...  
Jo havia cregut, hermosa,  
que us aclamavan á vos.  
Amor, ¿per qué no hi vingueren  
á la festa de las flors?

E. MOLINÉ



## CARTA

### D' UNA PUVILLA Á UN HEREU

Perque ets fill de bona casa  
y en capitols ets hereu,  
dius per tot que las puvillas  
si las miras las ull-prens.

Jo 'n se d' una de montanya,  
dreta igual com Deu l' ha fet,  
que al entorn hi volastrejas  
prou galant y fatxender.

Y del mas ara com ara,  
si has passat lo marxapeu,  
es per mor del aygua fresca  
ó ab escusas del llebrer.

Per avall la nomenada  
deus tenir de no errar tret,  
puig t' alabas que 'n las firas  
l' una 'n deixas l' altra 'n prens.

Mes assí las de bon ayre  
en la llosa no hi cayem,  
que ab lo vol de las faldillas  
esventem los esparvers.

Si quan passas la resclosa  
te miressis á pleret  
prou sabrias que á horas d' ara  
no t' escau fe 'l devanell.

En la cara hi tens arrugas,  
te cendrejan los cabells,  
y per qu' ixin las mentidas  
en la boca hi tens marlets.

Mes no abaixas tu la cara  
ni pels pares n' per Deu:  
per cullir no més d' en terra  
una carta en lo canet.

Que de no, ja no viurías  
banderot y malfeyner,  
tocason de las tabernas  
ab la morra y l' ayguardent.

A la vila te 'n irias  
qu' es voltada d' admellers,  
y á una casa trista y sola  
trucarias amatent.

Y al eixirhi una minyona,  
que be massa que 't coneix,  
de la ma te la endurias  
pera ferla ta muller.

Y al passar per la segrera  
ja 't diria ab sos gemechs  
quina creu es la del ángel  
á qui tu li has dat un bes.

Si tal fesses, á montanya  
pots tornarhi á bastament,  
y tindràs com los teus pares  
bona taula y bon joquer.



Altaument de que m' estimas.  
endebadas fas retret,  
que la ma m' escapsaria  
ans de darte ni un clavell.

Puig á vistas y á passadas  
lo rabal te tancaré;  
y si cal t' alsaré 'l coure  
com á lladre ó gos masell.

ÁNGEL GUIMERÁ.







## LO BON JESUSET

Pus l' estela del dia  
Ven de Jerusalem,  
Quens ensenha que es dia  
Estatz sus é velhatz  
Senhors, que Deus amatz  
Quel jorn es aprosmatz  
E la nuech ten sa via.

*Folquet de Marsella.*

¿Perqué tan prest daura  
lo Sol de Orient  
las altas montanyas  
y apaga 'ls estels?  
Sols tocan las dotze  
y 'l jorn ja apareix:  
de negras tenebras  
s' esquina lo vel,  
y 'ls núvols espessos  
pel mitx s' han ubert.  
¿Qui baixa ab los ángels?  
¿qui baixa del cel  
ab tanta grandesa?  
— *Lo bon Jesuset.*

Demunt d' un estable,  
aprop de Betlém,  
ja plegan las alas  
los célichs viatgers.  
Alli casta y pura  
dessota un dosser,  
ab sostre de canyas,  
catifa de vert,  
cortinas, que Ariadna

teixia per ell,  
espera una Reyna  
del trono al heréu,  
y 'ls àngels li portan  
*al bon Jesuset.*

Allí está María!  
sos llavis de mel  
may deixan la galta  
del tendre infantet.  
A festas y besos  
se 'l menja en Joseph.  
la mula s' estira  
per véurerlo bé;  
y 'l bou, que no tasta  
l' aufals de content,  
anyell per lo manso,  
escalfa ab sa alé  
las fredas cametas  
*del bon Jesuset.*

Palau se transforma  
lo estable, y en ell  
hi cantan Hossanas  
los àngels del cel.  
No surt de sa cova  
lo llop més ferest:  
las altas congestas  
son totas relluhents,  
las rosas se badan,  
refila l' aucell,  
los àrbres s' enjoyan  
ab fruyts primerenchs,  
y cantan cigalas  
*pel bon Jesuset.*

La lluna li atansa  
son cercle rialler  
com súbdit que 's postra  
devant del seu rey.

D' enveja s' aixeca  
lo Sol matiner.  
Pastors y pastoras  
devallan corrent,  
remats abandonan,  
y trian anyells,  
viram y bandolas,  
puig diu que de fret  
tremola entre pallas  
*lo bon Jesuset.*

La tera del Assia  
travessan tres Reys,  
seguint á un nou astre  
de tots lo més lluent,  
que 'ls guia y s' atura  
devant de Betlém.  
De dret á un estable  
se 'n van llurs camells;  
un nen allí hi troban,  
y ofrena d' encens,  
y d' or y de mirrha  
li fan con á Deu;  
pus volta una aureola  
*al bon Jesuset.*

Y pus á las dotze  
vuy baixa del cel,  
Aquell qu' esperava  
lo Vell Testament;  
Aquell que adoravan  
la terra y 'ls estels,<sup>1</sup>  
Aquell, que visita  
rebé de tres Reys;  
ab gayas tonadas  
ninetas cantéu.  
vosaltras, dels ángels  
lo chor complement,  
canteu la vinguda  
*del bon Jesuset.*

DAMÁS CALVET.



## À MA PRIMERA BALLADORA

¡Mireu si es molt de xicota!  
ahir que 'm vas atrapar  
mentres feyan las balladas  
al espayós envelat,  
y quan mon magi vagava  
per las regions ideals  
voltant com devanadoras,  
voltant sense parar may,  
tú, vingueres, Marieta,  
balladora fins allá,  
dihentme (si us plau per forsa)  
que ab tu ballés... aquell vals.  
¡Jo ballar! ves que dirian  
los parents de assi y d' allá  
al veure que á mí, tan místich,  
m' hi haguessen arreplegat.  
Jo bé prou que m' esmunyia,  
prou te deya que no pas,  
mes tú, mossa impertinenta,  
m' agafares de las mans,  
tan si com no m' aixecares  
y 'm vares arrossegar,

transportantme entre parellas  
que reyan mitj d' amagat.  
Jo voltava, tú voltavas,  
voltavam tots dos plegats.  
Jo voltava y no ballava  
y tú ballavas bé 'l vals.  
Sols vaig sentir dos tocadas,  
després no més, perquè 'l cap  
tant va comensá á rodarme  
que no 'l pogui deturar;  
mes tú, mozza perfidiosa,  
seguias sentme voltar;  
llevors vas arrossegar-me...  
perqué á terra 'm deixi anar.

. . . . .  
Fins que 'n sápig, Marieta,  
no vulgas ferme ballar  
puig també un' altre vegada  
m' haurias d' arrossegar.

E. M. B.





## UN MAQUINISTA DEL T. B. F.

Á MON BENVOLGUT AMICH EN JOSEPH PIN Y SOLER



L arribar lo tren de Fransa, que surt de Porthou á la una de la tarde, á la estació de Pineda, en Met, lo fagonista; que acabava de tirar un rajoli d' oli als cilindres, digué al maquinista:

—¿Voldria saber, Joan, porque heu xiulat entre Calella y Pineda?

—Tú, cuydat d' untar y fagnar; no 'n tens res que fer.

La campana de la estació tocá tres batalladas, lo maquinista feu un xiulet estrident; lo tren emprengué sa feixuga marxa, augmentant de velocitat, en mitj de glopadas de fum y vapor vomitadas pel respir del monstre.

L' endemá, al mateix punt, entre las duas estacions de Pineda y Calella, lo mateix xiulet se sentí, si be curtet, prou timit, com si un animal fos sobre la via.

En Met llambregava via enllá; res veyá que pogués motivar aquell senyal. Alashoras se mirava molt sorprés á en Joan, sense gosarli preguntar, diguent en sí: y ara!... qué li passa!... vaya un capritxo!... es molt singular!...

Hi havia dies que aquell xiulet semblava tan humil, tan vergonyós, que ab prou feyna 's percibia, fins que pará del tot; en Joan se deixá de xiular.

—Vaja! alguna li 'n passa, pensava 'n Met... ja parirà!...

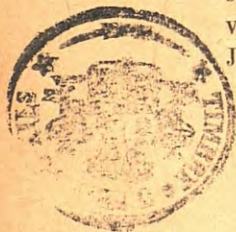
\*  
\* \*

En Joan podia tenir llavors uns 40 anys; era un dels maquinistas més antics del carril de T. B. F.; molt estimat dels seus principals, fent sempre be sa obligació.

Lo coneguí á Saragossa, á la posada de Montserrat, plasseta de la Catedral, hont s' hostatjan molts maquinistas del ferro-carril del Nort. Anava en tren de mercaderias de Saragossa á Pamplona. Solia arribar cap á la vesprada, entre vuyt y nou. A voltas passavan tres y quatre dias que no 'l veyam, perque seguia fins á Alsasua. A taula, pel sopar, se posava al costat meu pera parlar catalá. Era barceloni, tenia la familia á Barcelona, dona y tres criaturas, allotjada en un segon pis de la Barceloneta. Parlavam de nostra estimada Catalunya, me contava sos viatjes, en nits d' hivern, per aquellas fredas montanyas, envolcallat dins la boyra glacial del Ebro; tormentas, rufagadas, huracans de neu enlayrada pel torb, agullas de gebre que penjavan de sa barba, malgrat l' escalf que radiava de la máquina...—¡Quin 'ofici més pénós... ¡qué se 'n ha de ser de ferreny pera resistirhi!... Si encara pogués correr per Catalunya; reveurer alguna qu' altre vegada la Cisa y petonejar mos fillets... alabat sia Deu!... mes, veures tant lluny!... sentir á parlar sempre castellá!... cregui qu' es pera mi un desterro ben sensible! Fa temps qu' he demanat de correr de Saragossa á Barcelona... no ho puch lograr!... fa més d' un mes que no he vist los de casa!...

\*  
\* \*

Molt temps després d' haver conegut en Joan en la posada de Montserrat, anant jo á Barcelona, un dia de primavera, quina fou ma sorpresa, durant los pochos minuts de parada, á l' Empalme, de reveurer, plantat sobre la locomotora del tren de marina, á mon amich Joan, quin, al coneixem, baixá tot seguit de la máquina.



—Vos per eixas terras! li diguí... toquéula.

—No, tinch las mans massa greixosas.

—No importa: las mans d' un home de be com vos, sempre s' apretan ab plaher... Se las fregá ab borras de cotó, encaixàrem.

—Demá seré lliure; vingui á veurem á casa meva, Barceloneta, carrer de Mar, 20, 2; coneixerá la dona y mos fillets; ne tindré m' tota vera alegria... Ja ho veu, he lograt mon desitj: corro de Portbou á Barcelona.. Tocá la campana... Vaja! estiga bonet... m' he alegrat molt de veurel.

Torná pujar á la máquina y jo al meu vagó. Se sentí dos xiulets estridents repercutits per aquellas cloteradas; los dos trens se posáren en marxa, llensant glopadas de vapor, á través l' arbreda atapahida dels marges del Tordera, fugint, un vers lo litoral, l' altre vers l' interior.

\* \* \*

Eix llarch camí de Barcelona á Portbou y de Portbou á Barcelona, en Joan lo sabia de memoria, l' hauria fet á ulls cluch; lo recorria duas vegadas al dia, sortia pel tren de las cinch del matí de Barcelona, tornanthi á las vuyt del vespre.

En Joan no passava de 40 anys, mes aparentava ser més vell de lo qu' era: alt, sapat, ferreny, pelut, de forta musculatura; carácter sério, melancólich, casi trist; eixa vida que portava, quieta, monótona, sempre de peus, la contínua trepidació de la máquina que per forsa ha d' influhir en lo cervell, en mitj de la polsaguera, greixum, polsim y fum del carbó, havia donat á sa fesomia un ayre de bonatxás, de resignació, que feya ressortir més encara la tristesa de sa mirada. Era l' home que te sols lo sentiment de sa forsa, pero sense voluntat, que ha abdicat sas facultats morals, que s' ha identificat ab lo moastre que guia, que s' ha tornat máquina com ell. Aixó si, li te carinyo, lo cuyda, lo frega, l' unta, l' acaricia per tenirlo sempre ben amansat, ben amanyaguit, no 's fia gayre de son fagonista, en Met; es penetrat de la responsabilitat que pesa sobre d' ell; sab que tots los viatjants del tren li tenen confiadas llurs vidas... Y tan poch que guanya!... mentres puga sempre treballar!... encara!... mes quan vinga la vellesa!...



Després de cumplida sa tasca diària, al arribar á Barcelona, á las nou de la nit, en Joan 's dirigeix á la Barceloneta, á casa seva, no gayre lluny de la estació. Al deixar la màquina ja no es el mateix home: la influencia del monstre que 'l domina, de qui n' es esclau, disminueix á mida que se 'n aparta y que 's va apropant de sa estimada muller y sos fillets, dos ninas y nin, tres angelets guapíssims, rossos com un fil d' or; lo més gran té vuit anys... Puja l' escala, brut, enmascarat com un escura-xemeneyas; se li veu sols lo blanch dels ulls y de las dents.

La Cisa ja sab l' hora, lo sent á pujar, ja té la porta del pis oberta y l' espera al replá de l' escala ab la quitxalla; ell va pujant y ans d' arribar á dalt, 's posa las mans juntadas á la boca, fent lo llop; hú! hú! Sos fillets esporuguits, al veurer aquella cara enmascarada, s' arrapan á las faldillas de llur mare... ell 'ls hi vol fer un petó... oh cá! .. tots ben amagadets sota 'l davantal de la Cisa, quina s' enfada, rihent: —Deu meu de bordegassos!... es vostre pare!... Quin gust també d' espantármels aixís!... may tindrás seny!...

Quan está en Joan dos ó tres dias fora de casa per anar alguna vegada de Porthou á Tarragona, que torna ben enmascarat, aixafat, rendit, al entrar, sol fer hú! hú! perquè 'l gran li va dir un dia qu' era un llop. Aixó l' alegra de veurels fugir esporuguits per no deixarse petonejar pel llop.

La Cisa ja li té la gibrella plena d' aygua calenta, ab un bossí de sabó de cuyna, toballó ben blanch que fa flayra de bugada... en Joan s' hi rebeja treguéntse lo crostám de polsim de carbó que fa tornar l' aygua negra; y quan té la cara ben neta, sos fillets vergonyosos se 'l miran... es lo pare! diu lo gran .. y corre abrassarlo... llur mare l' hi acampanya las dos mes petites que hi van, fent lo peterrell... ell se 'ls posa damunt sos genolls, omplintlos de petons. Ja la taula es parada; la Cisa hi posa una grasalada de sopa que al destaparla ompla la estancia de fumerola apetitosa; després una plátara de patatas bullidas, ab enciám d' escarola.

Aquella hora, per en Joan, rodejat de la seva familia, es un cel; ja no pensa ab lo monstre; ja ha oblidat sas fatigas, arremit dins son niu ben tou, ben calentet, al costat de sa muller, de sos fillets que

tant estima. Havent sopat, la Cisa porta las criaturas al llit; ell fá un cigarret, y acabat se 'n van á retiro; puig demá hi ha matinas: lo monstre l' espera impacient; es gelós, anyora sas caricias... á las tres ha de ser á la estació, ab en Met, á donarli sa racció de carbó á fi de tenir la deguda pressió á l' hora reglamentaria.

\* \* \*

Un diumenge de Novembre, aní á visitar la familia de mon amich Joan, després de molt temps que no l' havia vista; trobí marit y muller tristos, neguitosos, com si tinguessen una criatura malalta. Res d' aixó; tots tenían salut, ¡gracias á Deu! Aquella tristor provenia d' un fet singular, que no 'm va sorprendrer, puig ja coneixia de temps llur bondat y bon cor. Veuselaquí.

Entre Pineda y Calella, á pochs passos del carril, s' hi veu una caseta de dos pisos ab una eixida que dona al mar, al peu de l' eixida un jardinet tancat de paret que s' atansa fins uns deu metres de la via. Al passar lo tren, desde la finestreta del vagó 's domina aquell jardí molt ben cultivat, dividit en quatre feixas separadas per caminets en-sorrats, vorejats de rosers florits de rosas molsosas de Bengala y nombrosas especies exóticas. A la primavera, sobre tot després d' un dia plujós de calor tébia, lo tren, al passar s' emportava un efluvi de flayre suáu com d' essencia de rosa d' Orient, que feya ensumar y treure 'l cap á més d' un viatger.

En Joan al sortir de la estació de Pineda, ans de passar devant lo jardí, girava 'l cap aspirant ab delicia aquella dolsa fragancia.

En Met, lo fagonista, devia tenir l' olfat massa fet á ranció d' oli de máquina, puig que may se 'n va adonar.

Aquella alenada embalsamada, atesa la rapidés del tren, era instantánea, de sensació fugás, agradable, que s' aspirava ab gust.

Per en Joan, aquella olorada fugitiva de fina essencia de rosa, en mij del negre fum y fetor del carbó, produhia en sos naríns un contrast tan marcat, que un lleuger somriure de plaher 's dibuixava en sos llabis; 's passava la má enmascarada sota 'l nas, ensumant, com si vingués de traguejar un rajolí de vi ranci d' Alella.

Passat, ja no hi pensava més.

No obstant, en la monotonía de son viatge d' anar y venir, aixó de passar devant la caseta y jardí perfumat, era per ell no sols una dis-

tracció, mes també un desitj qu'esperava ab plaher; li sabia gréu de passar tan depressa; si hagués gosat hauria disminuït la marxa del tren.

Una tarde vegé en lo jardí una senyoreta, ab una arregadora á la má, que arruixava los rosers. No la pogué distingir bé; mes li semblá joveneta y guapa.

Un altre dia la vegé al terradet ab una senyora de mes edat. Los dias següents la solia veurer darrera dels vidres, á una de las duas finestras balconeras del primer pis, com si cusís ó brodés.

A las nou del vespre, al arribar á casa seva, ho contá tot sopant á la Cisa. Li feu la descripció d'aquell jardinet plé de rosas; d'aquella caseta aixerida, enlluhida, tota blanca, hont veyá sempre, al passar, cada dia á la mateixa hora, una senyoreta molt guapa, pàlida, de cara malaltissa, vestida de blanch, com un colóm. Solament una vegada l'havia vista al jardí, arruixant las rosas; mes desde aquell dia solia veurer sols sa cara darrera dels vidres del balcó.

—¡Ay! ¡pobre senyora! no tindrà gayre salut, digué la Cisa... ¡ja la planyol...

—¡Si sabesses lo perfúm que fan las rosas d'aquell jardí!...

—Y bé... ¿qué?... que n'hem de fer del perfúm d'aquellas rosas... Pera mi, val més la farúm que fás del fum de carbó de pedra quan vens de viatge, y pera tú també.

—Tens rahó.

En Joan cargolá son cigarret, l'encengué, molt pensatiu, llensant volutas de fum al sostre. Las criaturas ploravan; llur mare los portá al llit. Al poch rato de adormits, hi anáren també ells.

Cada dia, pel sopar, després de parlar de cosas indiferentas, intervenia la caseta, lo jardí y aquella cara de joveneta tant pàlida de darrera dels vidres. Fins la Cisa s'hi interessá: Fou ella que li'n parlava, preguntantli:

—¿L'has vista abuy?

—Sí, 's passejava pel jardí, una senyora de més edat li donava 'l bras. Al passar lo tren ha alsat los ulls, mirantsef... Té cara de cera... es molt jove... ben segur que no passa de vint...

—¡Pobre noya!... l'altra será sa mare... no dehuen esser del país... haurán llogat aquella caseta pera respirar 'ls ayres purs de la costa... serán estrangeras...

—Be ho sembla... y la conversa girá de cosas indiferents.

Passaren dias y més dias, cumplint en Joan sa tasca, corrent de Portbou á Barcelona y de Barcelona á Portbou; al passar 's mirava la finestra de la caseta tot aspirant la fragancia de las rosas. Quan no veyá la nina cusint ó brodant darrera 'ls vidres 's posava trist, mal humorat, durant lo restant del camí.

Lo desitj de véuerla fou tant gran que un dia, al passar, portá la má instinctivament al xiulet de la máquina, com per cridarla. En Met esparpellejava la vista vía enllá; res veyá. Al sentir lo xiulet de la máquina, la cara pàlida malalissa, 's placava darrera 'ls vidres... en Joan somrehia content... l' havia vista, ja 'n tenia prou.

—Y donchs, li digné la Cisa, ¿l' has vista abuy?

—Sí, pero m' apar molt decayguda... ¡Pobre noya!... quan las rosas de son jardí s' esfullarán... ¡alashoras nos deixará!

'Es dos se posaren tristos.

Era á la fi d' Octubre. Las arbredas del Ter y del Tordera havian prés aquell color esmortuít de groch pàlit, sobresortint tons rosats y vermellenchs d' algun cirer y pámpols enfilats per las pollancredas. Las fullas s' anavan desprenent de una á una, voleyant tremolosas, encatífant las closas y voreradas dels rius. Las que queyan sobre la vía eran escombradas per l' uracá impetuós del tren, quin deixava darrera d' ell, al passar, un torbelli de polsaguera y fullám que s' enlayrava barrejat ab volutas de vapor blanquinosas, atormentadas, esfilagarsadas, del esbufegar del monstre.

Feya dias que 'n Joan ja no xiulava; las finestras de la caseta eran mitj closas; no s' hi veyá ningú. Los rosers del jardí, entre la secada y lo vent geliu, se corsecavan; las rosas torsían lo coll, y llurs petals cobrian los caminets.

Una tarde de un dia de Novembre, núvol, trist, de un cel rúfol, al passar lo tren, en Joan vegé un home que 's dirigia envers la caseta, portant sul cap—una atahut tota blanca.

Aquella nit, lo maquinista, al pujar l' escala del pis, no feu lo llop. Entrá callat, neguitós; ni gana tingué per sopar.

La Cisa ni sisquera li va preguntar lo motiu de sa tristesa... ja s' ho presumia.

— ¡Pobre noya!... es al cel, ¿fá?

— Sí, he vist l' atahut... tot está tancat y barrat... los camins del jardí son encatífats de fullas de rosa... també los rosers 's van morint... ¡fan com ella!... y las llágrimas humitejavan llurs ulls...

¡Quin sopar més trist y callat!... Havent sopat, la Cisa feu agenollar los tres angelets rossos com l' or en Joan 's tregué la gorra, y ab molt reculliment; resaren un parenostre per la difunta; moments després 'ls despullá y los portá al llit. La més petita s' adormí tot seguit. Sa germana que tenia quatre anys demaná sa nina de cartró; sa mare li portá; ella la fica al llit, ben acotxadeta al costat seu, li feu un pe-tonet.—Mamá, ella també vol fer non non...—Si filla, dorm... y alsant los ulls al cel, encomená sos fillets adormits al bon ángel de la guarda.

C. BOSCH DE LA TRINXERIA.

La Junquera, 5 Janer 1889.

